

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gamze GÜRBÜZ

YENİ ÇAĞ İNANIŞLARI: FAALİYET ALANLARI, ETKİLERİ VE GÖRÜNÜMLERİNİN
SOSYOLOJİK ANALİZİ (ANTALYA ÖRNEĞİ)

Sosyoloji Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gamze GÜRBÜZ

YENİ ÇAĞ İNANIŞLARI: FAALİYET ALANLARI, ETKİLERİ VE GÖRÜNÜMLERİNİN
SOSYOLOJİK ANALİZİ (ANTALYA ÖRNEĞİ)

Danışman

Doç. Dr. Hasan Hüseyin AYGÜL

Sosyoloji Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Gamze GÜRBÜZ'ün bu çalışması, jürimiz tarafından Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Cevdet YILMAZ (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Hasan Hüseyin AYGÜL (İmza)

Üye : Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK (İmza)

Tez Başlığı: Yeni Çağ İnanışları: Faaliyet Alanları, Etkileri ve Görünümlerinin Sosyolojik Analizi (Antalya Örneği)

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 17/06/2020

Mezuniyet Tarihi : 09/07/2020

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Yeni Çağ İnanışları: Faaliyet Alanları, Etkileri ve Görünümlerinin Sosyolojik Analizi (Antalya Örneği)” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Gamze GÜRBÜZ

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Gamze GÜRBÜZ
Öğrenci Numarası	20175223003
Enstitü Ana Bilim Dalı	Sosyoloji
Programı	Sosyoloji
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Hasan Hüseyin AYGÜL
Tez Başlığı	Yeni Çağ İnanışları: Faaliyet Alanları, Etkileri ve Görünümlerinin Sosyolojik Analizi (Antalya Örneği)
Turnitin Ödev Numarası	1347916389

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 149 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 22/06/2020 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 5

alıntılar dahil % 6 'tür.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

22/06/2020

(imzası)
Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iii
TABLolar LİSTESİ	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
TEŞEKKÜR	vii
ÖNSÖZ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Sosyolojik Açıdan Din	3
1.2. Toplum Tipleri Açısından Din	7
1.3. Sekülerleşme Kavramına Sosyolojik Bir Bakış	12
1.4. Sekülerleşme İle İlgili Sosyal Teoriler	21
1.5. Bir İnanma Biçimi Olarak Yeni Dini Hareketler	26

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

2.1. Araştırmanın Konusu	36
2.2. Araştırmanın Amacı ve Problemleri	37
2.3. Araştırmanın Yöntemi	38
2.3.1. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	40
2.3.2. Örneklem Grubunun Katılmış Olduğu Uygulamalar	41
2.3.3. Veri Toplama Aracının Hazırlanması ve Verilerin Toplanması	44
2.3.4. Verilerin Analizi	45
2.4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları	46
2.5. Araştırmanın Önemi	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME

3.1. Örneklem Grubunun Sosyodemografik Özellikleri	49
3.2. Örneklem Grubunun Kısa Yaşam Anlatıları.....	51
3.3. Yeni Çağ İnanışlarına Katılım ve Motivasyonları Etkileyen Unsurlar.....	55
3.3.1. Yeni Çağ İnanışlarına Yönelme ve Deneyim Süreçleri	55
3.3.2. Yeni Çağ İnanışlarına Katılmada Bireysel Özelliklerin Etkisi	70
3.3.3. Yeni Çağ İnanışlarını Algılama Biçimleri	75
3.4. Yeni Çağ İnanışlarının Yaşam Niteliklerine Etki Boyutları	79
3.4.1. Bireylerin Yaşam Kalitesine Etkisi	80
3.4.2. Bireylerin Beden Algılarına Etkisi	86
3.4.3. Bireylerin Sosyal İlişkilerine Etkisi	89
3.5. Yeni Çağ İnanışlarının Din Üzerindeki Etkisi	94
3.5.1. Bireylerin Dini İnanca Yönelik Algıları.....	95
3.5.2. Bireylerin Dindarlık Düzeyleri ve Pratikleri	99
3.5.3. Yeni Çağ İnanışları ve Din İlişkisi	106
3.5.4. Dine Yönelim Ekseninde Yeni Çağ İnanışları	111
SONUÇ	116
KAYNAKÇA.....	124
EK 1- GÖRÜŞME FORMU	133
ÖZGEÇMİŞ	135

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1 Yeni Çağ İnanışlarına Katılma Nedenleri	56
Şekil 3.2 Ruhsal Terapi ve Destek Nedenleri.....	58
Şekil 3.3 Teknolojinin Etkisi	62
Şekil 3.4 Katılımcıların Geçirmiş Olduğu Hastalıklar	64
Şekil 3.5 Fiziksel Aktivite Nedenleri	66
Şekil 3.6 Sosyal Faaliyet Nedenleri.....	67
Şekil 3.7 Kişisel Özellik Tipolojileri.....	70
Şekil 3.8 Yeni Çağ İnanışlarının Bireyler İçin Anlamı	76
Şekil 3.9 Yaşam Kalitesinde Değişiklikler.....	80
Şekil 3.10 Beden Üzerindeki Etkileri	86
Şekil 3.11 Sosyal İlişkilerin Görünümleri	90
Şekil 3.12 Bireylerin İnanç Tanımları	95
Şekil 3.13 Bireylerin Dindarlık Düzeyleri.....	100
Şekil 3.14 Bireylerin İnançlarına Yönelik Pratikler	103
Şekil 3.15 Yeni Çağ İnanışları ve Din İlişkisi	107
Şekil 3.16 Bireylerin Dine Yönelme Düzeyleri.....	111

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1 Örneklem Grubunun Katılmış Olduğu Uygulamalar	41
Tablo 3.1 Katılımcıların Sosyodemografik Bilgileri	49
Tablo 3.2 Bireyler İçin Hayatın Anlamı	79
Tablo 3.3 Bireyler İçin Dinin Önemi	94

ÖZET

Kutsal ile dünyevi olan arasındaki ilişkiyi anlama teşebbüsü çağlar boyu süregelmiştir. Toplum tiplerinin geçirdiği dönüşümler beraberinde dini hayatı da şekillendirmektedir. Her yeni yapıya adapte olma sürecinde dinin yeniden üretimi söz konusudur. Modern toplum yapısının din ile olan ilişkisi geleneksel yapıdan farklı bir görünüm sergilemektedir. Birey temelli bu yapıda dini inançlar da ihtiyaç ve isteklere göre farklılıklar ve çeşitlilikler ekseninde kurgulanarak bireylere sunulmaktadır. Böyle bir ortamda gelişen yeni dini oluşumlar, kutsal olan ile ilişki kurma noktasında bir mana arayışında olan birey için bir seçim imkânı ve alternatifler sunabilmektedir.

Nitel araştırma deseniyle tasarlanan ve derinlemesine görüşme tekniği ile gerçekleştirilen bu araştırma, bireylerin Yeni Çağ hareketlerine katılma süreçlerinin altında yatan faktörlerin tespit edilmesini amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda bu hareketlere katılan bireylerin kişisel özelliklerinin, yaşadıkları deneyim ve tecrübelerin neler olduğunun, gündelik yaşam pratiklerindeki değişimin, manevi tatmin düzeylerinin, beden algılarının, sosyal etkileşimlerindeki farklılaşmaların, dini duygu ve düşüncelerindeki değişimlerin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda yoga, meditasyon, reiki, biyoenerji, hipnoz ve Access bars uygulamalarına katılan, Antalya ilinde yaşayan 24 kişi ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler, içerik analizi ile incelenmiştir. Önceden belirlenen kategoriler altında temalar ve kodlama birimleri oluşturulmuş, görüşmeler öyküleştirilerek birer anlatıya dönüştürülmüş ve yorumlanmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre Yeni Çağ inanışlarına katılım birçok farklı neden üzerinden okunabilmektedir. Sosyokültürel etkileşim, metafiziksel deneyimler, gündelik rutinler, psiko-sosyal sebepler, mekânsal ve görsel etkileşimler, alternatif inanç sistemlerinin çoğalması ve yaygınlaşması, bu süreci etkileyen temel sebepler olarak ifade edilebilir. Yaşam tarzlarının, kültürlerin, inançların, tüketim kalıplarının kişiden kişiye değişkenlik göstermesi, bireylerin uygulamaları deneyimleme süreçleri ve etkilenme boyutlarının da farklı olmasına sebebiyet verebilmektedir. Bireylerin hareketlere katılım sürecinden sonra sosyal hayatlarında, duygu ve düşünce dünyalarında hem olumlu hem de olumsuz değişimler yaşandığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte Yeni Çağ inanışları ve din arasında farklı yönlerden ilişkiler kurulduğu, bireylerin dini inanç ve anlam dünyalarını şekillendirmede Yeni Çağ inanışlarından yararlandıkları, ibadet ve pratiklerde farklılaşmalar yaşandığı ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Din, Yeni dini hareketler, Dindarlık, İnanç, Antalya.

SUMMARY

**NEW AGE BELIEFS: A SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF THEIR SCOPE
OF PRACTICES, INFLUENCES AND SOCIAL APPEARANCES (THE CASE OF
ANTALYA)**

The relationship between the sacred and the secular has been questioned for ages. Transformations of society type also shape religious life. Religion has been reproduced in every new social structure. Compared with traditional society, religion has a different structure in modern society. In this individualistic society, religious beliefs are reproduced based on individuals' needs and wishes. New religious formations can offer a choice and alternatives for individual who is seeking meaning in relation to the sacred.

This research is designed according to the qualitative research pattern and data were collected through in-depth interviews. It is aimed to identify the factors that underlie individuals' participation in New Age movements. In accordance with this purpose, it is aimed to discover personal characteristics, experiences, changes in their daily life practices, spiritual satisfaction levels, body perceptions, differences in social interactions, and changes in religious feelings and thoughts of the individuals participating in these movements. In this context, in-depth interviews were conducted with 24 people living in Antalya who participates in yoga, meditation, Reiki, bioenergy, hypnosis, and Access bars activities. The data obtained were analysed by the content analysis. Themes and coding units were created under the pre-determined categories and then the interviews were turned into narratives and interpreted.

According to the results, there are many reasons for people to participate in New Age beliefs. Sociocultural interaction, metaphysical experiences, daily routines, psycho-social reasons, spatial and visual interactions, increasing and widespread of alternative belief systems can be expressed as the main reasons affecting this process. Lifestyles, cultures, beliefs, patterns of consumption vary from person to person. This diversity may affect individuals' experiences of practice and dimensions of utilization. It is found that after the participation of these activities, individuals' social life, emotions and thoughts change both positively and negatively. In addition, it has been revealed that people establish relationships in different ways between New Age beliefs and religion, individuals benefit from New Age beliefs in shaping their religious beliefs and the semantic world, and differentiations occur in worship and practices.

Keywords: Religion, New Religious Movements, Religious, Belief, Antalya.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim süresince bilgi birikimi ve tecrübesiyle yoluma ışık tutan, ihtiyacım olan her konuda değerli vaktini ayırarak yardımlarını esirgemeyen, tez çalışmam boyunca fikirlerimi sabırla dinleyen, verdiği kıymetli tavsiyeler ile bakış açımı geliştiren ve her zaman desteğini hissettiren saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Hasan Hüseyin AYGÜL'e,

Akademik hayatımda her zaman destekleri ile yanımda olan, değerli görüşlerini benimle paylaşan, bilgisi ve düşünceleri ile kendime örnek aldığım çok değerli hocam, bölüm başkanımız Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK'a

Çalışmam üzerindeki değerli katkıları ve süreç boyunca verdiği destek için Arş. Gör. Elif GÜN'e

Çalışmama gönüllü olarak katılım gösteren, samimi cevapları ile katkılar sunan tüm görüşmecilerime,

Tez çalışmam boyunca her zaman beni motive eden sevgili arkadaşlarım Harun DAĞ ve Çağla İÇEL'e, yüksek lisans sürecini birlikte geçirdiğimiz, tezimin her aşamasında yanımda olan Asmin Deniz ÇAKMAZ'a,

Hayatım boyunca her zaman sevgi, sabır ve güvenleri ile beni bugünlere getiren, bana karşı inançlarını hiç kaybetmeyen, tez çalışma konumu belirlememe vesile olan kıymetli annem Nesrin GÜRBÜZ, babam Osman GÜRBÜZ ve kardeşim Taner GÜRBÜZ'e en içten saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

ÖNSÖZ

Din, insan kültürlerinin var olduğu her dönem ve yerde kendisini göstermiş sosyal bir olgudur. Toplumsal gerçeklik içerisinde etkileşim süreçleri, algılanma biçimleri, nasıl kullanıldığı ve bireyler için ne anlam ifade ettiği dönemsel olarak farklılaşmaktadır. Bu nedenle çok boyutlu bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel toplumun yerini modern topluma bırakmasıyla birey ve grupların hayatlarında köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Sanayileşme, kentleşme, bilim ve teknolojideki gelişmeler, küreselleşme, göç ve beraberinde gelen kültürel çeşitlilik sosyal hayatı oluşturan tüm kurumları etkisi altına almıştır. Dini hayatın görünümü ve aktif ya da pasif olma süreci, bu farklılık ortamı içerisinde bireylerin eylemlerine göre değişkenlik gösterebilmektedir. Modernleşmenin bir getirisi olarak dini inanç ve pratiklerde farklılaşmalar ve dine olan ilginin toplumsal düzeyden bireysel düzeye çekilmesi durumu söz konusudur. Bu nedenle dini inançlar kendini güncellemekte, sosyal yapıda farklı özelliklere sahip yeni dini oluşumlar ortaya çıkabilmekte, bireylerin istek, ihtiyaç ve taleplerine göre tercih edilir hale gelebilmektedir. Bu çalışma Yeni Çağ inanışlarına katılan bireylerin, tecrübe ve deneyim süreçlerini, yaşam niteliklerindeki farklılaşmaları, duygu ve düşünce dünyalarındaki değişimlerini analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Araştırma sonuç bölümüyle birlikte toplam dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ilk olarak din sosyolojisinin çalışma alanlarına yönelik bilgilere yer verilmiştir. Din konusunun çok boyutlu analizinin yapılabilmesi için dine dair geliştirilmiş olan "özel" ve "işlevsel" tanımlar ekseninde dinin ne olduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonrasında geleneksel toplum yapısında dinin görünümü ve etki boyutu, modern toplum yapısına geçiş sürecinde yaşadığı değişim ve dönüşümler ele alınmış, geleneksel toplumda daha hâkim olan din kurumunun modern toplumlarda büründüğü esnek yapı, sekülerleşme kavramı, klasik ve çağdaş sekülerleşme teorileri ekseninde açıklanmaya çalışılmıştır. Son olarak ise araştırmanın ele aldığı yeni dini hareketlerin oluşum süreçleri, temel karakteristikleri ve üye kazanma yöntemleri buna bağlı olarak oluşan Yeni Çağ hareketinin kapsadığı anlam dünyası ve uygulamalarına dair bilgilere yer verilmiştir.

İkinci bölümde araştırmanın metodolojik çerçevesi üzerinde durulmaktadır. Araştırmanın amacı ve problemleri ekseninde kullanılan yöntem ve tekniklerin ne olduğundan bahsedilmektedir. Sonrasında araştırmada verilerin toplanması, işlenmesi ve analiz süreci ayrıntılı olarak anlatılmaktadır.

Üçüncü bölümde elde edilen bulgular, yöntem kısmında bahsedilen yaklaşımlarla, anlatılan analiz tekniklerine uygun olarak yorumlanıp değerlendirilmiştir. Öncelikle katılımcıların sosyodemografik bilgilerine yer verilerek, olgusal kimlikleri belirtilmiştir. Devamında anlam karmaşası yaratmaması açısından katılımcıların deneyimledikleri Yeni Çağ inanışlarının hangileri oldukları, anlam ve içerikleri açıklanmıştır. Sonrasında bu hareketlere katılma, deneyim süreçleri ve algılama biçimlerine yönelik tecrübe boyutu; fiziksel, sosyal ve kültürel olarak uygulama boyutu; dini inanış, dindarlık, ibadet ve pratikler kapsamında düşünce boyutu çeşitli kategoriler ve temalar ekseninde tartışılmıştır. Değerlendirme süreci boyunca yaşam anlatılarından elde edilen bulgulara sıklıkla yer verilmiştir. Sonuç bölümünde ise bulgular bir bütün olarak değerlendirilerek araştırmanın ulaşılmış olduğu sonuçlar ortaya koyulmuştur.

Gamze GÜRBÜZ

Antalya, 2020

GİRİŞ

Birey varoluşundan itibaren kendisi dışındaki dünyayı anlama, soyut olay ve olgulara anlam yükleme, aşkın olan ile ilişki kurabilme ihtiyacına sahip olabilmektedir. Bu talebe cevap verme noktasında en aktif olan toplumsal kurum dindir. Bireyin doğduğu andan itibaren tüm gelişim evrelerinde duygu ve düşünce dünyası da gelişip, şekillenmektedir. Bu nedenle dini inancı ve dine yüklediği anlam farklılaşabilmektedir. Toplamların ve bireylerin sosyal hayattaki bu aktif yapısı din konusunda yapılan çalışmalar ve kuramsal bakış açılarının da çeşitlilik göstermesine neden olmaktadır. Dinin ne olduğu ve nasıl tanımlandığına yönelik görüşler değişkenlik gösterse de dini inançların, değerlerin, ibadet ve ritüellerin toplumsal grupları ve bireyleri bir arada tutan, gündelik yaşam pratiklerini şekillendiren işlevsel bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Modern toplumlarda dini yapıda meydana gelen değişimler, dinin sosyal hayattaki görünümünü de etkilemiş durumdadır.

Geleneksel toplum yapısından farklı olarak dinin modern hayatta etki alanının azalacağını iddia eden sekülerleşme teorisi ortaya çıkmıştır. Bu teoriye göre modern dünyada akla ve bilime duyulan güven ile birlikte dini inançlara olan bağlılığın zayıflaması, dini dogmalarda sorgulamalara gidilmesi, toplumsal hayatta dinin etki boyutunun azalması ve geri plana düşmesi beklenmektedir (Berger, 2011; Wilson, 2015; Luckmann, 2016). Fakat bu sürecin beklendiği gibi gelişmemesi üzerine yeni fikirler, teoriler ve bakış açıları doğmuştur. Küreselleşme, çoğulcu bir yapılanmayı da beraberinde getirmektedir. Modern dünyanın yükselen bireyci yapısı, dininde özel alana çekilmesine sebebiyet vermektedir. Bireysel özellikler, istek ve taleplerin daha görünür olması dinde de seçme hakkı tanımaktadır. Çoğulcu yapıda farklı seçenek imkânları oluşabilmekte, birbiriyle iç içe geçmiş eklektik dini oluşumlar ortaya çıkabilmektedir. Yeni dini hareketler olarak toplumsal hayatta kendini gösteren bu oluşumlar organizasyonel farklılık ve çeşitliliğe sahiptir.

Sosyal hayatın akışkan yapısı, bireylerin düşünce ve eylemlerinde de esnek bir duruş sergilemelerine sebebiyet verebilmektedir. Çünkü modern dünyada kalıcılıktan ziyade geçicilik daha ön plandadır. Bu yapı içerisinde ortaya çıkan olaylar ya da oluşumlar bireyler ile doğrudan bir ilişki içerisinde. Din kurumun toplumsal hayatta geçirdiği süreçlerin analiz edilmesi, sosyal ve kültürel şartlar ekseninde anlaşılabilmesi, dinin varlığı ve görünümü açısından fikir sahibi olunabilmesini sağlayabilmektedir. Çünkü din, bireylerin manevi olarak anlam dünyalarını şekillendirmeleri ve var oluşlarına yönelik cevap arayışlarında yol gösterici bir olgu olarak görülmektedir.

Söz konusu sürece yönelik gerçekleştirilen pratiklerde alternatif inanç kalıpları tercih edilebilmektedir. Yeni Çağ inanışları olarak adlandırılan ve son dönemlerde popülerlik kazanan bu yeni dini hareketlerin tarihsel arka planını anlayabilmek, bireyler üzerindeki etki boyutlarını saptayabilmek bu araştırmanın gerçekleştirmek istediği hedeflerdir. Bu nedenle Yeni Çağ inanışlarından yoga, meditasyon, reiki, biyoenerji, hipnoz ve Access bars uygulamalarına katılan bireylerin, kişilik özelliklerini, katılım ve motivasyonlarını etkileyen sebepleri, yaşam niteliklerindeki farklılaşmaları, fiziksel ve ruhsal değişimlerini analiz etmek bu çalışmanın hedefleridir. Bu sayede Yeni Çağ inanışlarının görünümünün anlaşılması ve etki alanları hakkında fikir sahibi olunabilmesi amaçlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde ilk olarak din olgusunun sosyoloji alan yazındaki ele alınış şekline bahsedilmiştir. Geleneksel ile modern toplum yapısında dinin görünümü ve geçirdiği süreçler sekülerleşme kavramı, klasik sekülerleşme ve çağdaş sekülerleşme teorileri üzerinden açıklanmaya çalışılmış, daha sonrasında ise yeni dini hareketlerin anlamı, tarihsel arka planı ve güncel görünümü ele alınmıştır.

1.1. Sosyolojik Açıdan Din

Her toplum, kendi yapısını şekillendirebilecek, düzen ve uyumunu sağlayabilecek sistemlere ihtiyaç duymuştur. Berger (2011: 52)'e göre, "Toplum bir insan ürünüdür. İnsandan ayrı hiçbir sosyal gerçeklik olamaz. Aynı şekilde insan da toplum ürünüdür. Diyalektik bir ilişki içerisinde dirler." Toplumsal sistemler tarih boyunca yavaş bir şekilde ortaya çıkmıştır. Meydana getirdiği sistemlerini de yine toplumsal dinamikleri eşliğinde değiştirip dönüştürmüştür. Bu süreçte dini ideolojiler ve dini organizasyonlar önemli bir rol oynamaktadır (Wilson, 1979a: 261). Toplumların statik olmayan yapısı, dinin de çeşitli süreçlerden geçmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla dinin her dönemde etkin bir rol oynaması, onu bilimsel alanda araştırılmaya değer kılmaktadır.

Din konusunda sosyoloji alan yazında yapılan çalışmaların özellikle son dönemlerde arttığı görülmektedir. Çünkü sosyoloji, bireyi, toplumsal yapı ve kurumları çoklu disiplinler yaklaşımıyla anlamaya çalışan bir bilimdir. Giddens (2000: 2)'a göre sosyoloji, "İnsanın toplum yaşamının, insan grupları ile toplumlarının bilimsel incelemesidir." Bu perspektif ile din sosyolojisi de "Dinin toplum, toplumun din üzerindeki karşılıklı etki ve tepkileriyle dini grupları inceler." (Taplamacıoğlu, 1963: 39). Durkheim (2005: 64)'a göre ise ortak bir dini inanca sahip olan ve birbirlerine bağlı hisseden bireyler, topluluğu oluşturur. Bu dini inanış, yalnız bireyler tarafından değil, topluluk tarafından da kabul edilir. Böylece bireyler, birbirlerine ortak inanç duygusuyla bağlı hissederler.

Toplum ve dinin birlikte incelenmesi ile oluşan din sosyolojisi alanının yirminci yüzyılın sonlarında ivme kazandığı görülmektedir. Dini hayat, dinin ortaya çıktığı toplumsal şartlar, dinin toplumsal yapıdaki görünümü ve işlevleri, iman ve ibadetlerin sosyal hayattaki rolü, toplumsal tabakalaşma ve bu ekseninde birey-din etkileşimi, yaş, cinsiyet, statü, eğitim, siyaset ve ekonomi gibi değişkenlerin dini nasıl etkilediği, dinin bu değişkenler üzerindeki etkisi, dini grupların nasıl oluştuğu, oluşma amaçları, boyutları, birleşmesi, bütünleşmesi ve

parçalanıp bölünmesinin sebepleri, dindarlık biçimleri gibi konular, din sosyolojisinin genel olarak ele aldığı çalışma alanlarıdır.

Din sosyolojisi açısından din konusu çok boyutlu olarak incelenmeye çalışılmıştır. Bu noktada Günay (2012: 58) dinle ilgili duygu, düşünce, ibadet ve ritüellerin sadece ferdi karakterler üzerindeki etkisini değil, sosyal şartlarda meydana gelen her türlü olay ve değişimler üzerindeki etkisinin de incelenmesi gerektiğini düşünmektedir. Yani din yalnızca bireyleri değil, toplumu bütünüyle ilgilendirmektedir. Aynı şekilde toplumsal kurumlar ve olaylarda dini etkilemektedir. Bu nedenle sistematik bir biçimde araştırma yapmak önemlidir.

Din sosyolojisi çalışmalarında dikkat edilmesi önemli görülen bazı hususlar mevcuttur. Dini tecrübe alanlarının farklılık ve çeşitlilik noktasında geniş bir alanı kapsadığı kabul edilerek dinin her türlü sosyolojik yorumunun yapılabileceği noktası göz ardı edilmemelidir. Bununla birlikte dini inanış ve pratiklerde çok sayıda tarihsel perspektif üzerinden incelemeler yapılması önemlidir. Dolayısıyla tek bir din ya da sınırlı bir tarihsel dönem incelemek yeterli bilgi sunma noktasında eksik kalabilmektedir. Son olarak da din sosyolojisi araştırmalarında, araştırmacı, elde ettiği bilgileri tarafsız ve sistematik bir şekilde ele alıp inceleyebilmelidir (Wach, 1987: 3; Taplamacıoğlu, 1963: 40). Tarihsel süreçlerin arka planında yaşanan çok sayıdaki değişim ve dönüşümler, dinin çok boyutlu ve devingen yapısı, net bir din tanımlaması vermeyi ve dini sınırlı kapsamlardan okumayı mümkün kılmamaktadır. Klasik dönem sosyologlarından modern dönem sosyologlarına kadar din konusunda çeşitli tanımlamalar yapılmış, dinin farklı toplumsal boyutları birçok din teorisi açısından değerlendirilip yorumlanmıştır. Bu başlık altında sosyolojik anlamda din konusunun toplumsal düzende etki alanlarını daha iyi anlayabilmek için düşünürlerin din tanımlamalarına yer vermek önemli görülmektedir.

Din konusunda yapılan çeşitli tanımlamalar, dinin farklı yönlerini ele alabilmektedir. Dinin kutsallığına ve aşkınlığına vurgu yapan "özel tanımlar" olduğu gibi dinin birey ve toplum üzerindeki psikolojik ve sosyal etkilerini elen alan "işlevsel tanımlar" da bulunmaktadır. Temel itibarıyla özel tanımlar dinin *ne olduğunu*, işlevsel tanımlar dinin *ne işe yaradığını* açıklamaya çalışmaktadır (Kurt, 2008: 74-75; Furseth ve Repstad, 2013: 46;). Özel tanımlamalarda esas olan bireyin kendi âleminin dışında/kutsal/aşkın olan ile kurduğu ilişkidir. Antropolog Tylor (1871: 377)'a göre "Din ruhsal varlıklara inançtır." Ruhu dinin temeli olarak görmektedir. Ruhların ölümden sonra bedenden ayrılarak farklı şekillerde varlığını devam ettirdiğini düşünen animizm görüşüne sahiptir (Eyüpoğlu ve Batuk, 2015: 100). Alman İlahiyatçı Otto (1924: 5)'ya göre "Din, kutsalın tecrübesidir." Kutsallık, dine özgü bir yorumlandırma ve değerlendirme kategorisidir. Her birey doğuştan bir maneviyat

duygusu ile gelmektedir. Bu maneviyatın derinliği deneyimler yoluyla ortaya çıkmaktadır. İnsan deneyiminin tek bir alanı varsa, o da dini yaşamın alanıdır. Otto, dinin tarihsel yönü araştırılırken kutsal anlamına odaklanılması gerektiğini savunmaktadır. Bu doğrultuda rasyonel olan ve olmayan yönlerinin açıklanabileceğini düşünmektedir (akt. Kalın, 2017: 488). Bireyin, dini tecrübelerde kutsal olan ile ilişkisine vurgu yapan Wach (1987: 13)'a göre kutsal/doğaüstü olan güçler, cismani/doğal alandan bağımsız oldukları takdirde daha etkili olabilmektedir. Ancak mevcut yaşam koşullarında bu süreç beklendiği gibi gerçekleşmemektedir. Dolayısıyla kutsal olan ile kutsal olmayan unsurlar birbirlerini etkilemeye, değiştirip dönüştürmeye devam edecektir. Bu yüzden birey ile kutsalın ilişkisi toplumsal açıdan incelenmeye değerdir. Başka bir görüş de kutsalın tezahürlerinin bireye mesajlar veren yapısı bulunduğunu düşünen Eliade (2005: 24-25)'e aittir. Birey, kutsal karşısında davranışlarını şekillendirir. Bu yüzden önemlidir ve tarihsel bir yapıya sahiptir. Din olgusunu anlayabilmek için mevcut yerleşik inanç sistemleri, tanrılar, mitler ve törenler tarihi gerçeklik içerisinde ele alınarak incelenmelidir. Durkheim (2005: 43)'a göre ise "Dini olan her şey, tabiatüstü gizemin, bilinemeyen ya da anlaşılamaz olanın dünyasıdır." Spencer (2009: 10)'a göre din genellikle diğer dinlerle aralarında ortak bir yönü bulunan ancak insan zihnini aşan, insanlar için somut bir deneyime dayanmayan, bilinçli ya da bilinçsiz varlığına inanılan bir şeydir. Otto'nun tanımından hareketle Berger (2011: 84-86)'de dini, "Kendisiyle kutsal bir kozmosun kurulduğu insani bir girişim." olarak tanımlamaktadır. Burada kutsal olarak nitelendirilen şey, bireyin dışında ama bireyle bağlantılı olarak var olan doğaüstü olduğuna inanılan güçtür. Bu güç, gündelik yaşam pratiklerinden bağımsız durur ve bireyi hem aşan hem de onu içine alan bir yapıya sahiptir. Berger'e göre kutsalın tarihsel görünüşleri kültürler arasında değişiklik gösterebilmektedir. Buraya kadar yapılan tanımlamalarda din, kutsal olarak kavramsallaştırılmıştır. Bu kutsallık bireylerin anlam dünyasında nasıl yorumlandığı ve bireysel tecrübelerle nasıl benimsendiklerine göre farklılık göstermektedir. Özel tanımlamalarda doğaüstü olan ve doğaüstü olmayan şeklinde dini olan ile dini olmayan ayrımı belirgin görünmektedir. Doğaüstü olan, aşkın kabul edilen kutsal, doğaüstülüğünü koruduğu sürece kutsal olma noktasında daha etkili kabul edilmektedir. Tarihsel, toplumsal ve kültürel değişimler ile birlikte bu kutsallığın etki alanının ne derece hâkimiyetini koruduğu söz konusu süreçte toplumsal ve bireysel ihtiyaçlara göre değişkenlik gösterebilmektedir. Bu noktada dinin işlevsel tanımlarına yer vermek önemlidir.

Toplum ve birey dini etkilemekte, dini hayatı şekillendirmektedir. Doğayı anlayanın en iyi yönlerinden bir tanesi olarak görülen din, beşeri eylemlerin doğal görünümleridir. Bireyler için bütün dinlerin kendine has bir şekilde bilgi verici bir yanı olmuştur (Durkheim,

2005: 42). Din konusundaki işlevsel tanımlara göre bir din, toplumsal yapıda çeşitli fonksiyonlara sahipse anlamlı olarak var olabilir. İşlevsel tanımlamalar dini, toplumun ve bireyin hayatına etki edebilecek anlam ve kimlik oluşturma çabası olarak görebilmektedir (Furseth ve Repstad, 2013: 52). Sosyolojinin kurucularından biri olan Durkheim (2005: 67)'a göre din, "Kutsal, yani ayrı ve yasak sayılan şeylerle ilgili inançlar ve eylemlerden oluşan, kendisine katılan herkesi "kilise" (tapınak) denilen bir manevi topluluk etrafında birleştiren tutarlı bir sistemdir." Durkheim'ın tanımı, hem özsel hem de işlevsel nitelikler barındırmaktadır. Kutsallık ve inanca ilişkin yaptığı vurgu düşünceyle ilgilidir ve dinin zihinsel tasavvurunu ele almaktadır. Bu yüzden özsel tanımlama özelliği taşımaktadır. İnanç ve ibadetlere yönelik yapılan eylemler ile bu eylemlerin bireyleri bir kilise etrafında toplamasına yapılan vurgu ise düşünceyi eylemden ayıran noktadır. Bireysel, toplumsal bir etki boyutudur. Bu yönüyle işlevsel tanımlama özelliğine sahiptir (Durkheim, 2005: 56).

Dinin fonksiyonelliğini ele alan Frazer (1910)'e göre din, "Tabiatın ve beşer hayatın akışına yön verdiğine ve onu idare ettiğine inanılan üstün güçlerin insan için elverişli hale getirilmesidir." (akt. Günay, 2012: 220). Yinger (1971: 9)'a göre ise din, yapısal, kültürel değişimleri, cemaat biriminin büyüklüğü ve homojenliğini, cemaate katılımındaki artış, azalışları, bireysel motifleri, değerleri ve ihtiyaçları düzenleyen bütüncül bir sistemdir. Bireylerin ruh halini, karakterini, yaşam kalitesini, ahlak, estetik tarzlarını, moral ve motivasyonlarını kapsamlı bir şekilde etkileyen kutsal semboller biçimidir. Dini semboller, belirli bir yaşam tarzı ile belirli metafizik arasında temel bir uyumayı formüle eder ve bütün grubun ahlak anlayışını biçimlendirebilir (Geertz, 1973: 89). Herhangi bir toplumda, belirli yapıda meydana gelen değişmelerin etki alanları farklılık göstermektedir. Bu nedenle olaylar ve beklentiler arasında tutarsızlık sorunları görülebilmektedir. Bu sorun ortamında motivasyonel ve ahlaki dengenin sağlanabilmesi için din önemli bir araç olarak görülmektedir (Parsons, 2005: 114). Sosyal sistemin, kültürel ve kurumsal entegrasyonu ile yakından ilişkilidir. Bu yüzden düzenleyici bir fonksiyona sahiptir (Parsons, 2005: 208). Toplumsal grupların birbirleri bile bağlılığını güçlendirir. Bunun gerçekleşmesi ise bireylerin, dini pratik ve ritüelleri birlikte yapmalarına bağlıdır (Bird, 2015: 24). Weber (2016: 33)'e göre din, "Sosyal değişim dinamiklerinin kaynağıdır." Bireyin kendisinde keşfetmediği yönlerini gösteren, hayatta birey için önemli olan şeyler hakkında bilgi veren ve bu yüzden üstün olduklarına inanılan öğretilerdir (Freud, 2016: 15). Luckmann (2016: 15)'da dini toplumsal yönleriyle ele almaktadır. Bu noktada Durkheim'ın işlevselciliği ile benzer özellikler taşıdığı görülmektedir. Özsel tanımların yeterince kullanışlı olmadığını düşünür. Onun din kuramında "ben" ve "toplumun" işlevsel bir ilişkisi vardır ve bir biçim kazanmaları sosyal süreçlere

bağlıdır. Sosyal süreçlere de dini olarak bakılabilir. "Din, toplumsal düzenin bütünleşmesinde hizmet görmektedir. Kurumsal olarak hususileşen din, tarihi şartlarda dinamik bir sosyal güç haline gelmektedir." (Luckmann, 2016: 25). Bu sosyal süreçlerle oluşan ve bireyi aşan "dünya görüşü" toplumsal kontroller yoluyla bireye etki etmektedir. Toplumsallaşma süreci de dünya görüşünün içselleşmesi ile oluşmaktadır. Bireylerin psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarına göre şekillenerek, eylemleri ile somutlaşabilmektedir (Luckmann, 2016: 31).

Yapılan tanımlardan hareketle dinin çok boyutlu bir olgu olduğu söylenebilir. Bireylerin birbirleri ve toplum ile olan ilişkilerinde nasıl bir tutum sergilemesi gerektiğini ahlaki anlamda gösteren "davranış topluluğu" dur. Böylece, toplumsal ilişkilerde karmaşa ve belirsizlik durumlarını azaltabilme işlevine sahip olduğu söylenebilir (Çiftçi, 2002: 66). Tarih boyunca farklı biçimlerde tezahür etse de toplumsal yapıda önemli bir yere sahip olmuştur. Dine yüklenen anlamlar, toplumlar ve araştırmacılar arasında farklılık gösterebilmektedir. Geleneksel toplum yapısında din daha çok kutsal ve doğaüstü bir olgu olarak tanımlanmıştır. Bu yönü ile bireyi aşan, soyut, zihinsel gerçeklik ile kavranması zor, gizemli bir özellik taşımaktadır ve gizemini koruduğu ölçüde etkin bir rol oynamaktadır. Modern topluma geçiş süreci ile birlikte akla ve bilime duyulan güven, kiliseye inancın azalması gibi etkilerle din, daha çok bireylere ve toplumsal hayata sağladığı katkılar neticesinde değerlendirilebilmektedir. Gündelik yaşamda bireyin davranışlarını şekillendirmesine yardımcı olabilmektedir. Bu yönüyle işlevsel bir özellik kazanmaktadır. Sosyal hayatın bütünü için önemli olan her şey dini hayat için de önemlidir. Din her zaman sosyal hayatı etkileyen taraf değildir. Aynı zamanda toplumsal yapıda meydana gelen değişim ve dönüşümlerden de etkilenmektedir. Din ve sosyal yapı arasında diyalektik bir ilişki söz konusudur. Dini hayatı belirleyen sosyal ve kültürel yapılar, beşeri kurumlar mevcuttur. Aile yapıları, bilim ve teknolojiadaki gelişmeler, küreselleşme, siyasi tartışmalar, toplumsal cinsiyet normları ve iktisadi oluşumlar gibi sosyal hayatın genelini kapsayan bu olgular toplumsal yapıyı değiştirip dönüştürdükleri gibi dini de değiştirip dönüştürebilmektedirler. Dolayısıyla dini oluşumlar kendi başına ayrı bir gerçeklik olarak değerlendirilmemelidir (Zuckerman, 2006: 130). Bu değişim sürecinden dinin ne ölçüde etkilendiği, yerleşik kalıplarını koruyup korumadığı, varlığını devam ettirip ettirmediği ve hangi formlara dönüştüğünü açıklamak, çalışmanın kapsamı açısından önemli görülmektedir.

1.2. Toplum Tipleri Açısından Din

İlkel bir yaşam biçimi ve kısıtlı imkânlar ile varlığını sürdüren geleneksel toplumlarda doğa ile kurulan ilişki, doğanın izin verdiği ölçüde sınırlanmıştır. Doğa, insandan daha üstün

bir konumdadır. Bu nedenle doğal felaketler, salgınlar, önlenemeyen toplu ölümler karşısında maddi ve manevi olarak çaresiz bir konumda olan bireyler, bu sorunlar ile baş edebilmek, acılarını dindirebilmek için doğaüstü güçlere inanma ihtiyaç duymuştur (Ertit, 2019: 149). Çevresinde meydana gelen olayları anlayıp kabul edebilmenin basit bir yolu olarak doğaüstü varlıklara ve mucizelere inanmak ilkel insanlar için normal bir durum olarak görülmektedir. Doğal alana ait olan olaylar üzerinde etki sahibi olmak, maddelere hükmetmek ve yağmur yağdırabilmek gibi ortaya çıkan durumlarda bir tuhaflık hissetmemektedir. Bu sürecin aşkın bir güç tarafından ortaya çıktığına ve yönetildiğine inanmaktadır. Bu nedenle akla uygun olan ile olmayan arasındaki farkın ayırt edilebileceği bir durum oluşmamaktadır. İçsel olarak doğaüstüne koşulsuz bir inanç ve kabul durumu söz konusudur. Günümüzde modern insanlar için nasıl ampirik yöntem ve teknikler akla yatkın geliyorsa, ilkel insanlar için de dine dayalı mistik olaylar, güçler, ayinler ve ritüeller aynı derecede normal görünmektedir (Durkheim, 2005: 44). Toplumsal yapıda belirli temel hakikatlerin varlığı noktasındaki inanç, modern toplumlardan çok öncesine dayanmaktadır. Geleneksel toplumda var olan hakikat, doğaüstü alana yönelik, dini inancın hâkim olduğu, bireyi aşan ve ondan bağımsız bir hakikattir (Furseth ve Repstad, 2013: 144). Sosyal hayatı kapsayan düşünce ve değerlerin oluşması, korunması ve aktarılmasında dini inançlar, törenler ve ritüeller önemli rol oynamaktadır. Bunlar toplumsal çevreye ve kültürlere göre değişkenlik gösterebilmektedir. Bireysellik gibi bir durum söz konusu olmadığı için daha çok ortaklaşa bir inanma biçimi, toplumun kabul ettiği bir inanç sistemi oluşmakta ve bütün bunlar doğumdan ölüme kadar insan yaşamını şekillendiren etkiye sahip olmaktadır (Durkheim, 2005: 22).

Geleneksel bir anlayış içerisinde din ile ilgili zaman zaman kafa karışıklıkları, anlaşmazlıklar ve çatışmalar olmuştur fakat hiçbir zaman Allah inancı, cennet cehennem fikri sorgulanmamış, dinin otoritesi dışında bir şeye başvurulmamıştır (Northbourne, 2003: 19). Geleneksel toplumlar üretim faaliyetlerinin, beşeri ve sosyal hareketliliğin ve nüfus yapısının sınırlı olduğu, toplumsal organizasyonun büyük oranda iş bölümü, aile ve akrabalık ilişkileri ile yürüdüğü, sosyal, kültürel hayat ve davranış pratiklerinin dini inanca göre şekillendiği bir dinamiğe sahiptir. Böyle bir ortamda kutsal olana bağlılık düzeyi yüksektir. Bireyler dini emirlere, yasaklara ve ayinlere uyarak hareket etmektedir (Günay, 2012: 395). Toplumsal yapıda ahlaki anlayışın belirlenmesi ve şekillenmesinde din referans alınmaktadır (Corm, 2008: 45). Bu nedenle sosyal hayatı şekillendiren her türlü duygu düşünce ve davranış biçimleri, toplumsal kurumların faaliyet ve işleyişleri, dini yapıya göre düzenlenmektedir (Akdoğan, 2004: 98).

Sosyal yapıda meydana gelen değişimler, toplumu oluşturan kurumları farklı derecelerde etkileyebilmektedir. Değişime sebep olan faktörler ve hangi kurumların bu değişimden ne derece etkileneceği kendi bünyelerinde farklılık gösterebilmektedir. Hem geleneksel toplumlarda hem de modern toplumlarda sosyal yapıyı inşa eden kurumlar, sosyal olaylar, insan müdahalesi ve karşılıklı ilişkiler neticesinde ortaya çıkmaktadır. Birbirlerini işlevselci bir biçimde etkileyerek bir bütünü meydana getirmektedirler. Bu durum değişimin rastgele olmamasına ve tüm kurumları etkilemesine sebep olmaktadır (Kıray, 1982: 15). Geleneksel toplum ile modern toplum arasındaki gidiş gelişler, arayışlar, "transizyonel"¹ bir ara modelde kalmaktadır. Dolayısıyla bir dalgalanma sürecinden bütün sosyal yapı etkilenebilmektedir (Günay, 1999: 14).

Sanayileşme, kentleşme, rasyonelleşme, çoğulcu bir dünya görüşü yapısı, sosyal örgütlenmelerin sayısındaki artış ve bilinçli olarak ortaya çıkan sosyal değişimler modern toplum yapısının temel karakteristik özelliğini oluşturmaktadır (Durkheim vd., 1996: 95). Bu süreçte fabrikaların kurulması, makineleşmenin ortaya çıkması, ulaşım sistemlerindeki gelişmeler, köylü nüfusun kent yaşamına geçiş yapmasına neden olmuştur. Bununla birlikte başlayan kentleşme süreci toplumsal hayatı ve bireylerin yaşam tarzlarını değiştirmiştir (İçli, 2009: 189).

Modern toplumlar yapısal olarak geleneksel toplumlardan farklı bir görünüme sahiptir. Daha teknik bir işleyişe sahip olan modern toplumlarda insan ve doğa arasında doğrudan ilişki azalmış bunun yerini teknolojik aletler, fabrikasyon ürünler ve makinelerin hâkimiyeti almıştır. Sosyal ilişkilerde aile ve akrabalığın belirleyici yönü azalarak yeni organizasyon tipleri, toplumsal sınıflar, grup ve kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Bu toplum tipi geleneksel toplumun sadeliğine uzaktır. Bu nedenle "karmaşık toplum" olarak isimlendirilmektedir. Teknolojide meydana gelen gelişmelerle birlikte "teknolojik toplum", kitle iletişim araçlarının hızla yayılması ile "iletişim toplumu", bilime olan güvenin artması ve bilimsel bilgilerdeki gelişmeler ile "bilgi toplumu" şeklinde çeşitli adlandırmalar yapılmaktadır (Günay, 2012: 397). Martin (1978), modern sanayi toplumlarının bürokrasi ve teknik rasyonelliğe uygun kurumlar meydana getirdiğini ifade etmektedir. Bu kurumlar faaliyetlerinde büyük, kişisiz ve mekaniktir. Modern şehrin ekolojisi, ticaret, refah, okul ve eğlence gibi alanlarda parçalanmayı teşvik etmektedir. Küçük dükkânlar, süpermarketlere, aile şirketleri, uluslararası şirketlere, küçük çiftlikler, bilimsel tarım tarafından işletilen daha büyük birimlere, orta ölçekli ofisler, büyük ölçekli ofislere dönüşmüş durumdadır. Bütün bu değişimler kentsel nüfusun tamamının sosyal yaşamını etkilemektedir (akt. Dobbelaere, 2004: 33). Sonuç itibari

¹Transizyon: Geçiş, herhangi bir durumdaki değişim.

ile mevcut yerleşik geleneksel yapıyı dönüştüren birçok değişimin meydana geldiği görülmektedir.

Din de her dönemde insanlığı etkileyen bir olgu olduğu için, sosyal hayattaki değişim ve dönüşüm dini inancı, dinin algılanmasını, yaşanmasını ve ibadetleri de etkilemektedir (Akdoğan, 2004: 96). Sanayileşme, bütün geleneksel zanaatları ve üretim hareketlerini bünyesine katmış, söz konusu süreç içerisinde spor, sanat, dans ve müzik gibi pek çok alanı da kapsamına alarak ticarileştirmiştir. Beşeri olana ilginin artmasıyla geleneğin hâkim olduğu dini alanın etkisi sınırlanmış; geleneksel bağlılıklar, birlik ve beraberlikler yerini kulüp ve cemiyet üyelerinin bağlılıklarına bırakmış; günlük ve sıradan yaşam ile yeni olan şeylere yönelmek daha ilgi çekici hale gelmiştir. Böyle bir ortamda din ve gelenek arasındaki bağ çözülebilmekte, dine koşulsuz inanç biçimleri değişkenlik gösterebilmektedir (Northbourne, 2003: 70). Çeşitli sosyal, kültürel ve tarihi faktörler sebebi ile bir toplumda dine duyulan ilgi bazen aktif bazen de pasif olabilmektedir. Bir dini grup ya da cemaat içerisinde dini inançlara bağlı olma seviyesi ve dini topluluğun aktifliği onun dini hayatındaki canlılık ile de bağlantılıdır. Bir toplumun dini hayatındaki canlılık, dinamik bir kalitedir. Bazı toplumların dine duydukları ilgi uzun süre aynı kalırken bazılarında bu ilginin büyüklüğü değişkenlik gösterebilir (Günay, 2012: 64).

Dini kurumların etki alanlarında meydana gelen karmaşıklıkların ve bunlara bağlı gelişmelerin etkenleri, akla verilen önem ve doğa bilimlerindeki başarılarla duyulan güvenden kaynaklanmaktadır. Rönesans dönemi dünya görüşü, bireyi konu edinen, birey ve bu dünya merkezli bir dünya geliştirmektedir. Dolayısıyla böyle bir ortamda bu dünyadan olmayan doğaüstü güçler veya soyut durumlar üzerine düşünmeye, davranışları ona göre ayarlamaya gerek görülmemektedir. Böyle bir anlayış evrene dair bugüne kadar edinilen bilgilerin yeniden değerlendirilme sürecine gidilmesine, akıl ve mantık doğrultusunda doğanın anlaşılmasına çalışılmasına neden olmaktadır (Portakal'dan akt. Uluç, 2006: 12). Modern bilimde ortaya çıkan dünya görüşü, ölçülebilen, deney ve gözlemler yoluyla anlaşılabilen, doğanın izin verdiği kadarıyla tasvir edilebilen şeylerle sınırlıdır (Northbourne, 2003: 44). Bu nedenle de akla ve bilime duyulan güven daha belirgin bir konuma gelmekte, ampirik yöntem ve teknikler ile hakikate ulaşmaya çalışılmaktadır (Furseth ve Repstad, 2013: 144). Artık modern toplumlarda öngörülemeyen doğal güçlere ya da toplum tarafından verili olan dini inanışlara değil, özgün bir hayatın bilinemezliği içerisinde bireysel özgürlükler çerçevesinde kabul edilen dini inanışlara yer verilmektedir (Çelik, 2013: 33). Geleneksel yapıda uzun süre güncellenmeye gerek duyulmadan varlığını sürdüren dini öğretiler, modern toplumlarda

yeniden üretilerek kendisini güncellemiş durumdadır. Burada insan ihtiyaçlarına göre dini inancın yeniden yorumlanması ve şekillenmesi söz konusudur (Ertit, 2019: 209).

Geleneksel toplumlarda çok önemli bir faktör olan din, modern toplumlarda bireyselleşerek bir tercih meselesi haline dönüşebilmektedir. Dini inançlara duyulan ilgi, çeşitli sebeplerden dolayı eskisine göre azalabilmektedir. Sanayileşme ve kentleşmenin geleneksel dindarlık modelleri üzerindeki etkisi, dini pratiklere ilginin köy ve kentlerde farklılaşması, sosyal gruplar arasında dine yönelim şekillerinde meydana gelen değişimler, birçok araştırma ve tartışma alanını beraberinde getirmektedir (Günay, 2012: 399).

Toplumsal yapıda meydana gelen değişimler birçok faktör ile ilişkilendirilebilir. Sosyal yapıyı meydana getiren kurum ve kuruluşlar, farklı şekillerde birbirleri ile bağlantılı oldukları için herhangi birinde meydana gelen değişim doğal olarak diğer kurumu da etkilemektedir (Durkheim vd., 1996: 92). Waters (1995)'a göre, din ve toplum arasındaki etkileşimlerin, değişim ve dönüşümlerin diğer bir etkeni ise coğrafi keşifler ve küreselleşme sürecidir. Küresellik, farklı sosyal yapıların ve kültürlerin tek bir yermiş gibi algılanmasını sağlamaktadır. "Coğrafyanın toplumsal ve kültürel düzenlemelere dayattığı kısıtlamaların azaldığı, insanların bu azalmaları giderek daha çok fark etmeye başladıkları bir toplumsal süreçtir." (akt. Marshall, 2005: 449). Küreselleşme ile birlikte coğrafi olarak ülkelerin birbirine yaklaşması, kültürel temas, bireylerin, kültürlerin ve dinlerin temas halinde olmasına neden olmuştur. Küreselleşme, dünyanın farklı bölgelerine, istenildiği zaman bilgi ve iletişim teknolojileri yoluyla erişebilmeyi sağlayan dinamik bir süreçtir. Farklı kültürler arası bağlantı kurarak kültürel çeşitlilik sağlamaktadır. Ekonomik, siyasal, toplumsal düşünce ve organizasyonları, mal ve hizmetleri, ulaşım ve iletişim sistemlerindeki yeniliklerle farklı yerlere ulaştırmaktadır. Sosyal olaylar hakkında kısa sürede bilgi sahibi olunabilmesini sağlamaktadır. Toplamlar arasındaki sınırları belirsizleştirmektedir (Giddens, 2014: 71).

Küreselleşen dünya, bireylerin farklı dini örgütlenme biçimlerini, dini inanç ve pratikleri tanımasına olanak sağlamaktadır. Gelişen bilim ve teknoloji sayesinde bireyler, farklı inanış biçimlerini, ayin ve pratikleri kolaylıkla öğrenebilmektedir. Bu çeşitlilik ile birlikte pek çok kültüre ait inanış biçimlerinden kendisine uygun olanı seçebilme olanağına sahiptir (Bird, 2015: 82). Mevcut dini inançların, ritüellerin, öğretilerin toplumlar arasında daha fazla yayılması, diğer dinlerle eklektik hale gelebilmesi, bireylerin istedikleri her an istedikleri dinin özelliklerine ulaşabilme imkânına sahip olması, "dinin globalleşmesi" sürecine sebep olmuştur (Turner, 2017: 18).

Çeşitli kültürlerle iç içe olmak, kent ortamında yaşayan bireylerin farklılıklara karşı esnek bir tavır sergilemesini sağlayabilmektedir. Kırsal alanda tek bir norm ve değer söz

sahibi iken kentsel alanda birden fazla doğrunun olabileceği, herkesin kişisel seçim haklarının bulunduğu görüşü yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu yüzden farklı inanç sistemleri birçok yerden bireyi bünyesinde toplayabilmektedir (Ertit, 2019: 201). Bireyler neye inanıp neye inanmayacaklarını kendileri belirleyebilme olanağı bulabilmektedir. Modern sanayi toplumunda dine olan ilginin ne ölçüde olduğu, geleneksel yerleşik dini inançların, modern sanayi toplumlarının neden gerisinde kaldığı ve bu geleneksel dinin yerini alan şeyin din olup olmadığı din sosyolojisinde iki önemli tartışma konusudur (Luckmann, 2016: 88).

Din ile toplum arasındaki bağlar dinin önemi ve niteliğini belirlemektedir. Din ve insanlık arasında varoluşsal bir bağ kurulamamışsa, din toplumsal hayatta vazgeçilmez değildir. Din konusunun toplumsal tezahürleri hakkında yapılan çalışmalar çeşitlilik göstermektedir. Toplumsal kurumlar arasındaki yerinin değişip değişmediği, sosyal hayat içerisinde etkisini kaybeden bir yapıya mı büründüğü yoksa etki alanının giderek genişleyen bir yapıya mı büründüğü noktasında araştırmacılar arasında farklı bakış açıları mevcuttur. Bu eksende dinin hem modern bireylerin hayatlarındaki yeri ve öneminin mevcut durumunu anlayabilmek hem de modern toplumda ne şekillerde görünürlük sağladığını belirleyebilmek açısından sekülerleşme kavramını açıklamaya çalışmanın, araştırmanın teorik çerçevesine önemli bir zemin oluşturacağı düşünülmektedir.

1.3. Sekülerleşme Kavramına Sosyolojik Bir Bakış

Küresel bir dünya sadece bireylerin, mal ve hizmetlerin yer yön değiştirebildiği bir yer değil aynı zamanda bilginin, kültürlerin, dinlerinde hızlı bir yayılım ve değişim gösterebildiği bir yerdir. Toplumsal akışkanlığın bir sonucu olarak farklı coğrafyalarda, farklı toplum tiplerinden bireylerin bir arada yaşamaya başlamasıyla birlikte din, kültür, inanç ve aidiyet gibi toplumsal göstergelerde tek bir tutum sergilenmesini beklemek güçtür. Çünkü bu göstergeler süreç içerisinde akışkanlığın hızı ve kapsamı doğrultusunda değişim göstermişlerdir. Çoğulcu toplum yapısında bireylerin gündelik edimlerinde önemli değişimler meydana gelmiştir. Modern dünyaya uyum sağlama gayreti gösteren bireyler için din, inanç gibi soyut kavramların önem ve değeri geleneksel dünyada olduğu gibi toplumsal bir ölçüde değil bireysel bir ölçüde değerlendirilmeye başlamıştır. Hem sanayileşme ve küreselleşme gibi süreçlerle toplum yapısının değişmesi hem de modern toplumlarda bireyselliğin önem kazanması, din gibi bir konunun bazen toplumsal ve bireysel yaşamdan soyutlanmasına, bazen de merkezi bir rol oynamasına neden olmaktadır. Dolayısıyla din olgusunun toplumsal zemindeki tezahürünü tek bir noktadan açıklayabilmek mümkün görülmemektedir. Bu yüzden araştırma kapsamında dinin modern dünyadaki görünümü, sekülerleşme teorileri üzerinden

okunmaya çalışılmaktadır. Alan yazında din ve sekülerleşme üzerine yapılan araştırmaların çeşitliliği sekülerleşme konusunun bilim insanlarınca hala üzerinde çalışılmaya devam edilen tartışmalı bir konu olduğunu göstermektedir.

Dinin insan yaşamındaki işlevleri, bireysel ihtiyaçları karşılama noktasındaki yeterliliği önemlidir. Hem kurumsal düzeydeki ritüellerin uygulanması hem de kurumsal düzeyde dini görüş ve düşüncelerin bulunması onun sosyal bir olgu olarak incelenmesini mümkün kılmaktadır. Dinin bu noktada sosyal bir fenomen olarak toplumsal yapının bütünü olan bir olgu mu yoksa tüm bu sosyal süreçlerin ortak belirleyicisi mi olduğu tartışmalı bir konudur (Luckmann, 2016: 71).

On yedinci yüzyılda Aydınlanma dönemi araştırmacıları, bireylerin mükemmel olabileceği fikrini ortaya atmışlardır. Bu dönemde sosyal ve doğal gerçeklik tezahürlerini anlayabilmenin yolunun akıl ve vahiy arasındaki ayrımın net bir şekilde ortaya koyulmasına bağlı olduğu ifade edilerek, Hristiyanlığın irrasyonel ve yanlış ampirik gerçekliğe dayandığı düşünülmüştür. On dokuzuncu yüzyılda Hristiyanlık, çeşitli saldırılarla karşı karşıya kalmıştır. Bunlardan bir tanesi, "güçlü olanın hayatta kalması" yasasına bağlı olarak evrende herhangi bir Tanrı'nın varlığına gerek olmadığını düşünen Darwin'ci yaklaşımdır. Diğerisi ise Aydınlanma döneminde sorgulanmış olan Hristiyanlığın kusursuz olmadığı düşüncesinden hareketle İncil'i inceleyen bilim insanlarının, İncil'in otantikliği ve tutarlılığı noktasında sorgulamalar yapmaya başlamaları olmuştur. Böylece Hristiyan inancının otoritesine yönelik çelişkiler, sekülerleşme teorisinin ortaya çıkma sebeplerinden biri haline gelmiştir (Turner, 2017: 171-173).

Dinin bütünleştirici ve işlevsel fonksiyonları göz önüne alındığında sekülerleşme kavramının incelenmesi önemli görülmektedir. Din ve toplumsal çevre arasındaki ilişkiler tarih boyunca farklı değişiklikler geçirmek durumunda kalmıştır. Din, kültürel etkilere maruz kalarak esnek bir yapıya bürünüp, farklı şekillerle çevresinde var olmaya devam edebilmektedir. Modern toplumların din konusundaki tutumu, dinin görünürlüğünün azalıp azalmayacağı, kamusal hayattaki etki alanının sınırlı hale geleceği yönündeki beklentinin gerçekleşip gerçekleşmediği araştırmacılar tarafından farklı yorumlanmıştır (Çiftçi, 2002: 63).

Comte (2004: 217)'a göre insan zekâsı ve toplumlar üç aşamadan geçmiştir. İlk aşama Teolojik veya hayali yaşama halidir. Bu aşamada evrendeki bütün olaylar tabiatüstünün müdahalesi ile oluşmaktadır. Evreni anlamlandırma noktasında sistemli düşünme ve mantıksal çıkarım yapma bu aşamada görülmemektedir (Kalelioğlu, 2019: 538). Metafizik aşamada tabiatüstü etkenler, soyut kuvvetlerle açıklanmaya başlamıştır. Gözlemlenen tüm olaylar, uygun bir töz ile ilişkilendirilerek anlam bulmaya çalışır. Doğaüstünün kesintisiz

müdahalesine olan inanç, metafizik evrede değişim göstermeye başlamıştır. Son aşama olan Pozitif veya bilimsel aşamada ise insan zekâsı evrenin kökenini deney ve gözlemler yoluyla neden sonuç ilişkisi kurarak açıklamaya çalışır. Böylece tabiatüstü olayların açıklanması, gerçek sınırları çerçevesine oturmuş olur. İnsan zekâsına güvenin artması ile birlikte pozitif felsefe ilerlemiş, teolojik ve metafizik felsefe gerilemiştir. Artık boş doktrinler ve geçici metotlardan uzaklaşmaya başlanmıştır (Comte, 2004: 218-223). Bütün bunların bir sonucu olarak Comte, "İnsan toplumunun sosyal evrimin teolojik aşamasını aştığını ve sosyoloji biliminin dinin yerini alacağını" iddia etmiştir (akt. Stark, 1999: 250).

Weber (1930) sekülerleşme sürecinde rasyonelleşme konusuna değinmektedir. Ona göre rasyonelleşme yani aklın egemenliği ile kastedilen anlam gözün açılması olarak ifade edilmektedir. Bu teoriye göre, bilimsel gelişmeler, gündelik hayatın pek çok alanına dinden daha fazla nüfuz etmeye başlamıştır. Dünya ile ilgili yapılan araştırmalar ve görüşler artık dini varsayımlarla değil, bilimsel deliller ile açıklanmaktadır. Bu durum geleneksel dünya görüşlerinin yıkılmasına sebebiyet vermektedir. Dünya dışındaki güçlere ilişkin açıklamalar bir kenara bırakılmıştır. Gizem ya da gizemli olaylar değersizleşmiş, insan aklı, yaratıcılık, teknoloji ürünleri tarafından fethedilmiştir. Artık dünyevi olayların nereden gelip nereye gittiğine ilişkin anlama çabalarında rahipler, papazlar, hahamlara değil; fizikçiler, doktorlar, ekonomistler, psikologlar, sosyal hizmet uzmanlarına başvurulmaktadır (Swatos ve Christiano, 1999: 209-212; Berger, 2015: 224; Turner, 2017: 179).

Marshall (2005: 645)'a göre ise sekülerleşme, "Dinsel inanç, pratik ve kurumların toplumsal önemini yitirmeleri." şeklinde tanımlanmaktadır. Sanayi toplumları ve kültür modernleşmesinin önlenemez bir sonucu olarak görülmektedir. Bu yapıda, geleneksel dini inanışlara duyulan inanç azalmış, akıl, bilim ve teknoloji dinin önüne geçmiş durumdadır (Marshall, 2005: 646). Geleneksel kiliseye bağlılık gösteren gruplar için sekülerleşme, "Hristiyanlaşmaktan uzaklaşma", "dinsizleşme" olarak görülürken, ilerlemeci çevrelerde, "modern bireylerin dinin etkisinden kurtuluşu" olarak görülmüştür (Berger, 2011: 195). Başka bir ifade ile yaşam alanlarının denetim ve yönlendirilmesinde kutsal ve doğaüstü olana önem verilmeden beşeri sistemlere başvurulması anlamına gelmektedir (Coleman, 2015: 48). Genel hatları ile sekülerleşme, "Biz, toplum ve kültür alanlarının dini kurumlar ve sembollerin egemenliğinden çıkarıldığı bir süreç." olarak tanımlanabilir. Modern Batı toplumlarının, dünyayı algılama ve açıklama girişimlerinde dini olguları kullanmamaları, kendi özsel deneyimleri yoluyla anlam evreni oluşturdukları bir yapı haline gelmiştir (Berger, 2011: 197). Belirli bir toplum yapısında, bireylerin hayatını şekillendiren doğaüstü inançların, dinin, halk

inancılarının etki alanlarında meydana gelen azalma, sekülerleşme süreci olarak okunmaktadır (Ertit, 2019: 47).

Sekülerleşme teorisi üzerine yapılan çalışmalarda, çeşitlilik söz konusudur. Bu çalışmalar, klasik sekülerleşme teorileri ve çağdaş sekülerleşme teorileri şeklinde farklılık göstermektedir. Teoriyi savunan araştırmacılar olduğu gibi, reddeden araştırmacılar da mevcuttur. Sekülerleşme teorisini savunan klasik sekülerleşme teorisyenlerinden Peter Berger, Bryan Wilson, Karel Dobbelaere ve Steve Bruce gibi isimlere göre din, modern dünyada etki alanını kaybederek, toplumsal yapıdan çekilmektedir. Rodney Stark, Daniel Bell, Jeffrey Hadden gibi çağdaş sekülerleşme teorisyenleri ise yaşanan gelişmeler ekseninde dinin, modern toplum yapısında yok olmadığını, farklı yapılar bürünerek etkisini sürdürdüğünü savunmaktadır.

Klasik sekülerleşme teorisi yalnızca din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılacağını ifade etmemektedir. Bununla birlikte modern dünyada din geri plana düşecek, dini liderlerin otoritesi ortadan kalkacak, doğüstüne olan inanç azalacak, bireylerin zihninde yer alan din tasavvuru kaybolacaktır. Sekülerleşmenin nihai hedefi mikro düzeyde bir değişim değil makro düzeyde bir değişimdir. Çünkü toplumsal kurumlar birbirleriyle sıkı sıkıya bağlantılı haldedir. Birinde meydana gelen değişim, diğerini de etkilemektedir. Dolayısıyla kurumsal düzeyde etki alanını kaybetmeye başlayan din, bireysel düzeyde de yok olmaya mahkûm hale gelecektir (Köse, 2001: 153).

Dinin, beşeri aklın dışında bulunan aşkın yapısı, pozitivistlere göre zaman içerisinde üstesinden gelinebilecek ve yerini bilime bırakacak bir durumdur. Bu sürecin nasıl okunduğu, sekülerleşmenin nasıl anlaşıldığı ile de ilişkilidir. Sekülerleşme en temel haliyle kiliselere gitme sıklığının azalmasıyla ölçülmüştür. Dinin çöküşü, kiliselere devam oranıyla ilişkilendirilmiştir. Durumu tersine çevirecek karşı bir kilise olmamasından dolayı modern toplumların dindar olmadığı sonucu çıkarılmıştır. Din ve kilise özdeşleştiği için kiliseye bağlılığın azalması, dine bağlılığın da azalması anlamına gelmektedir. Bu sürecin sebepleri sanayileşme ve kentleşmenin hızlı gelişimi ile birlikte dinin kurumsal yapısındaki değişimlerde aranmıştır (Luckmann, 2016: 72). Geleneksel kilise yönelimli dinde bireylerin hayatları üzerinde hâkim bir etki olan değerler ve normlar söz konusudur. Bireylerin duygu ve düşünce dünyalarını, inançlarını, davranış kalıplarını önemli ölçüde etkilemektedir. Sanayileşme, modernleşme, küreselleşme, kentleşme süreçleri ile birlikte bu değer ve normlar yeniden şekillenerek, kurumsal ihtisaslaşmanın etkisi güçlenmiştir. Sekülerleşme ve modernleşme arasında ilişki kuran araştırmacılara göre bu durumun sonucunda gündelik yaşamda bireyin bu değerlere ilgisi ve önemi azalmıştır (Luckmann, 2016: 90).

Bilimsel gelişmeler, endüstriyel kapitalizm ve kentleşme sekülerleşme tezinin gelişiminde etkin olan üç ana unsur olarak görülmektedir. Bilimsel gelişmeler, dünyanın pek çok yerine nüfuz ederek rasyonel düşünce tarzını geliştirmiş, doğanın kontrol altına alınabileceği düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Kentleşme ile birlikte özel yaşam alanlarının yaygınlaşması, dini mobilizasyon süreci, eğitim öğretim süreçlerine verilen önemin artması, bireylerin dinleri, inançları sorgulamaya başlaması, kutsal kaynakların fazlalaşması ve farklı yaşam tarzlarıyla iç içe olunmasıyla dini yaşamdan uzaklaşmaya başlanmıştır. Bununla birlikte özel teşebbüse dayanan endüstriyel kapitalizmin hâkimiyeti altına giren toplumlarda, ekonomik alan dinden bağımsız hale gelmiştir. Bu üç unsurun etkisini daha fazla hisseden toplumların sekülerleşme boyutlarının yüksek olması beklenmektedir. Doğaüstü değerlere verilen önem azalarak, toplumlar eskiye nazaran dine daha kayıtsız kalmaya başlamıştır (Bruce, 2015; Luckmann, 2016; Turner, 2017; Ertit, 2019).

Modern sanayi toplumlarında, doğaya hâkim olma düşüncesi, akla, bilim ve teknolojiye duyulan güven ile ilişkilendirilir. Böyle bir toplum yapısında doğaüstü güçleri, aşkın varlıkları, ruhları, maddesel olmayanı kapsayan inanç sistemlerine yer verilmemektedir (Hamilton, 2014: 455). Modernitenin, toplumlarda çok fazla gelişmesi ve büyük bir alana yayılması küreselleşmenin bir parçası olarak görülmektedir. Bu yüzden modernitenin, dinin gerilemesine, anlam ve öneminin azalmasına neden olacağı ve bu toplumların, sekülerleşme sürecini daha fazla tecrübe edeceği düşünülmektedir (Bird, 2015: 110). Gauchet (2005: 3)'de birey ile Tanrı arasında bir uzaklaşma ve kopuş süreci olduğunu savunmaktadır. Ona göre günümüzde bu ayrılık oldukça geniş bir ölçüye ulaşmıştır. Kutsalın tarihsel figürü, yerini dünyevi olana bırakmıştır. Dünyevi olan ise kutsalın bıraktığı nitelik ve biçimlerdeki boşluğu dolduramamıştır.

Bruce (2011: 544) modernleşmenin bireylerin dini inançlarını zayıflattığını ve mevcut inancın nesilden nesile başarılı bir şekilde aktarılmasını engellediğini düşünmektedir. Kiliseye olan güvenin azalması ve akla yatkınlığın artması, inanç sistemlerinde geniş ölçüde düşüşün belirtisi olarak görülmektedir. Yapısal-işlevsel farklılaşma, artan özelleşme, bireyselleşmenin ön plana çıkması, kültürel çeşitlilik, toplum ve geleneksel dini dünya görüşü arasında bir kopukluk oluşturarak dinin etki alanından çıkılmasına sebebiyet vermiştir (Bruce, 2015a: 27).

Sekülerleşmeyi dini öğretilerin, inançların, eylemlerin toplumdaki çöküş süreci olarak değerlendiren Wilson (2015: 10-11)'a göre doğaüstü eğilimli tüm faaliyetler, açıklanmaya çalışılan olaylar, inanma biçimleri, toplumsal-yapısal değişme sürecinde etki alanlarını kaybetmeye başlamıştır. Toplumsal yapıya hayat veren siyaset, eğitim, ekonomi ve hukuk gibi kurumların düzen ve işleyişinde dini kabuller kalıbından sıyrılmaya başlamıştır. Aynı

şekilde bireyinde geleneksel inancın yanı sıra kendi inancını sorgulama, akıl süzgecinden geçirme, karar verme davranışlarında dinin etkisi azalmaktadır. Sosyal sistem içerisindeki kurumlar içsel ve yapısal olarak farklılaşmalar yaşayabilmektedir. Sekülerleşme sürecinde dini inanç ve değerlerden bağımsız yaşam alanları oluşmaktadır. Bu nedenle geleneksel inançlar toplumsal hayatta gerilemektedir (Fenn, 1969: 113).

Sekülerleşme, bir zamanlar baskın olan dini kurumların diğer siyaset, eğitim, ekonomi ve aile gibi kurumlar üzerindeki sosyal gücünde ve hâkimiyetinde gerilemeye işaret etmektedir. Bu durum, modernliğin inanç üzerindeki zaferi olarak nitelendirilmektedir (Stark, 1999: 250). Arendt (1961: 69)'e göre ise din ve siyasetin birbirinden ayrılması anlamına gelmektedir. Bütün düşüncelerin ve kavramların birbiriyle tamamen ilişki içinde olamayacağını düşünmektedir. Burada kastedilen şey Tanrı'nın varlığını reddetmek değil, siyasi alanların kendi içinde bağımsız ve içkin anlamlarını keşfetmektir.

Benzer şekilde sekülerleşme sürecinde politika ve eğitim gibi kurumların dini alandan çekileceğini düşünen Dobbelaere (2004: 23)'ye göre kutsal olanın gölgesi giderek daha kısıtlı hale gelmektedir. Ampirik yollarla doğru bilgiye ulaşmayı amaç edinen araştırmacılar, keşfettikleri yeni materyaller sayesinde kavramın anlamını genişleterek sadece toplumsal değil, bireysel seviyeye de uygulamışlardır. Bireylerin kiliselere katılım oranlarının azalması, doğum, evlilik ve ölüm gibi olguları kutsallaştırmaktan vazgeçmeleri, daha az sayıda bireyin ya da grubun kilise geçiş törenlerine katılmaları gibi olayların meydana gelmesinin sonucu olarak, yaşam boyunca ortaya çıkan önemli dönüşümlerde sekülerleştikleri söylenebilir.

Shiner (1967: 209-216) ise sekülerleşmeyi 6 başlıkta açıklamaktadır. Bunlardan ilki "dinin düşüşü" dür. Burada ifade edilen şey daha önce kabul edilen semboller, doktrinler ve dini kurumların etki alanlarını ve prestijlerini kaybetmesidir. İkincisi "bu dünya ile uyumluluk" sürecidir. Bireylerin ya da dini grupların, dikkatlerini doğaüstü olandan dünyevi olana çevirmeleri anlamına gelmektedir. Toplumun mevcut vaatlerine uyarlanmış bir ahlaki benimseme eğilimi söz konusudur. Üçüncüsü, "toplumun dinden ayrılması" dır. Burada din, özel yaşam alanı ile sınırlandırılmıştır. Toplum dinden bağımsız özerk olarak varlığını devam ettirmektedir. Bu tür bir sekülerleşmede kurumları ya da kurumsal eylemleri etkileyen herhangi bir dini inanış yoktur. Dördüncüsü "dini inanç ve kurumların aktarılması" dır. Daha önce din ile açıklanan bütün bilgiler, davranış örüntüleri ve kuramsal düzenlemeler yerini farklı kurumlara bırakmaktadır. Din artık kurumsal düzeyde etki alanını kaybetmektedir. Beşinci görüş ise "dünyanın desacralizasyonu" dur. Burada gizem ve doğaüstü olan dünyanın yerini rasyonel dünya almaktadır. Artık bireyler giderek dinden uzaklaşmakta ve evren üzerinde sorduğu sorulara dini açıklamalarla değil rasyonel olarak cevap vermeye başlamaktadır. Son

olarak ise "kutsal bir toplumdan seküler bir topluma geçiş" sürecinden bahsedilmektedir. Buna göre sadece dini fenomenler değil toplumda meydana gelen bütün değişimler rasyonel ve faydacı düşüncelere dayalıdır.

Buraya kadar yapılan açıklamalarda görüldüğü üzere klasik sekülerleşme teorisyenlerine göre modern toplumlarda dinin geri plana düşmesi, etki alanının tamamen kaybolması beklenmektedir. Bu görüş 1990'lara kadar hâkimiyetini sürdürmüştür. Ancak süreç içerisinde toplumların statik olmayan yapısı, dini kurumlardaki çeşitlilik ve hareketlilik sonucu dinin beklendiği gibi toplumdan tamamen sıyrılması üzerine, teoriyi şiddetle savunan araştırmacılar, görüşlerini yeniden değerlendirme noktasına gitmişlerdir. Modernleşmenin zorunlu bir sonucu olarak dinden uzaklaşılacağı, modern toplumlarda dinin yerinin olmadığı görüşü, yerini modernleşmenin aslında dine düşman olmadığı, din ile modernite arasında bir uyum olabileceği görüşüne evrimleşmeye başlamıştır. Böylece ortaya atılan çağdaş teorilerin bir kısmı sekülerleşmenin aslında hiç gerçekleşmediğini, dinin toplumlarda hep etkin güç olmaya devam ettiğini savunurken, bir kısmı da sekülerleşme sürecinin gerçekleştiğini ancak beklendiği gibi çok etkin olmadığını savunmuşlardır (Köse, 2001: 154).

Bu fikir ayrılıklarının en temel sebeplerinden bir tanesi, kavramın herkes tarafından farklı algılanması ve yorumlanmasıdır. Sekülerleşme tezine karşı çıkan bazı sosyologlara göre, inanç sistemlerindeki çeşitlilik ve tercih yapabilme imkânı oldukça anlamlıdır. Bu rekabet, her bir inanç sisteminin daha fazla ayakta kalmasına neden olmaktadır. Bu yüzden bireylerin tercih ettikleri inanç sistemi, toplum için önemlidir. Özellikle nüfusta meydana gelen artış, dini daha çok tüketen bireylerin var olduğu anlamına gelmektedir (Bird, 2015: 106).

Sekülerleşme kavramının, dini değişimin hangi yönünü kapsadığı tartışmalı bir konudur. Çünkü farklı kültürlerde, dinin kurumsal esneklik derecesi, dini pratikler ve inanç örüntüleri farklılaşmaktadır. Eğer bir din, toplumlarda işlevsel olarak tanımlanmışsa, işlevleri, toplumun korunması için vazgeçilmez ise din bütün toplumlarda sabittir. Yapısal-ışlevselcilere göre toplum din olmadan işlemeyecektir (Wilson, 1979b: 271-272).

Sekülerleşme tezini doğrudan reddeden ilk isim Martin (1965)'dir. Hatta kavramın sosyal bilimler söyleminden çıkarılmasını önermiştir. Ona göre insan ilişkilerinde dini bir dönemden seküler bir döneme kayma lehine bir kanıt yoktur. Zaman zaman savaşlar ve devrimler gibi sosyal olaylarda dine katılım oranları değişiklik gösterse de Avrupa dini katılımında belirgin uzun vadeli bir düşüş yaşanmamıştır (akt. Stark, 1999: 254). Hamilton (2014: 458-459)'a göre sekülerleşmeye eleştiri getiren araştırmacılar dinin geçmiş dönemlerde

olduğundan daha az öneme sahip olduğunu söyleyebilmek için geçmiş dönemlerde dinin toplumdaki gücünün ölçülmesi ve bundan sonra bir kıyaslamaya gidilmesi gerektiğini, bunu ölçmenin zor olduğunu, böyle bir ölçme eylemine girilse bile dinsel inançlar, kanılar ve kiliseye gitme oranları gibi değişkenlerden hangisinin baz alınacağını ve ölçümün doğru sonuçlar vermesinin zor olduğunu düşünmektedir.

Sekülerleşme teorisine gelen eleştirilerde en dikkat çekici olanlardan bir tanesi ise Berger'in görüşleridir. Bir zamanlar teorinin ateşli savunucularından biri olarak modern toplumlarda hem bireysel hem de kurumsal düzeyde dinin yok olacağını iddia eden Berger, kendi teorisini çürüterek konu hakkındaki yeni görüşlerini, "Sekülerleşmiş bir dünyada yaşadığımız zannı yanlıştır." şeklinde ifade etmektedir. Ona göre toplum beklenilen aksine oldukça dini bir dönem yaşamaktadır. Modernleşme, sekülerleşmeyi değil çoğulculaşmayı beraberinde getirmektedir. Dinin yeniden üretimi ve canlanması söz konusudur. İnanç ve değerler dünyasında çeşitlilik ortaya çıkmaktadır. Nietzsche'nin Tanrı'nın ölümünü ilan ettiği dönemlerden ziyade modernite, birçok tanrının varlığı ile karakterize olmaktadır. Pek çok dini inanç ve örgütlenme revize edilerek yeni adaptasyon şekilleriyle toplumda varlığını sürdürmeye devam etmektedir (Berger, 1999: 84-85; Berger, 2015: 223-225). Freud (2016: 20) dini nevrotik bir yanılsama olarak görmekte, bu yanılsamaların kanıtlanamayacağını, gerçekliğinin net olmadığını ve etki alanının kaybolacağını düşünmektedir. Sekülerleşmenin sorgulanmasıyla birlikte Freud'un düşüncelerine karşı olarak "dinsiz bir gelecek düşüncesinin illüzyon olduğu" görüşü yer almaya başlamıştır (Stark ve Bainbridge'den akt. Köse, 2001: 154).

Berger, kendi teorisine yönelik bir eleştiri geliştirirken, Batı toplumlarının dine yönelik ilgisinin azalmaması, dinde meydana gelen çoğulcu yapılanma ile birlikte gelen yeniden canlanma ve liberal kiliselerin etki alanlarındaki düşüş gibi durumları göz önünde bulundurmıştır (Bruce, 2015b: 237). Berger'in teorisinden hareketle çoğulcu yapıya bürünen din, geleneksel dönemde olduğu gibi dünyayı bütünüyle kapsayan, toplumu yapılandıran, kontrol mekanizması işlevi gören bir yapıdan ziyade daha esnek, tercih edilebilen, taleplere göre uyum sağlayabilen bir yapıya doğru evrilmiştir.

Sekülerleşme teorisinin kutsallığa eleştiri getiren düşünürlerden bir tanesi de Hadden (1987: 587-598)'dir. Ona göre modernistik kilise geleneği, bilimle savaşmak yerine uyum içerisinde olmayı seçmiştir. Din ve bilim arasındaki çatışma ortadan kalkmaktadır. Hadden, sekülerleşme tezinde dört sıkıntılı durumdan bahsetmektedir. Bunlardan ilki sekülerleşme teorisinin sistematik bir teoriden ziyade gevşek olarak kullanılan fikirlerin bir karışımından oluşmasıdır. İkincisi ise mevcut verilerin teoriyi destekleyecek nitelikte olmamasıdır. Bir

diğer sorun, yerleşik kurumsal dinin kesilmesinin beklendiği yerlerde yeni dini hareketlerin sayısındaki artıştır. Bu durum, insan kültürlerinin bulunduğu her yerde dinin var olacağını göstermektedir. Son olarak ise dinin, reform, isyan ve devrim gibi gelişmelerin görüldüğü bütün ülkelerde önemli bir faktör olarak yer almaya devam etmesidir. Bütün bunlar, dini özel alana indirgeyen sekülerleşme teorisinin varsayımlarına meydan okumaktadır.

Modern dünyada yeniden kutsallaşmaya parantez açan Davie (2015: 254)'e göre hem toplumsal hem de bireysel hayatta din yeniden dirilmektedir. Ekonomik, siyasi, kültürel konularda toplumun her yönünü etkilemeye devam etmektedir. Dinin varlığı tuhaf bir durum değildir, dinin yokluğu durumunun açıklanması zorunludur. Bell (1978: 31)'de çağdaş teorisyenler gibi sekülerleşmeye olan güvenin zedelendiğini, dini inançların boyut ve niteliğinde bir daralmaya gidilmesinin gerekli olmadığını tam aksine dinsel coşkuda olağanüstü ayaklanmalar meydana geldiğini ve yenilenmiş inanç sistemlerinin oluştuğunu ifade etmektedir. Ferry'e göre ise "tanrısallığın insanlaşması" ve "insanın tanrısallaşması" söz konusudur. İlki kültürel ve dini pratiklerin, birey temel değer alınarak uyumlu bir biçimde algılanabileceğini ifade ederken ikincisi bireyciliğin içinde aşkın olanın kendini göstermesi anlamına gelmektedir. Ona göre din, geride kalmış değildir. Hala etki alanı devam etmektedir (Ferry ve Gauchet, 2005: 4).

Sanayileşme, modernleşme, küreselleşme, bilim ve teknolojiye meydana gelen gelişmelerin bir getirisi olarak modern dünyadan el etek çekmesi beklenen din, yine bu değişimlerin etkisiyle farklı ve çoğulcu bir yapıya bürünerek varlığını devam ettirmiştir. Modernleşme ve sanayileşme ile sağlanan mekânsal, beşeri hareketlilik, mekânlar arası mesafelerin kısalması, farklı mekânlara taşınılması ve farklı kültürlerden bireylerle bir arada yaşanılmaya başlanması, çok kültürlü, çoğulcu bir yapıyı ortaya çıkarmıştır. Böyle bir yapıda inanç dünyası da çok parçalı bir görünüme sahip olmaktadır. Bireyler farklı dini inanışlara yönelme imkânı bulmuştur. Din artık, her birey için tercih edilebilir bir konuma gelmiştir. Dolayısıyla toplumun dini söylemlerinden bireyin dini söylemlerine bir geçiş söz konusudur.

Farklı seçim imkânlarının çokluğu birey için dinde "güvenilir olma" bunalımını oluşturmaktadır. Hem öznel olarak hem de nesnel olarak dine olan yaklaşımlarda bir kararsızlık söz konusudur. Bireyler, bu kararsızlık ortamında, tam bir bağlılık gözetmese de çeşitli inançlara dâhil olabilmektedir (Berger, 2011: 226). İnanç ve inancın pratiklerini örneğin ibadet yapmak gibi yerine getirip getirmemeleri durumu farklılaşsa da bireyler belirli bir dine mensup olmayı sürdürmektedir (Taylor'dan akt. Şensoy, 2019: 13). Davie (1990) bu durumu "ait olmadan inanma" kavramı ile açıklamaktadır. Ona göre bireyler, kiliseye gitme alışkanlıklarından vazgeçmiş olsalar da, dini ritüellere katılım oranları azalsa da kutsal ile

olan ilişkileri, Tanrı'nın varlığına olan inançları hiçbir zaman kaybolmamıştır. Çünkü birey, doğası gereği bir şeylere ihtiyaç duyan bir varlıktır. Dünyasını kendi aktiviteleriyle şekillendirir. Bir dünya kurma çabası içerisindedir. Dolayısıyla sürekli dünya ile bir ilişki içerisindedir. Beşeri varoluşun anlamı, bireyin kendisi ile dünya arasında bir denge halinde olma durumudur (Berger, 2011: 55-57). Din ve dünya arasındaki anlam sistemlerinin farklılaşması, alışılmış dini inanç ve davranışların ayrımlaşması dinsel bir bireyciliğin oluşmasına sebep olmaktadır. Dinsel bireycilik ile ifade edilen şey Lucas (1973)'e göre tanrı ile birey arasında herhangi bir aracıya gerek olmadan kendi tercih ettiği yolda, sorumluluklarını yine kendisinin taşıdığı, öznel bir dünya görüşüdür (akt. Ünal, 2010: 8). Böyle bir ortamda birey, inanç dünyaları hakkında "durup düşünme" ye zorlanır. Düşünme sürecinde, oldukça fazla sonuca varabileceği şüphesizdir. Bu sonuçlarından bir tanesi de "iman sıçraması"dır. İman sıçraması ile birey, seküler alanda dine dair düştüğü şüpheden yine dine yönelerek kurtulabilir. Bireyin iman sıçraması ile beklenen şey dinin "resmi" modeline bir dönüştür. Fakat bu süreçte bireysel dindarlığa mı yoksa resmi din modeline mi bir dönüş olacağı noktası tartışmalıdır. Çünkü dinin resmi modeli ile bireysel anlam sistemleri arasında tam bir uyum ya da uyumsuzluktan bahsetmek güçtür. Daha önce resmi kabul edilen dinin bir modeli bir sonraki nesil için resmi olmayabilir. Berger bu süreçte dinsel tecrübelerini dini edim ve eylemlerinin merkezine yerleştiren bireyin kendisini resmi din modeline uymak zorunda hissetmeyeceğini ifade etmektedir. Bütün bunlardan hareketle dinsel bireyciliğin kişisel bir tercih ve bilinçli bir seçim olduğu söylenebilir (Luckmann, 2016: 145-146; Ünal, 2011: 204).

Bireylerin inanç dünyasında meydana gelen çeşitlilik, sosyal hayatın dinamikleri ekseninde belirlenebilmektedir. Modern dünyada birbirleriyle rekabet halinde olan farklı din ve dinimsi yapıların içinde birey, dinsel kimliklerini oluşturmaktadır. Bu tercih döneminde sosyal, kültürel, fiziksel ve psikolojik açıdan içinde bulunduğu durum, tercihlerini etkilemektedir. Bu noktada sekülerleşme kavramına ek olarak geliştirilen Varoluşsal Güvenlik, Beyin Yıkama, Dini Mobilizasyon ve Rasyonel Seçim Teorileri kapsamında din ve birey ilişkisi açıklanmaya çalışılacaktır.

1.4. Sekülerleşme İle İlgili Sosyal Teoriler

Bu başlık altında ilk olarak Sosyal Ağ Teorisi ele alınmaktadır. Bu teoriye göre bireyler herhangi bir dini grubu tercih ederken o grup üyeleri ile etkileşime girebilmektedir. Bu etkileşim sırasında teknolojik araçların, medya organlarının, sosyal ağların etkisi büyüktür. Bireyler bu araçlar vasıtası ile eski ya da yeni grup üyeleri ile iletişime

geçebilmektedir (Çayır'dan akt. Şensoy, 2019: 21). Bu noktada sosyalleşme sürecinin önemine değinilebilir. Çünkü dini tercih ve kabuller, çoğunlukla içinde yaşanılan çevre ve sosyalleşme ile ilişkilidir. Sosyalleşmenin başarıya ulaşabilmesi için bireyin anlam dünyasındaki kabul süreci ile toplumun somut dünyası uyum içerisinde olabilmelidir (Berger, 2011: 70) Toplumsal hayatta var olan kurumların çoğu istikrarsızdır. Bireyin eylemleri çerçevesinde şekillendikleri için bireyin öznel çıkarları noktasında tehdit altında olabilmektedirler. Çatışan menfaatler, kurumsal programların işleyişini de engelleyebilmektedir. Sosyalleşme, toplumsal hayatta uzlaşma içerisinde olmayı, bireyler ve gruplar arasında denge kurmayı amaçlamaktadır (Berger, 2011: 89).

Arayış içerisinde olan birey, sosyalleşme yöntemi olarak medyatik unsurlara başvurmayı tercih edebilmektedir. Çünkü teknolojinin hız kesmeden gelişmeye devam ettiği bir ortamda bireyler sosyal ağlarda oldukça fazla zaman geçirmektedirler. İnternet ortamında her türlü bilgiye ulaşabilen birey, dini konularda da bu ortamlar üzerinden seçim yapabilmektedir. İsteddiği dinin istediği özelliğine çok kısa bir sürede ulaşabilmektedir. Modern toplumların dijital bir görüntüye geçmesi, dini kimliklerin de medya üzerinden şekillenmesine sebebiyet vermektedir. Dijital çağ, modern dini faaliyetlerin yürütülmesinde önemli bir araç haline gelmiş durumdadır (Turner, 2017: 267).

Modern toplumlarda dini yapıların dijital ortamlarda etkinliğinin artması Beyin Yıkama teorisyenlere göre tartışmalı bir durumdur. Herhangi bir dini organizasyonda, bireylerin ikna edilebilmesi için sistematik bir şekilde taktikler kullanılır. İnsanlar, çeşitli durumlarda yönlendirilebilir, teşvik edilebilir, kandırılabilir ya da baskı altına alınabilir. Sosyal ortamda yaşadıkları, gördükleri olaylardan etkilenecek farklı davranışlar sergileyebilir. Düşünceleri değişebilir. Bu noktada dini yapılar, istemeden de olsa kişilerin beyinlerini kontrol altına alarak, dini ritüelleri gerçekleştirmesini sağlayabilir (Zuckerman, 2006: 117). Onlara göre düşünme ve tercih yapma aşamasında üyeler cezbedilerek ve gruba bağlılıkları güçlendirilmeye çalışılarak karşı konulmaz ve geri döndürülemez bir sürecin içine girmeye zorlanmaktadır (Kirman, 2004: 109).

Sekülerleşme teorileri kapsamında ele alınan bir başka konu ise Varoluşsal Güvenlik Teorisi'dir. Teorinin temel yapı taşı, dünyadaki zengin ve fakir ulusların insani gelişmelerinde, sosyoekonomik eşitsizlik düzeylerinde, güvenlik ve risklere karşı savunma boyutlarında keskin bir farklılık olduğu varsayımdır. En basit haliyle varoluşsal güvenlik fikri, çeşitli risk ve tehlikelerden kurtulmayı ifade etmektedir. İnsan hayatında kriz ve yoksulluğun yanı sıra çevresel bozulmalar, sel, depresyon, kasırga ve kuraklık gibi felaketler, hastalıklar, ihlaller ve daha birçok risk mevcuttur. Bu risk ortamı dindarlık için kritik bir

ortamdır. Fakir ulusların sakinleri her şeyden önce açlık, hastalık ve erken ölüme karşı oldukça hassastır. Ayrıca kuraklık veya selden kaynaklanan ani felaketler ile de karşı karşıyadır. Yoksul uluslar temiz su, yeterli gıda sağlanması, temel sağlık hizmetlerine ulaşım, eğitim, kamu hizmetlerine erişim ve yeterli gelir dâhil olmak üzere temel hayatta kalma koşullarına sınırlı oranda sahiptir. Bu ülkeler aynı zamanda yaygın cinsiyet eşitsizliği ve köklü etnik çatışmalar yaşamaktadır. Varoluşsal güvenlik teorisine göre dindarlığı etkileyen en önemli faktörlerden biri, varoluşun tehlike ve belirsizlikle dolu olduğu bir dünyada güvende olmaya duyulan ihtiyaçtır. Bireyler ne kadar güvende olmaya ihtiyaç duyarsa, dine o kadar fazla yönelmektedir (Norris ve Inglehart, 2004: 14).

Yoksul tarım ekonomilerinin sanayi toplumlarına dönüştüğü ve devamında daha varlıklı sanayi sonrası toplumlar haline geldiği bu süreç genel olarak insan güvenliğinin temel koşullarını iyileştiren durumları beraberinde getirmektedir. Modern sanayi toplumları ve kentleşme süreci, yaşam standartlarının iyileştiği, daha iyi beslenebilme imkânının bulunduğu, sağlık önlemlerinin çoğaldığı, iyi çevre koşullarının sağlanabildiği, eğitim ve öğretim hizmetlerine ulaşımın kolaylaştığı mekânlar haline gelmiştir. Bu gelişmeler kitle iletişiminin yayılmasıyla birleşince giderek daha bilgili ve politik olarak farkında bir halk yaratmaktadır. Tüm bu nedenlerden dolayı toplumsal modernleşme birçok insanın yaşam koşullarını dönüştürerek ani ve öngörülemeyen risklere karşı kırılganlıklarını azaltmaktadır (Norris ve Inglehart, 2004: 16).

Sekülerleşme, modern toplumların bir getirisi olarak görülmektedir. Bireylerin karşılaştığı belirsizliği ve günlük hayatta kalma risklerini büyük ölçüde azaltması, dine duyulan ihtiyacın da azalması anlamına gelmektedir. Yaşamında her şey yolunda giden birey, herhangi bir dini pratiği yerine getirmeye gerek duymayabilmektedir. Toplumlarda varoluşsal güvenliğin sağlandığı ölçüde din ve dinimsi yapılar, bireylerin hayatının merkezi olmaktan çıkmaktadır (Ahmedi ve Ataman, 2019: 120). Çünkü stres altında yaşayan bireylerin katı, öngörülebilir kurallara ihtiyacı vardır. Ne olacağından emin olmaları gerekmektedir. Tehlikede oldukları için hata payları azdır ve maksimum öngörülebilirliğe ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun tersine, güvenlik koşulları altında yaşayan bireyler daha fazla belirsizliği tolere edebilir ve dini yaptırımların sağladığı mutlak ve katı kurallara daha az ihtiyaç duyabilir (Norris ve Inglehart, 2004: 19). Modernleşme süreci, gelişmekte olan toplumlarda, özellikle de en yoksul katmanlar arasında yaygın olan hayatta kalma tehditlerini minimuma indirmektedir. Bu durum da dinin güvence ihtiyacını azalmaktadır (Norris ve Inglehart, 2004: 53).

Varoluşsal güvenlik teorisi, bireylerin huzur ve güven içerisinde yaşamlarını sürdürmesi ile dini inançlara olan bağlılıkları arasında ters bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Eskiden bireyler hayatında yaşadıkları olumsuzlukları din ile çözme yoluna giderlerken, modern toplumlarda bu durum yerini uzman kurum ve kişilere bırakmış durumdadır. Geleneksel değerlere, doğaüstü güçlere duyulan inancın zayıflaması, yerleşik dini doktrinlerin gücünü sınırlamaktadır (Ertit, 2019: 255).

Bu teorinin iddia ettiği şekliyle refah düzeyi yüksek toplumlarda dine duyulan ihtiyacın azalıp azalmadığı konusu tıpkı sekülerleşme kuramında olduğu gibi tartışmalı bir zemin yaratmaktadır. Çünkü dünyanın büyük bir kısmı sanayileşmenin etkisiyle sekülerleşme sürecini yaşasa da bugün dünyada tarihte hiç olmadığı kadar geleneksel değerlere sahip bireyler bulunmaktadır. Bireyin dünya kurma eylemleri genellikle kolektif bir süreç olarak işlemektedir. Nesnel olan dünyayı içselleştirebilmek, toplumsal olan kimlikleri benimseyebilmekle ilişkilidir (Berger, 2011: 71). Birey, doğduğu anda ona verilen kimlik çerçevesinde bazı değerleri kabul etmiş olur. Bu değerler zaman içerisinde, sosyalleşme süreçleriyle farklılaşabilir, anlamlarını yitirebilir ve değişime uğrayabilir. Toplumdaki bu farklılaşmalar neticesinde birey, giderek dünyanın anlamsızlığı problemiyle karşı karşıya kalabilmektedir (Turner, 2017: 179). Filozoflar ve ilahiyatçılar tarihin doğuşundan bu yana yaşamın anlamını ve amacını araştırmaya çalışmıştır. Modern toplumlarda bireyin anlam arayışı devam etmektedir. Bu süreçte dine ve doğaüstü öğretilere sığınmak bir nevi telafi mekanizması işlevi görebilmektedir (Norris ve Inglehart, 2004: 231).

Varoluşsal Güvenlik Teorisinde ele alınan temel konu modern toplumlarda, refah düzeyinin yükselmesi ve yaşam standartlarının artması ile dine olan ilginin azalmasının beklenmesidir. Fakat yapılan araştırmalarda bu beklentinin aksine refah düzeyi yükselse de dine yönelimde azalmanın beklendiği gibi olmadığı ülkelerin varlığı söz konusudur. Dolayısıyla burada, modern bireylerin dine olan ilgisinin hangi boyutta olduğu, geleneksel yerleşik dine olan bağlılığın korunup korunmadığı ya da bireysel olarak hangi din ve dinimsi yapılara yöneldiği ve bu seçim sürecinde ne tarz kriterleri temel aldığı akla gelen sorulardır.

Bireyin öznel kararı gereğince yaptığı seçimler ise Rasyonel seçim kuramı çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu kurama göre diğer konularda olduğu gibi dine de kar-zarar eksenli olarak tercih ile yaklaşmaktadır. Temel prensip, tamamen bireysel bir zeminde inşa edilmiş olup, herkes için farklı talepler ve farklı kazançlar getiren, maliyet, kâr esaslarına dayanmaktadır. Bireyler, kârlarını en yüksek seviyeye çıkarmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla bu koşullarda kabul edecekleri dinleri seçerek dine hangi yoğunlukta katılacaklarına karar vermektedir (Iannaccone, 1992: 124). Dini ekonomiler ticari ekonomiler gibidir. Bir pazar ve

bu pazara hizmet etmek isteyen bir dizi firmadan oluşmaktadır. Bu firmalar, tüketici taleplerine ve arzdaki verimliliğe göre düzenlenerek bireylere yani tüketicilere sunulmaktadır (Finke ve Stark, 1988: 42). Modern hayatta, dini davranış modellerinin çeşitleri, gündelik hayatın karmaşası ve belirsizlikleri, dini inancın tüketimi, bireysel istek ve taleplere göre dini piyasaların şekillenmesi bu kuramdan etkilenmiştir (Turner, 2017: 160).

Dolayısıyla modern dünyada dinin kuşatıcı etkisinin azaldığını ve artık bireysel bir alanla sınırlı hale geldiğini söylemek mümkündür. Öyle ki artık bireyin gündelik telaşlarının dışında boş zamanlarını değerlendireceği bir faaliyet alanı haline gelmektedir. İşte bu noktada toplumsal ve bireysel hayatı bütünüyle kuşatan bir etkiye sahip olan kapitalizm, her türden ürünü farklı şekillerde pazarlayıp tüketiciye sunduğu gibi dinde de tercih imkânları sunabilmektedir. Günün koşullarına uygun olarak bireylerin talepleri doğrultusunda yeni din ve dinimsi yapılar oluşturabilmektedir. Böyle bir ortamda din artık pazarlanabilir bir meta haline gelmektedir (Aygül ve Öztürk, 2016: 196). Çünkü tüketim toplumlarında her şey ekonomik değerle pazarlanabilir ve satın alınabilir durumdadır. Bu çoğulcu yapıda bireyler kendilerine özgü bir yaşam tarzı oluşturabilme ve bilinçli olarak bir seçim yapabilme noktasında çeşitli kaygılar besleyebilmektedir (Taylor, 2011: 10).

Çoğulcu yapıda din, artık dünyevi olan şeylerden etkilenebilen bir konuma gelmiştir. Eskiden bir otorite biçimi olarak yukarıdan empoze edilen din artık bir ürün gibi pazarlanmaya açık halde bulunmaktadır. Tüketici tercihlerine bağlı olarak değişebilen bir yapıya bürünmüştür. Burada, müşterilerin isteği doğrultusunda rasyonel bir seçim yapabilmeleri söz konusudur. Dini tercihler konusunda pazar diliyle ifade edilecek olursa geleneksel dini yapılara bağlı olan eski tip tüketici gruplar hala varlığını sürdürebilmektedir. Dini inançlar kendilerini tüketici talepleri doğrultusunda güncelleyebilmektedir. Böylece dini inanç ve ritüeller birer "moda" şekline bürünebilmektedir. Dünyevileşme süreci toplumdan topluma farklılık gösterdiği için değişik tabakalardaki dini tüketiciler de bu süreçten aynı ölçüde etkilenmemektedir (Berger, 2011: 251-253).

Rasyonel seçim teorisinin etkisinde oluşturulan dini pazar modelinde, tekелci bir oluşuma geçilmesi ile din ve dinimsi yapıların kalitesinde bir düşüş yaşanacağı ve bunun sonucunda dine olan talebin azalacağı ifade edilmektedir. Bireylerin tüketici, dini kurumların ise tüketiciye hizmet veren üretici firmalar konumunda bulunduğu, kâr-maliyet esaslı piyasa mantığı üzerinden birey ve din arasındaki ilişkinin açıklanmaya çalışıldığı bir modeldir (Ertit, 2019: 247). Böyle açık bir din ekonomisinin dini bağlılığı azaltacağı yönündeki görüşlerin aksine kentsel nüfusun arttığı yerlerde kiliselere kolay erişim sağlanabilmesi ve farklı dinsel

inançlara yönelik gruplardaki çeşitlilik dine olan bağlılığı artırabilmektedir (Finke ve Stark, 1988: 47).

Tüketici tercihlerinin dini yapı ve düşünceler üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Farklı müşterilerin dini gereksinimleri belli bir standarda gelene kadar dini kurumlar kendilerini güncelleyerek tüketicinin bireysel ihtiyaçlarına cevap verecek hale getirmelidir. Aksi durumda ürünleri satılmayan bir marka gibi dini grup ve kurumlarında tercih edilme oranları düşebilir, çöküş durumu yaşayabilir ve ortadan kalkabilirler (Berger, 2011: 255).

Buraya kadar ele alınan teoriler kapsamında toplumsal yapıda meydana gelen dönüşümlerle birlikte küreselleşmenin arttığı, rasyonelleşmenin önem kazandığı, tüketim toplumlarına bir geçişin olduğu, bireyciliğin daha belirgin hale geldiği, dini sembollerin birleştirici ve bütünleştirici işlevinde azalmanın görüldüğü, çoğulcu toplumsal yapıya entegre edilen dinin artık bir tercih unsuru olduğu, ortaya çıkan yeni dini grup ve yapıların bir trend haline geldiği söylenebilir. Bütün bu değişimler tarihsel süreç içerisinde farklı hız ve yoğunlukta gerçekleşmiştir. Her toplum, dönüşümü aynı anda yaşamadığı gibi, kabul süreçleri de farklılaşmaktadır. Kimi toplumlar değişime açık olduklarında yeni bir gelişimi kolay olarak benimseyebilmektedir. Yerleşik değerlerine sıkı sıkıya bağlı olan toplumlar için ise değişim süreci sancılı olabilmekte, yeni oluşumları kabul etme süreçleri zorlaşabilmektedir. Çalışmanın bundan sonraki kısmında, çoğulcu yapıda ortaya çıkan yeni dini hareketler ele alınmıştır. Bir din, inanç ve aidiyet noktasında nerede konumlandıkları konu açısından önemli görülmektedir. Bu kapsamda yeni dini hareketlerin oluşum süreçleri, özellikleri, mevcut yapıya entegre olma biçimleri ve bireyler için taşıdıkları anlamlar açıklanmaya çalışılmıştır.

1.5. Bir İnanma Biçimi Olarak Yeni Dini Hareketler

Modern dünyanın dinamik yapısı eşliğinde din, farklı boyutlarda varlık göstermektedir. Daha önce ifade edildiği gibi sekülerleşme teorileri kapsamında başlangıçta dinin toplumsal yapıdan çekilmesi beklenmiş fakat bu durum beklendiği gibi gelişmemiştir. Modernliğin ve sekülerliğin temel karakteristik özelliklerini ifade eden "görünmeyen din" (Luckmann, 2016), "ait olmadan inanma" (Davie, 1990), "kişiye özgü din formları" (Wuthnow, 2002) gibi kavramlar üzerinden dini değerlendirmeler değişkenlik göstermiş, sekülerleşme beklendiği gibi gerçekleşmemiş ve sosyal hayat içerisinde din kendini güncellemek durumunda kalmıştır. Bunun üzerine toplumsal yapıda dine yeniden parantez açılması gerektiği ifade edilmiştir. Çünkü modernleşmenin etkisiyle zayıflayan geleneksel inançların yerini tam anlamıyla doldurabilecek bir yapı oluşmamıştır (Bodur, 2009: 78).

Birey, doğası gereği bir şeylere inanma, etrafında gerçekleşen maddi veya manevi olaylara anlamlar yükleme eğilimindedir. Kendi iç dünyası ile toplumun dünyası arasında bir inanma biçimi oluşturmaya çalışmaktadır (Karagöz, 2003: 165). Dolayısıyla artık "sekülerleşmeden dönüş", "dünyanın yeniden büyülenmesi", "kutsalın geri dönüşü"nden bahsedilmeye başlanan bir döneme girilmiştir (Kirman, 2010: 32).

Dünyada meydana gelen değişimler başta Batı toplumları olmak üzere bütün toplumları etkisi altına almış durumdadır. Küresel toplum, etkileşimler, kültürler, inançlar, iç içe geçmişlikler, kesişmeler, nüfusun akıcılığı, kitle iletişimi, coğrafyanın kısıtlayıcı etkisinin azalması, dini çoğulculuğu da beraberinde getirmektedir. Bu durum inanç dünyasının da parçalı bir görünüme sahip olmasına sebebiyet vermektedir. Bir yerden olmak, o yerin egemen dini yapısından olmayı zorunlu kılmamaktadır. Etnik kimlik, sınıfsal statü ve aile yapısı gibi daha spesifik belirleyicilere başvurularak dini kimlik ile ilgili tahminler yürütülebilmektedir. Herhangi birinin, yalnızca nerede yaşadığına bakılarak, dini kimliği hakkında kesin hükümler vermek mümkün olmamaktadır (Zuckerman, 2006: 82). Bu durum tek bir dini inancın benimsenmesine engel olarak, birbirleriyle rekabet eden farklı dini yapıların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Böyle bir yapıda farklı seçim hakları bulunan birey için din bir gereklilik olmaktan çıkmaktadır (Bruce, 2015a: 32).

Dini alanda meydana gelen boşluk ve inanma ihtiyacının nasıl giderileceği farklı şekillerde tezahür etmektedir. Bazı düşünürlere göre beşeri olan geçicidir. Maddecilik belli bir yerden sonra yetersiz gelmeye başlayacaktır. O zaman bireyler yeniden dine yönelme ihtiyacı hissedebilecektir. Bu durumda yerleşik geleneksel dinden koptukları için o dine ait öğretileri unutabilir ve alternatif yeni inanışlara yönelebilirler. Bu inanışların bazıları, eski dini geleneklerin parçalarını bünyesinde barındırabilirken bazıları tamamen aldatmaca olarak görülebilmektedir (Northbourne, 2003: 22).

Dini inançlarda oluşan boşlukları doldurabileceğini öne süren kurumlar da zaman içerisinde değişimin etkilerine karşı koyamamışlardır. Böyle bir ortamda dinin temel dayanak noktası ve kutsal olan ile ilgili bilgileri içeren vahiy de değişimin etki alanına girmiştir. Vahiy'i etkileyen değişiklikler, mutlak aşkın olana dair şüphe duyulabileceği anlamına gelmektedir. Bu durum, dini inançlarla, gerçek hayat arasında anlaşmazlıklar doğmasına sebebiyet verebilmektedir. Bununla baş edebilmenin önemli bir yolu kutsal metinlere başvurmak olarak görülmüştür fakat metinlerin farklı yorumlara açık olması, çelişki ortamını tam anlamıyla yok edememektedir. Kopuklukları değerlendirerek, barışçıl ya da şiddet yoluyla oluşan yeni hareketler, karmaşa ortamında kendilerine taraftar toplayabilmektedir. Ancak bu hareketler uzun ömürlü olmayabilmektedir. İçinde bulundukları boşluğu

dolduramayan bireyler hayal kırıklığı yaşayabilir. Aşkınlığa duyulan ihtiyaç, farklı zaman ve mekânlarda farklı biçimlerde kendini gösterebilmektedir. Bu yüzden yeniden yerleşik dinlere başvuru, geri dönüş durumu yaşanabilmekte ya da farklı arayışlara yönelebilmektedirler (Corm, 2008: 98-100).

Sosyal hayat içerisinde bulunan geleneksel yerleşik dini kurumlar, halkın ihtiyaçları ile uyum içerisinde olan dini tanımlamalar veremedikleri zaman gerilimler ve çatışmalar oluşabilmektedir. Böylece sosyo-dini bakımdan farklı özellikleri bünyesinde barındıran yeni akımlar ortaya çıkabilmektedir (Durkheim vd., 1996: 68). Yeni dini hareketler olarak isimlendirilen bu akımların birleştirici ve bütünlleştirici bir fonksiyona sahip olduğu söylenebilir. Yaşamın anlamını arayan bireyin farklı felsefi ve dini öğretiler arasında toplumsal ve psikolojik ihtiyaçlarını giderebilmesine olanak sağlamaktadır (Marshall, 2005: 818). Bu hareketlerin taşıdığı anlam ve toplumsal yapıda bireylerin hayatında yaygınlık göstermesi, sosyolojik olarak incelenmeye değer görülmektedir. Öyle ki son dönemde Yeni dini hareketler sosyolojisi adında bir alt disiplin olarak araştırılmaya devam edilmektedir.

Yeni dini hareketler, Barker (1989: 9)' a göre, "Çoğunluğu 1950'lerden itibaren ortaya çıkan, dini, ruhani, manevi veya felsefi sorulara cevaplar sunan farklı organizasyonlar topluluğu" dur. Bu topluluklar, zaman zaman bireylerin hayatlarını önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Ona göre bu hareketler, doğüstü inançların varlığına ilişkin kısıtlı teolojik görüşlerden ziyade "Ben kimim?", "Tanrı var mı?", "Bu hayata dair anlamımı, yönümü ve amacımı nasıl bulabilirim?" ve "Ölümden sonra yaşam var mı?" gibi soruların cevaplarını bulmaya çalışan bireylere rehberlik etme teklifi sunmaktadır (Barker, 2001: 16). Bu noktada bireylere, yaşadıkları hayatı, sosyal ve doğal çevreleri arasındaki ilişkiyi anlamlandırabilmeleri için farklı perspektifler sunarak, bireylerin neye inanacakları, eylemlerini nasıl gerçekleştirecekleri noktasında geniş bir bakış açısı sağlamaktadır (Bird, 2015: 94).

Yeni dini hareketler, II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkmıştır. Bu nedenle dönem itibariyle yeni kabul edilmektedir. Dini bir nitelik yüklenmesinin sebepleri ise geleneksel dinde yer alan öğretilerle benzer özellikler barındırması, dini, felsefi ve mistik yönlerle sahip olması, hayatı keşfetme, varoluşun anlamı üzerine cevaplar sunması ve bireylere manevi yönden tatmin sağlama vaadinin bulunması olarak ifade edilebilir. Geleneksel dinde yer alan kalıplaşmış hayat tarzlarından farklı olarak yeni bir hayat tarzı benimseme amacı taşıdıkları görülmektedir. Bireyler için kafa karıştırıcı olarak görülen bu yeni tutum nedeniyle mevcut dinlere karşıt bir tehlike olarak düşünülüp, eleştirilebilmektedir. Bireyler için cezbedici olarak

görülen yönü Tanrı ve kutsal ile doğrudan ilişki kurmaya yönelik mistik bir tecrübeyi ön plana çıkarma eğiliminde olmasıdır (Kirman, 2010: 64-65).

Yeni dini hareketlerin ortaya çıkış sürecinin temel sebepleri küreselleşme, sekülerleşme ve çoğulcu bir yapı olarak gösterilebilir. Sekülerleşme ile birlikte dini alanda meydana gelen kopuş ve boşlukların yerini yeni arayışların alması, bireyleri farklı inanç sistemlerine yöneltmiştir. Küreselleşme ile birlikte birçok dini inanışın herkes tarafından ulaşılabilir ve öğrenilebilir olması, farklılıkları bünyesinde barındıran çoğulcu bir görünüme sebebiyet vermektedir. Bu yapıda bireysel bir boyut kazanan din, talep ve isteklere göre tüketilebilir konumdadır. Dolayısıyla artık ahlaki yönden ulaşılması hedeflenen bir haz meselesi haline gelmiştir (Özkan, 2014: 31-37). Yeni inanç biçimleri, sadece Hristiyanlığın kabul ettiği merkezi düşüncelere bağlı kalmayıp, aynı zamanda diğer dini inançlara da hoşgörü duymakta, çok biçimlilik doktrinini benimsemektedir. Bu nedenle senkretiktir. Kendi öğretilerini elde ederken mistik ve manevi deneyimlerden yararlanmaktadır. Materyalizme, rasyonalizme ve dünyevi bir öfkeye karşıdır, ancak idealist ve metafizik, felsefi sistemlere daha yakındır. Aynı zamanda bireyseldir (Campbell, 1999: 38-39).

Sekülerleşme kuramcılarına göre bu hareketler bir sorun olarak görünmektedir. Bu sorunun nedeni, çok sayıda dinsel hareket, kült, tarikatlar, alternatif inanç sistemleri ve sahte dinlerin oluşmasıdır. Sekülerleşme kuramcılarına göre, toplumda geleneksel dinin önemi azalmıştır ama bunun yerine, yeni dini hareketler adıyla, dinin farklı biçimleri ortaya çıkmıştır. Bu hareketlerin, düşünce ve inanç biçimleri, üye sayısı ve bireylerin hayatında önemli bir yer alması sebebiyle detaylı araştırılması gerekmektedir (Hamilton, 2014: 463).

Yeni dini hareketler 1950'lerden itibaren çoğunlukla Batı'da görülmeye başlamıştır. Söylemlerinde ruhsal yaşantıya önem veren, felsefi ve dini öğretiler taşıyan bu hareketler, karizmatik bir lider öncülüğünde varlığını sürdürmektedir (Zuckerman, 2006: 119). Hristiyanlığın dışında ortaya çıkan Uzakdoğu ve Hint kökenli yeni inanç sistemleri ABD ve Batı Avrupa ülkelerinde de büyüme göstermiştir (Kirman, 2010: 36). Modern toplumların merkezinde büyüme gösteren bu hareketler, 70'lerde ilk olarak eğitimli, orta sınıfa mensup beyaz kesim arasında yayılım göstermiştir. Daha sonrasında tıp ve sağlık alanında uzmanlaşmış kişiler, öğretmenler ve kamu personelleri gibi birçok farklı meslek grubundan kişileri bünyesine katarak ivme kazanmaya devam etmiştir (Leger, 2015: 325). Batı ülkeleri dinlerin "süpermarketi" olarak konumlandırılmış ve çoğulcu yapısı ile birçok farklı yeni dini grupları, hareketleri bünyesinde barındırmıştır (Günay, 2012: 491).

Gilgen ve Cho'nun 1970'lerde Doğu ve Batı'nın inanç, düşünce noktasındaki farklılıkları ölçmek amacıyla yaptıkları çalışmada Doğu düşüncesine göre insan ve doğa

birdir, ruhsal ve fiziksel birdir, zihin ve beden birdir. İnsan, şeylerini analiz etmeye, etiketlemeye, kategorize etmeye, manipüle etmeye, kontrol etmeye ya da tüketmeye çalışmaktan ziyade doğa, manevi ve zihinsel temel temelliğini tanımalıdır. Batı düşüncesine göre ise insan onu doğadan ve ruhsaldan ayıran özelliklere sahiptir, bir bedene, ruha ve zihne bölünür, insanın üzerinde olan kişisel bir Tanrı vardır. İnsan hayatta kalmasını sağlamak için doğayı kontrol etmeli ve manipüle etmelidir. Rasyonel düşünce ve problem çözmeye analitik bir yaklaşım vurgulanmalıdır (akt. Campbell, 1999: 41-43). Yeni dini hareketlerin çoğu genellikle Uzakdoğu ve Asya kökenlidir. Kültürel temaslar ve keşiflerin birleşmesi ile Batı'ya gelme ve kurumsal bir forma sahip olma süreçleri yeni sayılmaktadır (Swatos, 1998: 328). Tarih boyunca farklı kültürler, farklı din ve inançlara sahip olmuşlardır. Dolayısıyla her toplumun dini tanımlama biçimi birbirinden ayrılmaktadır. Örneğin Asya dinlerinde bir Tanrı inancı pek bulunmamaktadır. Toplumsal düzen ve otorite Konfüçyüsçülük'ün devlet ideolojisi olarak görülmektedir. Budizm'de de insan ahlakı ve erdemini sağlayabilmek için "Dharma" denilen meditasyon teknikleri geliştirilmiştir. Daoizm, temelde vücut egzersizleri ve düzenli nefes alma teknikleri yoluyla insan ömrü ve sağlığını korumayı amaçlayan inançlar ve pratiklerden oluşmaktadır. Uzak doğu kaynaklı bu inançlar birbirlerine belli yönlerden benzemekte ve birbirlerini etkilemektedir (Turner, 2017: 37).

Beckford (1987)'a göre yeni dini hareketleri tanımlama noktasında araştırmacılar farklı tipolojiler geliştirmiştir. Bu tipolojiler, organizasyonların biçimlerin ve ideolojik yapılarına göre farklı perspektiflerde ele alınabilmektedir. Köken itibari ile Uzakdoğu'nun mistik ve felsefi yapısının materyalist Batı'dan daha anlamlı bir dünya görüşüne sahip olduğunu düşünen tanımlamalar mevcuttur. Hristiyan kökene sahip olduğunu savunan hareketler ise ruhsal ve manevi olarak kurtuluşa ulaşma yolunda yeni öğretileri olduğunu düşünmektedir (akt. Kirman, 2010: 105). Bir diğer tanımlama ise Robbins ve arkadaşlarının (1978: 101-102) monistik ve dualistik yaklaşımlarıdır. Dualistik hareketler geleneksel dini unsurları yeniden teyit etmektedir. Ahlaki yönden sorunlu bulunan düşünce ve davranışları değiştirme eğilimindedir. Monistik hareketler ise göreceli ve öznel anlam sistemlerini benimsemektedir. İkinci grupta yer alan hareketler, mevcut ahlaki belirsizliği metafizik birlik ile düzenleme, ruhsal bir uyanış, içkinlik, tanrısallık ve evrensel bir bilinç kavramları ile ilişkilendirilmektedir. Wallis (1984)'e göre ise yeni dini hareketler, dünyayı reddeden, mesafeli bir duruş sergileyen ve kabul eden olmak üzere üç kategoriye sahiptirler. Dünyayı reddeden hareketler genellikle radikal bir duruş sergilemekte, geleneksel unsurlar içermektedir. Bireylerin yaşadıkları acı ve mutsuzlukların sebebini toplumsal yapı olarak görmektedir. Kolektif bir çaba ile kurtuluşun gerçekleşeceğine inanılmaktadır. Moonculuk,

Tanrı'nın Çocukları bu hareketler arasındadır. Mesafeli duran hareketler ise belli durumlarda dünya ile uyumlu hareket etmekte, bazen ise ters düşebilmektedir. Daha çok maddi ilerleme ve hedefleri gerçekleştirme amacı taşımaktadır. Dünyayı onaylayan hareketler ise dünya değerlerinden kaçmak yerine, deneyimlemeyi tercih etmektedir. Gerçekleştirilen ritüeller ile kaybedilen tanrısal özelliklerin geri getirilerek bireysel benliğin dönüştürülmesi amaçlanmaktadır. Bireyler kendi özgün doğalarına kavuştukça kişilerarası ve kolektif problemlerin azalacağı savunulmaktadır. Meditasyon ve yoga, içerdiği manevi öğretilerle bu hareketlere örnek olarak verilebilir (Heelas, 1985: 84; Marshall, 2005: 818; Bromley, 2007: 13).

Yeni dini hareketlere katılan bireylerin sosyo-demografik özellikleri de farklılık göstermektedir. Barker (2001: 26)'a göre Batı'da ortaya çıkan hareketlere orantısız bir şekilde beyaz ve iyi eğitilmiş orta sınıfın daha fazla katılma eğilimi gösterdikleri görülmektedir. Tanrı'nın Çocukları ve Birleşme Kilisesi gibi hareketlere daha çok yaşlı kesim ilgi gösterirken toplumsal yapıya göre alt sınıfların, siyahların katıldıkları hareketler farklılaşmaktadır.

Üyelerin, sosyal değişimlerin bir sonucu olarak, nispi yoksunluk ve marjinallik içerisinde olan, büyük çoğunlukla gençlerden meydana geldiği söylenebilir. Haralambos ve Holborn (1997)'a göre eğitim öğretim sürecinin uzaması, üniversiteye gidenlerin sayısının artması, iş hayatına atılma, sorumluluk sahibi olma ve yetişkin bir birey bilincine ulaşma sürecini uzatmaktadır. Dolayısıyla okul dışında farklı etkinlik ve aktivite talepleri doğmakta, boş zaman kavramı gelişmektedir. Bu süreci değerlendirmek için alternatif uğraşlar yaratan gençler, yeni bir gençlik kültürü oluşturmuştur. Bununla beraber teknolojiye meydana gelen gelişmeler, kitle iletişim araçları ile medyanın özellikle gençler arasında popülerliğinin ve kullanımının yaygınlaşması ile yeni oluşumları deneyimlemeye hazır hale gelen bir kitle ortaya çıkmıştır. Bütün bu sosyal gelişmelerin, yeni dini hareketlerin oluşum sürecine, kendini kabul ettirme ortamına ve yayılma hızının gelişmesine olanak sağladığı söylenebilir (akt. Bodur, 2009: 76).

Cinsiyet noktasında ise kadınların daha çok katılım gösterdiği ifade edilmektedir. Fakat bu durum zaman içerisinde değişebilmektedir. Harekete katılan bireylerin, dini ve sosyal hayatlarında belirsizlikler yaşamış oldukları görülmektedir. Hayatlarında bir kopuş dönemi yaşayan bireyler, özgürlük talebinde olan gençler, gerilim ve kriz dönemlerinde farklı arayışlarla bu hareketlere yönelebilmektedir (Dawson, 2014: 216-220). Mevcut durumda her yaştan, cinsiyetten, meslekten, sınıftan ve eğitim düzeyinden bireylerin yeni dini hareketlere katıldığı söylenebilir.

Yeni dini hareketlerin bünyesinde otorite figürü olarak bulunan karizmatik bir lider bulunmaktadır. Bu liderler, hareketin oluşumu ya da gelişimi sürecinde temel özelliklerinin belirlenmesi, uygulamaların gerçekleştirilmesi ve üyelere hareketin anlatılmasına kadar tüm aşamalarda rehberlik etmektedir (Lala, 2010: 11). Bireylere çoğu zaman kurtuluşa giden bir yol, arınma ve aydınlanmada kurtarıcı reçete olarak tanıtılmaktadır. Bireysel ve grup terapileri, meditasyon seansları, zihinsel farkındalık uygulamaları ile bu süreç desteklenmektedir (Özkan, 2014: 39). Örneğin Exegesis adlı kuruluş, alternatif bir tedavi yöntemi olarak yeniçağ hareketlerine örnek verilebilir. Kuruluş, 1970'lerin sonu ve 1980'lerin başında İngiltere'de ortaya çıkmıştır. Katılımcılarına, belli bir ücret karşılığında kişisel gelişim seminerleri vermektedir. Bu seminerlerde, bireylerin benliklerine, kendilerini daha iyi geliştirebilme yollarına, negatif duygulara sahip, kendilerine güvenmeyen bireyler için bu duruma neden olan etkenlere odaklanmaktadır. Katılımcıların, negatif düşüncelerini ortadan kaldırarak daha iyi bir öz-saygısının oluşturulması üzerinde durmaktadır (Bird, 2015: 96). Görüldüğü gibi bireyler en çok kendileriyle ilgili olumsuzluklarla başa çıkamadıklarında bu tarz hareketlere katılabilmekte ve bir destek mekanizması olarak görebilmektedir. Kuruluşlar da bireylerin manevi boşluklarını doldurabilmek düşüncesinden hareketlere, cazip konular ve reklamlarla katılımcıların ilgisini çekebilmektedir.

Yeni dini hareketlere üyelikler çeşitli seviyelerden oluşmaktadır. Tüm yaşamlarını tamamen bir harekete adayan (keşişler, rahibeler gibi) üyeler, tam zamanlı olarak topluluk merkezlerinde bulunmaktadır. Topluluğa ilişkin her türlü inanç ve uygulama ile doğrudan ilgilenmektedir. Bunun dışında günlük yaşam faaliyetlerini derinden etkilemeyen, ihtiyaçları ve benzer fikirleri doğrultusunda sempati duyarak hareketlere katılan üyeler de bulunmaktadır (Barker, 2001: 17).

Örgütsel olarak birçok farklı hareket ile rekabet halinde olan yeni dini hareketler, dini pazar içerisinde kendilerine yer edinmeye çalışmaktadır. Hızlı bir yükseliş dönemi yaşayan hareketler, aynı hızla düşüş de yaşayabilmektedir. Üyelerin gruba katılması kadar devamlılığı ve bağlılığı da önemlidir. Kutsala hemen ulaşma, ruhsal aydınlanma, mistik güçlerle bütünleşme gibi vaatler sunmakta, sürekli olarak kendini yenileme, vaatleri güçlendirme yoluna gitmektedir (Wright, 2014: 178). Teknolojide meydana gelen gelişmeler ile birlikte medyanın etkin kullanımı, yeni dini hareketlerin üye kazanabilmesi için önemlidir. Bu sayede ürün yelpazesi ve kaynak çeşitliliğini arttırarak, daha fazla kişiye ulaşabilmekte, etki alanlarını genişletebilmektedir (Kirman, 2010: 31). Kitle iletişim araçları, yeni dini hareketlerin sosyal ve kültürel fenomenlerinin anlaşılması, mesajların topluma iletilmesi, içsel dinamiklerinde yaşanan sorunların ortaya çıkarılması noktasında önemli işlevler görmektedir.

(Beckford, 1999: 116). İnternet, dinamik gelişimi karakterize eden değişiklikleri hızlı bir şekilde yakalamaktadır. İnternet üzerinden yeni dini hareketler hakkında son derece çeşitli bilgilere ulaşılabilmek, sanal turlar ve çevrimiçi topluluklar ile hareket hakkında fikir sahibi olunabilmektedir. Fakat bu bilgilerin kalitesi ve doğruluğu değişkenlik göstermekte, bireyler tarafından farklı şekillerde yorumlanabilmektedir. Bu nedenle grubun ya da hareketin kendini organize etme biçimi önemlidir (Bromley, 2007: 22). Tüketici odaklı bir toplumda, dinin sunduğu vaatlerde potansiyel müşteri için çekici olmalıdır. Eğitim düzeyi ve sosyoekonomik durum gibi faktörlerin arasında dini inanç alemleri de tüketicinin karar verdiği kişisel tercih meselesine dönüşmüştür. Bu nedenle kapitalist toplumlarda dini inançlar, hatta kiliseler bile müşteri kaybetmemek için kurallarını esnetip, mesajlarını yumuşatmaktadır (Wilson, 1999: 5-6).

Yeni dini hareketlere katılan bireyler, grup üyeleri tarafından olumlu ve ılımlı karşılanırken, aile bireyleri ve akrabalar tarafından olumsuz karşılanabilmekte, kınanabilmekte, ebeveynler endişe duyabilmektedir (Wilson, 1999: 1). Bu hareketlerin ortaya çıkması, üye kazanması ve görünürlük sağlamasının toplumsal değişim üzerindeki etkilerini de ele almak önemlidir. Bazı hareketlerin şiddeti teşvik etmesi, toplu intiharlar, cinayetler, ölüm ve hırsızlık gibi olayların yaşanması (Davudiler Kolu, Güneş Tapınağı, Cennetin Kapısı), bunun yanı sıra üyelerden tam bağlılık bekleme, aileden kopmalarına neden olma gibi sıkıntılı durumlar ile gündeme gelmeleri, problematik bir alan olarak zihinlerde kalmasına sebep olmuştur. Bu noktada her hareketin şiddet içerip içermediğine dair kesin söylemlerde bulunmak zordur. Çünkü süreç içerisinde şiddet, ölüm gibi olaylar yaşanmamasına rağmen yoğun vaatler ve cezbedici uygulamalar ile beyin yıkadığı düşünülen bu hareketler (Tanrı'nın Çocukları, Birleştirme Kilisesi) geleneksel dine karşı tehdit olarak da görülebilmektedir. Bunun dışında geleneksel düzenin sistematik ve kuralcı yapısının yerine esnek vaatler, manevi boyuta ilişkin popüler söylemler ve yenilikler sunan hareketler de bulunmaktadır. Bu hareketler bireysel düşünceleri, sosyal ilişkileri dönüştürebilmektedir. Bu nedenle bütüncül yaklaşım ve sistematik bir yöntemle konuyu incelemek önemli görülmektedir (Dawson, 2014: 47-57; Uzun, 2016: 62; Battal, 2017: 52).

Geleneksel dini öğretilerin kuralcı yapısının yanında daha esnek, yumuşatılmış öğretiler barındıran yeni dini hareketler, farkı organizasyon tipleri ve üye grupları ile varlık gösterebilmektedir. Modern hayatın sarsıcı koşulları ve kapitalist düzenin getirilerine karşı ayak uydurmaya çalışan bireyler için mistik tecrübeyi ön plana çıkarıcı, akıl dışı, ruhani ve felsefi söylemlere sahip bunun yanında sağlığa ilişkin alternatif yöntemler sunan, beden ve

zihin bütünlüğünü temel alan New Age ya da Yeni Çağ hareketleri son dönemlerde toplumsal hayatta görünürlük kazanan bir akım haline gelmiş durumdadır (Arslan, 2006: 15).

Yeni Çağ hareketi, modern kökenlerinin bir kısmını 19. yüzyılın Doğu kökenli gizli ve ezoterik inançlarından almaktadır. Aynı zamanda modern bilimden etkilendiği de ifade edilmektedir. Yeni Çağ'ın düşünce ve öğretilerinde eski halk dini uygulamaların etkileri bulunmaktadır. Bu nedenle geleneksel din ile benzer yanlarının bulunduğu düşünülmektedir. Mistik olaylara erişim sayesinde insanın yüksek bir bilince ve işlevselliğe ulaşabileceğini düşünmektedir fakat bilinmeyene dair gizemli olayları deneyimlemek bazı insanlar için başlangıçta korkutucu görünebilmektedir (Sjöberg ve Wahlberg, 2002: 752). Bilinmeyen enerjiler, ruhlar, metafizik olaylar, mitler, astroloji, astral seyahat, büyü, reenkarnasyon ve karma inanışları "paranormal inançlar" kategorisine girmekte ve Yeni Çağ hareketlerinin başlıca inançlarını oluşturmaktadır. Normalin ötesinde bir düşünce ve görüşe sahip olan bu inanışlar, çok yönlü bir özellik taşımakta, farklı dinsel öğeleri bünyesinde barındırmaktadır (Arslan, 2015: 63).

Modern toplum, içsel benliklerine dokunmayı kaybeden ve hayatlarında daha derin anlamlar bulamayan yalnız ve yabancılaşmış kişilikler üretmektedir. Sosyal kabul için ödenen bedel, iç yaşamın fakirleşmesine neden olmaktadır. Birçok birey hayatlarında anlam ve tatmin eksikliği yaşamaktadır. İdeal olan, bireyi içsel bütünlüğüne ve entegrasyonuna geri kazandırmak ve böylece onun dolu ve anlamlı bir yaşam sürmesini sağlamaktır. Çünkü içsel büyüme ve gelişme insan yaşamının özünü oluşturmaktadır. Bu nedenle yalnızca bedensel sağlık temel alınmamalıdır. Yeni Çağ hareketi, insanın bilgeliliğine ve iç görüşüne vurgu yapan, farklı uygulamalar ve perspektifler ile kategorize edilen, ruhani gelişme, iyileşme ve şifalanma gibi alternatif terapileri kapsayan şemsiye bir terim olarak düşünülebilir (Hanegraaf, 1996: 42-49).

Yeni Çağ hareketleri, yeni dini hareketlere göre daha esnek bir modelde kurgulanmıştır. Birbirinden çok farklı özelliklere sahip olan düşünce sistemlerini birbirine eklemleyebilmektedir. Bu nedenle merkeziyetçi bir yapılanmaya sahip değildir (Aydın, 2015: 58). Bu anlayışa göre, birey, temelde özgür ve sınırsızdır. Onu sınırlayan şey, yaşadığı dünyadaki katı kavramlardır. Bu kısıtlamaların ne olduğu analiz edilmeli ve sınırsız yaşamaya karar verilmelidir. Herkes eşsizdir ve birbirinden farklı yeteneklere sahiptir. Bu yetenekleri kullanmak ve gelişimi için nelere ihtiyacı olduğunu belirleme yetkisi bireyin kendisindedir (Norlander vd., 2003: 12). Tamamen bireyselciğe bir vurgu yapıldığı görülmektedir. Birey, eylemlerinin başat faktörü kabul edilmiştir. Bu nedenle yapmış olduğu davranışların sorumluluğu da kendisine ait kabul edilmektedir.

Yeni Çağ inanışlarında bedensel ve zihinsel sağlık, öz benliği geliştirme, ruhen iyileşme ve içe dönme gibi durumlara ağırlık verilerek, içsel ve manevi yönden iyilik hali kazanması amaçlanmaktadır (Başkaya, 2006: 91). Bu nedenle kriz zamanlarında sosyal destek mekanizması olarak görülebilirler. Stresi azaltıcı kişisel savunma alanlarının oluşmasında yardımcı olabilirler. Meditasyon, dua, düşünceyi durdurma ya da kontrol altına alma, olumlu görüntülere odaklanma, olumlu duyguları bekleme, davranışsal düzeltme tipik savunma teknikleridir. Duygusal olarak rahatlatma, kişinin öz benliğine odaklanma, yaşamlarını kendi kontrolleri altına alabilmelerini sağlama gibi amaçlar taşıyabilmektedir (Lilliston ve Shepherd, 1999: 136).

Türkiye'de en yaygın olarak görülen Yeni Çağ inanışlarının Uzakdoğu kaynaklı olduğu ancak söz konusu inanışların Batı üzerinden geldiği söylenebilir. Bu hareketler, kurslar, seminerler, internet ve medya gibi farklı yöntemler ile yaygınlık kazanmakta, gruplar, dernekler, spor salonlarında üye toplamaktadır. Bir dinin temsilcileri olarak kendilerini tanımlamamaları, daha çok manevi ve ruhani yönden arınma, aydınlanma ve mutluluğa ulaşma vaatleri hareketlerin belirgin özelliklerindendir. Özellikle modern hayatın koşturmacasında anlam arayışına giren bireyler bu tarz hareketlere yönelebilmektedir (Sevgi, 2011: 163; Yitik, 2014: 256). Aynı zamanda biyoenerji, hipnoz, akupunktur ve homeopati gibi uygulamalar şifacı yönleri ile sağlıklı yaşam, huzur, bedensel memnuniyet vaat etmektedir. Temelleri dine dayanan, dini inanç ile şifa ve sağlığın kazanabileceğine olan inanç ekseninde şekillenen dinsel tıp, modern adı alternatif tıp olan uygulamaların, tarih sahnesinde her zaman farklı görünümlemler ile varlığına devam ettiği söylenebilir (Kirman, 2010: 283; Derin, 2011: 21).

Yeni dini hareketler konusu, kapsam ve içerik açısından farklılıkları bünyesinde barındırmaktadır. Oraya çıktığı dönemden itibaren araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Özellikle son dönemlerde yaygın bir ortam oluşturmuş olan Yeni dini hareketlerin bir ürünü olan Yeni Çağ inanışları, ruhani ve içsel olana yaptığı vurgu ve yeni bir yaşam misyonu vaadi ile bireylerin ilgisini çekebilmektedir. Bireysel tercih ve kabuller, toplumsal yapılanmayı da şekillendirmektedir. Çünkü toplum, bireylerin ürünüdür. Sosyal hayatın bireyin tercihleri özelinde şekillenmesi, konuyu araştırmaya değer kılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

Araştırmanın bu bölümünde, hangi yöntemin benimsendiği ve araştırma süresince kullanılan teknikler detaylı bir şekilde belirtilmiştir. Öncelikle araştırmanın konusu, amacı ve problemlerine değinilmiştir. Daha sonra araştırmanın evren ve örnekleme yönelik bilgiler, örneklem grubunun katılmış olduğu uygulamaların tanımları, veri toplama aracının hazırlanması, verilerin toplanması aşaması ve toplanan verilerin analizine ilişkin bilgiler ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Son olarak, araştırmanın kapsam ve sınırlılıkları ile ilgili literatüre sağlanması beklenen katkı ve önemine değinilmiştir.

2.1. Araştırmanın Konusu

Din, toplumsal yapı içerisinde düzenin sağlanabilmesi için meydana gelen kurumlardan bir tanesidir. Bireylerin doğru kabul ettiği ve davranışlarını ona göre ayarladığı bir şeydir (Bird, 2015: 24). Doğüstü, aşkın olana ulaşma gayesine dayanan ve inananları, sosyo-dinsel topluluk etrafında birleştiren, semboller, pratikler, ritüellerden oluşan bir inanç biçimidir (Marshall, 2005: 156). Geçmişten günümüze, toplumsal hayatın her alanında varlığını sürdüren, dinamik bir olgudur. Bu nedenle her zaman araştırılması gereken önemli bir konumda olmuştur.

Tarihsel süreç içerisinde toplum ve din arasındaki etkileşimler, çeşitli değişimlerden geçmiştir. Marx ve Engels (2015: 70)'e göre "Dinsel, ahlaki, felsefi, siyasal ve hukuksal fikirler tarihin akışı içerisinde elbette belli değişimler geçirir. Din, ahlak, felsefe, siyaset ve hukuk her zaman bu değişim içerisinde ayakta kalmayı başarmıştır." Geleneksel toplum yapısından modern toplum yapısına geçilmesi ile birlikte din de önemli değişim ve dönüşümler yaşamıştır. Çünkü dini inancın gelişimi ve yaşanışı zaman, mekân faktörlerine bağlıdır.

Bilim ve teknolojideki gelişmeler, ulaşım ve iletişimin kolaylaşması, göç, küreselleşme ve kültürel temas ile birlikte bireyler, istedikleri an istedikleri yerde kendi dini inançlarının dışında dünyadaki diğer dinlerin inanç ve ibadet sistemlerini öğrenebilmekte, değerlendirebilmekte, içselleştirebilmektedir. Dolayısıyla yerleşik, geleneksel dini kalıpların yerini daha senkretik dini oluşumlar almaya başlamaktadır. Bireylerin ihtiyaçlarına göre şekillenen karma dini oluşumlar ortaya çıkmıştır. Modern dünyayla nasıl baş edeceği noktasında arayışa giren birey, "yeni dini hareketler" denilen inanışlara yönelebilmektedir.

Tek bir kaynaktan beslenmeyen, çeşitli inanç ve pratiklerin eklektik bir sonucu olarak ortaya çıkan bu inanışlara "seç ve karıştır dinleri" denilebilmektedir (Turner, 2017: 252).

Yeni dini hareketler, ortaya çıktıkları süreç içerisinde sosyal yapıda görünürlük elde edebilmek amacıyla birbirleriyle rekabet halinde olmuştur. Bu yarış ekseninde toplumsal çevrenin etkisi önemlidir. Belirli dinsel yapıların tercih edilme oranı yüksek iken diğerleri düşük olabilmektedir (Çiftçi, 2002: 67). Bu yüzden toplumlarda başarılı bir şekilde kabul görmesi ve yayılması farklılaşmaktadır. "Yeni" kavramı da göreceli bir durumu içermektedir. Nihayetinde her yeni gelenek, toplumda mevcut dini gelenekle bir şekilde bağlantılı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden yeni dini hareketler yayılma sürecinde çeşitli aşamalardan geçmektedir. Hangi dini hareketin, kaç nesil yaşadığı, varlığını devam ettirip ettirmediği, bireysel tecrübelerle, toplumun sosyo-kültürel yapısıyla, sosyalleşme süreçleriyle ilişkilidir (Zuckerman, 2006: 100).

Yeni dini hareketlerin bir çeşidi olarak ortaya çıkan Yeni Çağ inanışları, son dönemlerde esnek vaatleri ve gerçekleştirdiği uygulamalar ile görünürlük sağlamaktadır. Çeşitlilikleri bünyesinde barındıran, alternatif uygulamalar ve inanç sistemleri sunan bu hareketler, bireylerin istek, talep ve ihtiyaçlarına göre tercih edilebilmekte, kendini güncelleyebilmektedir. Birey, hem içsel olarak bir tercih ve kabul süreci yaşamakta, hem de dış faktörlerdeki değişkenlerden etkilenebilmektedir. Bu nedenle öznel tercihleri sonucu elde edilen deneyimler kişiden kişiye değişmektedir. Bu araştırma, bütüncül bir yaklaşım sergileme perspektifiyle Yeni Çağ inanışlarına farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Yeni Çağ inanışlarına katılan bireylerin fiziksel, sosyal ve kültürel olarak yaşamış oldukları tecrübeleri; duygu, düşünce ve inanç dünyasında meydana gelen değişimleri konu edinmektedir.

2.2. Araştırmanın Amacı ve Problemleri

Din Sosyolojisi alan yazınında Yeni dini hareketler konusu, son yıllarda ilgi görmeye başlamıştır. Konuya ilişkin yapılan çalışmalarda Yeni dini hareketler daha çok teorik arka planı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Araştırma, genelde Yeni dini hareketler, özelde ise Yeni Çağ inanışlarından yoga, meditasyon, reiki, biyoenerji, hipnoz ve Access bars uygulamalarına katılan bireylerin kişisel özellik tipolojilerini belirleyebilmeyi, bakış açılarını, süreç içerisinde yaşadıkları deneyimleri, anlam dünyasında nasıl içselleştirdiklerini, manevi tatmin düzeylerini, inançlarında meydana gelen değişim ve dönüşümleri sosyolojik bir perspektif ile tespit edebilmeyi amaçlamaktadır.

Bu kapsamda:

- Bireylerin Yeni Çağ inanışlarına neden katılma ihtiyacı duyduklarını belirlemek,

- Yeni Çağ inanışlarına katılan bireylerin yaşam nitelikleri ve memnuniyet düzeyleri, sosyal etkileşimleri ve beden algılarındaki farklılıkları belirlemek,
- Yeni Çağ inanışlarına katılan bireylerin dini duygu ve düşüncelerindeki değişimlerin analizini yapmak,
- Yeni Çağ inanışlarını toplumsal alandaki varlığı ve popülerliği açısından değerlendirmek, araştırmanın gerçekleştirmek istediği hedeflerdir.

Bu sorulara cevap üretilebilmesi için, yeni dini oluşumlara katılan bireylerin anlatılarına başvurulmuştur. Buna ek olarak hangi uygulamalara katıldıkları, hangi toplumsal statüye ait oldukları, bu hareketlere katılmadan önce ve katıldıktan sonra yaşadıkları sorunlar, dini inanış, ait olma biçimleri ve dini pratiklerinin tespit edilmesi de amaçlanmıştır. Bu kapsamda çalışmada cevapları aranan sorular şunlardır:

- Yeni Çağ inanışlarına katılan bireylerin sosyo-demografik özellikleri nelerdir?
- Hangi hareketlere, ne kadar süredir katılmaktadırlar?
- Yeni Çağ inanışlarına katılmaya karar verme süreci ve sonrasında yaşadıkları bireysel ve sosyal problemler nelerdir?
- Yeni Çağ inanışlarına katıldıktan sonra yaşam rutinlerinde ne gibi değişiklikler olmuştur?
- Dini inanca yönelik düşünceleri nelerdir, nasıl tanımlamaktadırlar ve inançlarına özgü ne tür pratikler yapmaktadırlar?
- Yeni Çağ inanışlarını din ve inanç noktasında nasıl değerlendirmektedirler?
- Yeni Çağ inanışlarına katıldıktan sonra dine yönelme düzeylerinde herhangi bir farklılık ortaya çıkmış mıdır?

2.3. Araştırmanın Yöntemi

Dünyayı algılama biçimi ve toplum ile ilgili bilgilerin çoğu toplumsal araştırmalardan elde edilen bilgiler neticesinde şekillenmektedir. Aile ve diğer kişilerden öğrenilen bilgiler olduğu gibi kişisel deneyimler yoluyla edinilen bilgiler de bulunmaktadır. Bunlar çoğu zaman doğru olsa da araştırmaya dayanan bir bilgi daha fazla doğruluk değeri taşımaktadır. Yapılan bir araştırma, her zaman mükemmel bilgiye ulaşamayabilir, bununla birlikte farklı alternatif çalışmalarla kıyaslandığında hata payı azalmaktadır (Neuman, 2014: 4). Bireysel davranışlar esnek bir modelde hareket etmektedir. Duygu ve düşüncelerden etkilenecek herhangi bir eylemde bulunma ihtimali fazladır. Bu nedenle bireyin davranışlarını ve içinde bulunduğu toplumu analiz etmek, çok yönlü anlamaya çalışmak, fen ve matematik gibi disiplinlerde ele

alınan araştırma yöntemlerinden daha farklı bir teknik gerektirmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 35).

Bu çalışma, nitel araştırmanın yorumlayıcı paradigması temel alınarak gerçekleştirilmiştir ve bir saha araştırması olarak kurgulanmıştır. Yorumlayıcı sosyal bilim, bireylerin, doğal ortamlarında nasıl davrandıklarını, birbirleriyle nasıl etkileşime girdiklerini incelemektedir. Bunun için genellikle katılımlı gözlem ve saha çalışmasını kullanmaktadır. Yorumlayıcı bir araştırmada toplumsal eylemler, bireyler için neyin anlamlı ve önemli olduğu, gündelik yaşam deneyimleri, araştırmacı için önemlidir.

“Yorumlayıcı yaklaşım, insanların kendi toplumsal dünyalarını nasıl oluşturduğu ve sürdürdüğüne dair anlayış ve yorumlara varmak üzere insanların doğal ortamlarında toplumsal olarak anlamlı eylemin doğrudan ayrıntılı gözlem yoluyla sistematik analizidir.” (Neuman, 2014: 131)

Nitel araştırmalarda gözlemler, görüşmeler, öyküler, açıklamalar ile belli bir konu hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. Yorumlayıcı perspektif üzerinden kurgulanan araştırmalarda, araştırmacı sürece yönelik gözlemlerini değerlendirmeyi ve bütüncül bir yaklaşımla ortaya koyabilmeyi amaçlamaktadır. Görüşülen kişilerin duygu ve düşünceleri, yaşam öyküleri, dünyayı anlama ve yorumlama biçimlerini analiz etmek, araştırma konusunun zengin ve kapsamlı bir şekilde ele alınabilmesine olanak sağlayabilmektedir. Aynı zamanda diğer bireylerin yaşam dünyalarına dair empati odaklı bir yaklaşım geliştirilmeye çalışılmaktadır (Kuş, 2009: 91).

Bu araştırmada, bahsedilen amaçlar çerçevesinde Yeni Çağ inanışlarının tercih edilmesinin altında yatan sebepleri, bireylerin yaşam seyri ve düşünce dünyalarındaki değişiklikleri bütüncül bir perspektifle, derinlemesine anlamayı amaçladığı için nitel yöntem esas alınmıştır. Kuramsal çerçeve ve ampirik bulgular olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda konuya ilişkin kavramlar ve kuramlar açıklanmaktadır. İkinci kısımda ise mevcut duruma yönelik sına yapılabilmesi açısından saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Saha çalışması kurgulanırken, öncelikle Yeni Çağ inanışlarından hangilerinin araştırmaya dahil edileceğine karar verilmiştir. Araştırmanın gerçekleştirildiği Antalya ilinde bulunan kurs ve kurumlar araştırılmış ve bunun sonucunda yoga, meditasyon, reiki, biyoenerji ve Access bars uygulamalarının çalışma kapsamına dahil edilmesine karar verilmiştir. Belirlenen kurumlara gidilerek uygulamalara katılan bireylere ulaşılmış, "gözlem" ve yüz yüze "derinlemesine görüşme" teknikleri gerçekleştirilmiştir. Gözlem tekniği, bir olay ya da konunun kendi doğal ortamında, sistematik bir şekilde incelenmesidir (Bal, 2016: 143). Sosyal bilimler, toplumsal

ve bireysel konularda çalışmalar gerçekleştirirken doğası gereği alana çıkma, sahayı deneyimleme ve gözlem yapabilme şansına sahip olmaktadır. Bu nedenle olayları ve olguları, bizzat yerinde gözlemleyip bilgi sahibi olabilme imkânı sağlanması açısından gözlem tekniği kullanılmıştır.

Derinlemesine görüşme tekniği ise nitel araştırmalarda oldukça sıklıkla kullanılmaktadır. Araştırma yapılan konuyu tüm boyutları ile inceleyebilme ve kapsamlı cevaplar alabilme imkanı tanımaktadır. Görüşme esnasında araştırmacı, görüşme yaptığı kişinin duygu, düşünce ve tecrübelerini detaylı bir şekilde öğrenebilmektedir. Araştırmacı, görüşme sürecini iyi yönetebilmeli, elde etmek istediği bilgilere yönelik soruları önceden hazırlamalıdır (Tekin, 2006: 101). Dolayısıyla saha çalışması gerçekleştirilmeden önce konunun derinine inilebilmesi amacıyla konu kapsamına özgün olarak yarı-yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler nitel analiz tekniklerinden içerik analizi ile analiz edilmiştir. İçerik analizi, bir konu hakkında yorumlama yaparken nesnel olabilme ve sistematik bir değerlendirmeyi esas almaktadır. Buradaki temel amaç, elde edilen verilerin ayrıntılı ve objektif bir şekilde değerlendirilmesidir (Hepkul, 2002: 2). Bu nedenle analiz sürecinde veriler yorumlanarak, sorulan sorular ve belirlenen temalar çerçevesinde neden sonuç ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır.

2.3.1. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma Antalya ilinde gerçekleştirilmiştir. Yaşadığımız küresel toplum, farklı hayatlar, kültürler ve inançlarla iç içe geçmemize neden olmuştur. Bireyler, bu çoğulcu yapıda kendi istek ve arzuları doğrultusunda inanç ve aidiyetlerini belirleyebilmektedir. Antalya bir turizm kenti olması, dünyanın farklı yerlerinden göç alan bir bölge olması sebebiyle birçok sosyo-kültürel zenginliğe sahiptir. Dolayısıyla kent kimliği, bu tarz çeşitli oluşumları kaldırabilecek yapıdadır. Bu kozmopolit yapı, araştırma sürecinde farklı Yeni Çağ inanışlarına katılım sağlayan bireylerle görüşme olanağı sunmuştur.

Nitel araştırmalarda örneklem grubunun yapısı, bireysel özellikleri ve farklılıklarına odaklanılarak, genellemelerden ziyade derinlikli bilgilere ulaşmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle küçük çalışma gruplarından elde edilen verilerle bütüncül bir resim elde edilmesi hedeflenmektedir (Baltacı, 2019: 373). Araştırmada "kartopu örneklem tekniği" kullanılmıştır. Kartopu örnekleme, "Araştırmacının bir örnek olayla başladığı daha sonra o örnek olayla bağlantılı ilişkilerle ilgili bilgilere dayanarak başka örnek olaylar belirlediği ve süreci tekrarladığı, rastlantısal olmayan bir örneklemdir." (Neuman, 2014: 324).

Araştırma süreci boyunca örneklem belirlenirken şu şekilde bir yol izlenmiştir: Araştırma birden fazla uygulamalara katılım sağlayan bireylerle görüşülmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda yoga, meditasyon, reiki, hipnoz, Access bars ve biyoenerji uygulamalarına katılan bireylerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öncelikle Antalya'da bulunan yoga, meditasyon, reiki merkezleri tespit edilmiştir. Bu merkezler arasından Chi Yaşam Merkezi, Antalya Yoga, ZK. Yoga Stüdyo, Anka Spritüel Danışmanlık Merkezi seçilmiş, bu merkezlere gidilerek orada bulunan katılımcı ve eğitmenlerle birebir görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Hipnoz ve Access bars uygulamaları çoğunlukla bireysel seanslar doğrultusunda gerçekleştiği için doğrudan bu uygulamaların yapıldığı fiziksel bir mekân Antalya ilinde bulunamamıştır. Gidilen mekânlarda görüşülen kişilerden alınan referanslar aracılığıyla farklı uygulamalar yapan kişilere ulaşılabilmiş ve örneklem amacına uygun olarak kartopu tekniğiyle gelişmiştir. Araştırma süreci boyunca 16 kadın, 8 erkek olmak üzere toplam 24 kişiyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Eğitmen olan 6 katılımcı bulunmaktadır. Diğer 18 katılımcı sadece uygulama pratiklerini yapmaktadır. Tek bir uygulamayı yıllardır yapanlar olduğu gibi birden fazla uygulamaya katılan bireyler de mevcuttur. Bu yüzden farklı hareketler deneyimlenebilmekte ve tecrübe alanları genişleyebilmektedir. Amaç çok veri elde etmek değil, verilerin geçerli ve güvenilir olmasıdır. Araştırmanın saha çalışması kısmı, elde edilen veriler doğrultusunda doyuma ulaştığı düşünüldüğünde sonlandırılmıştır.

2.3.2. Örneklem Grubunun Katılmış Olduğu Uygulamalar

Araştırma sürecinde görüşülen bireylerin katılmış oldukları uygulamalar aşağıda yer alan tablodaki gibidir. Bulguların daha iyi anlaşılıp, yorumlanabilmesi açısından araştırma kapsamına dâhil edilen uygulamaların tanım ve içerikleri açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 2.1 Örneklem Grubunun Katılmış Olduğu Uygulamalar

G1-Kadın	Biyoenerji/Meditasyon
G2-Kadın	Hipnoz/Biyoenerji/Access Bars
G3-Kadın	Yoga (Antigravity)/Meditasyon
G4-Kadın	Yoga
G5-Kadın	Yoga
G6-Kadın	Biyoenerji/Hipnoz
G7-Kadın	Access Bars/Reiki/Nefes Terapisi
G8-Kadın	Yoga/Meditasyon
G9-Kadın	Meditasyon
G10-Kadın	Meditasyon (Ruh eşi çağırma)
G11-Kadın	Reiki/Biyoenerji
G12-Erkek	Yoga (Yin)

G13-Erkek	Meditasyon
G14-Erkek	Yoga/Reiki
G15-Erkek	Yoga
G16-Kadın	Yoga
G17-Kadın	Biyoenerji
G18-Erkek	Yoga (Karma)
G19-Kadın	Meditasyon/Yoga
G20-Erkek	Meditasyon
G21-Erkek	Yoga (Sahaja, Hatha, Budokon)
G22-Erkek	Yoga
G23-Kadın	Yoga (Yüz yogası)
G24-Kadın	Reiki

Reiki: Japon Budist bir keşiş olan Dr Mikao Usui tarafından keşfedilip geliştirilmiştir. Dr. Usui, Reikinin tek bir grubun hâkimiyetinde olmasını veya bir şekilde kısıtlanmasını istememiş, aksine herkese ulaşmasını ve bütün dünyaya yayılmasını amaçlamıştır. Reikinin, ilahi duyguları yaşamak için bir yol olduğunu ve bunu yaşadıkları takdirde insanların birlikte daha güzel bir dünya yaratmak için çalışacaklarını düşünmüştür (Lübeck vd., 2004: 20).

Reiki, kelime anlamı olarak ise evrensel yaşam enerjisi anlamına gelir. Yaratılan her şeyin içinde yaşayan ve hareket eden büyük bir güç olarak tasvir edilmektedir (Musall, 2005: 14). Reiki, kişinin bedeninde bulunan enerjinin (Tanrı kaynaklı), şifacının elleri aracılığı ile alıcıya aktarılması olayıdır. Zihni ve bedeni, evrenden gelen şifa enerjisi ile iyileştirdiğine inanılan bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Bu şifa yöntemine uyumlama denilmektedir. Geleneksel halk inancında el alıp el verme olayı ile benzer görülebilir (Yücel, 2007: 45).

Biyoenerji: Biyoenerji, herhangi bir canlıda bulunan enerji türüdür. Vücutta meydana gelen hastalık, ağrı, acıların tedavisinde kullanılmaktadır (Dağıstanlı, 2010: 103). Enerji akışı bedensel bir şifa yöntemi olarak görülmektedir. Bu sayede zihinsel ve bedensel tıkanıklıklar ortadan kaldırılarak bir dengeye ulaşmaya çalışılmaktadır (Sha, 2006: 15). Ruhsal şifa amacı taşıyan reiki ve biyoenerji anlamsal açıdan aynı özelliklere sahiptir. Ancak uygulama noktasında farklılıklar bulunmaktadır. Çünkü reiki evrensel yaşam enerjisini ifade ederken, biyoenerji kişinin özünde bulunan enerjiden beslenmektedir. Bu nedenle reiki uygulaması yapan kişi evrenden geldiğine inandığı bir kanal ile şifa yöntemi uygulamaktadır. Biyoenerji yapan kişi ise kendi benliğindeki enerjiden aktarım yapmaktadır. Biyoenerji uygulayıcısı fiziksel ya da ruhsal yönden kötü hissediyorsa, uygulama esnasında verimli olamayabilmektedir. Ama reikide böyle bir durum söz konusu değildir. Aralarındaki temel farklılık budur.

Yoga: Bedensel, ruhsal, zihinsel varoluşun tümünü kapsayan bir öğretilerdir. Ahlaki ilkeler, bedensel hareketler, nefes kontrolü, duyguları yönetebilme, olumlamlar yapabilme, dua ve mantralar kullanabilmeye kadar evrimi geniş bir perspektifte algılayabilmeye yönelik yöntemler içermektedir. Bu sayede zaman ve mekân içerisinde evrenin, insanlığın doğasını, birbirleriyle ilişkilerini keşfetmeye, anlamaya çalışmaktadır (Frawley, 2013: 11). Günümüzde uygulanan yoga uygulamalarının temeli Patanjali tarafından M.Ö. 200'lü yıllarda ortaya koyulmuştur. Çeşitli ekollerden oluşmaktadır. Raja Yoga tanrısal gücün tanınmasına yardım eder, zihinsel disiplin ağırlıklıdır. Karma Yoga, kişinin irade gücünü tanımasına yöneliktir. Egosal davranışlardan kaçınarak, bir beklenti içine girmeden o işi gerçekleştirmesi durumudur. Jhana Yoga, zihin aracılığı ile sorgulamalar yaptırmaya yaramaktadır. Bhakti Yoga, sevgi yogasıdır. İnsanlara karşı sevgi ve hoşgörü olmasını amaçlamaktadır (Worby'den akt: Gürsoy, 2019: 71-72). Yin Yoga, Antigravity Yoga, Budokon Yoga ise daha çok beden hareketleri ve duruşlar kullanılarak ile fiziksel esneme, aynı zamanda zihni rahatlatma amaçları taşımaktadır. Yüz Yogası, yüz hatlarını rahatlatmak ve gevşetmek amacıyla yapılmaktadır. Budokon Yogada bulunan beden hareketleri savaş sanatlarından esinlenerek oluşturulmuştur. Antigravity Yoga ise hamakta yapılmakta ve fiziksel hareketleri jimnastik, pilates gibi uygulamalara benzer nitelikler taşımaktadır.

Meditasyon: Kişinin öz benliği ile iletişim kurma halidir. Yoganın özsel ve uç noktadaki uygulaması olarak kabul edilmektedir. Kişi kendi ile içsel olarak baş başa kalmaya çalışır. Bunu yapabilmesi için zihnini kontrol altında tutabilmesi ve konsantrasyonunun yüksek olması gerekmektedir. Böylece bilinçaltına yatan olumsuz düşünceleri, zararlı alışkanlıkları, acı çekmesine neden olan dürtüleri ortadan kaldırabilir. Akli daha sakin bir hale getirmeye yardımcı olur (Frawley, 2013: 236-239). Bireyler meditasyon esnasında zihinlerini belli bir noktaya odaklayarak, kontrol altına almayı ve sakin kalmayı öğrenir. Bu yoğunlaşma sürecini başarabildiği noktada meditatif hale geçmektedir (Akdeniz, 2017: 14).

Hipnoz: Bilinçli haldeki bellekten ziyade bilinçaltı belleğe odaklanma uygulamasıdır. Kişi, hipnoz aşamasında derin konsantrasyon, rahatlatma ve hareket etmek istememe durumundadır. Bu nedenle genellikle uyku ile ilişkilendirilen hipnozun hiçbir evresinde uyku hali söz konusu değildir. Aynı zamanda kişi, kendi bilinçaltısını sadece kendisi kontrol edebilir. Dolayısıyla istemediği herhangi bir olay ya da bilginin açığa çıkması gibi bir durum gerçekleşmemektedir. Hipnoz uygulamasına fiziksel, ruhsal, duygusal açıdan hem sağlıklı hem de hasta kişiler başvurabilmektedir (Goldberg, 2013: 21-28).

Access Bars: Vücutta bulunan 32 enerji noktasına dokunularak el ile gerçekleştirilen bir tedavi yöntemidir. Parmak uçları ile bu noktaların aktif hale getirilmesi amaçlanmaktadır.

Stresi azaltma, uykuyu düzenleme, bedeni ve zihni rahatlatma, enerjiyi yükseltme ve kişiyi sakinleştirme gibi amaçlar ile kullanılmaktadır.

2.3.3. Veri Toplama Aracının Hazırlanması ve Verilerin Toplanması

Araştırma nitel tasarımlı olarak kurgulandığı için verilerin toplanması aşamasında da buna uygun teknikler tercih edilmiştir. Nitel araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan tekniklerin başında görüşme, gözlem ve odak grup görüşmesi gelmektedir. Bunun yanı sıra çeşitli belgeler, fotoğraflar, yazışmalar da nitel araştırmanın verilerine temel oluşturabilmektedir. Bu çalışma için "derinlemesine görüşme" tercih edilmiştir. Nitel araştırmalarda, araştırma sonucunun doğruluğu ve verilerin geçerliliği hassas bir konu olduğu için veri toplama tekniklerine özen gösterilmesi önemlidir. Nitel bir çalışmada araştırma soruları esnektir. Kesin olarak sınırlandırılmaz. Bu durum, veri toplama ve analiz aşamalarının daha belirgin hale gelmesini sağlamaktadır. Konunun derinlemesine ele alınabilmesi için her boyutuyla kapsamlı sorular hazırlanabilir. Araştırma sorularının detayı ve kapsamı, araştırma problemine ilişkin alan yazının yeterliliğine göre değişebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 89-95).

Araştırmada derinlemesine görüşmeler için yarı yapılandırılmış soru formu hazırlanmış ve bu doğrultuda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme sürecinde bireylerin sorulara yeterli ölçüde cevap verip vermemesine bağlı olarak yeni sorular eklenebilmekte veya soruların yeri değiştirilebilmektedir. Bu şekilde bir uygulama yapılmasının nedeni, araştırma esnasında öngörülemeyen alanların sohbet esnasında ortaya çıkabilmesidir. Dolayısıyla bu durum, araştırmacıya ve katılımcıya duruma uygun davranma olanağı sunmaktadır (Bal, 2016: 163).

Görüşme formu iki kısımdan oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların olgusal kimliklerini belirleyebilmek amacıyla tanıtıcı bilgileri kapsayan sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde ise katılımcıların, Yeni Çağ inanışlarına katılmalarındaki sosyal, kültürel, ekonomik, psikolojik ve fiziksel sebepleri, deneyimleri, duygu ve düşüncelerindeki değişimleri öğrenebilmek amacıyla hazırlanan sorular bulunmaktadır. Görüşme formu "EK 1" de belirtilmiştir.

Araştırmada toplam 24 bireyle görüşülmüştür. Tüm görüşmeler bizzat araştırmacının kendisi tarafından gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, gönüllük esasına dayalıdır. Saha çalışması 2019'un Nisan ve Ekim aylarında gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların istek ve talepleri doğrultusunda, uygun oldukları bir zaman dilimi belirlenerek sadece katılımcı ve araştırmacının bulunduğu, önceden belirlenen yoga, reiki merkezleri ve kafe ortamlarında

görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma süresince Muratpaşa bölgesinde bulunan Antalya Yoga ve Anka Spritüel Danışmanlık Merkezinde yoga ve meditasyon uygulamalarına, birebir görüşmeler esnasında iki eğitmenen biyoenerji seansına ve Whatsapp grubu üzerinden çevrimiçi olarak 21 günlük bilinçaltı çalışması, uzaktan biyoenerji seansına katılım sağlanmıştır. Gidilen kurslarda hem uygulama sırasında hem de mekânsal özellikler üzerine gözlemler yapılma imkânı elde edilmiştir. Görüşmelerin süresi ortalama 30 dakika ile 90 dakika aralığında değişmektedir. Görüşme süreci, görüşme esnasında katılımcının anlatı hikâyelerine göre değişkenlik göstermektedir. Görüşme öncesinde araştırmanın konusu ve amacı katılımcıya açık bir şekilde ifade edilmiş, katılımcıdan alınan izin doğrultusunda anlatılar kayıt altına alınmıştır. Kişisel hassasiyet noktası gözetilerek kişisel bilgiler (isim ve yer gibi) belirtilmeden kodlanarak analiz edilmiştir.

2.3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada, derinlemesine görüşme sürecinde elde edilen verilerin analize hazır hale getirilebilmesi için bir planlama süreci gerçekleştirilmiştir. Ses kayıt cihazı ile kaydedilen görüşmeler, bilgisayar ortamında aktarılmış, veri kaybını önlemek adına sorulan her bir sorunun cevabına uygun şekilde düzenlenmiştir. Verilerin gizliliği ve anonimliği ilkesinden hareketle deşifre işlemi sırasında katılımcılar G1, G2, G3... şeklinde kodlanmıştır. Anlam bütünlüğü ve akıcılığı sağlamak amacıyla bireylerin ifadeleri anlamı bozmayacak şekilde düzenlenmiş ve eksik yargılar tamamlanmıştır. Ayrıca araştırma süresinde yapılan gözlemlere ilişkin notlar, elde edilen verilerle birlikte değerlendirilmiştir.

Araştırma bulguları "içerik analizi" ile incelenmiştir. Çıkarım yapma esasına dayanan içerik analizi, çok biçimli ve işlevsel bir inceleme sürecini ifade etmektedir. Öncelikle araştırmanın temel hedefleri belirlenmelidir. Böylelikle, araştırma esnasında bilgi karmaşası oluşması önlenerek çalışma sınırlandırılmaktadır. Konunun kapsamına göre örneklem seçimi yapılarak veri toplama sürecine başlanmalıdır. Elde edilen veriler uygun kategoriler, temalar ve kodlama birimlerine bölünerek yorumlama ve değerlendirme aşaması gerçekleştirilmelidir (Bilgin, 2006: 11). İçerik analizi, konuyla ilgili temel karakteristikleri, tutumları, değerleri ve sembolleri belirlemeye çalışarak kolektif davranış modellerini ölçmeye yaramaktadır (Roberts, 1997: 17). Bulguların analiz sürecinde sosyal gerçekliğe ilişkin bütüncül bir yaklaşım sağlanabilmesi amacıyla belli kriterler ekseninde kategorik birimler oluşturulmuştur. Araştırmada belirlenen temel kategoriler şu şekildedir: Bireylerin Yeni Çağ inanışlarına katılım ve motivasyonlarını etkileyen unsurlar, Yeni Çağ inanışlarının yaşam niteliklerine etki boyutları ve Yeni Çağ inanışlarının din konusundaki etkisi. Bu birimler konuya ilişkin ortak

noktalar ve amaçlar doğrultusunda temalara ayrılmıştır. Belirlenen temaların altında konu bütünlüğünün sağlanabilmesi ve bir düzen çerçevesinde analiz sürecinin gerçekleştirilebilmesi için verilerden elde edilen kodlama birimleri oluşturulmuştur. Bu kodlama birimleri görsel olarak akılda kalıcılık sağlanabilmesi açısından her temanın başlangıcında tablolar şeklinde metin içerisinde sunulmuştur.

Birey, nesnel dünyada varlığı, deneyim ve tecrübeleriyle, olguların, olayların taşıyıcısı konumundadır. Bu nedenle katılımcıların hayatlarına ilişkin açıklamalara ayrıntılı olarak yerilmiştir. Yeni Çağ inanışlarına katılma sürecinde katılımcıların kişilik tipleri oluşturulmaya çalışılırken sosyolojik bir perspektif temel alınarak Weber'in "ideal tip" kavramsallaştırılmasından yararlanılmıştır. İdeal tipler, sosyal olayları, bireysel eylemleri özsel olarak anlama ve açıklama çabası gerçekleştirilirken tasarlanan kurgulardır. Dolayısıyla kesinlikten ziyade olabilirliğe dayanmaktadır (Swingewood, 1998: 178). Bu çalışmada ideal tipler kurgulanırken katılımcıların bireysel özelliklerinin, eylemlerinin benzer ve farklı yönlerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Çalışmada, görüşmelerin öyküleştirilerek anlamlı ve tutarlı bir görünüm elde edilebilmesi için birer anlatıya dönüştürülmesi hedeflenmiştir. Atkinson (1998)'a göre yaşam anlatıları katılımcıların hikâyesini, hayat tecrübelerini, duygu ve düşüncelerini anlatması anlamına gelmektedir (akt. Bulut, 2014: 884). Böylece katılımcı kendisiyle ilgili içsel bir keşfe çıkma, yeni bakış açıları edinme olanağı bulabilmekte, araştırmacı ise geniş ve bütüncül bir yaklaşım ile olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurabilmektedir. Analiz sürecinde sıklıkla bireylerin yaşam anlatılarına yer verilmiştir. Ayrıca katılımcılar ile etkileşimde bulunan anlarda ve uygulamalara katılım sağlanan sürelerde gerçekleştirilen gözlemlere ilişkin notlarda akışa uygun olarak yer verilmiştir. Bunun yanı sıra alan yazında yer alan çalışmalar, kavramlar ve kuramlara da atıfta bulunulmuş, elde edilen bulgular yapılan diğer çalışmalar ile karşılaştırılmış, teorik arka plan ile benzer ve farklı yönleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

2.4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Araştırmanın uygulamaya dönük yapısı bazı sınırlamaları beraberinde getirmektedir. Her araştırma belli bir yerde ve belli bir zaman diliminde yapıldığı için çalışmayı genellemek mümkün olmamaktadır. Bu bağlamda, araştırmanın kapsam ve sınırlarını şöyle sıralamak mümkündür.

- Araştırmada ulaşılan sonuçlar, örneklemin temsil ettiği Antalya İli ile sınırlıdır.

- Araştırmada elde edilen veriler, katılımcıların vermiş oldukları cevapların samimi ve doğru olduğu varsayımıyla sınırlıdır.
- Araştırma, planlanan belli bir zaman diliminde yapıldığı için, örneklem grubunda yer alan kişilerin zamanla görüş ve düşüncelerinde değişiklik olabileceği düşünülebilir. Dolayısıyla araştırma, uygulandığı zaman dilimi ile sınırlıdır.

2.5. Araştırmanın Önemi

Bireylerin doğru kabul ettikleri, benimsedikleri inanç ve aidiyetler toplumsal ve kültürel yönden farklılık gösterebilmektedir. Toplumsal dünyanın değişken yapısı inanma şeklini ve özelliklerini de zaman içerisinde değiştirebilmektedir. Bireyler, pek çok dini harekete aynı anda ulaşabilmekte, değerlendirebilmekte, benimseyebilmektedir. Bu esnek yapı sayesinde var olan inançlardan tamamen sıyrılıp yeni alternatif inançlara yönelebilmekte ya da aynı anda birden fazla inanç ritüelini deneyimleyerek eklektik bir inanç dünyası oluşturabilmektedir. Din gibi, insanlık tarihinin en başından beri toplumları ilgilendiren bir olgu ile ilgili birçok çalışma alan yazında mevcuttur. Dolayısıyla son zamanlarda popülerlik kazanmış olan yeni dini hareketler konusu da derinlemesine araştırılması gereken bir konu haline gelmiştir.

Alan yazında yeni dini hareketlerin ortaya çıkmasına neden olan tarihsel arka plan, toplumsal görünüm, yaygınlaşma süreçleri ile ilgili yapılan çalışmalar çeşitlilik göstermektedir (Barker, 1989; Beckford, 1999; Campbell, 1999; Sherwood, 2000; Dawson, 2014). Tanım ve kapsam noktasında Türkçe literatürde de çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. (Uluç, 2006; Uzun, 2016; Sevgi, 2011, Kirman, 2010; Turan ve Sancar 2014). Öte yandan yoga, meditasyon, reiki, ruhsal şifa teknikleri gibi yeni dini hareketlerin içeriği, amacı, yapılışı ve öğrenme yolları ile bu hareketlerin çeşitlerinin tanıtılmasına katkı sağlayan çalışmalar da bulunmaktadır (Derin, 2011; Çoban, 2005; Yasdıman, 2007; Arslan, 2013; Doğan, 2009). Benzer şekilde yeni dini hareketlerin faaliyetleri, üye kazanma yöntemleri, toplumsal kurumlar üzerindeki etkilerinin incelenmesini içeren bilimsel araştırmalar söz konusudur (Uzun, 2016; Yapıcı, 2009; Turan ve Battal 2014).

Konuya ilişkin olarak sosyal ve beşeri bilimlerin farklı alanlarında ve sağlık bilimlerinde gerçekleştirilen çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin Advieye Pınar Konyalıoğlu 2013 yılında Özel Eğitim Ana Bilim Dalı programında gerçekleştirmiş olduğu, "Bilinçli Hipnoz İle Sınav Kaygısı Programının Üstün Zekâlı Öğrencilerin Sınav Kaygılarını Azaltmadaki Etkilerinin Karşılaştırılması" adlı çalışmada üniversite sınavına hazırlanan çocuklarda sınav kaygısını azaltabilmede hipnoz uygulamasının etkisini analiz etmiştir.

Rukiye Karaköse, 2014 yılında Klinik Psikoloji alanında yapmış olduğu "Rumi Meditasyonun Beyin Üzerindeki Etkilerinin Nörogörüntüleme İle Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında "ABD ve diğer ülkelerde çeşitli Hristiyan ve Budist meditasyonlarının beyin üzerindeki etkileri hakkında çok sayıda çalışma yapılmış olmasına rağmen İslami bir ibadet ve/veya ritüelin (özelde Rumi meditasyonun) beyin üzerindeki etkilerinin hiç araştırılmamış olması" (Karaköse, 2014: 4) sebebiyle bireylere meditasyon sırasında fMRI çekimi uygulanarak, meditasyonun beyin üzerindeki etkileri incelenmeye çalışılmıştır. Bir başka çalışma ise Nilüfer Bozbıyık'ın 2018 yılında, Sağlık Bilimleri alanında yapmış olduğu "Sağlıklı Kadınlarda Ev Egzersiz Eğitimin Fiziksel Aktivite Düzeyine Etkisi: Yoga Egzersizleri" adlı çalışmadır. Bozbıyık, çalışmasında kadınların spor alışkanlıkları ve bunları etkileyen faktörleri, yoga egzersizlerini temel alarak açıklamaya çalışmıştır. Yine Sağlık Bilimleri alanında Zeliha Büyükbayram'ın 2018'de yapmış olduğu "Onkoloji Hastalarında Reiki ve Yönlendirilmiş İmgelem Uygulamasının Ağrı ve Yorgunluk Üzerine Etkisi" adlı çalışma, kanser hastalarında reiki uygulamalarının hastada görülen semptomlar üzerinde nasıl etkisi olduğunu ortaya koymayı amaçlamıştır. Sağlık alanında diğer çalışmalar (Özdemir, 2018; Utli, 2018) yoga ve reikin, hastalar üzerinde ağrıyı azaltıcı, alternatif tedavi yöntemi olarak etkilerini analiz etmişlerdir. 2019 yılında Serpil Şengün Gürsoy'un yapmış olduğu "Tüketim Toplumu ve Ontolojik Güven Erozyonu Dahilinde Yükselen Akım: Yoga" adlı çalışma, bireylerin tüketim toplumunda var oluş çabasını, olaylar ve durumlar karşısında baş etme mücadelesini yoga üzerinden aktörün süreçteki konumunu değerlendirerek okumayı amaçlamaktadır.

Bu kapsamda gerçekleştirilen çalışmaların genel olarak tek bir uygulama üzerinden hareket ettikleri görülmektedir. İlgili literatürde yoga, meditasyon, reiki, hipnoz uygulamaları üzerine hem teorik hem de ampirik çalışmalar olmasına rağmen, biyoenerji ve Access bars uygulamaları üzerine yapılmış ampirik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bunun yanı sıra yapılan saha çalışmalarının genellikle sağlık bilimleri alanında yapıldığı görülmektedir. Bu araştırma önceki çalışmalardan farklı olarak yukarıda belirtilen, literatürde örneği bulunmayan diğer uygulamaları da araştırmaya dâhil etmiştir. Uygulamalara katılan bireyler ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilerek bireylerin farklı dini inanışlara katılma sebepleri, beden algıları, duygu ve düşünce dünyasındaki değişimler, din ve inanç noktasındaki tavır ve tutumları, bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmeye çalışılmıştır. Nihayetinde elde edilen verilerle birlikte çalışmanın bilimsel birikim sürecine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME

Araştırmanın bu bölümünde araştırmaya katılan bireylerle yapılan derinlemesine görüşmeler, gözlemler ve alınan notlar analiz edilip, bir bütün halinde okuyucuya sunulmaktadır. Elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile değerlendirilmiştir. İlgili kategoriler altında temalara ayrılmış sonrasında ise anlatı analizi tekniği ile hikâyeler öyküleştirilerek konu ayrıntılı bir biçimde yorumlanıp, aktarılmaya çalışılmıştır.

3.1. Örneklem Grubun Sosyodemografik Özellikleri

Araştırmaya katılan örneklem grubunun olgusal kimliklerini belirleyen sosyodemografik özellikleri aşağıda verilen tabloda yer almaktadır.

Tablo 3.1 Katılımcıların Sosyodemografik Bilgileri

Katılımcı No	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Çocuk Sayısı	Doğum Yeri	İkamet Yeri	Eğitim Durumu	Meslek	Hane geliri
G1	Kadın	45	Evli	İki	Kütahya	Konyaaltı	Lise	Ev Hanımı	5000TL
G2	Kadın	40	Evli	Üç	Şanlıurfa	Konyaaltı	Lisans	Yaşam Koçu	5500 TL
G3	Kadın	24	Bekâr	Yok	Antalya	Lara	Yüksek Lisans	Golf Antrenörü	4000 TL
G4	Kadın	26	Bekâr	Yok	Elazığ	Kepez	Yüksek Lisans	Öğrenci	4000 TL
G5	Kadın	23	Bekâr	Yok	Alanya	Muratpaşa	Lisans	Çalışmıyor	2020 TL
G6	Kadın	35	Evli	İki	Aksaray	Muratpaşa	Lise	Yönetici Asistanı	7000 TL
G7	Kadın	26	Bekâr	Yok	Alanya	Muratpaşa	Lisans	PDR	9000 TL
G8	Kadın	23	Bekâr	Yok	Alanya	Muratpaşa	Lisans	Öğrenci	4000 TL
G9	Kadın	24	Bekâr	Yok	Antalya	Kepez	Lisans	Kabin Memuru	6500 TL
G10	Kadın	23	Bekâr	Yok	Antalya	Kepez	Lisans	Hemşire	10 000 TL
G11	Kadın	55	Evli	İki	İstanbul	Aksu	Lise	Ev Hanımı	7000 TL
G12	Erkek	24	Evli	Yok	Malatya	Konyaaltı	Lisans	Öğrenci	2000 TL
G13	Erkek	27	Bekâr	Yok	Mardin	Lara	Lise	Beslenme Danışmanı	6000 TL
G14	Erkek	22	Bekâr	Yok	Sivas	Konyaaltı	Önlisans	Spor Hocası	3000 TL
G15	Erkek	52	Evli	İki	İstanbul	Konyaaltı	İlkokul	Ev Hanımı	5000 TL

G16	Kadın	33	Bekâr	Yok	Gaziantep	Konyaaltı	Ortaokul	Çalışmıyor	3500 TL
G17	Kadın	38	Evli	İki	Afyon	Konyaaltı	Lisans	Hemşire	10000 TL
G18	Erkek	26	Bekâr	Yok	Ankara	Muratpaşa	Lisans	Özel Sektör	5000 TL
G19	Kadın	28	Bekâr	Yok	İzmir	Lara	Lisans	Öğretmen	7000 TL
G20	Erkek	30	Evli	Yok	Aydın	Muratpaşa	Önlisans	Özel Sektör	6000 TL
G21	Erkek	33	Bekâr	Yok	İstanbul	Konyaaltı	Lisans	Eğitmen	5000 TL
G22	Erkek	37	Bekâr	Yok	Kumluca	Muratpaşa	Lisans	Yoga Eğitmeni	5000 TL
G23	Kadın	25	Bekâr	Yok	Manisa	Muratpaşa	Lisans	Çalışmıyor	4000 TL
G24	Kadın	24	Evli	Yok	Ankara	Konyaaltı	Lisans	Avukat	4500 TL

Araştırma kapsamında 16 kadın ve 8 erkek katılımcı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların yaş ortalaması 30'dur. Araştırmaya katılan en genç katılımcı 22 yaşındadır. Yaşı en yüksek olan katılımcı ise 55 yaşındadır. Katılımcıların yaş faktöründe belli bir sınırlandırmaya gidilmemiş, her yaş grubundan bireylerle görüşmeler gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Medeni durum değişkeni kapsamında değerlendirildiğinde ise kadın katılımcıların 6'sı evlidir, 10'u ise bekârdır. Erkek katılımcıların 3'ü evli, 5'i ise bekârdır. Evli olan 9 katılımcının 7'sinin çocukları bulunmakta, 2'sinin ise çocuğu bulunmamaktadır. Bekâr olan 15 katılımcının çocuğu bulunmamaktadır.

Araştırma Antalya ilinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların doğum yerleri, Türkiye'nin farklı şehirlerinden oluşmaktadır. Evlilik, okul hayatı ve iş faktörü gibi çeşitli sebeplerle Antalya'ya göç ettikleri görülmektedir. Bu kapsamda katılımcıların 9'u Antalya'nın Konyaaltı bölgesinde, 11'i Muratpaşa bölgesinde, 3'ü Kepez bölgesinde, 1'i ise Aksu bölgesinde ikamet etmektedir.

Eğitim durumları ve meslekleri açısından değerlendirildiğinde 1 katılımcının ilkokul, 1 katılımcının ortaokul, 4 katılımcının lise, 2 katılımcının ön lisans, 14 katılımcının lisans, 2 katılımcının ise yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir. Eğitim seviyesinin düşük ya da yüksek olması, Yeni Çağ inanışlarına katılmayı etkileyen bir faktör olarak değerlendirilmemiştir. Bu durumu bir katılımcı şöyle ifade etmektedir:

"Ben küçük yaşta babamı kaybettim. Erken yaştan itibaren çalışmak zorunda kaldım. Bu yüzden okula gidemedim. 18 yaşına kadar okumam yazmam yoktu neredeyse. Okuma yazmayı 18 yaşından sonra

öğrendim. Ehliyet alabilmem için açıktan okul bitirmem gerekiyordu yoksa sorun çıkıyordu. O yaşlarıma kadar ot gibi yaşıyordum diyebilirim. Hayatım anlamsız ilerliyordu. Sonrasında ilk önce çekim yasasıyla alakalı bir video vardı The Secret adında. Bunu izleyerek başladım. Sonra kitaplar okumaya başladım. Kitaplar okudukça kafamda sorular uyanmaya başladı. Bunların cevaplarını alabilmek için daha çok araştırma yaptım. Kendim de araştırma yapmayı seven bir insanım. Böylelikle kendimi geliştirdim bu konuda ve ömür boyu da geliştirmek isterim." (G13, Erkek)

Katılımcıların 3'ü hali hazırda bir işte çalışmamaktadır, 3'ü ise ev hanımıdır. Geri kalan 18 kişinin ise farklı mesleklere sahip oldukları görülmektedir. Katılımcıların hane geliri ortalaması 5500 TL'dir. Örneklem grubunun eğitim düzeylerinin ve meslek gruplarının çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Katılımcıların olgusal kimliklerindeki çeşitlilik, Barker (2001) ve Dawson (2014)'un farklı bireylerin bir araya gelmesine dair görüşlerini destekler niteliktedir.

Araştırma kapsamına dâhil edilen uygulamalara daha çok kadınların ilgi gösterdiği söylenebilir. Araştırma sürecinde yoga stüdyolarında ve çevrimiçi platformlarda yapılan gözlemlerde kadın katılımcı sayısının daha fazla olduğu görülmüştür. Bu durumu bir katılımcı şöyle açıklamaktadır:

"Daha çok kadınlar geliyor yoga yapmaya. Biraz pazarlamanın da etkili olduğunu düşünüyorum çünkü çoğu yoga fotoğraflarında hep kadınlar var. Biraz feminen bir yönü var. Kadına göre olduğu algısı çıkabiliyor. Ama bazı sistemler yoganın erkeksi yönünü ortaya çıkarıyor. Bu kapsamda Budokon yoga hoşuma gitmişti. Çünkü güç isteyen bir akışı var. Aşırı esnemeye yönelik pozları yok. Daha çok güç odaklı bir dengeye sahip olduğunu düşünüyorum. Yoganın erkekler için toplumsal bir yönü de var. Katılımcı geliyor, yoga sınıfında kadınları çoğunluk görünce bu kadınlara yönelik diye düşünüyor. İstanbul ve Ankara bu konuda daha iyi. Erkekler daha görünür oralarda. Özellikle İstanbul'da erkek eğitmen sayısı bir hayli fazla." (G21, Erkek)

Yaş açısından bakıldığında daha çok genç bireyler uygulamaları tercih etmektedir. Katılımcıların çoğunluğunun eğitim düzeyinin yüksek olduğu ve farklı meslek gruplarına mensup oldukları görülmektedir. Sosyoekonomik durum noktasında ise örneklem grubunun orta sınıfa tekabül ettiği söylenebilir.

3.2. Örneklem Grubunun Kısa Yaşam Anlatıları

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin daha iyi analiz edilebilmesi, bağlantıların daha iyi saptanabilmesi için aşağıda, örneklem grubuna dâhil edilen katılımcıların özetlenmiş yaşam anlatılarına yer verilmiştir.

G1: Evli, iki çocuk annesi olan 45 yaşında bir ev kadınıdır. Eşinin iş durumu dolayısıyla Antalya'ya gelmiştir. Bir yıldır biyoenerji ile uğraşmaktadır. Ankara'da bir biyoenerji hocasından eğitim almıştır. Meditasyonu ise bir buçuk yıldır yapmaktadır. Meditasyon için herhangi bir kurum ya da kişiden eğitim almamıştır. Kendisi sadece uygulayıcıdır. Bu uygulamalara inanç, sağlık, ruhsal terapi ve rahatlama amacı ile katılmıştır.

G2: Beslenme danışmanlığı ve kişisel gelişim koçluğu yapan katılımcı, 40 yaşında, evli, 3 çocuk annesidir. Biyoenerji, hipnoz ve Access bars uygulamalarını altı yıldır yapmaktadır. Kendisi aynı zamanda bu uygulamaların eğitmenidir. Önce bir şahıstan eğitim almıştır. Daha sonra ise Brüksel Üniversitesi'ne bağlı olan bir şubeden eğitim almıştır. Kendisine ait ofisinde uygulamalarına devam etmektedir. İnanç ve sağlık amacıyla katılım sağlamıştır.

G3: Golf antrenörlüğü yapmaktadır, 24 yaşındadır. Antalya'da doğup büyümüştür. Sporcu bir geçmişe sahiptir. Öncesinde voleybol ve golf ile uğraşmıştır. On aydır klasik yoga, 3 aydır ise Antigravity Yoga yapmaktadır. Lara'da bulunan Chi Yaşam Merkezi'nden eğitim almaktadır. Sağlık ve spor amaçlı bu uygulamalara katılmıştır.

G4: Yüksek lisans öğrencisidir, 26 yaşındadır. Eğitim amacı ile Antalya'ya gelmiştir. Dört yıldır yoga yapmaktadır. Bunun için herhangi bir kuruma gitmemiştir. Televizyon ve internetten etkilenip, yardım alarak yogada kendisini geliştirdiğini ifade etmektedir. Aktif olarak yoga yapan katılımcı, ruhsal terapi ve rahatlama amacıyla bu uygulamaya başvurmuştur.

G5: Uluslararası İlişkiler bölümü mezunu, 23 yaşında bir kadındır. Herhangi bir işte çalışmamaktadır. Bir aydır yoga yapmaktadır. Ablasının arkadaşı olan bir yoga eğitmeninden eğitim almıştır. İş arama sürecinde olduğunu belirten katılımcı, yogada kendisini geliştirerek eğitmen olmayı düşünmektedir. Bunun dışında sağlık, ruhsal terapi ve rahatlama amacıyla yogaya katılmıştır.

G6: Yönetici asistanlığı yapmakta olan katılımcı 35 yaşında, evli ve iki çocuk annesidir. Bir yıldır, biyoenerji ve reiki uygulamaları ile ilgilenmektedir. Aynı zamanda eğitmendir. Psikolojik sorunları dolayısıyla hipnoz tedavisi gören katılımcı uygulamalara katıldıktan sonra eğitmen olmaya karar vermiştir. Buna ek olarak boş zamanlarını değerlendirmek için de bu uygulamalara katıldığını belirtmiştir.

G7: Psikolojik danışman ve özel eğitim öğretmeni olan katılımcı 26 yaşındadır. Aynı zamanda sosyoloji bölümünde eğitim görmektedir. İki defa Access bars, sonrasında reiki 1,2,3 seviye eğitimlerini almıştır. Ayrıca Whatsapp üzerinden de grup çalışmalarına katılıp, kendisi

de çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Sosyal çevre edinme, ruhsal terapi ve rahatlama amacıyla bu uygulamalara katılmıştır.

G8: Ekonometri bölümü öğrencisidir. İki buçuk yıldır düzenli olarak yoga yapmaktadır. Reiki ile de ilgilenmekte, bunun üzerine çalışmalar yapmayı düşünmektedir. Yoga için herhangi bir kurumdan eğitim almamıştır. YouTube üzerinden çalışmalarına devam etmektedir. Yoga uygulamasına katılma amacı ruhsal terapi ve rahatlama amaçlarıdır.

G9: Kabin memuru olan katılımcı 24 yaşındadır. Antalya'da doğup büyümüştür. Boş zamanlarını değerlendirmek ve ruhsal terapi, rahatlama amacıyla bir buçuk yıldır meditasyon yapmaktadır. Mistik Yol isimli bir YouTube kanalından çalışmalarına devam etmektedir.

G10: Mesleği hemşireliktir, 23 yaşındadır. Bir yıldır YouTube üzerinden meditasyon yapmaktadır. Ağırlıklı olarak ruh eşi çağırma meditasyonu yapmaktadır. Herhangi bir kurum ya da kişiden eğitim almamıştır. Bu uygulamaya katılma amacı ruhsal terapi, rahatlama ve yaşadığı yalnızlık duygusundan kurtulmak istemesidir.

G11: Lise mezunu, 55 yaşında, iki çocuk annesi bir ev kadınıdır. Çeşitli uygulamalara katılmıştır. Dört yıl önce İstanbul'dan reiki eğitimi, iki yıl önce Ankara'dan biyoenerji eğitimi almıştır. Bu uygulamalara sağlık ve para kazanma amacıyla katılmıştır.

G12: İlahiyat bölümü öğrencisidir, aynı zamanda futbolcu olan katılımcı 24 yaşında ve evlidir. Eğitim sebebi ile Antalya'ya gelmiştir. Yin Yoga yapmaktadır. Çalışmalarına bir yıldır devam etmektedir. Malatya'da eğitim almıştır. Geçirmiş olduğu bir sakatlık sebebi ile yoga yapmaya başlamıştır.

G13: Beslenme Danışmanlığı yapmaktadır. İş dolayısıyla Antalya'ya gelmiştir. Yedi yıldır meditasyon, çekim yasası ve NLP tekniği gibi uygulamalar ile ilgilenmekte, eğitimler almaktadır. İstanbul'da şahıslardan meditasyon eğitimi almıştır. Aynı zamanda çevrimiçi olarak da farklı eğitimler aldığını ifade eden katılımcı, bu uygulamalara kişisel gelişim amacıyla katılmıştır.

G14: Spor hocasıdır. Kendisine ait spor salonu bulunmaktadır, 22 yaşında bir erkektir. İki yıldır yoga yapmaktadır. İstanbul'da yoga federasyonundan eğitim almıştır. Aynı zamanda eğitmendir. Bel fıtığı rahatsızlığından dolayı reiki seanslarına da katılmıştır. Fakat reiki konusunda başka bir çalışması olmamıştır. Yoga uygulamasına ise ruhsal terapi ve rahatlama amacı ile katılmıştır.

G15: Emekli, ev kadınıdır, iki çocuk annesidir, 52 yaşındadır. Evinin yakınında bulunan bir spor salonunda dört aydır haftada üç kez düzenli olarak yoga yapmaktadır. Yogaya katılma amaçları, sağlık, boş zamanlarını değerlendirmek istemesi ve sosyal çevre edinme talebidir.

G16: Fibromiyalji hastasıdır. Fibromiyalji, "Yaygın kas iskelet sistemi ağrısı ile karakterize ve beraberinde yorgunluk, uyku bozukluğu, gibi farklı sistemleri de içeren klinik semptomlara sahip bir hastalık" olarak tanımlanmaktadır (Özçetin, 2014: 34). Bir yıldır yoga yapmaktadır. Ataman Spor merkezi'nde yoga eğitimine devam etmektedir. Yogaya katılma amacı, yaşamış olduğu vücut ağrılarından kurtulmak istemesidir. Bu noktada yoganın hayatında önemli bir yeri olduğunu belirten katılımcı 33 yaşında bir kadındır. Şu an bir işte çalışmamaktadır.

G17: Hemşiredir, 38 yaşında evli ve iki çocuk annesidir. İki yıldır biyoenerji ile uğraşmaktadır. Eşinin rahatsızlığından dolayı bir çözüm arama sürecine girdiğinde biyoenerji ile tanışmıştır. Komşusu sayesinde, Antalya'da bir şahıstan eğitim almıştır.

G18: Özel sektörde çalışmakta olan katılımcı 26 yaşında bir erkektir. Bir yıldır karma yoga yapmaktadır. Arkadaş çevresinde yoga yapan kişilerden etkilenerek, bir merak ile yogaya başladığını ifade etmiştir. Antalya'da Surya Yoga Merkezi'nden eğitim almıştır.

G19: Öğretmendir, 28 yaşındadır. Altı aydır yoga ve meditasyon yapmaktadır. Önce meditasyon ile başlamış, daha sonra yoga ile ikisini tamamlamıştır. Antalya Ruh, Bilim Okulu'ndan eğitim almıştır. Bu uygulamalara öncelikli olarak terapi, rahatlama amacıyla katılmıştır. Boş zamanlarını değerlendirme ve sosyal çevre edinme için de bu uygulamaların iyi bir araç olduğunu düşünmektedir.

G20: Özel sektörde çalışmaktadır. Bir yıldır meditasyon yapmaktadır. Herhangi bir eğitim almamıştır. Bir arkadaşı aracılığı ile meditasyonla tanışmıştır. Uygulamaya katılma amacı, zihnini kontrol altında tutabilme isteğidir.

G21: Spor hocası ve yoga eğitmeni, 33 yaşında bir erkektir. Antalya Yoga Merkezi ve çeşitli spor salonlarında yoga eğitimleri vermektedir. Aynı zamanda özel yoga dersleri de vermektedir. Sahaja Yoga, Hatha Yoga ve Budokon Yoga eğitimleri almıştır. Bu eğitimlerini İstanbul'da tamamlayan katılımcı yogaya başlangıçta ruhsal terapi ve rahatlama amacıyla katılmış, daha sonrasında eğitimlerini tamamlayarak eğitmen olmuştur.

G22: Kendisi yoga eğitmenliği yapmakta olan katılımcı 37 yaşında bir erkektir. Etkin İnsan Yoga kurumundan eğitim almıştır. Dört yıldır yoga ve meditasyon yapmaktadır. Aynı zamanda belediye ile yapmış olduğu ortak bir sosyal sorumluluk projesi kapsamında, hazırlatmış oldukları özel araç ve gereçler ile görme engelli bireylere yoga yaptırmaktadır. Bu uygulamaya katılma amacı para kazanmaktır.

G23: Türk Dili ve Edebiyatı öğrencisi, 25 yaşında bir kadındır. Eğitim amacıyla Antalya'ya gelmiştir. Kendisi bir yıldır yüz yogası yapmaktadır. Bir aydır da klasik yoga yapmaktadır. Herhangi bir kurumdan eğitim almamıştır. YouTube üzerinden çalışmalarına

devam etmektedir. Yüz yogasına katılma amacı, yüz hatlarını rahatlatmak, klasik yogaya katılma amacı ise bedenini rahatlatmaktır.

G24: Avukatlık yapmaktadır, 24 yaşında evli bir kadındır. Eşi dolayısıyla Antalya'ya yerleşmiştir. Reiki ile uğraşmaktadır. Reiki eğitimini beş yıl önce almıştır. Aile bireyleri, reikiyi daha önce deneyimlemişler, katılımcı ise onlardaki değişimi gördükten sonra ruhsal terapi ve rahatlama amacı ile bu uygulamaya katılmıştır.

Bütün bu veriler değerlendirildiğinde, farklı cinsiyet ve yaş grubundan bireylerin, çeşitli uygulamalara katıldıkları görülmektedir. Uygulamaların farklılık göstermesinin sebebinin bireylerin ihtiyaçlarına göre şekillenmesinden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Bu uygulamalara daha çok ruhsal terapi ve rahatlama yolu ile katılım sağlandığı gözlenmiştir. Bununla birlikte sağlık, para kazanma, boş zaman değerlendirme ve sosyal çevre edinme amaçları ile katılım sağlayan bireyler de mevcuttur. Katılımcıların 19'unun çeşitli kurum ve şahıslardan eğitim aldıkları, 5'inin ise herhangi bir kurumdan eğitim almadan, internet ortamı üzerinden uygulamaları gerçekleştirdikleri görülmektedir. Kadın ve erkek katılımcıların 3'ü aynı zamanda öğretmenlik de yapmaktadır. Diğer 18 katılımcının içinde öğretmen olmak isteyen fakat öğretmenlik ücretlerinin yüksek olmasından dolayı henüz bunu gerçekleştiremediğini dile getiren katılımcılar mevcuttur. Konuyla ilgili elde edilen anlatı öyküleri çalışmanın ilerleyen kısımlarında detaylı bir şekilde verilmiştir.

3.3. Yeni Çağ İnanışlarına Katılım ve Motivasyonları Etkileyen Unsurlar

Araştırma kapsamında ele alınan ilk kategori Yeni Çağ İnanışlarına katılan bireylerin söz konusu süreç içerisinde yaşamış oldukları tecrübeler, tercih faktörleri, bu inanışları algılama biçimleri ve farklarına dair görüşlerden oluşmaktadır. Bu kategori çerçevesinde bireylerin Yeni Çağ inanışlarına katılma sebepleri, bireysel farklılıkları ve algılama biçimlerini anlamaya yönelik üç tema oluşturulmuş, katılımcıların anlatı öyküleri eşliğinde alt temalar belirlenmiş ve anlaşılıp yorumlanmaya çalışılmıştır.

3.3.1. Yeni Çağ İnanışlarına Yönelme ve Deneyim Süreçleri

Dini kimliğin belirlenmesinde bireyin doğduğu yer ve zaman önem taşımaktadır. Yetiştigi kültürel ortamın dışına çıkan birey farklı arayışlara yönelebilmektedir. Bu durum dine olan bağlılığı da etkilemektedir. Bireyler farklı zaman ve mekânlarda yeni dini oluşumları tercih edebilmektedir (Zuckerman, 2006: 74). Bireylerin Yeni Çağ inanışlarını deneyimleme sürecinde psikolojik, sosyal, kültürel ve çevresel etkiler önemli yer tutmaktadır. Dolayısıyla bu faaliyetleri tek bir değişken üzerinden okumak mümkün görünmemektedir. Bireyler, farklı

etkenler üzerinden seçimler yapabilmektedir. Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda bu inanışlara yönelme süreçlerinde rol oynayan dokuz etken saptanmıştır.

Şekil 3.1 Yeni Çağ İnanışlarına Katılma Nedenleri

Sosyal Çevrenin Etkisi: Dinin, toplumsal biçimlerinin anlaşılması, din sosyolojisi için önemli görülmektedir. Akıl ve somut eylemler temel alınarak kabul edilen durumların dışında din aşkın bir durumdur. Gündelik yaşantıda sahip olunan düşünceler, bireysel düzeyde kabul edilen, içselleştirilen inançlar, gerçekleştirilen eylemler ve pratikler, toplumsal ilişkiler ve sosyalleşme süreçleriyle yakından ilişkilidir (Zuckerman, 2006: 88; Luckmann, 2016: 16). Bireyler, sahip oldukları arkadaş çevresinin düşüncelerinden, eylemlerinden etkilenebilmekte, onlardan duydukları faaliyetlere karşı bir merak durumu oluşabilmektedir. Bu durumu biyoenerji uygulamasına katılan G1 şöyle ifade etmektedir:

"İlk olarak bir arkadaşım sayesinde meleklerle iletişim ile ilgili bir duyum almıştım. Sonra merak edip internetten araştırmaya başladım. Daha sonra bununla ilgili kitaplar okudum, arkadaş çevremden de sıkça bununla ilgili şeyler duymaya başlayınca daha da olayın derinine gitmek istedim. İşin kuantum, reiki, meditasyon boyutlarında araştırmalar yaptıktan sonra tesadüf olarak bir kadınla tanıştım. Bu kadının biyoenerji ile uğraştığını öğrendim. Zaten merakım da vardı. O yüzden böyle bir eğitime yöneldim. Beni en çok sağlık ve şifalanma boyutu etkiledi. Biyoenerji sayesinde birtakım şeyleri daha rahat kendime çekebileceğimi, etrafımdaki insanlara daha iyi faydalı olabileceğimi gördüm." (G1, Kadın)

Sosyal çevrenin etki boyutuna bir başka örnek ise G18'in ifadeleridir. Yoga uygulamasına katılan katılımcı bu süreci şöyle açıklamaktadır:

"İlk zamanlar merak ve arkadaş ortamından etkilendiğim için başlamıştım. Sırf aktivite olsun diye gidiyordum biraz da. Ama daha sonra kendimi eskisine göre daha iyi hissettiğimi fark ettim ve şu an da aktiviteden ziyade bir yaşam tarzı oldu benim için. Bu yüzden severek devam ediyorum." (G18, Erkek)

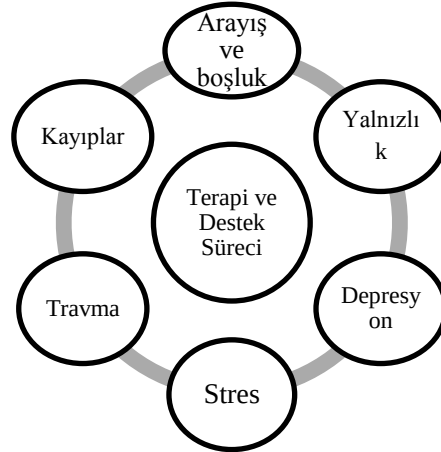
Katılımcı için yoga, başlangıçta merak duygusu ve sosyal çevresinden etkilenerek katılmış olduğu bir aktivite olsa da süreç içerisinde "yaşam tarzı" haline gelebilmektedir. Yaşanmış olan deneyimler ve tecrübeler, bireylerin hayatlarında kalıcı etkilere sebep olabilmektedir.

"İşlerim bir ara çok kötüleşmişti. O yüzden sürekli olumsuz düşünüyordum. Neden ben, neden hep kötü şeyler beni buluyor diye düşünüyordum. Arkadaşım da böyle düşüncelerden çıkmam gerektiğini, kötü düşündükçe kötü şeyleri hayatıma çekmeye devam edeceğimi söyledi. Ben de gerçekten böyle mi acaba diye düşünmeye başladım. Arkadaşım birkaç biyoenerji seansı yaptı. Ondan sonra da meditasyon yapmaya başladım. Dedigi gibi olduğunu fark ettim. Asıl amacım zihnimi rahatlatmak, biraz sakinleşmekti." (G20, Erkek)

Sosyal çevre ve arkadaş ortamının etkisi sadece olumlu olaylarda değil, olumsuz süreç yaşayan bireyler üzerinde de etkili olabilmektedir. Yaşanılan maddi kayıplar ve iflas gibi sosyo-ekonomik durumları etkileyen stres ortamlarından kaçış ya da çözüm talebinde olan bireyler için bir destek mekanizması olarak görülebilmektedir.

Ruhsal Terapi ve Psikolojik Destek Beklentisi: Bireysel bir telkin, bedensel ve ruhsal rahatlamaya ihtiyaç duyulduğu noktada kişi çeşitli yöntemlere başvurabilmekte, bunun sonucunda kendini yenilenmiş hissedebilmekte, enerjisi yükselebilmekte ve bir çeşit terapi görmüş gibi hayatına devam edebilmektedir. Bireyin kendi kendine uygulamış olduğu bu yöntemler pasif değildir. Farkındalığın artması ve mutluluğa ulaşmakta araç olarak görülebilmektedir (Fromm, 2017: 79-80). Alternatif tıp son dönemlerde gittikçe popülerleşen bir yöntem olarak görülmektedir. Zihnin, bedenin ve ruhun bütünleşerek denge halini bulması anlamına gelmektedir. Bu nedenle "bütüncül tıp" da denilebilmektedir. Metafizik öğretilerle bireylerin benlik değişimi üzerine vurgu yapılmaktadır (Kirman, 2010: 288). Terapi ve rahatlama ihtiyacının sebepleri aşağıda yer alan tablodaki gibidir.

Şekil 3.2 Ruhsal Terapi ve Destek Nedenleri

Bireyler manevi boşluk ve arayış içinde oldukları zamanlarda kendilerine destek olabilmesi adına alternatifler yaratabilmektedir. Bu süreci meditasyon uygulamasına katılan G20 şöyle değerlendirmektedir:

"İnsanlar ruhsal durumları bozulduğunda, arayış içine girdiklerinde, işleri bozulduğunda, psikolojik sorunları olduğunda, kendilerini yalnız hissettiklerinde, eşleriyle tartışma halinde olduklarında katılabilirler." (G20, Erkek)

Benzer bir boşluk ve bunalım süreci geçirdiğini ifade eden G9 yaşadıklarını şöyle anlatmaktadır:

"Ben yurtdışında yaşadım bir süre. Orada ruhsal bir bunalım yaşadım, kendimi yalnız hissediyordum, günlerim hep aynı geçiyordu. Bunun kendimle alakalı olduğunu düşünüyordum. YouTube'dan kişisel gelişim, daha iyi hissetmek adına videolara bakıyordum. Mistik yol sayfasında denk geldim. Buradaki videoları izlemeye başladım. Biraz da yalnızlığımdan kaynaklı ruh eşi çağırma meditasyonu yaptım. Yarım saatlik bir meditasyondur. Bir deniz kıyısında, karşında yarattığın bir figürle mutlu olduğunu hayal ediyorsun. O meditasyonu yaptıktan bir hafta sonra eski sevgilimle barıştım. Bunun gerçekleştiğine baya inandım o günden sonra." (G9, Kadın)

İçine doğup büyüdüğü kültürden uzak kalmanın zorluğunu belirten katılımcı, bu süreçte yaşamış olduğu sevgisizlik ve yalnızlık duygusu ile baş edebilmek için meditasyon uygulamasının bir çeşidi olan ruh eşi çağırma meditasyonu uygulamıştır. Görüşme esnasında bu uygulamayı üç hafta düzenli olarak seans şeklinde yaptığını ve üç haftanın sonunda bir ilişkisinin başladığını ifade etmiştir. Böylece uygulamaya başlamadan önce var olan beklentisinin pratiğe dönüştüğünü içsel olarak kabul etmektedir. Aynı katılımcıya bu uygulama sonrası beklentisinin gerçekleşmemesi durumunda ne gibi bir ruh halinde olabileceği sorusu yöneltildiğinde ise bir daha meditasyon yapmayacağını ifade etmiştir. Dolayısıyla bu durum Rasyonel Seçim Teorisi'ne göre arz-talep ilişkisi bağlamında

okunabilir. Birey, faydacı yaklaşım gözeterek bir uygulamaya yönelebilmekte, beklentilerinin gerçekleştiği süre içerisinde sistem içerisinde kalmayı kabul etmekte, aksi takdirde bu sistemden çıkabilmekte, yeniden farklı seçimler yapabilmektedir (Iannaccone, 1992; Berger, 2011; Ertit, 2019). Bir başka katılımcının ifadeleri şöyledir:

"Yalnız olduğumu hissettiğim bir dönemdi. Bir de çok yorgun hissediyorum ve kış dönemindeydi. Bunların hepsi bence birer etken. İnsan yağmur yağınca hüzünleniyor. Hava bunu etkiliyor diye düşünüyorum. Bir de bu dönemde evdeyse insan daha çok sorguluyor bir şeyleri. O dönemde yeni işe başlamıştım. Çok aktif bir arkadaş grubum yoktu. Erkek arkadaşım da yoktu, problem yaşamıştım bununla ilgili. O yüzden biraz rahatlayabilmek için meditasyona ihtiyaç duydum." (G10, Kadın)

Burada ise doğal yaşama ait unsurların insan psikolojisi üzerine etkilerine vurgu yapılmaktadır. Kış mevsimi ve yağmur yağması, melankoli, hüzün, yalnızlık ve depresyon gibi duygu durumları ile ilişkilendirilmektedir. Söz konusu süreci daha kolay atlatabilme yöntemi olarak meditasyondan yararlanıldığı görülmektedir. G15 ve G16'da depresyon ve yoğun stres altında bu uygulamalara ihtiyaç duyulabileceğini ifade etmektedir.

"Depresyona girdiklerinde, herhangi bir hastalık ya da kaza geçirdiklerinde herkes ihtiyaç duyabilir." (G15, Kadın)

"Genellikle stres altındayken, yoğunluk sonrası rahatlamak için yapılıyor." (G16, Kadın)

Gürsoy (2019: 10) yoga üzerine gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında bireylerin yogaya yönelme süreçlerinde birbiriyle iç içe geçmiş etkileşimler, sosyo-kültürel faaliyetler, ekolojik değişimlerin önemli olduğunu, bireylerin bu sürece uyum sağlayabilme ve baş edebilme stratejisini "ontolojik güven erozyonu" bağlamında değerlendirmiştir. Gürsoy'un çalışması ile benzer şekilde bu çalışmada da bireylerin toplumsal, çevresel, psikolojik ve fiziksel süreçleri etkilidir. Psikolojik yönden zor zamanlar geçirdiğini dile getiren G19 yaşadıklarını şöyle ifade etmektedir:

"İki yıl önce nişanlımdan ayrılmıştım. Aldatmıştı beni bu yüzden ayrıldık. O süreçte psikolojik olarak çökmüş durumdaydım. Gururum incinmişti. Kendimi çok çirkin hissediyordum. Aynaya baktığımda ne yüzümü, ne vücudumu beğeniyordum. Sanki sevmeye ve beğenilmeye layık değilmişim gibi hissetmeye başladım ve bu beni inanılmaz yıpratıyordu. Öz güvenim yerle bir olmuştu. Geceleri uyuyamıyordum. Bir çıkış noktası arıyordum kendime. Instagram'da gezinirken tesadüfen yoga sayfalarına denk geldim. O sayfalarda paylaştıkları fotoğraflar, onların altına yazdıkları olumlamlar dikkatimi çekti. Hep insanın kendini değerli hissetmesine yönelik şeylerdi. Benimde ilgimi çekti. Daha sonra bu yoga merkezini buldum. Yerlerine gittim ve bu şekilde katılmaya başladım." (G19, Kadın)

Yeni Çağ İnanışları bireylerin saplantılı ruh halinden kurtulmasına yardımcı olabilmektedir. Birey, yaşadığı mistik deneyimler sayesinde kendisini daha yeterli hissedebilmektedir (Hewitt, 2000: 25). Konyalıoğlu (2013: 76) çalışmasında, üniversite sınavına hazırlanan çocuklarda sınav kaygısını azaltabilmede hipnoz uygulamasının etkisini, üstün zekâlılar için hazırlanan Sınav Kaygısı Programı ile karşılaştırmalı olarak analiz etmiştir. Araştırma sonucunda her iki yönteminde sınav kaygısını azaltmada etkili olduğu, bireysel kuruntuları azaltma noktasında hipnozun etkisinin daha fazla olduğu, bunun dışında iki değişken arasında herhangi bir farklılık görülmediği tespit edilmiştir. Konyalıoğlu'nun çalışmasında yalnızca hipnoz uygulamasına yer verilmiş ve çocukların sınav kaygısı özelinde değerlendirilmiştir. Bu çalışmada böyle bir sınırlandırılmaya gidilmemiştir fakat bireylerin yaşamış oldukları çeşitli korku, panik, stres durumlarında Yeni Çağ inanışlarına başvurdıkları görülmüştür. Bu sebeple iki çalışmanın, ulaştığı sonuçlar açısından benzerlik gösterdiği söylenebilir.

"Genelde insanlar çocukluk travmalarından dolayı problemler yaşıyorlar. Biraz moda da oldu tabi bu bilinçaltı temizliği falan ama gerçekten de var aslında böyle bir şey. Yine anne babası boşanmış çocukların yaşadıkları travmalar olabiliyor, kaza gibi olaylar yaşamış olabiliyorlar. Bunların hepsi bilinçaltına kayıt ediliyor ama kişi bunu bilmiyor ya da farkında değil. Büyüdükten sonra farklı bir şeye korku geliştirebiliyor, hayatı bir yerde kısıtlanabiliyor ve bundan kurtulmak istiyor. Bunu da bilinçaltı yöntemleriyle çözmesi gerekiyor. Normal bir psikolojik tedaviye girdiğinde 8 seansta düzelebilecek iken bilinçaltı temizliğiyle 2 seansta düzelebiliyor. Bunların dışında kekemelik, tik gibi problemler yaşayan insanlar gelebiliyor." (G7, Kadın)

Gelişme sürecinde yaşanan travmatik olaylar çocukların psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Anne ve babanın çocuğa davranış biçimi, boşanmalar, şiddet görme veya şiddete tanık olma gibi durumlar, bilinçaltına yerleşebilmekte ve çocuk, yetişkin bir birey olduğunda maruz kaldığı travmanın etkisi hala sürebilmektedir. Günümüzde psikolojik sorunlar dolayısıyla psikologlara, aile danışmanlarına, sosyal hizmet uzmanlarına duyulan ihtiyacın artması, psikoloji ilaçlarının kullanımlarının yaygınlaşması travmatik olaylar ile baş edebilme yöntemleri olarak görülebilmektedir. Söz konusu durumları atlatabilmek için bu uygulamalarında alternatif bir yöntem olarak görüldüğü söylenebilir. Yetişkinlikte geçirmiş olduğu travmatik süreci reiki sayesinde atlatan G24 yaşadıklarını şöyle ifade etmektedir:

"Ben ölümü kabullendiğim zaman Reiki'ye başladım... Ablam kanser hastasıydı ki intihara teşebbüs etmemin sebebi buydu, dayanamamışım, çok acı çekmişim. Annemin Reiki'ye uyumlanma amacı

ablama şifa olabilmektir. Çünkü kızını kaybetmek istememişti. Diğer ablamın kendi içinde çok karanlık bir dünyası vardı bu yüzden uyumlandı. Bir dönem büyülerle uğraşmıştı, yaşamı kötü geçmişti, bu süreçte Reiki aldı." (G24, Kadın)

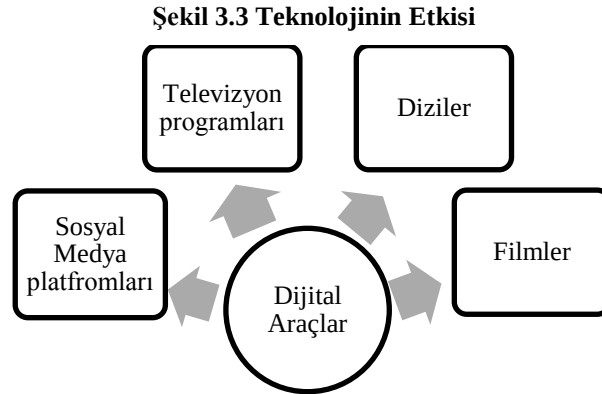
Benzer şekilde sevdiği birinin kaybı ile travma dönemine giren ve bu durumu atlatmakta zorlandığını ifade eden G1, bu süreci biyoenerji uygulaması ile aştığını ifade etmektedir:

"Bir kayıp yaşamıştım, duygusal boşluktaydım. Bu yüzden böyle bir arayış işine girmiştım. Kişi boşanmış olabilir, çocuğunu kaybetmiş olabilir, ailevi sorunları olabilir, annesiz babasız büyümüş olabilir, yıllarca sevgi eksikliği yaşamış olabilir. O boşluk ve kayıp döneminde hayat anlamsızlaşıyor, biz neden varız, neden yaşıyoruz, hayat anlamsız dedikleri noktada böyle bir arayış başlıyor." (G1, Kadın)

Gürsoy (2019: 165)'a göre psikolojik ve manevi rahatlama, zihinsel terapi, bedensel sağlık gibi manevi ve ruhsal olarak iyi olma talebinde olan bireyler için bu uygulamalar bireyler için ontolojik güven hissini yeniden oluşturmakta ya da güçlendirebilmektedir. Birey, yaşamış olduğu sevilme hissi, geçmişine yönelik travmatik ayrılmalar, acılar, kayıplardan sonra içine düştüğü boşluk ve arayış halinde olma duygusu ile kendisine alternatif tedavi yöntemleri arayabilmektedir. Bu konuda gerek çevresi, gerekse medya araçları destekli bir çözüm sürecine gidebilmektedir. Bütün bunlardan hareketle bireylerin farklı alternatif alanlara yönelmelerini tek bir sebepten açıklamak mümkün görülmemektedir. Çünkü her birey, toplumsal düzlemde farklı dinamiklere sahip olarak yaşamını sürdürmektedir. Gündelik hayat içerisinde istekleri, ihtiyaçları, gerçekleştirdiği düşünsel ve eylemsel pratikler de çeşitlilik göstermektedir. Genel olarak katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda ruhsal terapi ve destek amaçlı bu uygulamalara katılan bireylerin büyük çoğunluğunun olumlu sonuçlar aldıklarını söylemek mümkündür.

Teknolojinin Etkisi: Habermas'ın "ampirik analitik bilim yaklaşımı" çerçevesinde ele alınan bilme merakı farklı tezahürlere sahiptir. Teknik merak, nesnel durumlar dâhilinde var olan olayları önceden algılayabilmek ve kontrol edebilmek içindir. Pratik merak, hayata, hayatın amacına, ahlaka ve değer yargılarına yönelik bir anlama girişimidir. Bu noktada birey, fiziksel, zihinsel ve duygusal olarak çevresindeki soyut ve somut olgulara karşı ruh, akıl ve beden bilme talebindedir (Wilber, 1995: 130). Modern dünyanın teknoloji ile olan kesintisiz ilişkisi, internetin her yaştan bireyin hayatında önemli bir hale gelmesi ile merak ve ilgi duyulan birçok konuda dijital platformlara başvurularak cevaplar üretilmeye

çalışılmaktadır. Bu süreçte televizyon programları, filmler, diziler ve sosyal medya araçlarının etkin bir rolü olduğu söylenebilir.

Kitle iletişim araçlarında Yeni Çağ inanışlarına yönelik haberlere, duyurulara ve etkinliklere de sıkça rastlanmaktadır Aygöl (2009: 3219) çalışmasında medya kurgusu ve tüketim objesi olarak Uzakdoğu kaynaklı inançlara yönelik haber metinlerini incelemiş, söz konusu haberleri tedavi yöntemi, kaliteli yaşam için bir araç, zihinsel rahatlama, boş zaman faaliyeti, popülerite ve moda ekseninde verilen mesajları etki-tepki boyutunda değerlendirmiştir. Dijital dünyanın kuşatıcı etkisi sayesinde bireyler, farklı uygulamalar hakkında bilgi edinebilmekte ve istediği kişi ile iletişim kurabilmektedir. Katılımcıların, bir uygulamayı deneyimlerken medya araçlarını aktif kullandığı, televizyon programları, filmler ve dizilerden etkilendiği görülmektedir.

"Ben Access bars ve reiki eğitimlerini Facebook'ta görüyordum. Eğitimleri veren kişileri bulup ekledim, onlarla görüştim. En yakın nerede eğitim alabilirim diye araştırdım ve eğitim aldım. Hayata olumlu bir katkısı olabileceğini düşündüğüm için eğitimi almak istedim." (G7, Kadın)

"Öncelikle filmlerden etkilendim, filmler bu tür şeylerden çok besleniyor. Hiç kimsenin dedesinin gelip güneşe selam yaptığını falan zannetmiyorum. Öyle bir kültürümüz yok bizim. Uzakdoğu felsefesi ile spiritüel filmlerle tanışma fırsatı buluyoruz." (G21, Erkek)

"Bu uygulamaya katılma sebebim televizyon programında insanların daha mutlu daha enerjik daha sağlıklı olabileceklerini görmemdi. Ben de gerçekten bunun olabileceğine inandığım için bu uygulamaya başladım. Yogayı hayatıma getirdiğimde gerçekten de çok etkisi altında kaldım. Çünkü ne zaman olumsuz bir şey düşünsem yoga yaptığımda bütün stresten, sıkıntıdan ve olumsuz düşüncelerimden uzaklaştığımı hissettim ve kendime olan güvenim fazlaştı bunu gördüm." (G4, Kadın)

Katılımcıların söylemlerinden hareketle medyanın bireyler üzerinde etkili bir kaynak olduğu söylenebilir. Sosyal medya platformlarından Facebook, Instagram ve YouTube üzerinden Yeni Çağ inanışları ile ilgili çeşitli bilgiler, fotoğraflar ve videolara ulaşılabilen

ve çevrimiçi hareketlilik sağlanabilmektedir. Yapılan gözlemlerde, bu platformlarda yer alan sayfalar ve gruplara duyulan ilginin yüksek olduğu söylenebilir. Bireyler etkinlik, haber ve duyuruları buralardan takip edebilmekte, merak ettiği soruları sorabilmekte, etkileşim sağlayabilmektedir. Ayrıca sanal ortamlarda görülen mutlu bir birey figürü, yoga ve meditasyon yapmanın mutluluk vereceği vaadi, bireyi etkileyebilmekte ve bu uygulamalara yönelmesine sebebiyet verebilmektedir.

Popülerite ve Merak: Tüketim toplumlarında değişen hayat tarzları, dinin metalaşması üzerinde de etkili hale gelmiştir. Her şeyin tüketilebilir olduğu bu toplum yapısında bireycilik, dinin bir tüketim nesnesi haline gelmesi, dinin globalleşmesi, yerleşik geleneksel dini yapılardan farklılaşmıştır (Turner, 2017: 273). Simmel (2003: 89)'e göre metropol yaşamında insan ilişkileri oldukça karmaşık bir görünüme bürünmüştür. Bu sistem içerisinde bireyler duygusal olarak kendilerini kötü hissedebilmekte, özgürlükleri aşınabilmektedir. Her şeyin para ekonomisine bağlı olduğu metropolde ihtiyaç tatmin eden ürünlerin yanı sıra sembolik ve kültürel anlamlar taşıyan ürünlerin de ortaya çıkması ve tüketilmesi tüketim kavramını kültürel bir olgu haline de getirmektedir. Bireyler artık mutlu olmak için de çeşitli faaliyetlere karşı ilgi ve merak duyabilmekte, cezbedici bularak yönelim sağlayabilmektedir.

"Kendine farklı bakış açısı arayanlar buna yöneliyor. Merak ve heves için yönelenler de oluyor. Bunu bir ritüel, yeni bir dini inanç olarak düşünüp yapanlar da var. Böyle bir din varmış, bu dinde kadınlar, erkeklerden daha fazla yer alıyormuş diyerek cezbedici bulup gidenler de olabiliyor. Bazıları da işsiz, güçsüz sırf meraktan gidiyor. Çünkü televizyondan falan genelde yoga yapan insanları görüyorlar ve merak duygusu uyanıyor." (G12, Erkek)

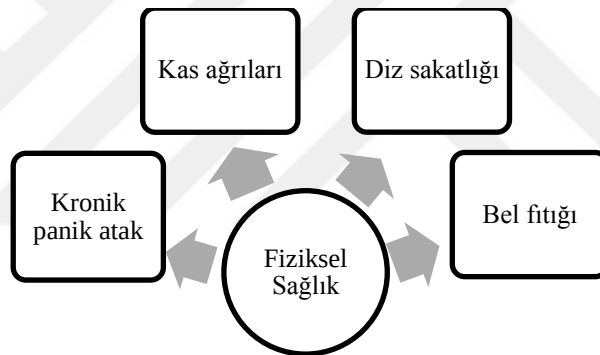
Bauman (1999: 43)'a göre tüketicilerin istekleri ne kadar canlı tutulur ise piyasa da aynı oranda tüketicileri cezbedecek şekilde ürünleri piyasaya koymaktadır. Tüketimin gerçekleştirilmesinde sahip olduğumuz seçeneklerden yaptığımız seçimler aslında bir kültürel seçim sürecinin sonucudur. Zevklerimiz, tercihlerimiz tüketim toplumlarının yarattığı dünyadan ve bunlardan nasıl etkilendiğimiz ile şekillenmektedir. Dolayısıyla böyle bir ortamda fayda beklentisinden ziyade popüler olmasından dolayı moda ve gösteriş amaçlı olarak da Yeni Çağ İnanışlarına yönelim durumu oluşabilmektedir.

"Bazı insanlara baktığımda şöyle bir şey görüyorum, bu ara ünlülerin yoga yapması, spor faaliyetleriyle ilgilenmeler falan çok moda, bu yüzden belki gösteriş yapmak ya da sosyal medyada kullanmak amacıyla yoga yapmayı tercih edenler olabiliyor. Bu nedenle de çok uzun süre yapamıyorlar, geri dönüş alamıyorlar." (G4, Kadın)

Görsel işitsel ve algısal tasarımlar ile bu tasarımları aktaran medyatik araçlar, toplumsal düzlemin her alanında büyüleyici bir dünyanın kapılarını açmakta ve bireylerin kullanımına sunulmaktadır. Bu durum sosyal hayatı etkileyebilmektedir. İhtiyaçtan ziyade isteklerin temel alınarak şekillendiği tüketim toplumlarında, farklı sosyal çevreler ile etkileşime giren birey sırf merak, istek ve heves doğrultusunda yeni deneyimler edinme ihtiyacına sahip olabilmektedir. Burada özellikle herkesin yaptığını yapma, güncel olana ayak uydurmaya yönelik amaçsal bir pratik kaygı güdülebilmektedir. İsteklerin sürekli farklılaşan bir esneklikte olması ve heves/merak/popüler olana ilgi amacıyla herhangi bir harekete katılım sağlayan bireyler için geçici bir durum olarak da görülebilmektedir.

Sağlık Beklentisi: Diğer bir etken ise sağlıklı bir yaşam sürme beklentisidir. Bireylerin duygusal, ruhsal olarak kendilerini kötü hissettikleri durumlarda alternatif bir tedavi yöntemi olarak bu uygulamalara yönelebildikleri yukarıda ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra fiziksel olarak sağlıklı olmak için de tercih edilebilmektedir.

Şekil 3.4 Katılımcıların Geçirmiş Olduğu Hastalıklar

G6 yaşadığı psikolojik tedavi sonucu fiziksel olarak da hayatını devam ettirebilmekte zorluk çekmiş bu sebeple biyoenerji ve hipnoz uygulamasına katılmıştır:

"Ben öncesinde yaşadığım bir rahatsızlıktan dolayı psikolojik tedavi görüyordum. Bu tedavi 10 yıldır devam ediyordu. Konulan tanı da kronik panik ataktı. Çok ciddi krizler geçiriyordum. İntihar etmeyi düşünüyordum. Sekiz tane ilaç kullanıyordum. On yıldır insan gibi yaşamıyordum. Hisleri ölmüş, duyguları alınmış, ağlamayan, gülmeyen bir yaratık haline gelmişim. İlaçları bırakma kararı aldım ve hastalığım daha da ilerledi. O zaman bunun bir sonu olmadığını anladım. Zaman içerisinde okuduğum kitaplarla enerjiyle, meditasyonla tanıştım. İlk kez meditasyona katıldığımda çok değişik şeyler yaşadım. Bu bana o kadar iyi geldi ki bunun devamlı olmasını istedim. Daha sonrasında hipnoz tedavisi görmeye başladım. Bir modül 6 seans oluyor bu seansın 3 ünü tamamladıktan sonra 4 tane ilacımı bir anda bıraktım. Kendimi çok özgür, rahat, duyguları yeniden yerine gelmeye başlayan biri gibi hissettim. İnsan olduğumu hatırladım. Hipnoz tedavisi bittiğinde sadece 2 ilacım kalmıştı ve şuan hiçbir ilaç kullanmayan çok sağlıklı bir insanım." (G6, Kadın)

Özdemir (2018: 39) yanıklı hastaların beden algısı ve benlik saygısı üzerine gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında, bireylerin bedenleri üzerinde travmatik bir etkiye sebep olabilen yanık sonrası süreçte duygusal ve mental olarak baş etme mücadelesinde yoganın etkisi incelenmiş ve yoga yapan hastalarda beden algısı ve benlik saygısını olumlu yönde etkilediği, toplumdan dışlanma, beğenilmeme korkusu yaşayan bireylerin yoga ile bu düşünceyi aştığı ve süreci daha sakin geçirdikleri saptanmıştır. Özdemir'in çalışması ile paralel olarak bu çalışmada da yoga uygulamasının fiziksel sağlık ve beden algısı bakımından olumlu etkilere sahip olduğu görülmüştür. G12 geçirmiş olduğu sakatlık dolayısı ile yogaya katılma sürecini şu şekilde anlatmıştır:

"Futbolcuyum ben. Bir sakatlık geçirmiştım. Hastanelerde istediğim tedaviyi bulamadım. Bağlarımın tekrar düzelmesi için çok beklemem gerekiyordu. Bu kadar zamanım yoktu. Mecburen alternatif tedaviler baktım. Bir arkadaşım beni yönlendirdi. Arkadaşı yoga ile uğraşıyormuş. Yoga deyince ilk başta çok büyük bir önyargım vardı. Yogayı erkekler yapar mı, sadece kadınların gittiği bir şey bu falan diye düşünürdüm. İşin içine girince önce sıkılmaya başladım. Ağrıyan bir yeri esnetmeye çalışmak zordu. Baya uğraştım bunun için. Gittiğim kursta pek erkek de yoktu, bu yüzden ilk başta çekindim. Kimse beni görmesin diye en köşeye geçtim. Oraya kız tavlama geldiğimi düşünürler mi acaba diye korkardım. Tanıdık birinin görmesini istemedim. Çünkü kimse dışarıdan bir problemin olup olmadığını bilmiyor. Ben olsam ben de başkası için böyle düşünürdüm. Bir de ilahiyatçı olduğum için çekincem daha büyüktü ama sonra bunun cinsiyetle bir ilgisi olmadığını anladım." (G12, Erkek)

Yogaya dair başlangıçta çekimser bir tutum sergilediğini ifade eden katılımcı, yoga sayesinde iyileşme göstermiş ve yogayı hayatının bir parçası haline getirmiştir. İlk etapta çekimser olmasının sebepleri ise yoga uygulamasının yalnız kadınlara yönelik olduğunun düşünülmesi olmuştur. Bu algının yaratımında medyanın etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Televizyon programlarında, sosyal medya platformlarında yoga uygulaması genellikle kadın bedeni üzerinden resmedilmektedir. Böylece erkeklerin yogaya katılma oranı ile kadınların yogaya katılma oranı üzerinde bir farklılık olduğunu söylemek mümkündür. Yoga sayesinde bedeninde yaşamış olduğu ağrıları daha hafif atlattığını ifade eden diğer katılımcılar, bu süreçte önce bedenini, ardından zihnini rahatlatılabildiğini belirtmiştir:

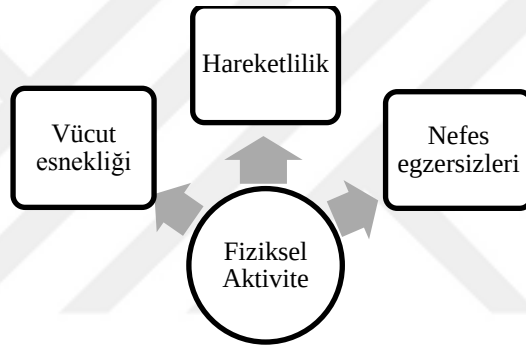
"Fibromiyalji hastasıyım. Kas ağrıları var. En büyük sebep ağrılarımdı. Yoga ile vücudumdaki rahatlama beni çok etkiledi. Bilinçaltımı temizledim.. Yogadan önce ruhsal anlamda da çökmüş hissediyordum ama yogayla birlikte yükselişe geçtiğimi düşünüyorum. Her şeyin güzel olacağına inandırıyor beni." (G16, Kadın)

"Ben aslında yoga yapıyorum. Reiki yapmıyorum ama yaptırmışlığım var. Bel fıtığım vardı, 15-20 dakika süren bir terapiye katıldım. Etkisi baya yüksekti. Ağrılarım çok yüksekti, rahat oturamıyordum ama reikinin baya iyi geldiğini fark ettim." (G14, Erkek)

Utli (2018: 41) Abdominal Histerektomi ameliyatı sonrası reiki ve sırt masajının ağrı üzerindeki etkisini incelemiş, saha çalışması verilerinde, sırt masajı sonrası ağrılarda herhangi bir azalma meydana gelmediğini fakat reiki uygulaması sonrası katılımcıların ağrı şiddetinde azalmaların olduğunu saptamıştır. Bu bulguyu destekler nitelikte reiki uygulamasına katılan görüşmeciler ağrı düzeylerinde azalmaların ve rahatlamların olduğunu ifade etmiştir:

Spor Olarak Görme: Yoga uygulamasını alternatif bir tedavi, rahatlama, psikolojik destek olarak gören bireylerin yanı sıra spor, hayatlarında bir aktivite, hareket etme ve esneme aracı olarak gören katılımcılar da bulunmaktadır.

Şekil 3.5 Fiziksel Aktivite Nedenleri

"Kendim her daim yapabileceğim ve hayatımda düzene oturtabileceğim sportif bir aktivitem olsun istedim. Bu yüzden başladım ama yoganın içinde barındırdığı mantığı çok sevdim. İlk başlarda her sabah oraya sadece bedenimi çalıştırmak için gidiyordum ama sonra o pozisyonda kalma şekilleri, süreleri, o haldeyken vücudumu sakinleştirmeyi öğrenmem ben de mental bir yolculuğa sebep oldu. Spor diye başladığım yolculuğum şuan her sabah kendimle bir randevu haline geldi ve ben o bir saati kendimle baş başa kalmaya, kendimle vakit geçirmeye ayırıyorum." (G3, Kadın)

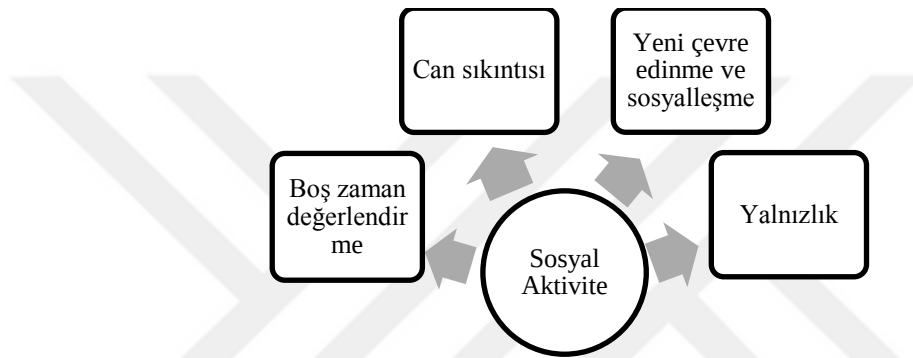
"Esneklik benim için ilk başta önemliydi. Tamamen esnemek amacıyla yogaya başladım. Sonrasında da zihnini güçlendirmek amacıyla yapmaya başladım. İlk önce meditasyon yapıyorum. Vücudumu dinlendiriyorum. Meditasyondan sonra ise yogaya başlıyorum. Yoga daha çok hareket ve nefes egzersizleri üzerine, meditasyon ise daha çok zihin üzerine oluyor." (G8, Kadın)

Her iki katılımcı da yoga hareketlerinin bedeni esnetme yönünden etkilenecek bu uygulamaya katıldıklarını ifade etmiştir. Bedenlerinde meydana gelen gelişmelerden tatmin oldukları düzeyde bu süreci zihinsel bütünleşme ile desteklemek için meditasyon yaptıklarını belirtmişlerdir. Meditasyon, genellikle yoga ile bağlantılı görülmektedir. Yoga aşamaları boyunca bedeni kontrol etmek, meditasyon ile de zihni kontrol etmek temel amaçlardır. Dolayısıyla bu iki aşamayı beraber yürütebilen katılımcılar için yoga ve meditasyon yaşam

kalitesini artırıcı bir uygulama olarak aynı zamanda sportif bir pratik olarak da değerlendirilmektedir.

Sosyal Aktivite: Modern toplum yapısı, gündelik yaşamın koşuşturmacası, iş hayatı ve yoğunluğu gibi sebeplerden dolayı bireyler bazen kendisine vakit ayırmakta güçlük çekebilmekte ve yalnız hissedebilmektedir. Böyle zamanlarda yeni ve farklı sosyal uğraşlar ve aktiviteler bulmak isteyebilmektedir. Yeni Çağ inanışlarının bu noktada bir alternatif oluşturduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra katılımcılar için bu uygulamalar boş zaman değerlendirme, sosyalleşme, yeni çevre edinme ve vakit geçirme aracı olarak da düşünülebilmektedir.

Şekil 3.6 Sosyal Faaliyet Nedenleri

"Evde canım sıkılıyordu. İnternette falan da görüyordum. Yoganın faydalarını araştırdığımda mantıklı buldum. Arkadaşımla konuştuk ve gitmeye karar verdik. Faydasının olacağına inandım ve çok sevdim. Bundan sonra da gitmeyi düşünüyorum." (G15, Kadın)

Faaliyetlere yönelen bireylerin yaşları ve cinsiyetleri değişkenlik gösterebilmektedir. Her yaştan bireyin uygulamaları deneyimleyebildiği söylenebilir. Yukarıdaki katılımcı 55 yaşındadır. Can sıkıntısı yaşadığı için yoga uygulamasına katıldığı görülmektedir. Bunun dışında sosyalleşme aracı olarak yoga uygulamasına katılan G18 ve G21'in düşünceleri şöyledir:

"Hayatın stresi, sıkıntısı ve karmaşasından kurtulmak için bir yol olarak görüyorum. Aynı zamanda gittiğiniz yerde yeni dostluklar edinmek için de bir araç diye düşünüyorum. Bir de hayatın işleyişi içinde yeni anlamlar arayan insanlar bu uygulamalara katılabiliyor." (G18, Erkek)

"Sosyal olarak iyi bir aktivite olduğunu düşünüyorum. Yoga kampları ve etkinlikleri oluyor, buralarda yogacılar sadece ders için değil pek çok şey için bir araya gelebiliyorlar." (G21, Erkek)

Modern dünyada kent yaşamının artması ile gelen apartman kültürü, komşuluk ilişkilerinin geleneksel toplum yapısına göre değişmesi ve aile içi bağların farklılaşması bireylerde yalnızlaşma duygusuna yol açabilmektedir. Bununla birlikte evli olan kadınların

arkadaşlık ve komşuluk ilişkilerinin istediği düzeyde olamaması sebebiyle sosyal çevre arayışına girdiği, bekâr olan erkeklerin ise sosyalleşme, yeni ilişkiler, iş arkadaşlıkları edinebilme sebebiyle bu uygulamalara katıldığı söylenebilir. Bu durumda birey, kendisine farklı sosyalleşme alanları yaratmaya çalışabilmekte ve buralarda yeni arkadaşlıklar kurabilmekte, kendisini geliştirebilmektedir.

Para Kazanma Aracı Olarak Görme: Yeni Çağ İnanışlarına yönelme süreçlerinden bir diğeri ise bireylerin bu uygulamalardan maddi bir beklenti içerisine girmesidir. Kapitalist üretim süreci, yalnızca para kazanma odaklı olduğu için gündelik hayatın her alanında tüketim yapmaya teşvik etmektedir. Sunulan herhangi bir ürün ya da hizmet, gösterge değerinden ziyade maddi değeri ile ölçülmektedir. Sürece katılan bireyler de uygulamalar için maddi bir bedel ödemektedir. Bu fiyatlandırma, uygulamaların niteliği, çeşitliliği, eğitim veren kişinin yetkinliği, marka ve popülerite değerine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Uygulama esnasında eğitmenlik yapma, para kazanma fırsatı yakalama ve kariyer imkânı elde etme düşünceleri oluşabilmektedir. Bu nedenle süreç için belirlenen eğitimleri tamamlayıp, eğitmenlik yapan 3 erkek 3 kadın katılımcı bulunmaktadır. Ayrıca eğitmen olmak isteyen fakat çeşitli sebeplerle henüz bu düşüncesini gerçekleştirememiş olan katılımcıların da olduğu görülmektedir.

"Para kazanabilir miyim diye düşünerek katıldım. Hem de sağlık sorunlarım vardı. Arkadaşımın, bu uygulamalarla şifa dağıtarak para kazanması beni etkiledi. O yüzden ben de yapabilirim diye düşünerek bu uygulamaları aldım." (G11, Kadın)

"Şu an eğitmenlik yapıyorum. Danışmanlık yaptığım kişilere de bu konularda elimden geldiğince destek veriyorum. Yardımcı oluyorum. Bir nevi bunu iş olarak da yapmış oluyorum aslında." (G13, Erkek)

Eğitmen olan katılımcıların mevcut mesleklerinin yanı sıra ek gelir elde edebilmek amacıyla eğitmenlik yapabildikleri ve bu durumdan memnun oldukları görülmektedir.

"Eğitmen olmak isterim. Bunu iş olarak yapan çok insan var. Çok güzel bir pazar oluşmuş. Kendi mesleklerini bırakıp bunu meslek haline getirenler bile var. Uygulama yapılan kişide iyi olduğuna, iyileştigiğine dair bir inanç oluşturuyor. Uygulama yapan kişide de bir kazanç oluşturuyor. Karşılıklı bir alışveriş oluyor. Biri tüketim ve kazanç boyutunda diğeri ise inanç boyutunda fayda sağlamış oluyor." (G1, Kadın)

"Kesinlikle düşündüm ama maddi açıdan uygun olmadım bir türlü. Kendi mesleğimin dışında eğitmenliğini de alıp, ücretli ya da ücretsiz eğitmenlik yapmak, insanlara bunu öğretmek istiyorum. Eğitmenlik için değişiyor fiyatlar, mesela bir yere sormuştum 5800 TL demişlerdi ve çok pahalı gelmişti." (G8, Kadın)

"Çok isterim aslında ama eşim istemiyor. Biraz korkuyor. Sınırın başka tarafına geçmemek gerektiğini düşünüyor. Çocuklarımıza ya da kendimize zarar verebileceğini düşünüyor. Benim de biraz vaktimde yok açıkçası, kafama koysam yaparım öğretmenliğini ama şu ara bu pek mümkün değil." (G17, Kadın)

Eğitmenlik yapmayan fakat ilerleyen süreçlerde bunu düşünebileceğini ifade eden katılımcıların dikkat çektikleri nokta eğitmenlik ücretlerinin yüksek olmasıdır. Her bir eğitim için farklı miktarlarda maddi bedel ödenmesi, bireyleri zorlayabilmektedir. Bu durum sadece eğitmenlik düşüncesinin ertelenmesine değil, uygulamalara devamlılık düzeylerini de azaltabilmektedir. Eğitmen olmak isteyen fakat olamayan bireyler için bir başka sebep ise aile bireyleri ile tarafından onaylanmayan olumsuz durumlar yaşamalarıdır. Aile içi huzur ortamının bozulma kaygısı taşıyan bireyler, bu isteklerinden vazgeçebilmektedir. Bunların dışında daha iyi gelir elde etmek isteyen, bir işi olmayıp yeni bir iş fırsatı olarak gören ve kariyer yapmayı hedefleyen bireyler için Yeni Çağ inanışları yeni bir mesleki alan olarak görülebilmektedir.

Kaliteli Yaşam Beklentisi: Buraya kadar ele alınan temaların içerisinde genellikle olumsuz koşullardan kurtulabilme noktasında bir araç konumunda görülen Yeni Çağ inanışları hakkında bilgiler ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Hayatlarında meydana gelen değişimlerden etkilenen bireyler yalnızca olumsuz durumlarda değil, her şey yolunda iken destekleyici bir ara form olarak da bu uygulamalara katılmanın fayda sağlayabileceğini ifade etmektedir.

"Bence bu ileride modern tıbbın bir parçası olacak. Eskiden ultrason gibi radyolojik tekniklerde bilinmiyordu ama şu an hepsini kullanıyoruz. Sağlıklı bir bireyken de bu uygulamayı kullanabiliriz. Günlük hayatın bir parçası haline gelmeli. Kendim artık çocuklarıma da tavsiyeler veriyorum. Negatif kelimeler kullanmayın, daha olumlu düşünün diyorum. Bir çocuğa hayır demek doğru bir şey değil bunu öğreniyorsun. Daha farklı ve bilinçli oluyorsun." (G17, Kadın)

"Herkes yapabilir aslında ama biz insanlar genelde çok kötü bir olay yaşadktan sonra, bir çıkış yolu ararken bir şeyleri keşfediyoruz. Bu dua ederken de böyle değil midir? Her şey yolunda giderken Allah aklınıza gelmez ama bir felaket yaşayın hemen dua etmeye başlarsınız. Biraz faydacı bir yaklaşım bence ama öyle düşünüyorum. Şimdi baktığımda keşke çok daha önce keşfetseymişim de kendimi acıdan kıştırmıyaymışım diyorum. Çünkü kaliteli bir hayat için kesinlikle şart. İleride çocuğum falan olursa küçük yaştan yazdıracağım böyle şeylere. En azından mutlu ve iyi bir ruh haline sahip biri olarak büyüsün." (G19, Kadın)

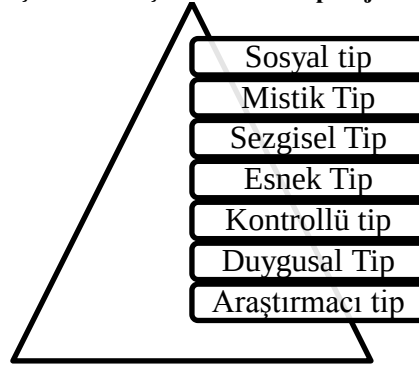
Hayat kalitesinde artış talebinde olan bireyler alternatif olarak bu uygulamaları tercih edebilmekte, yaşamlarının bir parçası olarak görebilmektedir. Mutlu bir hayat vaadi veren bu

uygulamaları keşfeden ya da sosyal çevresinde deneyimleyen birinin görüşlerinden etkilenen bireyler için iyi olma halinin devam etmesine yönelik bir istek oluşmakta ve bunu gerçekleştirebilmek amacıyla olumsuz şartların oluşmasına gerek olmadan da yönelim sağlayabilmektedir.

3.3.2. Yeni Çağ İnanışlarına Katılmada Bireysel Özelliklerin Etkisi

Sosyal hayat içerisinde gerçekleştirmiş olduğumuz tüm eylemlerde bireysel özellikler önemli rol oynamaktadır. Modernite öncesi dönemde her bireyin kendine özgü bir karakteri olabileceği fikri mevcut değildir, bireysel kimlikler nispeten sabit durumdadır. Toplumsal ve kültürel alanda meydana gelen değişimler, dönüşümler, bunlardan etkilenme tarzları, mevcut kişisel özellikleri de değişime uğratabilmektedir. Modernite ile birlikte her kültürde bireysellik ön plana çıkmıştır. Kişi kendi psikolojik, bedensel süreç ve ihtiyaçlarına göre yaşamsal faaliyetlerini sürdürmektedir (Giddens, 2014: 102). Öyle ki dini kabullerinde de yine bireysel tercihler daha görünür hale gelmiş durumdadır. Bu yüzden Yeni Çağ inanışlarına katılım gösteren bireyler ile katılım göstermeyen bireylerin duygusal, düşünsel ve fiziksel olarak ayrışıp ayrışmadıkları bir noktanın olup olmadığının belirlenebilmesi amacıyla görüşmecilere kendilerinde ve çevrelerinde herhangi bir farklılık gözetip gözetmedikleri sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplar ekseninde görüşmecilere ait özellikler yedi tiplleştirme üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

Şekil 3.7 Kişisel Özellik Tipolojileri

Yukarıda verilen tiplendirmeler oluşturulmaya çalışılırken Weber'in "ideal tip" kavramsallaştırmasından yararlanılmaya çalışılmıştır. Weber'in, tarihsel olayları ve sosyal gerçekliği incelerken betimleyici bir karşılaştırma yapabilmek adına oluşturduğu düşünsel araçlar ideal tipleri oluşturmaktadır. Böylece çeşitli olaylarda bulunan özellikler temelinde bir karşılaştırmaya gidilebilmesine yardımcı olmaktadır (Weber, 2004: 107). Weber'e göre toplumsal eylemler; dinsel, ahlaki ve estetik değerleri kapsayan rasyonel eylem; akla uygun olarak bir hedefe yönelik yapılan tercihleri kapsayan amaç yönelimli eylem; bireyin duygusal süreçlerinin baskın olduğu duygusal eylem ve yerleşik kalıpların belirlediği şekilde hareket

edilmesine dayanan geleneksel eylem olmak üzere dört tipe karşılık gelmektedir. Bireylerin bir düşünce ile gerçekleştirdiği eylemlerin sonucundan etkilenme boyutları farklılık göstermektedir. Amaçsal ve rasyonel olarak gerçekleştirilen eylemlerde daha kestirilebilir etkiler beklenirken, duygusal temelli eylemlerde daha çok varsayım temelli olabilmektedir (Swingewood, 1998: 179-180). Bu ideal tipler göreceli ve kısmi kurgulamalardır. Detaylı ve yorumlamaya dayalı bir anlama süreci oluşturabilme ve nedensellik ilişkisi kurabilme noktasında bir araç olarak görülmektedir. Lofland ve Skonovd (1981) "Conversion Motifs" adlı çalışmalarında entelektüel, duygusal, deneysel, mistik, dirilişçi ve zorlayıcı toplam altı motif üzerinden bireylerin din değiştirme ve dindarlaşma düzeylerini incelemiştir (akt. Şensoy, 2019: 51). Bu çalışma çerçevesinde kurgulanan tiplendirmelerde Lofland ve Skonovd'un dindarlık motifleri de dikkate alınmıştır.

Sosyal Tip: Birey, gündelik yaşamında fırsatlar ve risklerle karşı karşıya kalmaktadır. Böyle bir ortamda kendini gerçekleştirme ve bir denge halini bulabilme amaçları taşımaktadır. Bunu başarabilmek için farklı yöntemlere başvurarak, geçmiş alışkanlıklardan, baskılardan kurtulmaya çalışmaktadır. Böylece yeni bir benlik gelişimi için fırsatlar yaratabilmektedir. Eski ve sabit kalıplardan uzaklaşıp yeni bir benlik oluşturma aşamasında tehlikelerle karşı karşıya kalabilme riskine de sahip durumdadır. Bu aşamada ise kendini gerçekleştirmekten çekinmemek, içsel olarak hayatını, kimliğini, bilincini dönüştürmek ve daha iyi olma halini yakalamaya çalışmak önemli görülmektedir (Giddens, 2014: 106-107). Katılımcılar, Yeni Çağ inanışlarına yönelmede istekli olmanın, talep etmenin önemine vurgu yapmıştır:

"Bence olağanüstü bir özellikleri yok çünkü bu özellikler bütün insanlarda var. Herkes yapabilir ama kişinin istemesi, yeteneklerini çıkarması lazım. Her iş için bu önemli ama buna daha çok emek vereceksiniz ve en büyük emek de egonuzu yeneceksiniz. " (G2, Kadın)

"İlgi duymaları bir özellik olabilir. Merak etmiyorsan, ilgi duymuyorsan zaten yapamazsın. Bunun dışında ekstra bir özel güçleri olduğunu düşünmüyorum." (G14, Erkek)

Kişiler, merak ettiği ölçüde farklılıklar deneyimlemeye açık bir hale gelecektir. Bu yönden değerlendirildiğinde girişimci tip olarak da ifade edilebilir. Yeni Çağ inanışlarının bünyesinde çeşitlilik barındırdığı ve faaliyetlerine dinamik olarak devam ettiği için daha çok gençleri cezbediği görülmektedir. Bu durumun sebepleri olarak çocukluktan yetişkinliğe geçiş süresinin uzaması, gençlerin eğitim hayatından, iş hayatına geçiş süresinin uzaması, daha fazla boş zamana sahip olmaları gösterilebilir. Böylece gençler, hayatlarındaki boşluğu değerlendirme, gündelik yaşamlarında daha sosyal olabilme, yeni fırsatlar yaratıp bunlardan faydalanabilme yöntemi olarak katılım sağlayabilmektedir (Luckmann, 2016; Bodur, 2009).

Mistik Tip: Gerçek olaylara ya da mantığa dayanmayan geniş ve duygusal olarak görülen düşüncelere "mistisizm" denilmektedir. "Mistik" kavramı ise düşünce aktarımına veya ruhsal dönüşe inanan herhangi bir kişidir. Bireylerin, kişisel deneyimlerle elde ettikleri, gizemli, ruhani bir durumdur (James, 2002: 295). Biyoenerji, reiki ve hipnoz gibi Yeni Çağ inanışlarında evrene ait bir enerji ve bu enerjinin kişiler yoluyla aktarıldığına inanılmaktadır. Dolayısıyla katılımcılar gözle görülemeyen bir durumun ancak özel güçlere sahip bireylerce yapılabildiğini savunmakta ve bu kişilere mistik bir değer atfetmektedir.

"Bazı insanları ayıran özellikler var. Frekansları yüksek olabiliyor. Örneğin peygamberleri düşündüğümüzde birçok mucize yaratmışlar, bunları insanlar olarak yapamayız. Onlar frekansları yüksek olduğu için bu mucizeleri yapabilmişler. İnsanlar dua ederler ama duaları kabul olmadığında sürekli neden kabul olmadığını sorgularlar çünkü frekansları yüksek değildir ve o duanın gerçekleşeceğine de inanmıyordur. Sadece istemek yetmiyor. İstedğin şeyin enerjisine sahip olmak gerekiyor." (G7, Kadın)

"Bu işi yapanların gerçekten olağanüstü güçleri olduğunu düşünüyorum. Sıradan insanların yapabileceği bir şey değil bunlar." (G11, Kadın)

Doğaüstü güçlere ve varlıklara inanç noktasında geleneksel din kaynaklı referanslar gösterildiği de görülmektedir. Peygamber döneminde meydana geldiğine inanılan olağanüstü durumlar, Yeni Çağ inanışları çerçevesinde enerjisel gücün ve frekansın yüksek olması ile ilişkilendirilmiştir. Aynı zamanda bu güce sahip olan bireylerin alternatif tedavi yöntemleri ile insanların çeşitli hastalıklarının iyileşmesinde yardımcı olabildiklerine inanılmış, şifacı tipler olarak kabul edildiği söylenebilir.

Sezgisel Tip: Mistik tip ile paralel olarak uygulamalara katılan bireylerin katılmayan bireylerden sezgisel anlamda daha farklı olduğunu düşünen bir katılımcı bulunmaktadır. Bu bireylerin "spritüel" yönlerinin güçlü olduğu ve etkili olduğu düşünülmektedir.

"Üçüncü gözleri ve kalp gözleri açık... Bizim baktığımız gibi bakmıyorlar. Farklı bir bakış açıları var. Sanki sana bakınca zihnini okuyorlar gibi hissediyorsun. Eşimle ilişkimiz hakkında ya da çocuğumla ilgili daha önce hiç anlatmadığım şeyleri bilmeden söyleyebiliyor. Sanki içini okuyor gibi hissediyorsun." (G17, Kadın)

Esnek Tip: Bir bireyin, bu güçleri uygulamak için, özel bir inanç ya da ideolojiye sahip olmasının gerekmediğini düşünen Musal (2005: 18)'a göre sabit bir düşünce kalıbı olmayan herkes bu uygulamaları kullanabilmektedir. Çünkü bireyleri manevi anlamda güçlendirebilmekte, hayata karşı daha olumlu ve pozitif bakılabilmesini sağlayabilmektedir.

Din konusunda derinlemesine bir anlayışa sahip olunmasına ve evreni detaylı bir şekilde anlayabilmeye yardımcı olabilmektedir.

"Ben yogaya başladığım günden beri hayata daha pozitif bakıyorum. Hayatın gerçeklerini kabul ediyorsun. Bir şey olduğunda neden böyle oldu diye sorgulamıyorsun, bu böyle olmuş ve ben ne yapabilirim diye düşünüyorsun. Geçmiş çöpe atıp geleceğe odaklanıyorsun ve fazla dingsin. Sinirlenmiyorsun. Ruhun dinlenmiş oluyor. Daha enerjik oluyorsun. Herkes hayatında kötü günler geçirebilir. Kendini değersiz hisseder, kötü hisseder, mahvolmuş hisseder ama yoga yapan bir insan bunları asla hissetmez çünkü kendinin ne kadar değerli olduğunu fark etmeye başlar ve kendini sevmeye başlar." (G8, Kadın)

"Olağanüstü özelliklerden ziyade insanların dünyaya bakış açılarının değiştiğini daha anlamlı yaşama başladıklarını ve etrafındaki olaylara daha olumlu yaklaşımlarla baktıklarını gözlemleyebilirsiniz. Düzenli olarak yoga yapan bir insanda bu tür davranışları görmemek neredeyse imkansız bence." (G18, Erkek)

Katılımcıların söylemlerinden hareketle Yeni Çağ inanışlarının bireyleri hem beden hem de zihnen etkilediği söylenebilir. Bunalım ve kriz dönemleri ile başa çıkma stratejilerinde güçlü bir hale gelmelerini sağlayabilmektedir. Bu yüzden olumsuz durumlarda daha sakin, daha esnek bir davranış sergilemelerine sebebiyet verebilmektedir. Bu kapsamda özellikle yoga ve meditasyon uygulamasının belirgin bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Yeni perspektifler oluşturabilme, sorun çözme becerilerinin gelişmesi, pozitif bakabilme, mutlu olabilme ve stresten uzaklaşabilme noktasında önemli bir yol gösterici olarak benimsenmektedir.

Kontrollü Tip: Bireylerin dünyaya karşı bakış açılarında meydana gelen değişimler farkındalık ve bilinç düzeylerindeki değişimi de beraberinde getirebilmektedir. Birey gerçekliği ne kadar çok kavratsa hayatında o kadar dengeli bir duruş sergileyebilir, özgürleşebilir. Duygularını ve ruh halini kontrol edebilir (Fromm, 2017: 69). Bu hususta katılımcılar, uygulamalar sayesinde kontrollü, dengeli ve farkındalıkların yüksek olunacağını düşünmektedir.

"Her şeyin farkında olarak yaşıyorlar. Diğer insanlar hayatı ıskalıyorlar bence. Sürekli bir koşturmacayla hedefleri olmadan, anı yaşamadan boş yaşıyorlar. Ben tanıştığım her insana mutlaka tavsiye ediyorum. Bazı insanlar şöyle düşünüyor, ben namaz kılıyorum, inancım güçlü o yeter, diğerleri vakit kaybı diyorlar, bizim de inancımız güçlü ama ikisini de yapıyoruz. Meditasyon yapmanın bir zararı yok ki. Bizim dinimize, inancımıza, namaz kılmamıza engel değil. İkisini de yaparak daha başarılı olabiliriz çünkü bambaşka şeyler." (G13, Erkek)

Bireyler zaman içerisinde sosyal çevrenin baskısı ile karşılaşabilmektedir. Bu inanışlar, mevcut yerleşik dine karşı bir tehdit unsuru olarak görülebilmekte ve eleştirilebilmektedir. Ebeveynler, akrabalar, aile bireyleri ve arkadaş çevresi tarafından yoldan çıkaran, zararlı ve kötü uygulamalar olarak değerlendirilebilmektedir. Baskı ortamının etkisinden uzaklaşmak isteyen birey, kendisi gibi düşünen, hareket eden diğer bireyler ile daha fazla iç içe olmak isteyebilmekte ve dâhil olduğu gruba bağlılık düzeyi artabilmektedir. Başka bir erkek katılımcı da fiziksel ve ruhsal olarak özgürleşme sürecinde etkili olduğunu ifade etmektedir.

"Farkında olma durumu var. Bazı insanlar geriyor hadi bana enerji ver diyor sanki pazardan bir şey alır gibi. Olay bu değil, gerçekten ihtiyacın varsa bu enerji sana gelir. Benim reikiden önce bir intihar girişimim oldu ve bu kriz anında reiki bana geldi. Doktorlarımın, başımda kalbi durdu dediklerini hatırlıyorum, bu son şansın demişlerdi ve reiki ile tanıştıktan sonra gerçekten ikinci şansın bana verildiğini anladım. Öldürmeyen Allah öldürmüyor mantığı buradan geliyordu benim için. Çünkü daha yapacaklarım vardı. İnsan amacını tamamlamadan bu hayattan göçüp gidemezdi. İhtiyacı olan herkes reikiyi yapabilir, ama ihtiyacı olmayan insanlar, başlayıp yarı yolda bırakabilir. " (G24, Kadın)

Yaşamış olduğu olumsuz süreçlerin etkisi ile intihar girişiminde bulunan ve bunun akabinde reiki uygulaması ile tanışan G24, hayatı ile yeniden tanışma sürecinde Yeni Çağ inanışlarının etkisine değinmiştir. Bu inanışlar, hayatın kontrolünü yeniden kurgulamak ve değişim, dönüşüm mekanizması olarak görülebilmektedir.

Duygusal Tip: Oluşturulan bir başka tipoloji ise duygu durumları ile ilgilidir. Özellikle akıl ve mantık temelli değil, duyuları, hisleri doğrultusunda hareket eden bireylerin, bu uygulamalara daha çok katılım gösterdiği düşünülmektedir.

"Bunu yapan insanların kalbi beyninden daha ağır basıyor diye düşünüyorum. Tabi ki bu kişiden kişiye değişir ama duygusal insanların buna daha çok ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Bu insanlar hep bir arayış içinde olur ve o arayışta karşısına ne çıkarsa deneyebilir. Duygusal olmayan birisi bu uygulamalara inanmaz diye düşünüyorum." (G10, Kadın)

Yeni Çağ inanışlarına katılma durumu duygusallık ile ilişkilendirilmiştir. Realist ve materyalist yaklaşıma sahip olan kişilerin, bu tarz soyut hal ile ilişkili olay ve olgulara yaklaşma hususunda mesafeli bir duruş sergilemesi, inanmaması, uzak durmayı tercih etmesi beklenmektedir.

Araştırmacı Tip: Enerji aktarımının herkes tarafından yapılabilir olduğunu ifade eden Weinman (1998: 13)'a göre metot ve teknikler bir kez öğrenildikten sonra bireyler, Tanrı'nın

varlığına inanmıyor dahi olsa bu uygulamayı rahatlıkla yapabilmektedir. Dolayısıyla verimli bir araştırma ve öğrenme sürecine vurgu yapılmaktadır.

"Bu uygulamayı yapanların daha araştırmacı olduğunu düşünüyorum. Özellikle biyoenerjinin dine dayanan bir tarafı var. Bu yüzden beni bu da etkilemişti ve bu konudaki görüşlerini, tecrübelerini merak etmiştim." (G20, Erkek)

"Olağanüstü özelliklere ulaşmak için illa yoga yapmaya gerek yok. Yoga bir yol. Evrene ya da inandığın şey ne ise ona ulaşmak için bir yol olarak görüyorum. Araştırmak ve öğrenmek lazım. Yogada hem beden, hem zihin hem de ruhsal olarak insanı çalıştırdığı için kuvvetli bir araç olduğunu düşünüyorum. Felsefi boyutu da var. Benim ilgimi çeken kısım daha çok burasıydı. Karma Yoga sebep sonuç yasasıyla ilgili, Bhakti Yoga daha çok İslam felsefesi ile ilgili, Raja Yoga bilgi yogası demek, kişinin zihnindeki sorulara cevap vermek ile ilgili ama bu biraz üst seviye. Bilgi her zaman insanlara verilmez, insanlara gerekli olduğunda verebilirsin, vaktinden önce verilen bilgiyi zararlı görüyorum." (G22, Erkek)

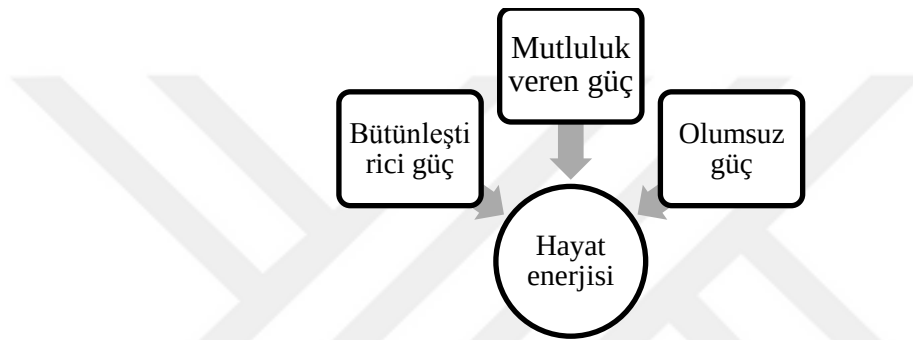
Yeni Çağ inanışları farklı boyutları kapsayan çeşitli uygulamaları içerdiği için, bireyler herhangi bir uygulamaya katılmayı seçerken istek ve ihtiyaçları doğrultusunda bir boyuta yönelebilmektedir. Bu nedenle bir gruba ya da harekete üyelik söz konusu olduğunda, merak etme, araştırma, öğrenme yönleri ağır basabilmektedir. Örneğin yoga ve meditasyonun çeşitlerini araştıran birey, öğretilerin içeriğine göre bir seçim yapabilmektedir. Bu tercih sürecinde kitle iletişim araçları, gruba katılım sağlayan diğer üyeler ile etkileşim halinde olma, konu hakkında yazılmış kitapları okuma ve son dönemlerde popülerliği ile göze çarpan sosyal medya sayfaları bu konularda kaynak sağlayabilmektedir. Böylece bireyler, hem duygu ve düşünsel anlamda hem de pratikte katılımcı ya da uygulayıcı olarak birbirinden farklı özelliklere sahip olabilmektedir.

3.3.3. Yeni Çağ İnanışlarını Algılama Biçimleri

Dünyayı algılama biçimleri, yaşam boyu edinilen tecrübeler, deneyimler yoluyla oluşmaktadır. Bireysel edimler herkeste farklı şekillerde tezahür ettiği için kişisel ya da toplumsal bir olayı anlama, yorumlama ve etkilenme biçimleri de çeşitlilik gösterebilmektedir. Bu durum yetişme tarzı, bireysel özellikler, aile yapısı, eğitim süreci ve yaşanan sosyo kültürel ortam gibi farklı değişkenler üzerinden okunabilir. Bu yüzden Yeni Çağ inanışlarına katılan bireylerin, bu inanışları aynı şekilde yorumlayıp içselleştirmeleri mümkün görülmemektedir. İnanışlara katılım amaçları çeşitlilik gösterdiği gibi, algılama ve anlamlandırma biçimlerinin de farklılık gösterdiği söylenebilir.

Bennet (1994: 35)'e göre enerjinin on iki çeşidi bulunmaktadır. Bu enerjiler, mekanik düzeyde, madde ile ilgili olan Plastik Enerji, Bağlayıcı Enerji, Yönlendirilmiş Enerji, Dağılmış enerji; kozmik düzeyde varoluşa yönelik bütünü kapsayan, insanın içinde bulunan, aşkın, birleştirici ve bütünleştirici etkilere sahip olan, Aşkın Enerji, Birleştirici Enerji, Yaratıcı Enerji, Şuurlu Enerji son olarak ise yaşamsal tecrübelerden hareketle ortaya çıkan, Duyusal Enerji, Otomatik Enerji, Hayati Enerji, Yapıcı Enerji olarak kategorilendirilmektedir. Bireylerin anlamsal düzeyde Yeni Çağ inanışlarına yönelik görüşlerini değerlendirirken Bennet'in sınıflandırmasından yararlanılmıştır. Aşağıdaki tabloda bireyler için Yeni Çağ inanışlarının ifade ettiği anlamsal farklılıkların bir şeması yer almaktadır:

Şekil 3.8 Yeni Çağ İnanışlarının Bireyler İçin Anlamı

Katılımcıların görüşleri çerçevesinde genel anlamıyla evrenin akışı içerisinde var olan ve her bireyin yaşamları boyunca kullanabileceği hayat enerjisi olarak tanımlanabilir. Söz konusu süreç içerisinde bu enerjinin hangi hususlarda etki ettiği noktası farklılık göstermektedir. Zihni, bedeni, ruhu bir bütün olarak dengede tutabilen bir güç olarak ifade edilmektedir. Aynı zamanda kişisel gelişim ve değişim sürecinde yol gösterici bir araç olarak da görülmektedir. Biyoenerji uygulamasını deneyimleyen katılımcılar evrensel bir enerji olarak tanımlamaktadırlar.

Weinman (1998: 9)'a göre biyoenerji "Her canlıda var olan yaşam enerjisi demektir. Doğüstü değil, doğal bir enerjidir." Mevcut enerjinin bir başkasına aktarılması enerjinin şifa boyutunu oluşturmaktadır. Gözle görülmeyen, somut olmayan fakat var olduğuna inanılan bir gücün nasıl şifa yöntemi olarak kullanıldığı gizemli bir konu olarak varlığını sürdürmektedir. G1 bu enerjinin, hissederek ve kalpten varlığına inanılarak fayda sağlanabileceğini düşünmektedir:

"Bence biyoenerji, evrende bulunan bir enerji kaynağını gerekli şekilde kullanmak demektir. Gözle görülmeyen bir şey olduğu için anlatmak zor biraz. Hissetmekle alakalı bir durum ve ben bu enerji alanını hissettiğim için uygulamayı yaptığımda faydasını gördüğümü fark ettim. Bunu birçok insan yapıyor. Elleri kullanarak ve kalple inanarak yapmak önemli." (G1, Kadın)

Modern tıp açıklanamayan bu gücü kabul etmemiş ya da mesafeli durmayı tercih etmiştir. Şifa yöntemini uygulayan eğitimciler ise bu durumu "Tanrısal bir gücün varlığına bağlı şifa enerjisi" olarak inanıp kabul etmiştir. Bu durumda enerjinin ilahi kanallar aracılığı ile aktarılması olayı dinsel bir zeminde varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Enerji aktarımının hangi inanış ya da dine mensup olunursa olunsun kullanılabileceğini dile getiren uygulayıcılar için bu güç yerçekimi kadar doğal ve olağandır (Weinman, 1998: 13).

"Biyoenjerji evrensel enerjinin, insanlar üzerinde kullanılması anlamına geliyor. Evrende bir enerji var ve insanlar bu enerjiyi kullanarak hayatlarını olumlu yönlendirebiliyor. Meditasyon ise insanın zihnini rahatlatması, kötü düşüncelerden arındırması demektir." (G20, Erkek)

Evrensel enerjinin varlığı ve aktarımı yoluyla geliştirilen tedavi yöntemleri tarih boyunca farklı biçimlerde görülmüştür. Örneğin Tibetlilerin, madde ve enerjinin varlığı, ruhun doğası konusunda detaylı bilgilere sahip olduğu görülmektedir. Bu bilgileri, bedenlerini iyileştirip, ruhlarını dingin bir hale getirmek için kullanmışlardır. Evren ve enerji noktasındaki bu bilgiler, tarih boyunca, Yunan ve Roma kültürleri, Hindistan, Japonya, Çin gibi ülkelerde ve günümüzde ise çoğu toplumsal yapıda, çeşitli formlara bürünerek varlığını devam ettirmektedir. Reiki en temel anlamıyla bir şifa metodu olarak görülmektedir. Reiki uygulayıcısı olan kişinin tedavi esnasında vermiş olduğu enerji, kendi enerjisi değil, evrendeki enerjidir ve kişi bir kanal konumunda olarak şifa isteyen kişiye aktarmaktadır. Bu durumda tedavi sonrasında kendi de uyum haline gelir ve güçlenir. Reiki tedavisinde aktarılan enerji vücudun tedaviye ihtiyacı olan kısmına kendisi ulaşmaktadır. Çünkü bu enerjinin yüce bir güç tarafından bahşedildiğine inanılmaktadır (Musall, 2005: 13-17). Uyum sürecini G24 şöyle açıklamaktadır:

"Varlığını kabul ettiğimiz ruhun, gerçek ışık ve şifasına ulaşabilmesi için, şifa metodu diyebiliriz. Bir aydınlanma aslında... Şamanizm'e baktığımızda el alma el verme olayı var bu reikide de var. Biz de enerji verirken ellerimizi kullanıyoruz, o zamanlar ismi buydu, modern ismi uyumlama oldu." (G24, Kadın)

Ian Whicher (2003)'e göre, yoga ve meditasyon uygulaması "ruhun ve maddenin bütünleşmesi" olarak tanımlanmaktadır. Burada temel amaç doğru olmayan düşüncelerden uzaklaşmak, zihnin ve bilincin yenilenmesi, bir bütün haline gelebilmesidir (akt. Arslan, 2013: 378).

"Yoga bence hayattır. Yaşamın en güzel noktası... Kendi adıma abarttığımı düşünmüyorum. Hayatımın büyük bir parçası oldu artık. Benim ruhen iyileşmeme neden oldu, en güzel faydası buydu." (G16, Kadın)

"Bence meditasyon, ruhun arınması, dinginleşmesi... Hayat telaşının anlamsız olduğunu anlama yolu diyebilirim." (G19, Kadın)

Yoga ve meditasyon, zihni arındırma, bedeni kontrol altında tutma işlevlerinden dolayı bütünleştirici bir güç olarak görülebilmektedir. Ruh ve bedenin denge haline gelebilmesinde önemli bir araç olarak görülmektedir. Uyum ve bütünleşme sürecini birlikte götürebilen bireyler için Yeni Çağ inanışları mutluluğa giden yolda destekleyici bir araç olarak da görülebilmektedir.

"Bence yoga mutluluk ve olumlu bir sinerji. Güzel düşünceler, pozitif etkiler demek. Hayatında bir seçim noktasında sana yardımcı olabilecek en güzel spor dalı diye bakıyorum. Çünkü gerçekten insan çok çaresiz kaldığı, umutsuz ve mutsuz olduğu zamanlarda yoga yaptığında hayatındaki değişimi görebiliyor. O mutluluk enerjisini alabiliyor. Yogayı yaptıktan sonra vücudunda hissettiği sinerjiyle hayata dört elle sarılmak istiyor. Ben böyle hissettim." (G4, Kadın)

Yaşam enerjilerinin çeşitli özelliklere sahip olduğu düşünülmektedir. Bu enerjiler bedenin ihtiyaç duyduğu uygun zaman ve şartlarda, uygun şekillerde yapılarak doğru bir verim ile kendisini gösterebilir (Lübeck vd., 2004: 57-58). Hayat enerjisi olarak görülen ve kabul edilen bu gücü kullanma noktasında olumsuz durumlar da yaşanabilmektedir. Bireyin uygulama biçimi, algılama şekli, bu inanıştan beklentisi karşılanmadığı durumlarda negatif etkilere sebebiyet verebilmektedir. Yaşadığı süreçten kötü bir deneyimle ayrıldığını belirten G11'in görüşleri şu şekildedir:

"Doğaüstü güçlerle insanların vücut sistemine etki eden uygulamalar bunlar. Aslında enerji olarak çok güzel uygulamalar, yapabilen için ama ben yapamıyorum. Yapamadığım için de birçok para dökmek zorunda kaldım. Bu yüzden de insanları kandırmaca ve sahtekârlık olarak görmeye başladım. Bu işi ehliyle yapabilen insanlar var evet ama bir de insanların duygularıyla oynayan, herkesin yapabileceğini söyleyerek, insanlar üzerinden çok ciddi para kazananlar var. Enerjinin çok etkili olduğunu düşünüyorum, bunu vücudumda da gözlemledim ama kendim uygulayıcı olarak yapamadığım için beni soğuttu." (G11, Kadın)

Bedensel ve ruhsal anlamda kötü dönemler geçirdiğini ifade eden katılımcı hem maddi olarak hem de manevi olarak zarara uğradığını ve hayatının daha da kötüye gittiğini

belirtmektedir. Bu durum mevcut dünya görüşünü de etkileyebilmekte, Yeni Çağ inanışlarına karşı mesafeli durmasına sebep olabilmektedir.

Genel olarak bakıldığında Yeni Çağ inanışlarının bireyler için ifade ettiği anlamların çeşitlilik gösterdiği söylenebilir. Yaşamsal faaliyetlerinde değişim talebinde olan bireylerin bu inanışları tanımlama ve algılayış biçimleri farklılaşmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu için bu inanışlar, zihindeki kötü düşünceleri aşmaya yardımcı olabilen, bedensel ve ruhsal bütünleşmeyi sağlayabilen, kendilik bilincine ulaştıran ve bilinçaltını dönüştürerek, sabitlenmiş düşünce kalıplarından sıyrılmaya yardımcı olan destekleyici mekanizmalar olarak görülmektedir.

3.4. Yeni Çağ İnanışlarının Yaşam Niteliklerine Etki Boyutları

Araştırma çerçevesinde uygulama sonrası bireylerin hayatlarında herhangi bir değişiklik olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Yaşam boyu edinilen bilgi ve tecrübeler, bireylerin düşünce dünyalarını ve eylemlerini etkileyerek birbirinden farklı kişiliklerin oluşmasına sebebiyet vermektedir. Aynı şekilde hayatın anlamı da herkes için farklılaşmaktadır. Bu çalışmada katılımcılar için hayatın anlamına dair düşünceleri aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 3.2 Bireyler İçin Hayatın Anlamı

G1-Kadın	Sağlık ve maneviyat
G2-Kadın	Sağlık ve mutluluk
G3-Kadın	Yolda olma
G4-Kadın	Mutluluk
G5-Kadın	Yorulmama
G6-Kadın	Mutluluk
G7-Kadın	Mutluluk ve eğlence
G8-Kadın	Mutluluk ve özgürlük
G9-Kadın	Sevme ve sevilme
G10-Kadın	Kendini keşfetme
G11-Kadın	Sağlık, hayat amacını keşfetme
G12-Erkek	Beden ve ruhun bütünleşmesi
G13-Erkek	Hedefler için çaba harcama
G14-Erkek	Kişinin kendisi
G15-Kadın	Mutluluk
G16-Kadın	Hayatı sevme, mutluluk
G17-Kadın	Mutluluk, sağlık
G18-Erkek	Vicdan rahatlığı
G19-Kadın	Öğrenme, keşfetme
G20-Erkek	İyi bir insan olma
G21-Erkek	Mutluluk
G22-Erkek	Yolda olma
G23-Kadın	Yaşama ve ölme
G24-Kadın	Yardımlaşma

Mutlu olmak, bireylerin hayatında en doğal ihtiyaçlardan bir tanesidir. Mutluluğun ne olduğuna ve nasıl olacağına dair fikirler, istekler ve beklentiler kişiden kişiye göre değişebilmektedir. Alain (2016: 21)'e göre mutluluk, insanın tüm kişiliğini kapsayan geniş bir olgudur. Tek bir nedene bağlı olan mutluluk yerine, ruhsal, fiziksel ve sosyal olarak bir bütünü kapsayan tatminleri ele almaktadır. Katılımcılar için hayatın ifade ettiği anlamsal değer, mutlu olabilmek, iyi bir insan olabilmek, hayatı, kendini, bedenini keşfedebilmek, varoluş amacını bulabilmek ve sağlıklı bir yaşam sürebilmek şeklindedir. İsteklerini gerçekleştirebilmek amacıyla yol gösterici araçlara ihtiyaç duyabilmektedirler. Yeni Çağ inanışlarına benzer amaçlarla katılım sağlanabilmektedir. Bütün bu hususlarla, bu kategori altında bireylerin yaşam kaliteleri, beden algıları, sosyal ilişkilerinin görünümünü anlamaya yönelik üç tema oluşturulmuştur.

3.4.1. Bireylerin Yaşam Kalitesine Etkisi

Kişinin sahip olduğu yaşam nitelikleri, içine doğduğu ya da yaşadığı sosyal, kültürel ortam ve sahip olduğu değer yargıları ile bağlantılıdır. Bireylerin beklentileri, hayat standartları, kişisel ilgi ve merakları, fiziksel, ruhsal olarak sağlıklı olma durumu, aile ve arkadaş çevresi ile kurduğu ilişki kalıpları yaşam niteliklerini belirleyen etkenlerdir (Vahedi'den akt. Akdeniz, 2017: 20). Aşağıdaki tabloda Yeni Çağ inanışlarının, katılımcıların yaşam niteliklerini hangi yönlerde etkilediğine yönelik sınıflandırmalar yer almaktadır.

Şekil 3.9 Yaşam Kalitesinde Değişiklikler

Bireysel Farkındalık	• Değerli hissetme • Manevi olarak güçlenme
Düzenli Hayat	• Beslenme biçimini değiştirme • Uyku düzeni • Konfor alanı oluşturma
Aile İçi İlişkilerde İyileşme	• Sosyo ekonomik düzeyin yükselmesi • Ev içi huzur
Duygu ve Düşüncelerde Farklılaşma	• Pozitif bakabilme ve önyargıları bırakabilme • Öfkeden uzaklaşma
Hayal Kırıklığı	• Ailevi ve bireysel problemler yaşama

Birey, bedeni ve ruhu arasında içsel bir keşif yapmak istediğinde bir araç olarak Yeni Çağ inanışlarına başvurabilmektedir. Meditasyon esnasında kendisine dış dünyadan bağımsız bir alan yaratmaktadır. Böylece bedeninin içinde yeni bir var oluş deneyimleyebilmekte, manevi olarak farkındalığını toplayabilmektedir (Mclaren, 2005: 17). Biyoenerji ve

meditasyon uygulamasına katılan iki katılımcının söylemlerinden hareketle yaşam kalitelerinde artış olduğu, kendilerini keşfetme ve özel alanlar yaratma noktasında verimli bir uygulama süreci geçirdikleri görülmektedir.

"Yaşam kalitemden bu uygulamaya katılmadan önce memnun değildim çünkü birçok sorunlarla uğraşıyordum ama bu uygulamayı öğrendikten sonra hayatımın anlamının daha da iyileştiğini gördüm. Hayata bakış açım farklılaştı. Şuan da yaşam kalitemin manevi boyutta iyi olduğunu düşünüyorum." (G1, Kadın)

"Yaşam kalitemden memnundum. Kendime bir alan açmak istedim. Yoga bu anlamda beni güzel bir yere getirdi diyebilirim. Kendimi tanıma noktasında faydalı oldu." (G3, Kadın)

Hipnozun etkileri arasında kasların ve vücudun gevşemesine yardımcı olabilmesi, refleksleri geliştirebilmesi, konsantrasyonu artırabilmesi ve özgüven kazandırabilmesi söylenebilir. Bununla birlikte acı ya da travmalar ile başa çıkma stratejisi olarak görülebilmekte, kişinin kendini daha verimli ve güçlü hissetmesini sağlayabilmektedir (Goldberg, 2013: 35).

"Bu eğitimleri aldıktan sonra aslında dünyada ve kainatta kendimin çok değerli olduğunu anlayabildim. Eğer gerçekten ben değerliysem demek ki üzülmeye değer hiçbir şey yok bunu anladım. Çevremden bazen her zaman iyimsersin her zaman mutlusun, sen hiç hayatında kötü bir şey yaşamıyor musun diye sorular geliyor. Tabi ki olumsuz şeyler yaşıyoruz ve bunlar bizim için birer deneyim oluyor. Ben ilk hipnoza girdiğimde olumlu etkiyi hissettim." (G2, Kadın)

"Şuanda çok memnunum. Her zaman güçlü bir insandım ama gücümü ne şekilde kullanacağımı bilmiyordum. Kendimin farkına varmama neden oldu. Artık günlük hayatta yaşadığım sıkıntılar beni çok yıpratmıyor. Ben enerjiden sonra tam bir teslimiyet yaşadım." (G6, Kadın)

Gündelik hayatta yaşanan olumsuz, kötü olaylardan etkilenme boyutunu azaltabilmek için hipnoz uygulamasından faydalandığı görülmektedir. İki katılımcı, yaşamış oldukları travmatik süreçlerde hipnoz uygulamasından destek almıştır. Manevi anlamda bir güçlenme, değerli hissetme, duygu ve düşüncelerde pozitif yönde değişim gösterme eğiliminde oldukları söylenebilir.

Bireylerin yaşam stilinde düzen sağlayabilmeleri için yoga, meditasyon, reiki ve biyoenerji uygulamaları destekleyici yöntemler olarak görülmektedir. Örneğin meditasyon uyku problemlerini azaltmaya yardımcı olabilmektedir. Yoga uygulaması yapan kişi bedeni ile daha fazla ilgilenmeye başlamakta ve dengeli beslenmeye daha özenli olabilmektedir.

Böylece kişi kendisi ile baş başa kalma, düşünsel ve ruhsal anlamda gelişme halinde olma durumunu arttırdıkça bireysel alanlara gösterdiği özen de artmaktadır (Frawley, 2013: 239).

"Yaşam kalitemden oldukça memnunum. Yoganın bana kattığı değerler o kadar fazla ki yaşam kalitemin bu şekilde olmasının sebebini yogadır. Ben yoga yapmadan önce çok sağlıksız besleniyordum ve cips, çikolata, karbonhidratlar falan tüketiyordum. Yoga hayatıma girdikten sonra cips alacağıma gidip elma alıyorum. Ya da beş liralık çikolata alacağıma ananas alıyorum, avokado alıyorum. Aynı şeye denk geliyor fiyat olarak ama sen orda yaşam kaliteni arttırmış oluyorsun. Daha sağlıklı besleniyorsun, vücuduna yağ yerine sağlıklı vitaminler giriyor ve bu senin yaşam kaliteni yükselttiği gibi aynı zamanda hem ömrünü uzatıyor hem de sana daha farklı değerler katıyor. Daha kaliteli yaşadığını fark ediyorsun. Çünkü kendine değer veriyorsun." (G4, Kadın)

"Uykum daha kaliteli oluyor. Meditasyonla daha konforlu uyuduğumu hissediyorum. Gevşiyorum. Rahatlıyorum. Olumlu düşünmek insanı rahatlatıyor." (G10, Kadın)

Hayat kalitesinde meydana gelen artış somut alanlar üzerinde de olabilmektedir. Yoga uygulamasına katılan bireylerin yeme içme alışkanlıklarında bir değişime gidildiği görülmektedir. Sağlıklı yaşama, zinde kalma ve formu koruma gibi fiziksel sağlık konularında daha dikkatli bir tutum sergilemeye özen gösterildiği söylenebilir. Bununla birlikte meditasyon uygulamasının zihin üzerinde rahatlatıcı işlevinin somut sonuçları olarak uyku düzensizliklerine iyi gelebilmekte, kaliteli ve konforlu uykuya sahip olabilmede uygulanan bir yöntem olabilmektedir.

Akdeniz (2017: 48)'in çalışmasında yoga yapan bireylerin cinsel işlevleri, yaşam nitelikleri ve vücut algılarının yoga yapmayan bireylere kıyasla daha olumlu ve iyi olduğu tespit edilmiştir. Özellikle uzun süredir yoga yapan bireylerin vücutlarından memnun olma seviyelerinin ve beden algılarının daha yüksek olduğu, yaşam kalitelerinin arttığı görülmektedir. Bu çalışmada da bireylerin yaşam kalitelerinde, beden algılarında ve duygusal süreçlerinde olumlu etkilerin olduğu gözlenmiştir.

"Ben bu tarz uygulamaları yapmadan önceki hayatıma bakıyorum, sadece yaşamak için yaşamışım. Birçok şeyin farkında değildim. Hayatta ne istediğimi, amacımı bilmiyordum. Sadece çalışıyordum, yiyordum, içiyordum, arada geziyordum. Ot gibi yaşıyordum. Ama meditasyon yapmaya başladıktan sonra farklı hayallerim, hedeflerim oluşmaya başladı. Çevrem çok gelişti. Daha önce çok çekingendim, insanlarla iletişim kuramazdım. Bir kadınla oturup konuşamazdım. Ama şimdi seminerlere katılıyoruz orada bin kişiye çekinmeden eğitim verebiliyorum. En büyük değişimlerden biri bu oldu. Artık hayatımda ne istersem onu yapıyorum. Dünyanın neresine gideyim istediğim gibi yaşayabilirim. Hayatımın kontrolü benim elimde." (G13, Erkek)

Kötü kabul edilen duygulardan kurtulmaya çalışmak toplumsal olarak kabul görmüş içgüdüsel bir durumdur. Böyle durumlar için dinsel öğretilerde duaya başvurulmaktadır. Duygular, bilinçaltından bilince taşınan akışkan, değişken ve çok yönlü mesajlardır. Meditasyon, reiki, hipnoz ve biyoenerji, Acces bars gibi uygulamalar duyguları bastırmak, yok saymak yerine bu duygularla yüzleşmek, onları kabul etmek ve yola devam etmek gerektiği üzerine öğretiler içermektedir (McLaren, 2005: 83-84).

"Bu uygulamadan sonra insanlara karşı önyargım değişti. Yoganın sadece kadınlar tarafında yapıldığını düşünüyordum. Erkek yoga yapmaz, ne işi var diye düşünüyordum. Spor yapacaksan git top oyna, yogayla ne işin var diyordum. Bizim kültürümüzde kadın ev işi yapar, erkek dışarıda çalışır ya yoga da benim için böyle bir şeydi. Kadın yoga yapar, erkek başka bir spor yapar diye düşünüyordum ama bunun böyle olmadığını, bütün insanların bütün sporları eşit bir şekilde yapabileceğini fark ettim." (G12, Erkek).

Geleneksel değerlerin hâkim olduğu, ataerkil dünya görüşüne sahip toplumlarda yaşayan bireyler için yoga gibi bir uygulamaya katılmak, yapılmaması gereken, ayıp bir süreç olarak görülebilmektedir. Sosyal çevre ile uyum içerisinde olma, kendine yer edinme, kabul görme telaşında olan bireyler için bu durum kötü bir etiket/damga olarak algılanabilmektedir. Erkek katılımcı Malatya'da yoga uygulamasına katılmış ve yaşadığı sosyokültürel ortam açısından yaygın olmayan bir eyleme giriştiğini ifade etmiştir. Antalya gibi kültürel farklılık ve çeşitliliğin fazla olduğu kozmopolit bir şehirde yoga uygulamasına katılmak için herhangi bir kaygı güdülmezken, farklı bir şehirde bu kaygıya sahip olunabilmektedir. Dolayısıyla yerleşim yerleri ve kültürel farklılıklar da söz konusu süreç üzerinde etkili olabilmektedir. Katılımcının yoga uygulamasından sonra sahip olduğu ön yargılarından kurtulduğu ve hayat görüşünde değişiklikler olduğu görülmektedir.

Meditasyon, yoga, reiki, biyoenerji uygulamaları, psikolojik, travmatik, duygusal sorunları çözme noktasında terapi yöntemi olarak kullanılabilmekte, acıyla baş etme stratejisini güçlendirebilmekte, bununla birlikte stres ve sinire bağlı olarak oluşabilecek hastalıkların önlenmesine yardımcı olabilmektedir. Hem fiziksel hem de zihinsel olarak sakin kalabilmeyi ve hayata pozitif bakabilmeyi sağlayabilmektedir. Zihni olumlu düşünme ve özgürleşmeye yönlendirebilmektedir (Frawley, 2013: 240). Duygu ve düşünce dünyasında meydana gelen değişiklikleri G9 şöyle ifade etmektedir:

"İçsel olarak buhrana girdiğim bir dönem olmuştu. İş bulamamıştım, depresyona girdim. O dönemde psikologa gitmeyi, antidepresan kullanmayı düşündüm. Sonra vazgeçtim, çünkü depresyonun biri tarafından tescillenmesi insanı biraz daha geriye sürüklüyor. O yüzden gitmedim ve kendimi daha iyi

hissetmek için ne yapabilirim diye düşünürken meditasyonla tanıştım. Meditasyondan sonra kötü ve karanlık düşüncelerim biraz silindi. Meditasyon yaparken karşıdaki insan, senin bu yolda yalnız olmadığını, herkesin böyle dönemler yaşayabildiğini ve bunun geçici olduğunu söylediğinde kendini daha rahat hissediyorsun." (G9, Kadın)

Bireylerin yaşam kalitelerindeki artışın en çok duygusal olarak iyileşme hali, hayata pozitif bakabilme, olumlu düşünme, empati yapabilme yeteneklerinin gelişmesi üzerine olduğu görülmektedir. Depresyon ve antidepresan ilaçlar kullanma aşamasında olan bireyler için bu ilaçlara başvurmadan, sakinleştirici destekleyici bir tedavi yöntemi olarak kullanılabilir. İçsel bir yolculuğa çıkma ile ilişkilendirilen bu uygulamaların, psikolojik yönden etki düzeyinin daha fazla olduğu söylenebilir.

"Düşünce yapımı değiştirdiğim için hayatımın aslında kötü olmadığını fark ettim. İnanılmaz sakinleştim. Eskiden yaşadığım olayları asla atlamayacağım diye düşünürdüm ama şu an gülerik bahsedebiliyorum. Bir olay olduğunda çok daha sakin kalabiliyorum. Eskiden çok çabuk sinirlenirdim ve sinirim uzun süre geçmezdi. Yakıp yıkardım. Kin tutardım. Ama şimdi yaşandı bitti boşver diyorum kendime ve üzülmiyorum." (G19, Kadın)

"Eskiden çok egoist bir insandım. Şimdi bunu nasıl yapabildiğime şaşıyorum. Bu biraz tevekkül işi aslında. Bunu aşmaya çalıştım, çok şükür aşabildiğimi düşünüyorum. Bütün duygularımı öfkeye sabitlemişim, öfkeden başka duygu bilmiyormuşum. Duyguların farklı olduğunu ve bunları farklı şekilde dile getirmem gerektiğini öğrendim. Hayat kalitem bunu anladıktan sonra değişti. Konuşmayı öğrendim, insanlarla nasıl iletişim kurmam gerektiğini öğrendim." (G24, Kadın)

Bireylerin hayatlarında meydana gelen değişikliklerden bir diğeri ise öfke kontrolü yapabilmeleri, herhangi bir olayda sakin kalmayı öğrenebilmeleri, sosyal ilişkilerinde kin tutma, kötü söz söyleme ve kavga etme gibi olumsuz eylemlerden kaçınmaya çalışmaları olmuştur. Sinir ve stres ile baş edebilme noktasında faydalı görülmektedir. Karaköse (2014: 74) meditasyonun beyin üzerindeki etkilerini erkekler üzerinden araştırmıştır. Rumi meditasyonun beyin üzerindeki etkilerini Nörogörüntüleme ile incelemiştir. Araştırma sonucunda meditasyonun öfke duygusunu azalttığı, dinginlik ve sakinlik kazanmada etkili olduğu, duygu kontrolü yapabilmeye yardımcı olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışma sadece erkek katılımcılar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada ise kadın katılımcılar ağırlıktadır. İki çalışma yöntem ve örneklem grubu noktasında farklılıklar içermekte, elde edilen sonuçlar açısından ise meditasyon yapmanın, olaylara pozitif bakabilme, öfkeden uzaklaşma, sakinleşme gibi olumlu etkileri noktasında benzerlik göstermektedir.

Bireylerde meydana gelen değişiklikler aile içi ilişkilerini de etkilemektedir. Alan yazında daha önce yapılan çalışmalarda Yeni Çağ inanışlarının aile ilişkilerine etkileri din değiştirme üzerinden değerlendirilmiş ve yeni bir dini inanca yönelmenin, yeni bir gruba dâhil olmanın aile bireylerini olumsuz etkilediği görüşü mevcuttur (Battal ve Turan, 2014; Kirman, 2010; Şensoy, 2019). Çocukların, ebeveynlerinin onaylamadığı bir harekete katılması durumunda, gerginlik ya da huzursuzluk ortamı oluşabilmektedir. Eşler arasındaki anlaşmazlık durumunda ise boşanmaya kadar uzanabilen sorunlar yaşanabilmektedir. Bu durumun sebepleri olarak aileye ilgisiz davranma, uzaklaşma, vakit ayırmama, yalnızlaşma ve içe kapanma, gibi durumlar etkili olabilmektedir (Battal ve Turan, 2014: 141). Bu çalışmada önceki çalışmaları destekleyen ve desteklemeyen bulgular mevcuttur. Olumsuz anlamda etkilendiğini belirten katılımcının, biyoenerji uygulamasından sonra hayal kırıklığı yaşadığı, maddi ve manevi anlamda zarar gördüğü, eşi ve çocuklarıyla problemler yaşadığı görülmektedir.

"Yaşam kalitemden çok memnun değilim. Yaşam kalitemi yükseltmek için bu uygulamalara katıldım. İlk başta çok hevesliydim. Yaşam kalitemin düzeleceğine inanıyordum. Ama sonra bunların para tuzağı olduğunu gördüm. Beş kuruş para da kazanamadım. Eşim ve çocuklarımla aramdaki problemler çoğaldı. Yaşam kalitemi olumsuz etkiledi." (G11, Kadın)

İyi yönde etkiye sahip olan katılımcıların ise hem duygusal hem de maddi anlamda rahatlama yaşadıkları, böylelikle gündelik yaşamlarında mutlu bir bireyler haline geldikleri ve eşleri ile ilişkilerinde daha olumlu bir süreç yaşadıkları söylenebilir.

"Bana çok pozitif enerji kattı. Artık sinirlenmiyorum, kızmıyorum. Eskiden her şeye kızardım ama şimdi çok rahatım. Eskiden eşim su bile dökse kızardım. Geçenlerde bir şey döktü, hiç kızmadım, eşim de şaşırdı, bundan sonra sen hep yogaya git diyor. Onlar da halimden memnun." (G15, Kadın)

"İşlerim bozuk olduğu için o dönemde kötüydüm. Eşimle bu yüzden sorunlar yaşıyorduk. Ama şimdi işlerim biraz düzeldi. Eşimle de aramız düzeldi. Bu yüzden uygulamalara olan inancım arttı. Artık düşüncelerimi kontrol altında tutup, iyi şeyler düşünmeye çalışıyorum. Kötü insanlardan uzak durmaya çalışıyorum." (G20, Erkek).

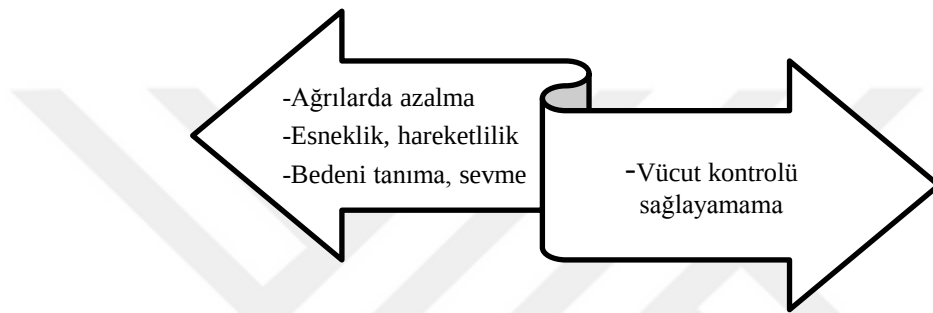
Genel olarak bakıldığında bireylerin hayat kalitelerinde değişiklikler olduğu görülmektedir. Duygu, düşünce dünyalarında meydana gelen gelişmeler, psikolojik durumlarını, olaylara bakış açılarını, gündelik yaşam pratiklerini, beslenme alışkanlıklarını, uyku düzenlerini etkileyebilmekte, hayat standartlarını yükseltebilmektedir. Bu çalışmada

katılımcılar ve ele alınan uygulamalar özelinde, Yeni Çağ inanışlarının yaşam kalitesine etki boyutunun büyük çoğunluk için olumlu yönde olduğu söylenebilir.

3.4.2. Bireylerin Beden Algılarına Etkisi

Bireylerin vücut algısı, kişisel gelişimleri, sosyal çevre etkisi gibi hem bireysel düzeyde hem de dış etkenler ile bağlantılı olarak bedenlerine yönelik memnuniyet durumlarındaki düzeyi ifade etmektedir (Akdeniz, 2017: 21). Yeni Çağ inanışlarının, bireylerin beden algıları ve faaliyetleri üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Aşağıdaki tabloda bu etkilerin hangi alanlarda olduğu ifade edilmektedir:

Şekil 3.10 Beden Üzerindeki Etkileri

Alan yazında yoga ve reiki hakkında sağlık bilimleri alanında çalışmalar gerçekleştirildiği görülmektedir. Çeşitli hastalıklar neticesinde ağrı, acı çeken bireylerin yoga ve reiki deneyiminden sonra ağrı düzeylerinde azalma, iyileşmeler görüldüğü tespit edilmiştir (Özdemir, 2018; Utli, 2018; Büyükbayram, 2018). Yapılan çalışmalar ile kıyaslandığında bu çalışmada elde edilen bulgular da benzerlik göstermektedir. Katılımcıların üçü, yoga, reiki ve biyoenerji uygulamaları ile fiziksel ağrılarının azaldığını ifade etmişlerdir:

"Daha önce çok şikayetçiydim. Sağlık sorunlarım vardı. Ağrılarımdan şikayetçiydim ama bu uygulamayı yaptıktan rahatladığımı gördüm. Bu yüzden memnunum şuan." (G1, Kadın)

"Eklem olarak rahatlama oldu. Ağrılarım azaldı. Vücudum güçlendi." (G14, Erkek)

"Sıkışmam oldu. Kaslarımda sertleşmeler, tutulmalar oluyordu, hareketlerim kısıtlanıyordu, çok ağrı çekiyordum ama bunlar azaldı. Doktorum bile kaslarımın güçlendiğini fark etti." (G16, Kadın)

Uygulamalarda yer alan hareketleri deneyimleyen katılımcıların ifadeleri kapsamında kaslarda güçlenme ve vücut ağrılarında azalmalar meydana geldiği görülmektedir. Bu noktada belirgin olarak kullanılan yöntem yoga uygulamasıdır. Yogada fiziksel hareket içeren duruş ve pratikler çeşitlilik göstermektedir. Bu nedenle vücudun farklı bölgelerine etki düzeyinin fazla olduğu söylenebilir.

Bozbıyık (2018, 59) sağlıklı kadınlarda yoga egzersizi yapmanın fiziksel aktivite düzeylerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışma sonucunda kadınların yoga uygulamasından memnun oldukları, fiziksel aktiviteyi artırma, vücudu esnetme noktasında tercih edilebilen bir yöntem olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Yapılmış olan çalışmada örneklem grubu olarak sağlıklı kadınlar seçilmiştir. Bu çalışmada ise böyle bir sınırlılığa gidilmemiştir. Hem kadınlar hem de erkekler, sağlıklı hissettiklerinde iyi olma halini devam ettirebilmek için, hasta hissettiklerinde ise iyi olma talebinde bulundukları için çeşitli uygulamalara başvurabilmektedir. Bozbıyık'ın çalışması ile benzer olarak yoga uygulamasına katılan görüşmecilerin özellikle bedenlerine esneklik kazandırma, egzersiz yapabilme, sağlıklı yaşama ve formda kalma aracı olarak yogadan memnun oldukları görülmektedir.

"Vücudumun esnediğini fark ettim. Hareketleri yaptıkça vücudumun açıldığını hissettim. Daha ilk haftadan bile bu fark ediliyordu." (G5, Kadın)

"Esneklik kazandım. Daha dinamik hissediyorum. Sabah kalktığımda verimli hissediyorum kendimi. Günüm daha pozitif geçiyor. Erken kalıyorum. Eskiden çok uyurdum ve gün boyu yorgun hissedirdim kendimi ama şu an yaşma göre gayet iyi ve dinç hissediyorum." (G15, Kadın)

"Hareket kabiliyetim arttı. Daha esnek oldum. Eklemlerimi daha iyi hareket ettirebiliyorum. Sürekli nefes hareketleri yapmaktan kaburgalarım genişledi galiba." (G21, Erkek)

Katılımcıların anlatıları doğrultusunda bedenin esneklik kazanmasını sağlama, fiziksel aktivite ve egzersiz yapma amacıyla yoga uygulamasını deneyimlemenin daha yoğun olduğu görülmektedir. Yogadan en çok faydalandıkları noktanın bedenlerinde hareketlilik kazanma, esneme, enerjik ve dinamik zaman geçirme, formda kalma olduğu söylenebilir. Yalnızca meditasyon uygulamasına katılan bireylerin, bedenleri üzerinde bir farklılık olmadığı, zihinsel ve duygusal süreçlerde değişim geçirdikleri görülmektedir. Bu nedenle beden algılarında herhangi bir değişim gözlenmemiştir.

Yeni Çağ inanışlarının beden üzerindeki etkilerinden bir diğeri de bireylerin vücutlarını tanıma, sevmeye ve özgüven kazanmalarına yöneliktir. Fiziksel olarak iyi görünüm, fit olma, güzel ve estetik görünme günümüz tüketim toplumlarının temel dinamiklerinden biri haline gelmiştir. Özellikle medyada kalıplaşmış güzellik algılarının popülerlik kazanması, bireyler için önem taşımaktadır. Bu kalıbın dışında kalınması sevilme, beğenilme, toplumda kabul görmeme gibi kaygılar barındırılmasına sebebiyet vermektedir.

Bu durum, Foucault (2014: 17)'nin iktidarın bedene yönelik tahakkümünde vurguladığı şekilde, kültürel mekanizmanın beden ile kurulan ilişki üzerinden şekillenmesi, bedenin üretim sürecine en verimli şekilde girebilmesi için kapitalist sistemin bedene yaptığı

yatırım ile ilişkilendirilebilir. Adorno (2011: 64-72) ise bu süreci kültür endüstrisinde, kapitalist üretimin bedenleri ve ruhları etkileyerek bedeni arzusun nesnesi haline getirmesi ve onu baskı altına alması, böylece mekanik bir güzellik algısı yaratması şeklinde açıklamaktadır. Klasik yoga ve reiki uygulamasına katılan bireyler, bedenlerindeki değişim sürecini şöyle açıklamaktadır:

"Bedenimden şuan oldukça memnunum. Daha önce hiç memnun değildim. Cips gibi fast-food gibi zararlı ürünler tükettiğim için oldukça yağlanma söz konusuydu ve çok fazla selülitlerim vardı. Giydiklerim yakışmıyordu. Kalçamı, basenlerimi kapatmak için sürekli büyük boy giysiler giymek zorunda kalıyordum. Denize gittiğimde rahat edemiyordum. Bu tür durumlar çok sıkıntı yaratmıştı ben de. Yoga ile tanıştığimde kendime artık değer vermeye başladım. Vücudumun çok daha güzel şekil aldığını gördüm. Giydiğim kıyafetlerin yakıştığını gördüm ve bu benim o kadar çok hoşuma gitti ki aynaya her baktığımda daha fazla yoga yapasım geliyordu. Normalde bir saat yapıyordum bunu iki saate çıkarmayı düşündüm. Arkadaşlarımla tepkisi, geri dönüşleri çok güzel oldu. Kıyafetlerimin yakıştığını, kaslarımla olduğunu söylediler, nasıl bu şekilde olduğumu merak ettiler, onlar da benimle beraber yogaya başladılar ama devam etmediler. Ben hala devam ediyorum ve çok mutluyum. Beni en çok mutlu eden şeylerden bir tanesi bu. Kendime baktığımda bunu başardığımı görünce çok mutlu oluyorum. Yogayı hala bırakamama sebebim de bu. Bırakırsam tekrar eskisi gibi aldığım kıyafeti kendime yakıştıramamaktan korkuyorum, aynaya baktığımda o selülitleri görmekten korkuyorum, yazın şort giyememekten korkuyorum. Yogayı da tamamen kendim mutlu olduğum için, kendimi iyi hissettiğim için yapıyorum." (G4, Kadın)

Bedene yönelik kaygı besleme sürecinde dış faktörlerin de etkili olduğu görülmektedir. Sosyal çevrenin yapmış olduğu olumlu ya da olumsuz yorumlar, bireyin yaşamında değişiklik talebi ve arayışına girmesine bu nedenle çeşitli uygulamalara katılmasına sebebiyet verebilmektedir.

"Esnek bir vücudum yoktu. İlk başta kendimi çok sıktım yapamıyorum diye. Ama şuan çoğu hareketi yapabiliyorum. Bunda da izlediğim bir röportajın etkisi oldu. O röportajda 70-80 yaşında teyzelerin amuda kalktıklarını gördüm. Onlar yapabiliyorsa ben de yapabilirim dedim. Şuan yogadaki çoğu hareketi yapabiliyorum." (G8, Kadın)

"Alt bacağımdan nefret ederdim, çok kalındı. Ne giysem yakışmıyor düşüncesi vardı. Çevremde beni bu konuda olumsuz etkiliyordu. Reiki'den sonra şunu anladım ki bu benim mirasım ve bu dünyada bırakacağım tek şey bedenim. O zaman ben kendi bedenime göre hareket etmeliyim, çünkü o benim kıymetli bir parçam. Bu yüzden bedenimi çok seviyorum artık." (G24, Kadın)

Kitle iletişim araçları, reklamlar, güzellik bakımları, moda ilginin artması, bedenin keşfinin nesnelere dayatılmasına ve tüketim nesnesi haline gelmesi sebebiyet vermektedir.

Medyanın bedene yaptığı övgü ve yüceltmeler sonucunda birey, dışarıda kalmamak için popüler olana uyum sağlamak zorundadır. Böylece beden bir kültür varlığı olarak düzenlenmektedir. Statü sağlama ve prestij sergileme aracı olarak işlevsellik göstermektedir (Baudrillard, 2013: 113-117). Çalışma kapsamında bedene yönelik estetik ve güzellik kaygısının kadınlarda daha fazla olduğu görülmektedir. Çünkü kadınlar, tüketim toplumlarının taşıyıcı aktörleri olarak konumundadır. Bu nedenle formda olmak, fit ve güzel görünmek kapitalist toplumlarda sosyal ve kültürel alanda bir gösterge değeri taşımaktadır.

Yeni Çağ inanışlarının beden üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğunu düşünen bir katılımcı mevcuttur. Biyoenerji uygulamasına katılmadan önce fiziksel olarak daha iyi bir durumda olduğunu belirten katılımcı, uygulamadan sonra bedeni üzerinde kontrol sağlayamadığını, ellerinde, ayaklarında titremeler yaşadığını, bu nedenle psikolojik olarak da kötü bir sürece girdiğini ifade etmektedir. Bu durumu ise birden fazla uygulamaya katılmanın sonucunda vücudun verdiği tepkisellik durumu ile ilişkilendirdiği görülmektedir.

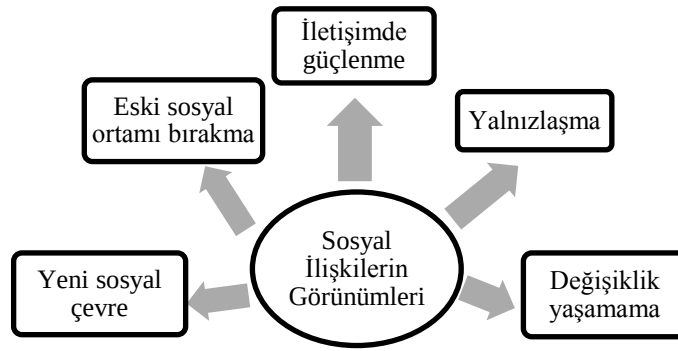
"Bedenimden memnundum ama uygulamalardan sonra kötüleştim. Birden fazla uygulama alınca hepsi bir araya geldi, enerji karmaşası oldu ve sinir sistemimi etkiledi diye düşünüyorum. Elimde, ayağımda titremeler başladı. Hiçbir şeye tahammül edemez oldum. Paranoyak bir insan haline geldim. Herkesten şüphelenir oldum. Bana yaklaşan herkesin kötü niyetle yaklaştığını düşünmeye başladım. Psikolojik olarak çok yıprandım." (G11, Kadın)

Sonuç olarak Yeni Çağ inanışlarının fiziksel etkileri, bireylerin beden algıları ve kaygıları çeşitlilik göstermektedir. Beden üzerinde en çok etkili olan uygulamaların yoga ve reiki olduğu görülmektedir. Sağlık açısından en belirgin etkilerin ağrıların azalmasına yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bunun dışında formda kalma, bedeni tanıma ve farkındalığa ulaşma gibi süreçlerde de belirgin etkiler göstermektedir. Meditasyon, biyoenerji ve hipnoz gibi uygulamalara katılan görüşmeciler için ise değişim daha çok zihinsel süreçlerde meydana gelmiştir.

3.4.3. Bireylerin Sosyal İlişkilerine Etkisi

Yeni Çağ inanışlarının, bireylerin duygu, düşünce ve beden üzerinde etkileri olduğu gibi sosyal çevre ve ilişkileri üzerinde de etkileri bulunmaktadır. Çünkü birey, isteklerine, ihtiyaçlarına göre farklı zaman ve mekânlarda uygulamalara katılarak sosyalleşme pratiklerini yeniden şekillendirebilmektedir. Araştırma kapsamında sosyal ilişkilerde en çok yeni çevre edinme, eski çevrelerinden uzaklaşma, farklı kişiler ile iletişim kurabilme yeteneklerinde değişimler olduğu görülmüştür.

Şekil 3.11 Sosyal İlişkilerin Görünümleri

Simmel'e göre toplum bireyler arasında karşılıklı etkileşimlerin bir ürünüdür. Metropol hayatında farklı amaçlara ve çıkarlara sahip pek çok birey bir araya gelmiştir. İlişkilerini karmaşık bir organizma içerisinde devam ettirmeye çalışmaktadır. Sosyal ve kültürel süreçler de bu etkileşim ortamında meydana gelen değişim ve dönüşümlere bağlı olarak gelişmekte, farklılaşmakta, yeniden üretilmektedir (Simmel, 2003; Ünsaldı ve Geçgin, 2015). Bu hususta bireyler farklı uygulama ve organizasyonlara katılarak yeni arkadaşlıklar, dostluklar kurabilmekte, sosyal çevrelerini genişletebilmekte, zaman geçirebilmekte, duygu ve düşüncelerini paylaşabilmekte, mesleki yönden birbirlerine katkı sağlayarak ortak iş yapabilmektedir.

"Gittiğim kursta yeni insanlarla tanıştım, onlarla diyalog kurabildim, sosyal çevrem üzerinde olumlu etkileri oldu." (G3, Kadın)

"Olumlu yönde gelişti. Birçok çevre edindim. İnsanlara katkı oluyorum, yardımcı oluyorum. İnsanların hayatlarında değişim sağlıyorum. Bazen inanmayan insanlar da çıkabiliyor o zaman olumsuz durumlarla karşılaştığım da oluyor." (G7, Kadın)

"Her uygulamanın Facebook, Whatsapp grupları var. Buradan hiç tanımadığınız insanlarla arkadaşlık kurabiliyorsunuz. İyi yönde arkadaşlıklarınız da oluyor, anlaşmazlığa düştüğünüz insanlar da oluyor. Sosyal ilişkileriniz bu yönde artıyor ister istemez. Ama ben uygulayamadığım için arkadaşlarım benimle dalga geçtiler ve moral olarak kendimi kötü hissettim." (G11, Kadın)

Yeni insanlarla tanışma, fikir alışverişinde bulunma noktasında iyi deneyimler yaşayan katılımcılar olduğu gibi olumsuz durumlar ile karşılaşan katılımcılar da mevcuttur. Aynı ortamda bulunmak ya da aynı uygulamaya katılmış olmak bazen fikir ayrılıklarına yol açabilmektedir. Bireyler arasında gruplaşma olabilmekte, eleştirel tutumlar sergilenebilmektedir. Araştırma sürecince 21 günlük çevrimiçi bilinçaltı ve uzaktan biyoenerji seansına aktif katılım sağlanmıştır. Bu esnada gerçekleştirilen gözlemlerde 82 grup üyesi arasında belli durumlarda anlaşmazlıklar gözlenmiştir. Çoğunluğun aynı fikirde olduğu

ortamlarda, karşıt görüşe sahip olan bireylerin belirttiği fikirler eleştirilmiş ve kınanmıştır. Süreçten etkilenen birey, psikolojik olarak kendisini kötü hissedebilmekte ve gruptan ayrılma hareketinde bulunabilmektedir.

Yeni Çağ inanışlarının üye kazanma yolları arasında, grup birliği önem arz etmektedir. Toplu halde yapılan terapiler, sohbetler, müzikli eğlenme ortamları grup dinamiğini canlı tutmak için kullanılan yöntemler arasındadır. Böylece bireyler dış dünya ile bağlarını kesebilmekte, ailelerine daha az zaman ayırabilmekte, eski arkadaş grupları ile görüşmeyi bırakabilmekte, grup içinden bireylerle birlikteliklerini devam ettirme talebine girebilmektedir (Kirman, 2010: 34-35). Bu konuda eski çevrelerinden kopuş süreci yaşadıklarını ifade eden katılımcılar bulunmaktadır.

"Bu uygulamadan sonra bazı insanların fikirlerinin, konuşmalarının basit gelmeye başladığını gördüm. Ufacık şeyleri sorun eden insanları komik bulmaya başladım. Düşünce yapım farklılaştığını için eski çevremden uzaklaştım. Kendim gibi düşünen insanları bulmaya özen gösteriyorum. Zaten onlarda bir şekilde beni buluyor." (G1, Kadın)

"Yeni edindiğim çevre açısından olumlu ama eski arkadaşlıklarım açısından olumsuz değişiklikler oldu. Artık sürekli olumlu düşünen, benzer konuları konuşabileceğim insanlarla olmaktan hoşlanıyorum. Eski arkadaş çevremle sürekli eski ve aynı meseleleri konuşup, olumsuzluklar aşılamaya başladığımızı fark ettim bu da insanın ruh halini çok etkiliyor. O yüzden eski çevremden uzaklaştım biraz. Kendimle kalmayı daha çok seviyorum. Daha çok huzurlu olduğumu hissediyorum." (G19, Kadın)

"Çok konuşkan ve sosyal bir yapım var. İnsanlarla konuşmak, bilgi alışverişi yapmak bence çok keyifli. Reikiden sonra dedikodu yapmamaya özen gösterir hale geldim. Olan bir sorun tabii ki konuşulabilir ama dedikodu yapmaktan ve yapan arkadaşlarımdan uzaklaştım. Ben istemesem de artık aynı frekansa gelemiyorduk zaten, iletişim kuramaz hale geliyorsun." (G24, Kadın)

Her birey, farklı bir sosyal yapı içerisine doğup yetişmektedir. Farklı toplumsal özelliklere ve eğitim seviyelerine sahip olmaktadır. Bu nedenle kültürel adetleri de çeşitlilik göstermektedir. Bourdieu (1980)'ya göre belirli bir hayat tarzı ve sosyoekonomik statüye sahip bireyler kendilerine özgü habituslarını oluşturmaktadır. Toplumsal sınıfların, ekonomik ve kültürel sermayeleri doğrutusunda zevkleri ve pratikleri arasında uyumlu bir ilişkli bulunması anlamına gelmektedir. Habitus, farklı konu ve koşullarda aynı tercihlere sahip olunan bir yaşam biçimini teşvik etmektedir (akt. Jourdain ve Naulin, 2016: 43). Katılımcıların eski çevrelerinden uzaklaşarak, üyesi oldukları harekete katılan bireyler ile sosyal ilişkilerini geliştirmeleri, farklı alanlarda oluşturdukları yaşam tarzları, bireylerin yeni habituslarını oluşturmaktadır.

"Aslında çok dışarı çıkan bir insandım. Çok fazla arkadaşım vardı. Hala arkadaşlarım var ama çok fazla görüşmüyorum. Daha çok kendi içime kapanmamla sonuç buldu diyebilirim. Bu konudan asla rahatsızlık duymuyorum, gayet mutluyum. Arkadaşlarımla istediğim zaman görüşebiliyorum tabii ki ama yalnız kalıp yoga yapmayı daha çok seviyorum. Artık eğlenmekten çok huzur bulmak daha önemli hale geldi benim için. Bir arkadaş ortamında çok fazla gürültü oluyor, çok fazla muhabbet dönüyor, belki birilerinin kul hakkına girmek daha mümkün oluyor çünkü dedikodu yapılıyor. Yoga sekiz koldan oluşuyor, mesela birincisi yama, bu tamamen yalan söylememek, hata yapmamak, ulusal ahlaki değerleri korumak anlamına geliyor. Dinle de bağdaştırılabilir. Çoğu dinde kötülük yapmamak, yalan söylememek, hırsızlık yapmamak çok önemli. Ben biraz bunu yapıyorum aslında. Eğer bir ortamda dedikodu varsa kaçıyorum. Ya da yalan söyleyeceğim bir durumun olmasından kaçınıyorum. Bunlara önem veriyorum." (G8, Kadın)

Meditasyon, biyoenerji ve reiki uygulamasına katılan katılımcıların zihinsel süreçlerinde yaşadıkları farklılaşma, sosyal çevrelerini dedeğiştirmiş durumdadır. Eski ilişkileri ile aynı sürekliliği sağlayamayan, birbirlerini anlamayan bireyler, bu ortamlarda mutsuz olabilmekte ve kendilerini geri çekebilmektedir. Kendi gibi düşünmeyen insanları dışarıda bırakabilmektedir. Hatta öyle ki bu insanları zaman zaman boş konuşan, gereksiz şeylere kafa yoran, vakitlerini tüketen kişiler olarak görmektedirler. Bu nedenle dahil oldukları grup üyelerine sempati besleyebilmekte, ortak paylaşım yapabilecekleri konuların daha fazla olduğunu düşünerek, benzer ilgi alanlarına sahip bireyler ile bir araya gelmek isteyebilmektedirler. Öte yandan tam tersi şekilde, sosyal çevreden tümüyle uzaklaşarak yalnızlaşabilmekte, içlerine kapanık bir hale gelebilmekte, kendilerine yeni bir dünya oluşturabilmektedirler. Özellikle bu noktada en belirgin yorum "dedikodu yapmaktan kaçınma, yalan söylememe" noktasında olmuştur. Geleneksel inançlarda dedikodu yapmak, yalan söylemek kötü ve yapılmaması gereken eylemler olarak görülmektedir. Yoga ve meditasyon uygulamalarında da benzer öğretiler mevcuttur. Bu nedenle Yeni Çağ inanışlarına katılan bireylerin yaptıkları eylemlerde geleneksel inanç kalıpları ile bağlantılı durumlar olduğu söylenebilir.

Sosyal ilişkiler üzerinde meydana gelen bir başka değişim ise farklı kişiler ile iletişim kurabilme becerilerinin gelişmesine yöneliktir. Bireyler empati yeteneklerini güçlendirerek, karşısındaki kişiyi daha iyi anlayabilmekte, olaylar karşısında sakin tutum sergileyebilmekte, sorunları konuşarak çözme yolunu tercih edebilmektedir.

"Bu uygulamadan önce kadınlara karşı önyargım vardı. Artık kadınlarla sohbet edebilir hale geldim. Önceden çekiniyordum, çünkü ilahiyat öğrencisiyim, doğudan geldim ve kadınlarla sohbet etmek benim için problemli. Şimdi ise cinsiyetçi bakış açımdan kurtuldum. Öz güvenim yerine geldi. Kelime haznemi geliştirmek zorunda olduğumu hissettim." (G12, Erkek)

"Sosyal ilişkilerimi çok iyi yönde etkiledi. İnsanlarla daha rahat konuşuyorum, iletişimim daha iyi oldu. Çekingen bir insan olduğumu düşünüyordum fakat bu aslında çekingenlik değilmiş, yeni tanıdığım birini önce izliyormuşum bunu öğrendim. Çevrem çok genişledi, eğitmen olduğum için ders veriyorum, pek çok kişiyle tanışıyorum." (G21, Erkek)

Meditasyon ve reiki uygulamasından sonra zihinlerini sakinleştirmeyi öğrenen bireylerin, iletişim süreçlerinde de iyileşmeler olduğu görülmektedir. Öfke kontrolünü sağlayabilme, karşı cinsle iletişim kurabilme, kendini ifade edebilme ve çekingen tavrı atabilme gibi sosyal etkileşimlerinin eskisine göre daha iyi olduğunu ifade eden katılımcılar bulunmaktadır.

"Eskiden sürekli kavga ederdim. Tanıştığım herkesle tartışırdım. Artık kavga etmek benim için bir zevk haline gelmeye başlamıştı. Şu an da kavgalı olduğum, küs olduğum kimse yok. Herkesle iyiyim. Eskiden yanıma gelmeye korkan insanlar şimdi benimle oturup sohbet etmek istiyorlar. Bu benim için önemli bir değişimdi." (G13, Erkek)

Bütün bu değişikliklerin dışında, sosyal ilişkilerinde herhangi bir değişim olmayan katılımcılar da mevcuttur. Böyle bir değişim olmamasının sebepleri olarak uygulama için fiziksel bir kurs ya da kuruma gitmemeleri, meditasyon, biyoenerji gibi uygulamaların bireysel düzeyde de yapılabilirliği, sosyal çevre ilişkilerinde eskiden de aktif olmama durumları gösterilebilmektedir. Dolayısıyla bu bireylerin tutumu Bourdieu'cu bir yaklaşımla mevcut habituslarının korunması olarak değerlendirilebilir.

"Sosyal çevre açısından hayatımda çok değişiklik olmadı. Çünkü bu uygulama için herhangi bir kursa ya da spor salonuna gitmediğim için sosyal çevrem aynı şekilde devam ediyor. Sadece arkadaşlarım ya da benim bu uygulamayla ilgilendiğimi bilip samimi olmadığım kişiler bazen nasıl yaptığımı ilgili ya da nasıl beslendiğimle ilgili bilgi edinmek için arıyorlar." (G4, Kadın)

"Hiçbir şey değişmedi. Ben her insanla arkadaşlık kurabilen bir insan değilim, biraz resmi bir insanım. Bu yüzden gittiğim salonda kendimi yakın hissettiğim sadece bir kişi oldu. Bunun dışında sosyal çevremde bir genişleme olmadı. Bu yönde bana bir katkı sağladığını söyleyemem." (G16, Kadın)

Bir bütün olarak değerlendirildiğinde bireylerin dış dünya ile ilişkilerinde Yeni Çağ inanışlarının etkisi olduğu söylenebilir. Sosyalleşme, grup içi dinamikler, birlik ve bütünlük duygusu süreç üzerinde belirleyici değişkenlerdir. Cinsiyet bazında bakıldığında erkek katılımcıların farklı insanlarla iletişim kurma kabiliyetlerinin güçlendiği, kadın katılımcıların ise yeni çevre edinme ve eski arkadaş ortamlarından uzaklaşma noktasında farklılaşmalar yaşadıkları görülmektedir.

3.5. Yeni Çağ İnanışlarının Din Üzerindeki Etkisi

Dini inançlar, davranışlar ve pratikler toplumların her döneminde varlığını sürdürmüş durumdadır. Sosyal hayatın koşullarına göre etki boyutları, uygulama düzeyleri değişiklik göstermektedir. Bu nedenle sabit bir olgu olarak kabul edilip tek bir boyutta incelemek mümkün görülmemektedir. Araştırma kapsamında yer alan bu kategoride, bireylerin dine bakış açıları, inanç sistemlerini nasıl kurguladıkları, mevcut geleneksel dini inançlar içerisinde kendilerini nasıl konumlandıkları, dine yönelme düzeyleri ve Yeni Çağ inanışlarının din olarak kabul edilip edilemeyeceğine dair görüşlerine yer verilmektedir. Aşağıdaki tablo görüşmecilerin hayatlarında dinin yeri ve önemine dair verileri içermektedir.

Tablo 3.3 Bireyler İçin Dinin Önemi

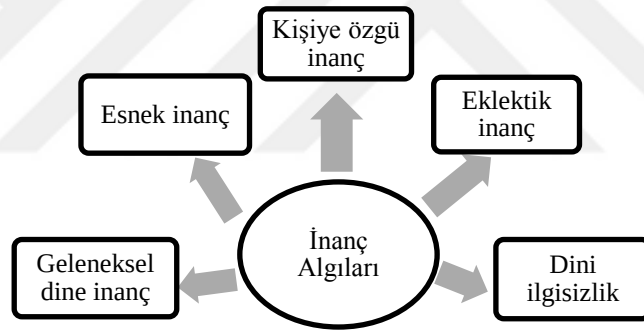
G1-Kadın	Önemli
G2-Kadın	Önemli
G3-Kadın	Önemli
G4-Kadın	Çok Önemli
G5-Kadın	Önemli
G6-Kadın	Çok Önemli
G7-Kadın	Çok Önemli
G8-Kadın	Çok Önemli
G9-Kadın	Önemli Değil
G10-Kadın	Önemli
G11-Kadın	Önemli
G12-Erkek	Çok Önemli
G13-Erkek	Önemli
G14-Erkek	Hiç Önemli Değil
G15-Kadın	Çok Önemli
G16-Kadın	Biraz Önemli
G17-Kadın	Önemli
G18-Erkek	Çok Önemli
G19-Kadın	Hiç Önemli Değil
G20-Erkek	Çok Önemli
G21-Erkek	Hiç Önemli Değil
G22-Erkek	Biraz Önemli
G23-Kadın	Çok Önemli
G24-Kadın	Önemli

Dinin hayatınızdaki önemi nedir sorusuna katılımcıların 9'u çok önemli, 9'u önemli, 2'si biraz önemli, 1'i önemli değil, 3'ü hiç önemli değil cevabını vermişlerdir. Araştırmaya kapsamında kadın katılımcı sayısı fazladır. Kadın katılımcıların 15'i dini önemli görmekte iken, 2'si önemli görmemektedir. Erkek katılımcılardan 5'i ise dini önemli görmekte, 2'si önemli görmemektedir. Örneklem grubunun genel itibari ile hayatlarında dine önem verdikleri söylenebilir.

3.5.1. Bireylerin Dini İnanca Yönelik Algıları

Bireyi aşan, duygu ve düşüncelerini etkileyen, eylemlerine yön veren güçler din olarak kabul edilmektedir (Günay, 2012: 220). Doğaüstü güçlerin, Tanrıların, ruhların varlığı, toplumsal düzlemde çeşitli deneyimler ve görünümlemler ile somutlaştırılmaktadır. Bu yüzden evrensel bir boyutta, bireylerin hayatlarında yer edinmektedir (Weber, 2016: 31). Bir dini inanca sahip olma, zaman ve mekân içerisinde, bireylerin iç dünyasında edindiği düşünce süreçleri ile birlikte dış dünyasında göstermiş olduğu toplumsal eylemleri etkileme, bunlardan etkilenme yoluyla farkı içeriklere, formlara sahip olabilmektedir (Akdoğan, 2004: 173). Yeni Çağ inanışlarının da sayı ve biçim olarak birçok farklılığı bünyesinde barındıran çeşitlere sahip olduğu görülmektedir. Bireylerin inanç ve maneviyat alanlarını nasıl kurguladıkları, Yeni Çağ inanışlarına katılım gerçekleştirdikten sonra mevcut anlam dünyalarının değişiklik gösterip göstermediğini tespit etmek, çalışmanın hedefleri arasındadır. Katılımcıların, kendi dini inançlarına yönelik gerçekleştirmiş oldukları tanımların genel özellikleri aşağıda yer alan tablodaki gibidir.

Şekil 3.12 Bireylerin İnanç Tanımları

Geleneksel toplumlarda inanma biçimleri kurgulanırken toplumun kabul ettiği, yerleşik inanç kalıpları, bireyler tarafından kabul edilmektedir. Modern toplumlardaki inanma biçimleri ise "kendimizin sebep olduğu bir karar verme" olarak ifade edilmektedir (Kirman, 2010). Bireylerin, dini inançlarını öznel tercihleri çerçevesinde belirlediği bir süreç karşılık gelmektedir. Böylece dini inançlar kendini yeniden üreterek mevcut toplumsal yapıya uyum sağlayabilirler. Katılımcılar genel itibarıyla yaşadıkları toplumun geleneksel dini olan İslam inancını benimsemektedir. İbadet ve ritüelleri gerçekleştirme noktasında farklılıklar mevcuttur. Aşağıda yer alan katılımcıların İslam dininin gerekliliği olan farz, emir ve yasaklara önem verdikleri ve gündelik yaşam pratiklerini bu doğrultuda kurguladıkları söylenebilir.

"Ben belli ritüellere sahip bir insanım. Rabbimizin emrettiği farzları elimden geldiğince yerine getirmeye çalışıyorum. Ama aynı zamanda bu farz görevleri yerine getirdiğim zaman cenneti

kazanabileceğimizi düşünmüyorum. Cenneti kazanabilmenin iyilikten, iyi insan olmaktan geçtiğini düşünüyorum ve ekstra iyilik yapmaya çalışıyorum." (G6, Kadın)

"İslam inancım var. Mesela yaptığımız çalışmanın da kurucusu yabancı biri ama sonuçta hepsinin yaratıcısı benim için Allah'tır. Koşulsuz sevginin olduğu bir dindeyiz aslında ama çevremizde hiç kimse asıl dinin gereği gibi yaşamıyor. Örneğin peygamberimiz kendi söküğünü kendi dikermiş ama ben görmüyorum şuan ki erkeklerde. Çok dindar dediğimiz erkekler bile bu konularda hiçbir şey yapmıyorlar. Ben böyle düşünüyorum. Kendi inancım koşulsuz sevgi dolu bir inanç." (G7, Kadın)

Access bars uygulamasını deneyimleyen katılımcı, inanç noktasında İslam inancına bağlılık göstermekte, katılmış olduğu Yeni Çağ inanışında da Allah inancını devam ettirmektedir. Bu noktada dini duygu ve düşüncelerinde herhangi bir farklılık oluşmamıştır.

"Ben çok dinli (dindar) bir ailede büyüdüm. Annem Ortodoks, babam Müslüman olduğu için her iki dinin harmanlanması içinde büyüdüm ve inanç konusunda çok özgür bir çocuktum. Bir yaratıcının olduğuna inanıyorum. Benim kendi içimde bir Tanrı, bir yaratıcı var, bunun sevgi, şefkat, merhamet ve güzelliklerden oluştuğunu düşünüyorum. İnandığın şeye yaklaşma yolunun iyi bir insan olmaktan geçtiğine inanıyorum." (G3, Kadın)

"İslam dinine mensubum hatta ailem muhafazakar ama ben o kadar muhafazakar sayılmam ama Müslüman'ım." (G18, Erkek)

Doğduğumuz andan itibaren hayata dair edinilen ilk bilgi ve deneyimler ailede gerçekleşmektedir. Sosyal ve kültürel değerler, aile içerisinde bireylere aktarılmaktadır. Dini inancın öğretilmesi ve benimsenmesinde de aile önemli bir kurum olarak görülmektedir. Bu nedenle ailenin sahip olduğu inanç, bireyleri etkilemektedir. Bununla birlikte çevresel faktörler, duygu ve düşüncelerde meydana gelen değişimler, zaman içerisinde aile bireyleri arasında inanma, ibadet yapma gibi dine yönelik tutumlarında farklılıklara sebep olabilmektedir.

"İnancım var tabi ki. Bazen kötü şeyler olduğunda inancımda bir dalgalanma olmuştu ama kalbimde sürekli Allah inancım vardı. Şimdi daha da güçlü olduğunu düşünüyorum. Yaşanan negatif şeylerde yaratana sığınmak yerine ondan şüphe etmenin bana bir şey getirmediğini öğrendim." (G20, Erkek)

Wach (1995: 12)'a göre dinin zihinsel boyuttaki görünümü inancı oluşturmaktadır. Bu inancın, içselleştirilip, pratiklerle hayata geçirilmesi ibadet boyutunu ifade etmektedir. İnanç boyutu bireyler için daha genel bir kapsam olarak görülürken, ibadet boyutu sosyal hayatta her birey için aynı şekilde geçerli olmayabilmektedir.

"Bir Tanrının varlığına inanıyorum. Evrende yalnız değiliz buna da inanıyorum ama ibadet yapma konusunda ibadete ihtiyaç duymuyorum. Onun eksikliğini hissetmiyorum. Örneğin namaz kılmadığım için kendimi kötü hissetmiyorum. İyi de hissetmiyorum. Benim için bir fark yaratmıyor." (G9,Kadın)

"İlahiyat öğrencisiyim. Müslüman bir ailede yetiştiğim için kendimi Müslüman olarak görüyorum. İnanç konusunda kimileri önyargıyla yaklaşır. Mesela ben ilahiyatçıyım ama şortla geziyorum. Kız arkadaşlarımla oturup sohbet ediyorum. Kimsenin beni yargılamasından çekinmiyorum. Din benim için bağlayıcı ve zorlayıcı bir şey değildir. Bütünleştiricidir. İnsanları kaynaştıran bir ortak noktadır. Bu yüzden kendi inancımı aşırı dindar ve bağlayıcı olarak görmüyorum. Biraz daha sevecen, yumuşatılmış ve toplumla kaynaştırılmış bir din anlayışım var." (G12, Erkek)

Modern toplumların farklılıklara açık yapısı, dini inanç ve pratikleri de etkilemektedir. Artık bireyler, zihinlerindeki inanç yapısını da esnetebilmekte, kendi istek ve talepleri doğrultusunda dönüştürebilmektedir. Yaratıcı bir gücü, aşkın bir varlığı kabul ederken, dine özgü pratik ve ritüelleri gerçekleştirilmemeyi tercih edebilmektedir. Böyle bir inanç sistemini alan yazında Grace Davie (1990) "ait olmadan inanma" kavramı ile açıklamaktadır. Araştırma kapsamında dini inanç tanımları Davie'nin kavramı ile örtüşen bireylerin olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda İslam inancının benimsendiği, Allah'ın varlığına inanıldığı fakat namaz kılma ve oruç tutma gibi farz kabul edilen ibadetleri yapma noktasında zayıf kaldığı ya da ibadet yapmaya ihtiyaç duyulmadığı söylenebilir. Gündelik yaşamda inanma ve ibadet yapma arasında farklılıklar yaşanabilmektedir.

Geleneksel dinde var olan emir ve yasakları katı, baskıcı, karmaşık bulan bireyler, daha çok ruhen iyileşme, maneviyat ve duygular ağırlıklı perspektif ile vaatler sunan Yeni Çağ inanışlarını sevecen, heyecanlı bulabilmekte, yönelmeyi tercih edebilmekte, kendi inançlarını, toplumun kabul ettiği inanç kalıplarından ayrı tutabilmektedir (Barker, 1989: 11).

"Aslında Müslüman'ım demiyorum, Müslüman değilim de demiyorum. Kendi benimsediğim bir inancım var. Alkol kullanmak mesela... Eğer ben alkol kullanıp da dışarıdaki insanlara zarar vermiyorsam bu bir günah olmamalı ya da benim bir erkek arkadaşım varsa, ben onu seviyorsam bu da günah olmamalı, ben açıksam, kapalı değilsem, açıklığının kimseye bir zararı yoksa bu da günah olmamalı diye düşünüyorum. Müslümanlık dinini çok eleştiriyorum. Çok fazla kısıtlamaları var. Benim çok net ve keskin sınırlarım yok. Kendime göre yumuşatıyorum her şeyi. Herkes dinini özgür yaşamalı. Etrafımda çok dindar insanlar tarafında tepki de görüyorum. Yoga yapacağın süreyi neden namaza ayırmıyorsun diyorlar. Beni yogaya ya da Hinduizm'e tapıyorum olarak görüyorlar ama Müslümanlarda Allah'a tapıyorlar, tapmak kelimesi kullanılmamalı diye düşünüyorum" (G8, Kadın)

Geleneksel dine sıkı sıkıya bağlılık gösteren bireyler tarafından Yeni Çağ inanışları ve bunlara katılanlar eleştirilebilmektedir. Dinden çıkaran, tehlikeli uygulamalar olarak

görülebilmektedir. Aynı zamanda uygulamalara katılan bireyleri sapkın, olarak nitelendirebilmektedirler. Katılımcılar arasında bu tarz olumsuz durumlar yaşayanlar olduğu görülmektedir. Böyle bir davranış modeli, Yeni Çağ inanışlarına katılan bireyleri, geleneksel dine karşı mesafeli tutabilmekte, uygulamaya ve gruplara bağlılık düzeyini arttırabilmektedir.

"Çok keskin sınırları olan bir inancım yok. Daha esnek benim için. Toplumun dayattığı şeyleri çok benimsemiyorum. Allah'ın bu kadar katı olmadığını düşünüyorum. Herkesi o kadar farklı yaratmış ki isteseydi, dileseydi herkesi aynı yaratabilirdi. Rabbim bile bu kadar esnekken bir dinin bu kadar katı olabileceğini düşünmüyorum. İyilik, doğruluk ve güven, bunların daha çok önemli olduğunu düşünüyorum ama biz biraz daha şekilci olmuşuz. Bundan uzaklaşmalıyız." (G17, Kadın)

"Günümüz toplumunun İslam inancına uygun bir inanca sahip olmadığını düşünüyorum. Bir "Allah var, bizler onun parçasıyız, insanlar hep yazılanı yorumladığı için o insanların dini benim dinim değil diyorum. Benim dinim çok güzel bir din. Korkutmaya yönelik değil. Yaptırımlar hukukta olur, devlette olur. Dini devletleştirirsen, din dinlikten çıkar. Amaç insanlara yaymak ve insanların doğruyu öğrenmesine vesile olmaksa o zaman sadece bu görevi taşımak, daha fazla yük bindirilmemeli diye düşünüyorum. Çünkü ben bu dünyada kalıcı değilim, sadece ruhumu ve ruhumun edindiği bilgileri alıp gideceğim. Ben neden bu bilgileri daha güzel yorumlamayayım. Benim dinim tamamen tevekkül dini. İnsanların birbirine saygı duyduğu, sevgi tohumlarını yeşerttiği bir din." (G24, Kadın)

Bireyler duygu ve düşünce dünyasında kabul ettiği gerçeklik değerleri ile örtüşmeyen durumlarda inanç sistemlerini yeniden şekillendirebilmektedir. Bu durumu Wuthnow (2002) "kişiye özgü din formları" olarak açıklamaktadır. Wuthnow'un tanımını destekler şekilde görüşmecilerin kendi dünyalarında yarattığı inanma biçimleri olduğu görülmektedir. Mevcut dini yapıyı problemlili gören, eleştiren bireyler "toplumun dini" ve "benim dinim" şeklinde bir ayrıma gidebilmekte, geleneksel dini katı ve baskıcı bulabilmekte, kendine özgü inanç sistemini keskin sınırlara dayanmayan, esnek ve affedici görebilmektedir. Çoğulcu yapıda farklı dinlerin, çeşitli özelliklerini bir araya getirerek, eklektik ve senkretik bir inanma biçimi de oluşturulabilmektedir. Erkek katılımcılardan 2'sinin böyle bir inanca sahip olduğu görülmektedir.

"Ben deistim. Ateist değilim ama Allah'a da inanmıyorum. Budizm'e merak sarıyorum. Onun var oluşuna ilğim var. Reenkarnasyona çok inanıyorum." (G14, Erkek)

"Bazen deist olarak tanımlıyorum, bazen İslam kültüründen etkileniyorum, doğduğum coğrafya olduğu için. Bazen sadece Tanrı inancım oluyor, bu ikisinin arasında bir yerdeyim diyebilirim." (G22, Erkek)

Bireyler, yaşadıkları olumsuz durumlar sonucunda dini inançlarında zayıflama hissedebilmekte, sorgulama ve eleştirel bir tutum takınabilmekte, dine karşı ilgisiz bir tavır

sergileyebilmektedir. Yeni Çağ inanışlarına katılımdan sonra mevcut dini inanışlarına karşı olumsuz durum yaşayan bireyler bulunmaktadır.

"Olduğu ölçüde dinimi yaşamaya çalışıyorum. Geç yaşta namaz kılmaya başladım. İnançlı olduğumu düşünüyorum ama yaşadığım olumsuz şeyler yüzünden, insanların dini kullanıp bu uygulamaları yapıyor olması yüzünden inancım biraz zayıfladı açıkçası." (G11, Kadın)

"Eskiden dinime çok düşkün bir insandım. Yasakları ve olması gerekenleri yaparak ya da yapmayarak yaşıyordum. Kur-an okurdum, her gün namaz kılmam da önemli gecelerde ibadetlerimi yapardım. Ama yaşadığım olumsuzluklardan sonra 2 yıldır dine inancım değişti. İsyankâr değilim ama dini daha çok sorgular oldum. Bir insan bu kadar şanssız olamaz diye düşünüyorum. Arkama dönüp baktığımda mutlu olduğum hiçbir şey olmadığını gördüm... Bu yüzden sorgular oldum. Allah'a, kadere inanıyorum ama herkesin dininin kendine olduğunu düşünüyorum... Etrafımdakiler, özellikle memlekette tanıdıklarım, Antalya'da yaşamaya ve yoga yapmaya başlayalı dinden uzaklaştığını düşünüyorlar, bu yüzden beni yadırgıyorlar, tepki gösteriyorlar, eleştiriyorlar. Birkaç kez fotoğraf paylaşmışım ve çok tepki aldım. Artık paylaşmıyorum...Yoga yapacağına namaz kılsana gibisinden laflar ediyorlar. Yogayla ilgili hiçbir fikirleri yok ve kötü bir şey olarak görüyorlar. Bundan birkaç ay sonra memlekete 2 aylığına kalmaya gideceğim ve şimdiden düşünüyorum orada yoga yapmadan ne yapacağım diye." (G16, Kadın)

Dini inançlarına bağlılık gösteren bireyler için Yeni Çağ inanışlarına katılma süreçlerinde yaşanan olumsuz tecrübeler kişilerin duygu, düşünce ve inanç dünyalarını da olumsuz yönde etkileyebilmekte, mevcut inanca yönelik sorgulamalar oluşturabilmektedir. Bunun yanı sıra aile, akraba veya sosyal çevre tarafından yanlış bir davranışta bulunulduğuna dair eleştiri gören bireyler, hem sosyal çevrelerinden hem de geleneksel dinden uzaklaşarak, farklı inanışlara bağlılık gösterme eğiliminde bulunabilmektedir.

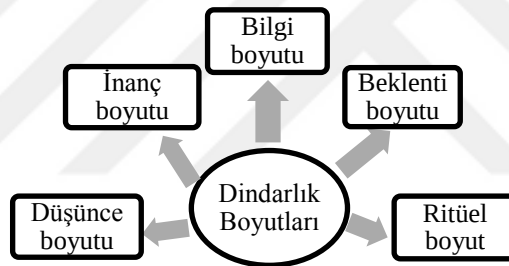
3.5.2. Bireylerin Dindarlık Düzeyleri ve Pratikleri

Dini tanımlama konusunda yapılan çalışmalarda anlamsal çeşitlilik açısından farklı görüşler bulunmaktadır. Bunlardan biri Stark ve Glock (2007: 251-253)'a aittir. Bireylerin, toplumsal yapıda dini inançları nasıl benimsedikleri ve içselleştirdikleri noktasında beş boyut öne sürmüşlerdir. Bunlar "dini tecrübe boyutu, ayinsel (ibadet) boyut, ideolojik (inanç) boyut, bilgi boyutu ve dini kanaatlerin etkilenme boyutu". Dindarlığın farklı biçimleri bu boyutların tamamı ya da herhangi biri ile ilişkilendirilebilir. Dini tecrübe boyutu, dindar bir bireyin aşkın varlığı hissetmesi gibi öznel tecrübelerle dayanmaktadır. İnanç boyutu, belirli bir dine ait ilkelerin, birey tarafından kabul edilmesidir. İbadet boyutu, bir dine yönelik gerçekleştirilen ayinler, dualar ve ritüeller gibi pratikleri ifade etmektedir. Bilgi boyutu, kutsal metinlerin, temel öğretilerin bilinmesini ifade etmektedir. İnanç boyutu ile oldukça bağlantılıdır. Son

olarak etkileme boyutu, dini inanç ve pratiklerin, bireylerin gündelik yaşamlarında nasıl etki gösterdiği ile ilgilidir. Faulkner ve De Jong (1966: 248) dindarlık için beş boyuttan söz etmişlerdir. Ritüel boyut, kiliseye katılma, dua gibi pratikleri, deneyimsel boyut, yaşamdaki amacı, düşünce boyutu, ilahi olanla birlikte olma süreçlerini, entelektüel boyut varoluşu anlama ve yorumlamayı, etki boyutu ise davranışların sonuçlarını içermektedir. King ve Hunt (1975: 14) ise dindarlığı dokuz boyut üzerinden açıklamışlardır. Adanmışlık, kiliseye katılma, örgütsel faaliyetler, finansal destek, dini bilgiyi araştırma talebi, büyüme ve çabaya açık olma, dışarıya uyum sağlama, dikkat çeken davranış, göze çarpan bir bilinç. Görüldüğü üzere farklı din ve mezhepler için geliştirilen ölçekler birbirleri ile benzer özellik göstermektedir.

Yeni Çağ inanışlarının, bireylerin dini inançları üzerindeki etkisinin belirlenebilmesi amacıyla görüşmecilerin dindarlık düzeyleri ve pratiklerine yönelik sorular yöneltilmiştir. Verilen cevaplar ekseninde bireylerin dindarlık boyutlarına yönelik oluşturulan alt temalar, Stark ve Glock (1962), Faulkner ve De Jong (1966), King ve Hunt (1975)'un çalışmaları temel alınarak kurgulanmıştır.

Şekil 3.13 Bireylerin Dindarlık Düzeyleri

Çalışma kapsamında bireylerin dindarlık düzeylerinin en çok düşünce ve tecrübe boyutu üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Özellikle bireysel düzeyde bir inanca sahip olma, duygu ve düşünce dünyasında benimsenen aşkın varlığa inanma biçiminin fazla olduğu söylenebilir.

"İslam dininin kalıplarına göre dindar değilim ama benim kendi içimde müthiş bir inancım vardır. Üzüldüğümde ya da bir şey istediğimde hep Allah ile konuşur, dua ederim. Bu anlamda inançlı bir insanım ama belli kalıpları çok fazla yerine getirmiyorum." (G7, Kadın)

"Dindarlık benim bildiğim Allah ile kul arasında olan bir şey. Dış görünüş olarak bakarsak kendimi dindar olarak görmüyorum. Ama inandığım inanca göre ibadetler yapıyorum. Ne kadar dindar olduğumuz öbür tarafa gidince belli olacak. Çünkü ben ne kadar dindarım desem de söylediklerim ve yaptıklarım uymuyorsa dindarlığım tartışılır." (G12, Erkek)

"Dindarlık kişiden kişiye değişir. Düzenin dayattığı gibi bir dindar değilim. Bütün dinlerde var olan, iyilik, güzellik, doğruluk öğretileri çerçevesinde yaşamaya çalışıyorum." (G17, Kadın)

Luckmann (2016: 73) bireysel dindarlığı "kilise tarafından kabul edilen, psikolojik ve tatmin eden ihtiyaçlar" olarak belirtmektedir. Çağdaş sekülerleşme teorilerinde ifade edildiği gibi modern dünyada inanç sistemleri bireysel bir forma dönüştüğü için, toplum tarafından kabul edilen din ve ona uygun dindarlık biçiminin dışında kalan bireyler, "içe dönük" bir dindarlık modeli benimsemektedir. Bu noktada özellikle İslam inancına yönelik ibadet ve ritüellerin çok gerçekleştirilmediği, toplumun dinine karşı mesafeli bir duruş sergilendiği, çeşitli açılardan eleştirel bir tutum içerisinde olunabildiği ve daha çok inanılan aşkın varlığa (Tanrı/Allah) duygu ve düşünsel yönden bağlılık, minnet duymaya yönelik bir dindarlık biçimine sahip olunduğu görülmektedir.

"Din benim için önemli ama çok da dinle alakalı sorumlulukları yapmıyorum. Herkesin dini kendine diye düşünüyorum. Bu yüzden dini konuları başkasıyla konuşmayı çok sevmiyorum. Mecbur kalmadıkça çok yorum yapmıyorum. Kendimle Allah arasında olan bir şey. Diğerlerinin inancına da saygı duyuyorum." (G13, Erkek)

"Kendimi dindar olarak görüyorum ama bu farklı bir dindarlık yani dinin gereklerini yerine getirmiyorum ama salih amel noktasını da boşlamıyorum kötülükten uzak durmaya çalışıyorum, kimse hakkında kötü yorumda bulunmuyorum, iyilik yapmaya çalışıyorum ama dediğim gibi namaz kılmıyorum bazen oruç tutamadığım da oluyor. Namaz kılıp kötülük yapabileceğini sanmaktansa namaz kılmayıp iyilik yapmayı tercih ederim. Etrafımda zaten ibadetlerini yerine getirsen yogaya ihtiyaç duymazsın diyen insanlarda var. Özellikle aile tarafım muhafazakar olduğu için yogaya gittiğimi öğrenen akrabalar beni baya yoldan çıkmış olarak görmüşlerdi." (G18, Erkek)

Bireysel düzeyde dindarlık anlayışına sahip olan bireyler, ibadet yapma noktasında aktif olmayabilmektedir. Bu nedenle dindarlığın bireysel düzeyde değil toplumsal düzeyde olması gerektiğini düşünen sosyal çevreler tarafından eleştirilerle de karşılaşabilmektedir. Yeni Çağ inanışlarından yoga uygulamasına katılan bir katılımcı olumsuz durumlarla karşılaşmış, yoldan çıkan, sapkın biri olarak etiketlenmiştir.

"Elimden geldikçe Müslümanlığın şartlarını yerine getirmeye çalışıyorum. Dört dörtlük diyebilir miyiz bunu ben bilemem ama kendimce uygulamaya çalışıyorum." (G2, Kadın)

"Fazlasıyla Allah inancım var. Dindarlık ölçütü tam olarak ne bilmiyorum. Dindar olman için çok fazla namaz mı kılman gerekiyor o anlamda mı yoksa Allah'a inanç kısmında mı bunu bilemiyorum ama özel günlerde ciddi anlamda ibadet ederim ve gerçekten o ibadetlerimin karşılığının da gelebileceğine kesinlikle inanırım." (G4, Kadın)

İnanç konusunda İslam dinine bağlılık düzeyi yüksek olan ve dinin gerektirdiği şekilde davranmaya özen gösteren bireyler de bulunmaktadır. Buna ek olarak dine dair bilgi düzeyi yüksek olan fakat pratikler noktasında fazla bir tutum sergilenmeyen davranışlar da görülebilmektedir. Çocuk yaşta alınan din eğitiminin devamında yetişkinliğe ulaşıldığında, bilgi ve tecrübe boyutları değişkenlik gösterebilmektedir.

"Çok aşırısına karşıyım. Ama dinide biliyorum. Küçükken dini eğitimde aldım. Zaten bunlar çocuk yaşta oturuyor insanda. Dinin ana temellerini yerine getirebilmek bana göre yeterli. Çok derine inmek sıkıntılı diye düşünüyorum. İndiğini iddia edenlere de inanmıyorum. Her şeyin normal olması gerekiyor." (G20, Erkek)

Dindarlık noktasında ele alınan bir başka boyut ise beklenti durumudur. Bireyler, çeşitli talepler doğrultusunda dindarlık sergileyebilmektedir. Olumsuz durumlar yaşandığında, ölüm korkusuna sahip olduğunda dini bir inanca tutunmak, kurtuluşa giden bir yol, sığınma aracı olarak görülebilmektedir. Kötü olayları atlatan birey dindarlığında bir düşünüş yaşayabilmekte, bu nedenle suçluluk duyabilmektedir. Faydacı bir yaklaşımla oluşan bu dindarlık modelinde bireyler, istek ve talepleri gerçekleştirdiği ölçüde dine bağlılık gösterebilmekte, aksi durumda uzaklaşabilmektedir.

"İnanırım ama dinin gerektirdiği şekilde yaşadığımı düşünmüyorum. Belli başlı şeylere inanıyorum ama o kadar bağlı değilim. Bu yaşam şartlarımız, büyüme şeklimizle alakalı. Tabi ki Allah'ın varlığına inanıyorum ama belli noktalarda kendi menfaatimi düşünerek hareket ediyorum. Mesela açık giyinme diyor ama şort giyiyorum... Belki de o kadar içten inanmıyorum bilmiyorum kendimi sorgulayabilirim bu konuda." (G5, Kadın)

"Kendimi dindar bir insan olarak görmüyorum ama inançsız da görmüyorum. Kötü bir şey yaşadığımda direkt dua ediyorum. Yaşadığım kötü şeyin son bulup iyi şeyler olmasını diliyorum. Bu alışmışlıkla da alakalı olabilir. Ailem inançlı olduğu için bu bana öğretilmiş olabilir belki. Mesela hayırlısı olsun diyoruz ve bir şey olmuyor ya o olmadığında ben çok üzülüyorum. Sonra aradan zaman geçiyor gerçekten iyi bir şey oluyor o zaman diyorum ki biri var ve önce bilerek kötü yapıp sonra iyisine kavuşturuyor. Tam bu noktada inanasım geliyor. Ama orda kalıyor, ötesine geçmiyor." (G9, Kadın)

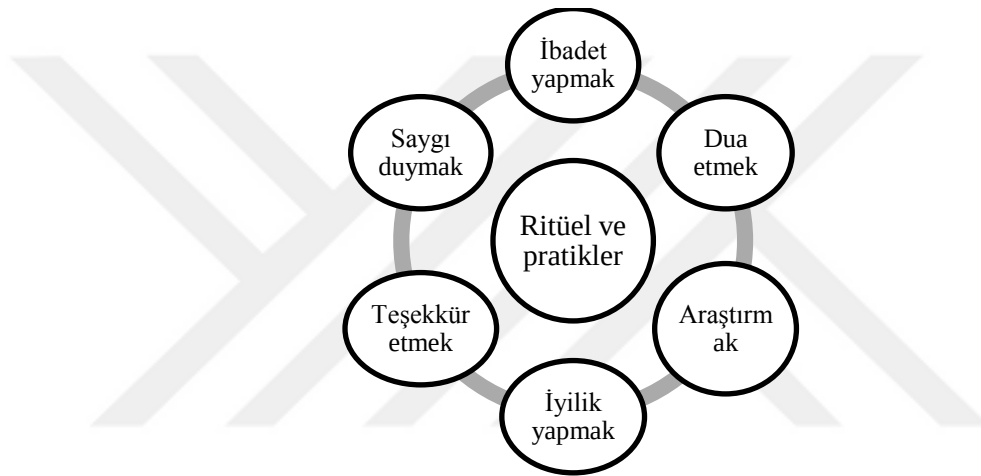
Bütün bu boyutların dışında kendisini dindar olarak görmeyen bireyler de bulunmaktadır. Herhangi bir inanca mensup olmayan bireyler, mevcut geleneksel dini ve öğretileri eleştirebilmektedir.

"Kendimi hiç dindar görmüyorum. Küçükken camiye dalga geçmek için gitmiştim birkaç kez. Sureleri falan bilmem. Abdest almayı bilmem. Bu derece inancım yok." (G14, Erkek)

"Hiç görmüyorum. Kesinlikle dindar bir insan değilim. Bir dinin öğretilerine göre de yaşamıyorum. Çünkü bir dinin kurallarına göre yaşadığını iddia eden insanların ne derece yaşadıkları malum. Tamamen kendi benimsediğim hayat felsefemde yaşamımı sürdürmeyi tercih ediyorum." (G19, Kadın)

Dindarlık boyutları, bir topluluğun ya da bireyin dini inanç konusunda nasıl bir tutum sergilediğinin belirlenmesinde faydalı görülmektedir. Mevcut sosyal yapı ve hayat şartları, inanç düzeylerini etkileyebilmektedir. Çalışma kapsamında elde edilen verilerde bireylerin daha çok düşünce ve tecrübe boyutlarında bir dindarlık anlayışlarına sahip olduğu görülmektedir. İbadet ve ritüeller noktasında gerçekleştirilen pratikler farklılık göstermektedir.

Şekil 3.14 Bireylerin İnançlarına Yönelik Pratikler

Ritüeller ve ibadetler bir dini inancın canlılığı olarak görülmektedir. Aynı dine mensup kişilerin ortaklaşa gerçekleştirdikleri ibadetler inancın güçlenmesinde önemli bir faktördür. İslam dininde ibadet yapmak "imanın süsü" şeklinde değer görmektedir. Gündelik hayatın planlanması, yürütülmesinde pek çok formüller, hükümler, ibadetler ve pratikleri içermektedir. Bu yönüyle toplumda bütünleştirici etkisi bulunmaktadır (Günay, 2012: 247-248). Katılımcıların inanca yönelik pratiklerinde en çok İslam dininde farz olan namaz kılmak, oruç tutmak, Kur'an okumak, zekât vermek ibadetlerini gerçekleştirdikleri görülmektedir.

"Namazlarımı kılmaya çalışıyorum. Kur'an okumaya çalışıyorum. Açıklamasında bize ne anlatmak istediğini anlamaya çalışıyorum. Yani yaratıcının bizden ne istediğini anlamaya çalışıyorum." (G1, Kadın)

"Namaz kılıyorum. Oruç tutuyorum. Kur'an-ı Kerim okuyorum. Tesbih çekiyorum zikirlerim var. Rabıtam var aynı zamanda." (G6, Kadın)

"Kur'an-ı Kerim'de geçen her şeyi yapmak Müslümanlıksa ben Müslüman'ım diyemem ama namaz kılabilirim. Çünkü Tanrıyla aramda tam o vakitler bir kapı açılıyormuş ve ben isteklerimi,

dileklerimi ona söylüyormuşum gibi hissediyorum. Benim namazımda bir duayı yanlış okumanın bir önemi yok. Tamamen Tanrıyla aramdaki hissiyat önemli benim için. Bir de namazdaki çoğu hareket yoga hareketlerine çok benziyor ve çıkış yıllarına bakarsak namaz hareketleri yogadan esinlenmiş gibi geliyor bana. Bu yüzden seviyorum kılmayı. Oruç tutuyorum. Yalan söylemekten, hırsızlık yapmaktan, kötü huylardan kaçınıyorum." (G8, Kadın)

"Namazlarımı kılıyorum. Kuran'ın Türkçe meallerini okuyup anlamaya çalışıyorum. oruç tutuyorum. Zekatımı veriyorum. Kendimce gerekenleri yapmaya çalışıyorum." (G20, Erkek)

İbadet yapma noktasında özellikle namaz kılmak daha fazla yapılan bir pratik olarak görülmektedir. Burada dikkat çeken bir diğer husus da G8'in ifadeleridir. Yeni Çağ inanışlarından yoga uygulamasına katılan katılımcı yoga hareketlerini namaz hareketlerine benzettiği için namaz kılmaktan hoşlandığını ifade etmektedir. Yeni Çağ inanışlarının, bazı durumlarda bireylerin dini pratiklerinde destekleyici ya da tetikleyici bir işlev gördüğü söylenebilir. İnanca yönelik farz ibadetlere ek olarak yapılan ritüellerden bir diğeri ise dua etmektir.

"Genel olarak çok fazla dua ederim. Dua benim pratiğim olabilir. Belirli zamanlarda kendimce insanları mutlu etmeyi seviyorum. Bunu karşılık beklemeden yapıyorum. Bunun olumlu sonuçlarını görünce de çok mutlu oluyorum." (G4, Kadın)

"En çok dua ediyorum. Namaz kılıyorum. Oruç tutuyorum. Düzenli yapmaya çalışıyorum. Arada tabi ki eksiklerimiz oluyor. Ama kılık kıyafet konusunda aynı fikirde değilim mesela. Ben kadının bu kadar kapatılması, bastırılması gerektiğini düşünmüyorum. Kuran'ın da farklı yansıtıldığını düşünüyorum. Kılık kıyafet dışındaki şeyleri yapmaya çalışıyorum. Allah ne kadar kabul ederse artık. Her şeyi o biliyor sonuçta. Bir surede "İlk sorguya çekeceklerim dinciler, dini pazarlayan insanlar" diyor mesela ama bugün birçok insan dini alet ederek insanları kandırmaya çalışıyor. Kimse açıp da doğru düzgün okumuyor bence." (G17, Kadın)

İnanca yönelik pratikleri gerçekleştirirken geleneksel dinde yer alan çeşitli kural ve yasaklara eleştirel yaklaşan bireyler de bulunmaktadır. Bu durumun ise mevcut bireysel dindarlıktan ayrı tutularak, dini öğretileri topluma aktaran karizmatik liderler üzerinden gerçekleştiği görülmektedir. Söz konusu süreç için ise dinin bilgi boyutuna vurgu yapılmaktadır.

"Pek çok insan araştırmıyor. Ateistler de buradan ortaya çıkıyor. Allah var mı yok mu diye soruyor. Kur'an-ı Kerim'de ilk ayet zaten "oku". Oku araştır diyor, zaten okuyup araştırdığında bir şeyleri anlıyorsun. İlk yapılması gereken de bu bence." (G13, Erkek)

Dini bir inanca sahip olmak için okumak, araştırmak ve öğrenmek de bir pratik olarak kabul edilmektedir. Doğru edinilen bilgi sayesinde güçlü bir inanca sahip olunabileceği düşüncesi olduğu görülmektedir. Bunun dışında iyilik yapmak, güzel davranmak, yardımlaşmak, kutsal olan varlığa teşekkür etmek, şükretmek gibi manevi değerlere yönelik davranışlar da inancın pratikleri olarak kabul edilmektedir. Yaratıcı ile kurulan bağın sevgi duyularak pekişebileceğine inanıldığı söylenebilir.

"Gökyüzüne bakıyorum. Teşekkür ediyorum. Yaptığım her eylemde yaratıcıyı düşünüyorum ve onu sevdiğim için onunla birlikte olmak istiyorum. Dini görevlerimi yapıyorum." (G2, Kadın)

"En çok yardımlaşma konusunda dikkat ediyorum. Durumu olmayan kişilere yardım yapıyorum. Kıyafet gibi, kitap gibi şeylerde yardım ediyorum. Ya da bazı çalışmalarında alma verme dengesi olması için ücret talep etmiyorum ama yardıma muhtaç insanlara yardım etmelerini istiyorum. Bunun dışında ara ara camiye gidiyorum, aslında bunun toplumumuzda daha da yaygınlaşması gerektiğini düşünüyorum. Nasıl ki Hristiyanlar haftanın belli günlerinde kiliseye gidiyorsa bu bizim dinimizde de olmalı. Örneğin camiden kadınlar soyutlanıyor. Sanki camiye kadınlar giremezmiş gibi bir durum var bunun ortadan kalkması gerekiyor. Bu sayede insanların daha iyi olabileceğini düşünüyorum." (G7, Kadın)

Katılımcı, kadınların camiden soyutlandığını düşünmektedir. Toplumsal olarak erkeklere oranla kadınların daha az camiye gitmesi durumuna bir eleştiri getirilmektedir. İbadet yerlerine katılımda cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının, dini inancı pekiştirebileceği düşüncesinin olduğu görülmektedir. Erkek katılımcılardan ise camiye giderek bir pratik gerçekleştirdiğini ifade eden olmamıştır.

İbadet noktasında aktif bir eylem gerçekleştirmemesine rağmen toplumsal olarak eleştirilme, ayıplanma kaygısı ile dine dair yapılan ritüellere saygı duyan bireyler de bulunduğu görülmektedir. G9'un ifadeleri ile Ezan okunduğunda müziği kapatması ve bunu yalnızca yanında biri varken yapması, dinin toplumsal ve bireysel düzeyde etki boyutunun önem taşıdığını göstermektedir. Aynı zamanda sosyal çevre de bireylerin inanca yönelik pratiklerinin şekillenmesinde etkili bir faktördür.

"Müzik çalarken ezan okunduğunda müziği kapatmak mesela... Yalnızken kapatmıyorum ama yanımda biri olduğunda onun inancına saygısızlık yapmak istemediğim için kapatıyorum. Bu biraz da çevremdekilerle alakalı. Ben kiliseye gittim mesela kilisede yasak olduğu için şapkamı çıkarmıştım. Hristiyan değilim ama tamamen saygıdan dolayı yapmıştım." (G9, Kadın)

Son olarak dine yönelik herhangi bir ritüel ve pratik gerçekleştirmeyen katılımcılar da mevcuttur. Bu durumun bireysel düzeyde çeşitli sebepleri bulunmaktadır.

"Dinin gerektirdiği şekilde sanırım uzun zamandır hiçbir şey yapmıyorum. En azından bir Yasin okuyordum mesela ama uzun zamandır okumuyorum. Küçüklük döneminde namaz da kılardım ama o zamanla köreldi. Eteğimi, başörtümü nereye gitsem yanımda götürürdüm ama büyüdükçe o isteğim gitti. Nedenini ben de bilemiyorum. Kendimi iyi hissetmek için dua ederim ama onun dışında bir şey yapmıyorum uzun zamandır." (G5, Kadın)

"Ben daha çok Budizm'in görüşlerine yönelik yaşıyorum. Oruç tutmuyorum, zekât vermiyorum, sevap işleyecek bir şey yapmıyorum. Daha çok iyi insan olmaya çalışıyorum. Kendim istediğim için bir şeyleri yapmalıyım. Çünkü İslam'da kitapta yazan şeylerin doğru olduğuna inanmıyorum. Nereden biliyoruz ki görmedik sonuçta. Belki öyle değil. Dindar bir ailede büyüdüm. Annem, babam da çok inançlı değil. Bu yüzden din benim için önemli değil. Kendi hayatımda neyi, nasıl istiyorsam öyle yapıyorum." (G14, Erkek)

"Çok inançlı olmadığım için İslam'ın pratiklerini de yapmıyorum. Namaz kılmam, oruç tutmam, Kur'an okumuşluğum var ama tamamen anlamak için, merak ettiğim için okudum ve bunu söylemem ne derece doğru şu an bilemiyorum ama çok ataerkil bir din olduğunu düşünüyorum. Her şey erkeklere serbest ama kadınlara haram resmen. Zaten bunları okuduktan sonra din ve inanç noktasındaki düşüncelerim çok değişti." (G19, Kadın)

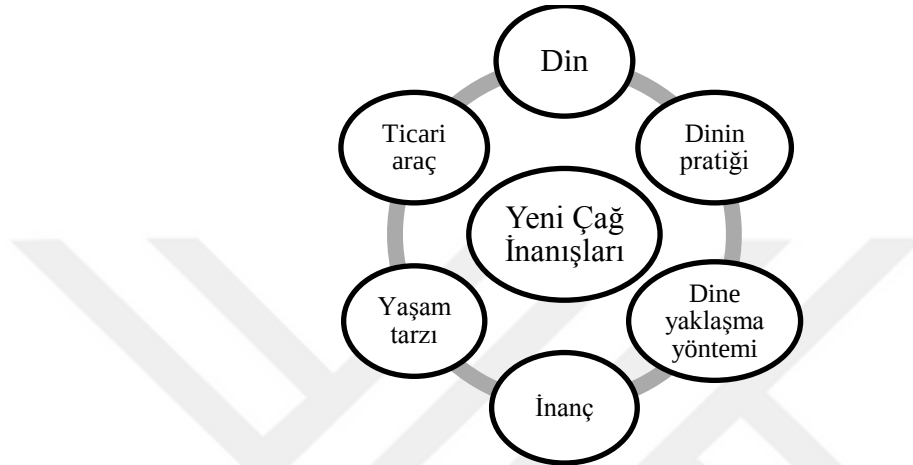
Bireylerin doğup büyüdüğü sosyal çevreleri değişmeye başladıkça duygu, düşünce ve inanç dünyaları da değişebilmektedir. Ailede alınan eğitimin zaman içerisinde etki boyutu azabilmekte, bu durumda sosyal çevre tarafından, aykırı davranışlar sergilediği düşünülen bireyler eleştirilebilmektedir. Kişi bir araştırma, öğrenme, sorgulama, değerlendirme sürecine gidebilmekte, bunların sonucu olarak da inanç dünyasını şekillendirebilmektedir. Bu nedenle dindarlık düzeyi, inanç boyutu ve pratikleri bireysel tercihlerine göre artabilmekte ya da azabilmektedir.

3.5.3. Yeni Çağ İnanışları ve Din İlişkisi

Yeni Çağ inanışları, modern toplumlarda bireylerin geleneksel dini inançlarına yönelik ortaya çıkan anlamsal kopuş döneminde düşünmeye teşvik eden yeni bir yol, yöntem olarak görülebilmektedir. Leger (2015: 326)'e göre dini inanç ve dindarlık formları, değişim sürecinde yapısal olarak parçalı ve belirsiz bir süreç yaşayan toplumlarda yeniden şekillenmektedir. Dini alanın sınırları, dinamikleri geçmiş dönemlerden farklı olarak modern toplum ile yeni bir uyum gösterebilmektedir. Bireylerin, çeşitli dinlerin özelliklerini bir araya getirerek kendilerine göre bir inanç sistemi geliştirmeleri, Yeni Çağ inanışlarının bir özelliğidir. Böylece "yamalı bohça" (Patchwork) görünümünde karma bir inanç sistemi gelişmektedir (Kirman, 2010: 70). Uzakdoğu kökenli ortaya çıkan Yeni Çağ inanışlarının ideolojik yapısı ve faaliyetleri, Batı toplumlarında dönüşüm geçirerek yeni bir formda

görünürlük kazanmış durumdadır (Swatos, 1998; Campbell, 1999). Bu uygulamaların bir din olarak görülüp görülmemesi durumu, bireyler için farklılık göstermektedir. Araştırmaya katılan katılımcılar Yeni Çağ inanışlarını bir din, dine yaklaşımda yol/yöntem ya da dinin pratiği olarak görebilmektedir. Din olarak kabul etmeyen fakat inanç olduğunu düşünen katılımcılar da bulunmaktadır. Bunların dışında dinle herhangi bir ilişkisi olmayan, yaşam tarzı, sosyal faaliyet ve ticari araç olarak gören katılımcılar da mevcuttur.

Şekil 3.15 Yeni Çağ İnanışları ve Din İlişkisi

Yeni Çağ inanışları, ortaya çıktıkları dönem ve koşullar, çerçevesinde dini bir görünüm sergileyebilmektedir. Örneğin Reiki'nin Budizm, Meditasyon ve yoganın ise Hint dinlerinden esinlendiği bilinmektedir. Batı'ya gelme koşulları, kendilerini tanımlama şekilleri ve sunduğu uygulamalar, pratikler, ve üyelerin bu hareketleri içselleştirme biçimleri ile bireyler için bir din olarak görülmeyebilmektedir (Yitik, 2014: 257). Bireyler, Yeni Çağ inanışlarını, içerdiği öğretiler, taşıdığı olumlu mesajlar neticesinde din ile benzer görebilmekte, bu hususta değerlendirebilmektedir. Din olarak kabul edilen bu uygulamalar, geleneksel dinde olduğu gibi kalıplaşmış doktrinlere sahip, kuralları net bir din değil, daha esnek, tavsiye ağırlıklı bir din olarak görülmektedir. Bu durumun kişisel algı, beklenti ve düşünce yapısına göre şekillendiği söylenebilir.

"Temelinin dine dayandığını düşünüyorum. Çünkü enerji Allah tarafından verilmiş bir şey ve iyi bir amaca odaklanılarak kullanılan bir şey. Allah'ta Kuran'da hep iyiyi tavsiye ediyor. Kötü bir şey tavsiye etmediği için hizmet ettikleri amacın aynı olduğunu düşünüyorum." (G20, Erkek)

"Hem din hem bilim olarak görüyorum. Yoga bana göre hem din hem de bilimdir ama dini bilim gibi inceleyen bir daldır. Sonuçta bir öğreti içeriyor bu yüzden din olduğunu düşünüyorum. Sonuçta her din senin temizliğine kadar kurallar içeriyor. Yoga da bir öğreti. Bu bakımdan din olarak bakılabilir. Bilim olarak da bakılabilir. Çünkü senin yaşamını etkiliyor. Örneğin nefes çalışmaları senin vücudunu etkiliyor, ilaçlara gerek olmadan kendi sağlığına etki edebiliyorsun. Bu biraz kişinin nasıl baktığıyla alakalı bir durum." (G21, Erkek)

Yeni dini hareketlerin uygulamaları, pratikleri ve inançları çeşitlilik göstermektedir. Genel olarak çoğu, üyelerine kurtuluş beklentisi sunmakta, tedavi edici faydalar, maddi başarı, iç huzur, iyi bir talih ve ölümden sonra mutluluk gibi vaatler içermektedir. Bu noktada din olarak görülebilmeleri olağandır. Bireyin kendi hayallerini gerçekleştirmesi ve yaşamları için sorumluluk almalarını hedeflemektedir (Wilson, 1999: 7). Yeni Çağ inanışlarının din olup olmadığı noktasında kesin bir düşünce yapısına sahip olamayan bireyler için, bu inanışlar dinin bir kolu, pratiği olarak görülebilmektedir.

"Dinde Tanrıya güvenmek, ahiret inancı, kader olayı, bizi birinin yönettiğine ve her şeyi ondan istemeye olan inancımız var. Meditasyon yaparken de evrene bir inanç, olumlu mesaj gönderip, karşılığını almak var. Bence temeli aynı mantığa sahip. Dua ederken eğer inançlıysan Allahtan istersin ama inançsızsan evrenden istersin..." (G9, Kadın)

Dua, Allah/Tanrı'dan kendimiz ve sevdiklerimiz için istediğimiz yardımlardır. Meditasyon yaparken de evrenden, aşkın olan varlıktan talepte bulunmak söz konusudur (Frawley, 2013: 242). Geleneksel dinde yer alan dua ibadeti ile meditasyon arasında benzerlik görülebilmektedir.

"Dinin bir parçası olabilir belki... Namaz da bir meditasyon olabilir, onda da fiziksel egzersizler var. Eğilip kalkıyorsun, çeşitli hareketlerin var. Bunu bir parçası olarak değerlendirebilirsin. Ama bir dindir demek çok yanlış. Din çok daha geniş olgu." (G17, Kadın)

"Din bir yolsa reiki de bir yöntemdir. Yöntem farklılığı elbette olabilir. Biz aslında abdest alırken çeşitli hareketler yapıyoruz, kötü bir şey duyduysak diye kulakları yıkıyoruz; kötü bir şey söylediysek diye ağzımızı yıkıyoruz... Yani bizim için Allah yoluna çıkmamızda bir engel varsa onların hepsinden temizleniyoruz aslında. Ama bu bizi Müslüman yapmaz, bu bizi daha iyi bir Müslüman yapar sadece. Benim yaptığım şeyde de enerji bittikten sonra elleri, kolları yıkamak var. Reikide de dengeye ulaşmış oluyorsun. Evet inandığım bir din var ama reiki, bu inandığım dini uygulama aşamasında geliştirdiğim ekstra bir yöntem diyebilirim." (G24, Kadın)

Yeni Çağ inanışlarında gerçekleştirilen uygulama pratikleri, geleneksel dinde yer alan ibadet ve ritüeller ile benzer görülebilmektedir. Bu nedenle dinin başka bir yöntemi olarak kabul edilebilmektedir. Bunun yanı sıra namaz hareketleri yoga duruşlarına, meditasyon esnasında evrenden isteklerde bulunma dua etmeye, reikiden sonra enerji geçişlerinde dengenin sağlanabilmesi için ellerin ve kolların yıkanması ise abdest almaya benzetilmektedir. Her iki temelde de bireylerin yaratıcı bir varlığa inanma boyutlarının yüksek olduğu, uygulama ve pratikte farklılıklar yaşadıkları söylenebilir.

Birey ile kozmik yapılar arasındaki gerçekliği anlamak ve farkına varmak Yeni Çağ inanışlarının temel amaçlarıdır. Sonsuzluk ve sınırsızlığın birleşmesi sonucu bireyin kutsal ile arasındaki farkı en aza indirerek, statüsünü yükseltmeye çalışmaktadır (Krishnananda, 1981: 9). Yeni Çağ inanışları dini gelenekleri etkileyerek, bireyin bedensel ve zihinsel açıdan arınmasında ve aydınlanmasında bir araç olarak görülmektedir (Berry, 1971: 113). Söz konusu süreç içerisinde din olarak kabul edilmese de bireyleri dine yaklaştıran bir yöntem olarak görülebilmektedir.

"Bence bir din değil ama dini inançların daha güçlendiği bir durum diyebiliriz. Bazı yabancı ülkelerde din olarak geçiyor tabi ki ama ben din olduğunu düşünmüyorum." (G1, Kadın)

Uygulamalara katılan bireylerin, fiziksel ve psikolojik olarak iyi yönde gelişim göstermeleri, bireyleri dine yaklaştırmak, inanma düzeylerini güçlendirebilmektedir. Tam tersi durumda ise inanç seviyelerinde bir düşüklük ve sorgulamalar görülebilmektedir. Burada dinin bireysel düzeyde etki boyutunun daha belirgin olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra Yeni Çağ inanışlarını dini bir temele dayandırmaktan ziyade inanç temelinin daha güçlü olduğunu düşünen katılımcılar ağırlıktadır. Burada bahsedilen kişinin kendisine, yapabileceklerine, uygulamaların fayda getireceğine duyduğu bir inanma biçimi olarak görülmektedir.

"Bu uygulama inanç olabilir ama din kesinlikle olamaz. İnanç sadece yogayla da alakalı değil. Bir kişi sadece olumlu düşünerek ve buna inanarak hayatına olumlu şeyleri çekebilir ya da olumsuz düşünceler olabilir. Sen evrene neyi gönderirsen evren sana onu geri gönderir. Bunun dinle alakası yoktur ama inançla olabileceğini düşünüyorum. Yani sadece olumlu ve olumlu düşünmek inancı üzerine olduğunu düşünüyorum." (G4, Kadın)

"Uzak doğuda din olarak başlamış olabilir ama günümüzde din değil inanç boyutu önemli bence. Yogada da bazı evreler var mesela güneşe selam, aya selam gibi. Burada inanç giriyor devreye. Güne doğaya selam vererek başlanıyor, doğa ile vücut iç içe olunca insan kendini iyi hissediyor. Bunun bile türleri varmış. Güneşe selam a serisi, güneşe selam b serisi... Doğadan gelip doğaya gitmek mantığı var biraz da. İyi hissetmek, buna inanmak ve şükrediş... Bence en önemli kelime şükretmek. Şu an bulunduğun an için şükret,bunu sana yapmasına izin verdiği için bedenine teşekkür et. Bunları hep söylüyorlar. Spritüel boyutunun kesinlikle olduğunu düşünüyorum." (G5, Kadın)

Bireysel ihtiyaçlar ve tatmin düzeyleri kişilerin inanma biçimlerini etkilemektedir. Pozitif düşünebilme, hayatı kolaylaştırabilme, olumlu bakabilme, yaratıcıya, evrene, doğaya, inanılan her ne ise ona şükredebilme bireyler için önemlidir ve bu hususta bir inanç geliştirebilmektedirler. Bu nedenle uygulamalar, geleneksel dinin dışında bir anlam

taşıyabilmektedir. Yaşam tarzı, sosyal faaliyet, iyi hissetme yöntemi olarak somut pratik temellere dayandırılabilirler.

"Bence dinle alakası yok. Bu sadece sosyal bir faaliyet. İnsanların vücudunun rahatlamasını sağlayan bir şey. Bunun dinle ya da inançla bir alakası olduğunu düşünmüyorum." (G15, Kadın)

"Bence bu uygulama bir yaşam tarzı. Din olduğunu söyleyenlerde var ama din demek buna eksik kalır gibi. Dinden ziyade felsefi bir akım olarak kabul edebiliriz, pratiği olan felsefi akım belki." (G18, Erkek)

"Uzakdoğu'da bir din denebilir belki, o kısmını tam bilemiyorum. Ama burada tam olarak dindir demek fazla iddialı bir söylem olur. Zaten bir din olma amacıyla da yapıldığını düşünmüyorum. Tamamen rahatlama, stres atma, bedenini esnetme amaçlı yapılıyor çoğu yerde. Bunları hiç bilmeyen, denemeyen çok dindar insanlar meditasyonu yoldan çıkma olarak görebiliyor. Putlara tapıyormuşuz gibi tavır takınıp uzak duranlar bile olabiliyor. Sonuçta diğer dinlerde de yaratıcıya tapıyorsun bir yerde. Ama bunu böyle düşünmüyorlar. Herkesin inandığı şey farklı tabi. Ama kendi içinde öğretileri olduğu için bunu bir din olarak benimseyenler mutlaka vardır." (G19, Kadın)

Katılımcılar, Uzakdoğu kaynaklı Yeni Çağ inanışlarını ortaya çıktıkları konum ve kültürel durum itibari ile din kabul edebilmekte fakat kendi toplumsal ortamlarında din olarak görmemektedirler. Daha çok felsefi bir akım, hayata bakış açısı, yaşam stili olarak benimsemekte, pratiklerini bu düşünce ile gerçekleştirebilmektedir. Ek olarak, bu inanışların, din olabilmesi için gerekli şartları taşımadığı, tamamen ticari bir amaç ile bireylere sunulduğu da düşünülebilmektedir.

"Bence bir din değil. Din olduğu zaman tarikat olması lazım. Dini bir lider olması lazım. Vaatlerin olması lazım. Yogada bir vadin olduğunu düşünmüyorum. Kimse bana sen gel yogaya katıl biz sana yeni bir dünya vaat edelim demedi. Bizim kültürümüze yansıyan versiyonlarında bu yok en azından. Bizim kültürümüzde biraz da ticaret, para kazanması meselesi haline gelmiş durumda. Dinden daha çok ticarete giriyor bizim ülkemizde." (G12, Erkek)

Kapitalist toplumlarda her şeyin tüketilebilir olması, dinin de tüketim nesnesi haline gelmesine sebebiyet vermektedir. Finke ve Stark (1988), Wilson (1999), Turner, (2017)'in çalışmalarında belirttikleri şekilde dini inançlar, bireyler için bir pazar ekonomisi haline gelmiş durumdadır. Çalışma kapsamında, uygulamaların maddi kaygılar ile bireylere sunulduğunu düşünen ve bunu eleştiren katılımcılar da mevcuttur. Sonuç olarak Yeni Çağ inanışlarının din olarak görülüp görülmediği, bireyler için farklılık göstermektedir. Din ile benzer yönleri olduğunu ve din kabul edilebileceğini düşünen katılımcılar olduğu gibi, pratikler ve ritüeller ekseninde benzerlikler gören, dine yaklaştırmada araç olarak kabul eden

katılımcılar da mevcuttur. Bunların dışında kişisel özellikler doğrultusunda inanma biçimi inşa eden, yaşam tarzlarına bu doğrultuda yön verebilen bireyler de bulunmaktadır.

3.5.4. Dine Yönelim Ekseninde Yeni Çağ İnanışları

Alan yazında yapılan çalışmalara bakıldığında Yeni dini hareketler daha çok sapkınlık, olumsuz davranışlara yöneltme, şiddet, aile yapısını bozma, bireysel ve bedensel sömürü gibi kötü olaylar ile ilişkilendirilmektedir. Bunun yanı sıra yerleşik geleneksel dinin yerine yeni bir model oluşturarak mevcut inanca karşı saldırgan bir tutum ve meydana okuma aracı olarak görülmektedir (Beckford, 1987; Wilson, 1999; Dawson, 2014; Kirman, 2010). Yoga, meditasyon, reiki, biyoenerji ve Access bars gibi Yeni Çağ inanışları ise pozitif dünya görüşü vaatleriyle ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle uygulamalara katılan bireylerin dine yönelme düzeylerinde bir değişiklik olup olmadığının tespit edilmesi, araştırmanın amaçları arasındadır.

Şekil 3.16 Bireylerin Dine Yönelme Düzeyleri

Yeni Çağ inanışlarının bireyleri dine yaklaştırdığını düşünen katılımcıların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Tam tersine inanan katılımcılar ise dine yaklaşma düzeyinde bir artış olmayacağını düşünmekte ve bu durumu farklı sebepler ile ilişkilendirmektedir. Söz konusu süreç, kişisel özelliklere, inanç dünyasına göre değişiklik gösterebilmektedir.

Yoga öğretilerinin temelinde bireysel ve toplumsal düzeyde iyi olma halini elde edebilmek için evrensel olarak kabul edilen ahlaki kurallar yer almaktadır. Bunlar; "*Ahimsa*: Hiç bir canlıya zarar vermemek. *Satya*: Davranış, söz ve düşüncede gerçekçi, doğru ve dürüst olmak. *Asteya*: Başkalarının mallarını haksız yere almaktan kaçınmak. *Brahmacarya*: Kendine hâkim olmak. *Aparigraha*: Mal-mülk hırsına kapılmamak, kendine ait olmayan bir şeyi benimsememektir." (Eliade'den akt. Arslan, 2013: 334). Yoga uygulamasına katılan ve yoganın bireyleri dine yaklaştırdığını düşünen katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

"İnsanlar yogayla birlikte hayatlarında ya da kendilerindeki değişiklikleri görüyorlar. Bunu inanarak ve isteyerek yapıyorlar. Hayatlarındaki olumlu ve pozitif şeyleri görebiliyorlar. Bunu gördükleri zaman da dine karşı olan bağlılıkları ya da olmayan bağlılıkları artabiliyor. Allah inancı ile yoga inancı arasında

paralellik kurabiliyorlar. Gerçekten Allah'a inanırsak hayatımızda belki daha büyük değişimler olabilir diye düşünüyorlar. Böylece dine de yaklaşmış oluyorlar. Dine karşı soğuk olmalarına rağmen yogayla beraber bu inanç artabiliyor. Bu anlamda bence dine yaklaşım söz konusu olabilir diye düşünüyorum." (G4, Kadın)

"Kesinlikle yaklaşıyor. Yoga 8 kola ayrılıyor. Birinci kolda tamamen dinsel görüşlerin yerine getirilmesi amaçlanıyor. Üçüncü aşamada hareketler, dördüncü aşamada esneme geliyor. İlk aşamada hırsızlık yapmamak, yalan söylememek, kötü alışkanlıkları bırakmak gibi şeyler geliyor. İkinci aşamada ise şükretmek var. Bu yönleri ile dine benziyor." (G8, Kadın)

Buradaki ahlaki kurallar, İslam dininde de yapılmaması emredilen yasaklar ile benzer özellikler taşımaktadır. Bu anlamda yoga öğretilerinin dinsel öğeler barındırdığı söylenebilir. Toplumsal yaşamda düzen ve intizam sağlanabilmesine yönelik öğütlerin benzer şekilde yogada da olduğu görülmektedir. Bu öğretilerde temel amaç iyi bir insan olabilmek, topluma fayda sağlayabilmek, kimseyi kırmamak, incitmemek, hak yememek, huzur ve barış ortamı yaratabilmek bunun yanı sıra doğadaki bütün canlılara saygı göstermek, kendi bedenini sevmek ve olduğu gibi kabul etmek, ona zarar vermemek şeklinde iyi olma haline yönelik amaçlar taşıdığı görülmektedir.

"Biyoenjerji yaklaştırabilir. Çaresiz kaldığında daha çok inanıyorsun. Çünkü Allah bir enerji veriyor ve bunu kullanıyorsun, onun sayesinde kullanıyorsun. "Şifa önce Allah'tan" diyorsun. Bu yüzden inancını daha da güçlendiriyor." (G17, Kadın)

"Beni yaklaştırdı. Çünkü ben deist bir insandım. Allah'ın varlığına inanıyordum ama geri kalan yazılmış her şey benim için insan ürünüydü. Herkes için farklı etkileri olabilir tabii ki. Aydınlanma ile insanların farkındalıkları artıyor, bunun sonrasında dinden korkmamaları gerektiğini fark ediyorlar. Algılamadığı, bilmediği, tamamen korku ile metalaştırılmış, dokunulamaz bir din var görünürde. İnsanlar işte tam bu noktada onu algılayabilmek için farklı yöntemler tercih etmeye başlıyor. Bu esnada kendini huzurlu hissettiğinde aslında dine de yaklaşmış oluyor, korkulacak bir şey olmadığını görüyor. Kendinin farkına varıyor." (G24, Kadın)

Dini inanışta meydana gelen boşluk ve arayış durumlarında Yeni Çağ uygulamaları destek mekanizması olarak görülebilmektedir. Bireyin inanç dünyalarını geliştirebilmekte, dini farkındalıklarını artırabilmekte, zihninde, kutsal/aşkın olan varlık ile ilişki kurabilmesine yardımcı olabilmekte, mevcut dini inancı tanıyıp, öğretilerini anlama, içselleştirme sürecini kolaylaştırabilmektedir. Böylece mutlu ve huzurlu bir yaşam sürülmesinin sağlanacağına inanılmaktadır. Biyoenjerji ve reiki uygulamasının bu konuda önemli etkileri olduğu düşünülmektedir. Bir başka katılımcı ise geleneksel dine bir yönelme durumunun olmayacağını, yalnızca yaratıcıya olan inancın güçlenebileceğini düşünmektedir.

"Olabilir aslında ama ilahi dinler gibi olacağını düşünmüyorum. Şu günah şunu yapmayayım şeklinde olduğunu düşünmüyorum. Gerçek Tanrı'ya aslında seni yaklaştırıyor. Hiçbir Tanrı sana alkol alma demez çünkü bu kozmik bir güç ve koskoca galaksiyi yaratmış neden senin alkol aldığınla ilgilensin ki... Bu yüzden sınırlayıcı ve kuralcı bir dine yaklaştırdığını düşünmüyorum." (G21, Erkek)

Katılımcının söylemleri, Davie'nin "ait olmadan inanma" kavramı ile ilişkilendirilebilir. Sadece yaratıcının varlığına odaklanma, geleneksel dinin ibadet ve ritüelleri, kuralları, emir ve yasaklarına karşı kayıtsız kalma durumu oluşabilmektedir.

Whicher ve Carpenter (2003: 3)'e göre yoga ve meditasyon ruhun somut dünyadan uzaklaşması anlamına gelmemektedir. Ruh ve maddenin bütünleşerek teorik ve pratik anlamda denge halini bulması, yanlış düşüncelerden uzaklaşması ve doğruya ulaşması dünyayı anlamlı kılmasını sağlayacaktır. Bireylerin, gündelik hayatlarında edindikleri deneyimler sonucu dine yaklaşma düzeyleri değişiklik gösterebilmektedir.

"Yaklaştırabilir ama burada kişisel farklılıklar giriyor devreye. Kişiyle alakalı diye düşünüyorum. Ben ona yaklaşmak istersem kendimi buna inandırırım. Araştırdıkça dinsel boyutunu görmeye odaklanır ve buna inanırsam bana göre şekillenir." (G5, Kadın)

"Ben evrenden bir dilekte bulundum ve bu gerçekleşiyse beni dine değil de meditasyona yaklaştırır. Dindar bir insanı da Allah'a yaklaştırır. Ben hangi yoldaysam, neyi savunuyorsam ona yaklaştırır. Aksi yoldaysa da uzaklaştırır. Tamamen pragmatist bir olay galiba." (G9, Kadın)

"Bence o kişilerin uygulamayı nasıl yaptığını bağlı. Temeline dini koyarak yaparsa tabii ki yaklaştırır ama din yerine başka bir şey koyarsa yaklaştırmaz. Temelde din olmazsa insanlar bu enerjiye farklı yaklaşabilir. Mesela ben bu enerjinin temelinde din olduğunu düşünmeseydim uygulamaya katılmazdım." (G20, Erkek)

"Kişinin bunu isteyip istememesine bağlı. Bazı kişiler, yoga yaparsam dinden çıkarım diye düşünürse bu kişiler için olumsuz olabilir ama hem yoga yaparım hem de dinimi daha iyi yaşarım diye düşünürse yaklaştırabilir. Ben ikisinin paralel gittiğini düşünüyorum." (G23, Kadın)

Kişisel özellikler, duygu ve düşünceler dine yönelme düzeyinde önemli değişkenler olarak görülebilmektedir. Kişinin inanma düzeyi de bu ölçütler neticesinde farklılaşabilmektedir. Kişi mevcut hayatında herhangi bir dini inanca sahip ise Yeni Çağ inanışlarına katıldıktan sonra da inanma düzeyini koruyabilmekte ya da artırabilmektedir. Herhangi bir inancı yoksa temelden yeni bir inanç kazanabilmekte ya da inanmama durumunu sürdürebilmektedir. Uygulamalara hangi düşünce ve amaçla yaklaşıldığı, ne elde edildiği önemlidir. Kişi, kendi inanç yapısında herhangi bir değişiklik olmasa bile, sosyal çevresinde gördükleri ya da duydukları neticesinde Yeni Çağ inanışlarının, diğer insanları dine

yaklaştıracığını düşünebilmektedir. Bu nedenle inanma boyutunun farklı şekillerde tezahür ettiği ve bireysel özellikler, istekler ve beklentilere göre şekillendiği söylenebilir.

Yeni Çağ inanışlarının, bireyleri dine yaklaştırmada bir etkisinin olmadığını düşünen katılımcılar da mevcuttur. Uygulamaları dini bir temele dayandırmayan kişiler için dini inanışta herhangi bir değişim olmayabilmektedir. Bu noktada tamamen fayda temelli ve somut gerçeklik üzerinden hareket edildiği görülmektedir. Bunların dışında uygulamaların sunmuş oldukları pratiklerinde dine yönelme boyutunu şekillendirdiği söylenebilir. Farklı uygulamalardan farklı sonuçlar elde edilebilmektedir.

"Bence yaklaştırmaz çünkü biz hiç o konulara girmiyoruz. Din ayrı inanç ayrı. Farkındalık inanç noktasında oluşabiliyor ama buna din diyemeyiz." (G2, Kadın)

"Benim için dinle çok alakası yok. İnsanların, psikolojik anlamda daha iyi hissetmesini sağlamak için kullandığım bir araç. Zaten böyle uygulamaların ortak bir dini olamaz bence. Herkes çalışmayı kendi inancına göre şekillendirebilir. Bu da beni rahatsız etmez." (G7, Kadın)

"Çok etkileyeceğini sanmıyorum. Bir şey olacaksa ve olması için uğraşıyorsan o zaten olur. Bunun için bir şeylere olan inancın güçlenmesi gerekmiyor. Bunu dine çekmenin çok bir anlamı yok." (G14, Erkek)

Yoga uygulaması, kişilerin kendisini keşfetmesi, ruhuyla bütünleşmesi gibi tavsiyeleri içermektedir. Yogadan sonra içsel benliği ile buluşan bireyin, daha çok kendini düşüneceği, bireyseliğini ön plana çıkaracağı ve geleneksel dinin toplumsal düzeydeki öğretileri ile ters düşeceği düşünülebilmektedir. Bu noktada bireyin dinden uzaklaşması beklenmektedir. Toplumun kabul ettiği dinden uzaklaşıp, bireysel düzeyde bir inanma modeli gerçekleştirilebilmektedir.

"Bence dine yaklaştırmak yerine uzaklaştırabilir. Çünkü insanlar ruhlarına önem verdikçe kendi kıymetleri artar ve bencil olurlar. İslam inancında Allah rızası için yapın derler ama yoga senin ruhuna önem veriyor. Bir şey yaptığın zaman kendin için yapmanı öğütüyor. Bizim dinimiz, insanların birbiri için bir şeyler yapmasını, bütünleşmesini, yardımlaşmasını söyler. Komşusu açken tok yatan bizden değildir derler ya o şekilde bizim dinimizde önce çevre ve diğer insanlar önemlidir ama yoga bireyseldir, önce sen der. Bu yüzden dine yaklaştırdığını sanmıyorum." (G12, Erkek)

Doğup büyüdüğümüz toplum, yaşanan yer, sosyokültürel çevre bireylerin inanç dünyasını önemli ölçüde şekillendirmektedir. Coğrafi etkilere bağlı olarak Yeni Çağ inanışlarının dine yönelme düzeyi değişebilmektedir.

"Beni yaklaştırmadı ama diğer insanları bilemiyorum. Akdeniz bölgesinde dine pek bir yönelme görmüyorum. Çevremde kimsenin dinle pek ilgisi yok. Biraz coğrafi de bir şey bu. Ben Gaziantepliyim ve bizim oralarda din daha önemli mesela." (G16, Kadın)

Bu çalışmada yoga, meditasyon, reiki, hipnoz, biyoenerji ve Access bars uygulamalarına katılan bireylerin dine yönelme düzeylerinde Yeni Çağ inanışlarının etkileri bulunabilmektedir. İnanç dünyasını yeniden şekillendiren, din konusunda bilgi sahibi olabilen, dine yönelim ve dindarlık düzeyi artan bireylerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bu süreçte kişisel özellikler ve bireysel algılayış biçimlerine önem verildiği söylenebilir. Karşıt olarak dine yönelimi artmayan, dinle herhangi bir ilgisi olduğunu düşünmeyen ve hatta bazı durumlarda dinden uzaklaşma durumu yaşayabilen bireyler de bulunmaktadır. Bu durumda alan yazında dine yönelme düzeylerinin olumsuz etkileri konusundaki çalışmalar ile benzer sonuçların elde edildiği söylenebilir.

SONUÇ

Bu çalışmada Yeni Çağ inanışlarına katılan bireylerin fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak yaşadıkları deneyimler, duygu ve düşünce dünyalarındaki farklılaşmalar, dini inanç ve pratiklerine yönelik algı ve anlam dünyalarının ne olduğu araştırılmıştır. Yeni dini hareketleri tanımlama noktasında Wallis (1984) üç tipolojik yaklaşım benimsemiştir. Bunlar, dünyayı reddeden hareketler, dünyaya karşı mesafeli bir duruş sergileyen hareketler ve dünyayı olumlayan hareketlerdir. Çalışmanın kapsamında ele alınan Yeni Çağ inanışlarından yoga, meditasyon, reiki, biyoenerji ve hipnoz mistik ve felsefi öğretiler, ruhani bir yaşam tarzını benimseme gibi özellikleri ile dünyayı olumlayan hareketler kategorisine girmektedir.

Araştırma süresince görüşme yapılan eğitmenlerin birebir gerçekleştirdikleri biyoenerji seanslarına, Whatsapp grubu üzerinden çevrimiçi olarak 21 günlük bilinçaltı çalışmasına ayrıca Antalya Yoga ve Anka Spritüel Danışmanlık Merkezlerinde yoga ve meditasyon seanslarına aktif katılım sağlanmış, gözlemler yapılmıştır. Bu katılımlı gözlemler esnasında kadın katılımcı sayısının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bunun sebepleri olarak özellikle yoga ve meditasyon uygulamalarının kadınlara yönelik bir aktiviteymiş gibi algılandığı görülmektedir. Erkek katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşmelerde başta çekimser bir tutum sergiledikleri fakat sonrasında bu durumu aştıkları sonucu elde edilmiştir. Kurs ortamlarının mekansal özelliklerine yönelik yapılan gözlemlerde uygulama yapılan odaların geniş ve sade bir yapısının olduğu görülmüştür. Toplu halde seansların gerçekleştirilebilmesi için geniş mekânlar tercih edildiği düşünülmektedir. Soyut figürlerin ağırlıkta olduğu tablolar ve heykeller kullanılabilir. Anka Spritüel Danışmanlık Merkezinde hem Uzakdoğu kaynaklı inancı temsil eden Buddha heykeli hem de İslam inancına yönelik Arapça yazılmış Besmele tablosunun olduğu görülmüştür. Dolayısıyla farklı dini inançlara sahip her bireye hitap edebilen bir ortam olma özelliği taşıyabilmektedir. Bunların yanı sıra mekânlarda bitkiler ve çiçekler bulunmaktadır. Aynı zamanda tütsü, mum ve buhurdanlık adı verilen bir kap içerisine aromatik yağlar koyulup yakılarak etrafa hoş koku yayılması, huzurlu bir ortam hissi verilmektedir. Bireylerin zihinsel ve bedensel olarak rahatlayabilmesi, gevşeyebilmesi için dinlendirici meditasyon müzikleri tercih edildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra biyoenerji uygulaması sırasında bazı eğitmenler ney müzik aleti ile çalınan müzikler eşliğinde seanslarını gerçekleştirmektedir.

Araştırma temelde üç kategori üzerinde kurgulanmıştır. İlk kategori, Yeni Çağ inanışlarını deneyimleme süreçlerinde duygu ve düşüncelerin ne olduğu, kişisel özelliklerin belirlenmesi ve Yeni Çağ inanışlarının bireyler tarafından nasıl algılandığının anlaşılmasını

hedeflemiştir. Bu doğrultuda bireylerin Yeni Çağ inanışlarına yönelme süreçlerinde dokuz etken saptanmıştır. Sosyal çevre ve arkadaş etkisi, bu süreçte önemli rol oynamaktadır. Farklı kişilerden alınan referanslar neticesinde bu hareketleri deneyimleyen bireylerin bulunduğu görülmektedir. Bunun dışında Yeni Çağ inanışlarına yönelmede en çok ruhsal terapi ve destek beklentisi amacıyla bireylerin katılım sağladığı tespit edilmiştir. Özellikle travmatik durumlar, arayışta olma, yalnızlık çekme, depresyon, kayıplar, çocukluk korkuları, stres altında yaşama ve özgüven kaybı, psikolojik destek ihtiyacının sebepleri olarak belirlenmiştir. Arayışta olma durumunun dini inanç ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Bireylerin, alternatif bir inanışa yönelme talebinin oluştuğu tespit edilmiştir. Bu sonuç çağdaş sekülerleşme teorisyenleri ve yeni dini hareketlerin oluşum ve gelişim nedenlerinden biri olan dinde meydana gelen boşluğun doldurulması görüşlerini destekler niteliktedir. Bunun dışında yaşanan duygusal süreçlerin aldatılma, sevilmemeye, aile ile problemler yaşama, aile bireylerinden birinin ölümü faktörlerine bağlı olduğu belirlenmiştir. Bütün bu sebep ve iyi olma beklentileriyle Yeni Çağ inanışlarına katılan bireylerin, bu uygulamalardan sonra zihinsel olarak rahatladıkları, kendilerini daha iyi hissettikleri ve olumlu sonuçlar aldıkları tespit edilmiştir.

Yeni Çağ inanışlarına yönelmede bir başka etken ise ilgi ve meraktır. Bu ilginin oluşmasında sosyal medya araçları özellikle de YouTube ve Instagram, televizyon programları, filmler ve popülerlik temel sebepler olarak belirlenmiştir. Kitle iletişim araçlarında görülen mutlu birey imgesinin bireyler üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Böylece Yeni Çağ inanışlarını deneyimlemeye hevesli bir kitle oluşmuştur.

Ruhsal ve manevi sağlığın yanı sıra fiziksel sağlık amaçlı da hareketlere katılan bireyler olduğu tespit edilmiştir. Kas ağrıları, sakatlık, yorgunluk gibi bedene acı veren süreçlerden kurtulmak için alternatif tedavi beklentisiyle uygulamalara katılan bireyler bulunmaktadır. Alan yazında sağlık alanında ağrı ve acıyı azaltmaya yönelik reiki ve yoga uygulamaları üzerine yapılan çalışmalarda olumlu sonuçlar alındığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada da diğer çalışmalar ile paralel şekilde yoga, reiki, biyoenerji ve Access bars uygulamasının ağrıyı azaltıcı ve fiziksel sağlığa yardımcı olucu etkisinin bulunduğunu söylemek mümkündür.

Diğer etkenler olarak boş zaman değerlendirme ve kaliteli bir yaşam talebi içerisinde olan bireylerin Yeni Çağ inanışlarına katıldıkları görülmektedir. Para kazanma beklentisine sahip bireylerde bulunmaktadır. Bu beklenti ya baştan var olabilmekte ya da uygulama esnasında oluşabilmektedir. Kariyer hedefleyen, ek gelir olarak düşünen ve daha iyi gelir elde edilmesi durumunda mevcut mesleklerini bırakabilecek olan bireylerin olduğu tespit

edilmiştir. Bu durum Yeni Çağ uygulamalarından bahsederken yeni bir meslek grubu da diyebilmeyi mümkün kılmaktadır.

Yeni Çağ inanışlarına katılan bireylerin kişisel özelliklerini tespit edebilmek, çalışmanın bir başka amacıdır. Bu nedenle Weber'in "ideal tip" kavramsallaştırması temel alınmıştır. Lofland ve Skonovd (1981)'un dindarlık motiflerinden yararlanılarak, görüşmecilerden elde edilen veriler kapsamında yedi farklı kişilik tipolojisi ortaya koyulmuştur. Bunlar; sosyal tip, mistik tip, sezgisel tip, esnek tip, kontrollü tip, duygusal tip ve araştırmacı tip olarak kategorilendirilmiştir. Sosyal tip, esnek tip ve araştırmacı tip kategorisine giren bireylerin gündelik hayatın telaşında yeni şeyler deneyimleme talebiyle bu uygulamalara katıldıkları görülmektedir. Burada merak ve kişisel heves ön plandadır. Mistik tip ve sezgisel tip ile ilişkilendirilen bireylerin, doğaüstü ve gizemli güçlere, yeteneklere daha fazla inandıkları tespit edilmiştir. Aynı zamanda geleneksel halk inancında bulunan ve hastalıkları iyileştirdiğine inanılan şifacı güçlere de sahip olunduğuna inanılmaktadır. Reiki, biyoenerji, hipnoz ve Acces bars uygulaması alternatif tıp konusunda kullanılan yöntemlerdir. Kontrollü tip ve duygusal tip kategorisine giren bireylerin hayatlarında kriz durumlarında kurtuluş aracı bulmak istediklerinde, yalnız kalma taleplerinde, içe dönüş yaşamak istediklerinde bu uygulamalara katıldıkları belirlenmiştir. Burada özellikle yoga ve meditasyon uygulaması öne çıkmaktadır. Yeni Çağ inanışları, bireylerin istek ve taleplerine göre farklı şekillerde algılanmakta ve seçimler bu doğrultuda yapılmaktadır. Bir taraftan geleneksel dini daha iyi anlamada, ona ulaşmada bir araç olarak görülebilirken diğer taraftan da uygulama sürecinde aile ve sosyal çevreden olumsuz eleştiri alan ve kötü bir şekilde değerlendirilen bireylerin de olduğu araştırmanın ulaştığı sonuçlar arasındadır.

Yeni Çağ inanışlarını algılama ve anlama noktasında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bu noktada reiki, biyoenerji ve Acces bars uygulaması, evrensel enerjinin varlığı ve aktarımı yoluyla gerçekleştirildiğine inanılan, hayat enerjisi olarak görülmektedir. Bu noktada zihin ve bedenin bütün haline gelmesi, dengeye ulaşabilme, ruhen iyileşme talepleri ön plandadır. Meditasyon ve yoga uygulamaları ise zihni arındıran, bedeni tanımaya yardımcı olan değişim ve dönüşüm teknikleri olarak görülmektedir. Bu uygulamalardan olumlu sonuçlar alan katılımcıların sayısının fazla olduğu görülmektedir. Bunun dışında olumsuz durumlar yaşayan, maddi ve manevi olarak zarara uğrayan katılımcılar da mevcuttur.

Araştırma kapsamında ele alınan ikinci kategoride bireylerin Yeni Çağ inanışlarını deneyimleme sürecinde gündelik yaşam pratikleri, beden algıları ve sosyal ilişkilerindeki görünimleri tespit edebilmek amaçlanmıştır. Gündelik yaşam edimleri üzerinden değerlendirildiğinde, Yeni Çağ inanışlarına katılan bireylerin çoğunlukla yaşam kalitelerinde

bir artış meydana geldiği tespit edilmiştir. Bu konuda en belirgin uygulama olarak yoga ve meditasyon görülmektedir. Düzenli yaşama, beslenme alışkanlıklarına dikkat etme, uyku problemlerinde azalma ve sakin bir yaşama sahip olma bireylerin hayatlarındaki temel değişimler olarak tespit edilmiştir. Bunun yanında içsel ve manevi olarak kendini keşfetme, pozitif duygulara sahip olma, etrafındaki insanlara karşı ön yargılardan uzaklaşma, öfke kontrolü sağlayabilme, stres ve depresyon gibi psikolojik olumsuzluklar ile baş edebilme bireyler için en belirgin görülen değişimler olarak görülmektedir. Yeni dini hareketlerin genellikle kötü olaylar ile gündemde kalmasından dolayı alan yazında yapılan çalışmalarda özellikle aile ilişkilerinde yeni dini hareketlerin olumsuz etkileri ele alınmaktadır. Yeni Çağ inanışları ise dünya ile uyum içerisinde olma doktrinini benimsemektedir. Bu çalışmada alan yazın ile benzer şekilde aile ilişkilerinde ve huzur ortamında bozulma yaşayan bir katılımcı tespit edilmiştir. Tam tersi şekilde aile ilişkileri daha iyiye giden, aile bireyleri tarafından desteklenen katılımcılar da bulunmaktadır.

Bireylerin beden algıları açısından değerlendirildiğinde vücut ağrıları ve acılar ile baş etme yöntemi olarak reiki, biyoenerji, hipnoz ve Access bars uygulamalarına katılım sağlanmaktadır. Bunların dışında beden ile ilgili daha çok yoga uygulamasının öne çıktığı görülmektedir. Özellikle vücuda esneklik kazandırma, hareket ve spor aktivitesi olarak yogaya katılım sağlandığı görülmektedir. Bunların yanı sıra fiziksel olarak iyi görünme, fit olma, estetik açıdan güzel olma kaygıları taşıyan bireylerin de yogaya katıldıkları tespit edilmiştir. Bu durum alan yazında Foucault (2014)'nın kültürel mekanizmanın beden ile ilişkisi, Adorno (2011)'nin kültür endüstrisinde bedene yönelik yaptığı vurgu, Baudrillard (2013)'in tüketim toplumlarında bedenin tüketim nesnesi haline gelmesi durumları ile ilişkilendirilmiştir. Çalışmada bedene yönelik güzellik kaygısı taşıyan grubun kadınlar olduğu tespit edilmiştir. Kadınlar, tüketim toplumunun taşıyıcı kolonları konumundadır. Medyatik araçların sürekli kadın bedenine vurgu yapması ve toplumda kabul gören birtakım güzellik algılarının oluşması, kadınların bu kategoriye girememe telaşına sahip olmasına neden olabilmektedir. Bu nedenlerle alternatif yöntemlere başvurarak, bedenlerini istediği kalıba sokmaya çalışabilmektedirler.

Yeni Çağ inanışlarına katılan bireylerin sosyal ilişkilerinde farklılaşmalar olabildiği tespit edilmiştir. Özellikle yeni çevre edinme, yeni arkadaşlıklar kurabilme, iletişim güçlüğüne aşabilme ve çekingen yapıdan kurtulabilme noktasında bir araç olarak görülebilmektedir. Bunun yanı sıra yeni edindiği duygu ve düşünsel farklılaşmalar ile eski çevresinden uzaklaşan, eski çevresi ile fikir ayrılıkları yaşayan ve o ortama kendini ait hissetmeyen bireyler benzer düşüncelere sahip olan kişilere ulaşmayı hedefleyebilmekte veya

kendi içlerine dönük bir yaşam tarzı oluşturarak eskiye oranla yalnızlaşabilmektedir. Bu durum Bourdieu'nun "habitus" kavramı ile ilişkilendirilebilir. Benzer yaşam tarzları ve zevklere sahip olan bireylerin kendine özgü alan oluşturmaya çalıştıkları görülmektedir. Hareketlere katılmak için bir kurs veya kuruma giden kişilerde bu istek ve değişikliklerin daha fazla olduğu görülmektedir. Bir başka husus ise farklı düşüncelere sahip bireylerle aynı ortamda olmanın çatışma ve fikir ayrılıkları yaratabileceği yönündedir. Bu nedenle kişi dışlanmış hissedebilmekte ve gruba bağlılığı azalabilmektedir. Herhangi bir kursa gitmeyen, uygulamaları çevrimiçi olarak ya da sosyal medya araçları ile gerçekleştiren kişilerin sosyal çevrelerinde değişiklik olmayabilmektedir. Çalışma kapsamında erkek katılımcıların iletişim kurabilme yönünde daha fazla değişim yaşadığı, kadın katılımcıların ise yeni çevre edinme, sosyal ortamlarını değiştirme noktasında farklılaşmalar yaşadıkları tespit edilmiştir. Yeni Çağ inanışlarına katılmada sosyal, kültürel, fiziksel ve psikolojik açıdan farklı değişkenlerin etkili olması; uyku düzeninin sağlanması, beslenme pratiklerinin farklılaşması, insan ilişkilerinde düzelme gibi gündelik rutinlerde meydana gelen iyileşmeler; fiziksel olarak iyi görünme ve bedensel farkındalığın kazanılabilmesi noktasında Gürsoy (2019)'un yoga üzerine gerçekleştirdiği çalışmasında elde edilen bulgular ile bu araştırmanın benzer sonuçlara sahip olduğu söylenebilir.

Araştırmanın son kategorisinde ise Yeni Çağ inanışlarına katılan bireylerin dini inançları, ibadet ve pratikleri gerçekleştirme boyutları, Yeni Çağ inanışları ve geleneksel din ile kurdukları ilişki ve dine yönelme düzeylerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan 24 katılımcının 20'sinin dine önem verdiği saptanmıştır. Bireylerin dini inanç tanımlamaları tespit edilirken beş farklı tanımlama biçimi ortaya koyulmuştur. İlk olarak geleneksel inanç daha belirgin durumdadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun yaşadıkları toplumun yerleşik dini olan İslam inancını benimsediği, düşünce ve eylemlerini bu doğrultuda şekillendirdikleri görülmektedir. Bununla birlikte genel eğilim olarak Yeni Çağ inanışlarını deneyimleme sürecinde geleneksel din ile paralel doğrultuda anlam dünyalarını geliştirdikleri tespit edilmiştir. Bunun dışında gündelik yaşamdaki değişiklikler, farklı sosyal çevreler ile ilişki kurabilme, çeşitli dinlerin inanç ve ritüellerini öğrenme imkânına sahip olma, bireylerin geleneksel dini inançlarını şekillendirebilmektedir. Bu doğrultuda esnek inanç, eklektik inanç ve kişiye özgü inanç formlarının ortaya çıktığı görülmektedir. Davie (1990)'nin “ait olmadan inanma” kavramı ile yaşanan süreç açıklanabilir. Bireylerin kendi beklenti ve tercihlerine göre bir inanç sistemleri geliştirdikleri görülmektedir. Bu inanç sistemlerinde kendilerini toplumun benimsediği dine ait görmedikleri, farklı dini öğretilerden oluşturdukları eklektik bir inanca sahip oldukları görülmektedir. Katılımcıların kutsal bir varlığa inanma noktasında güçlü bir

eğilim gösterdikleri, ibadet ve ritüelleri gerçekleştirme noktasında daha az bir eğilim gösterdikleri tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen bir başka bulgu ise bireylerin hareketleri deneyimleme sürecinden sonra sosyal çevreleri tarafından olumsuz durumlar yaşamalarıdır. Geleneksel dine karşı tepki olarak algılanabilen bu hareketler, dinden çıkarma aracı olarak görülebilmekte, buna yönelen birey ise sapkın olarak değerlendirilebilmektedir. Bu durumda bireylerde yerleşik dine karşı sorgulamalar ve eleştirel bir tutuma sahip olma gibi durumlar ortaya çıkabilme, dine karşı ilgisizlik oluşabilmektedir.

Bireylerin dindarlık düzeylerinin ortaya koyulabilmesi, araştırmanın hedeflerinden biridir. Bu doğrultuda Stark ve Glock (1962), Faulkner ve De Jong (1966), King ve Hunt (1975)'un gerçekleştirmiş olduğu dindarlık boyutlarından yararlanılarak, araştırmaya katılan katılımcıların dindarlık düzeylerinde beş boyut tespit edilmiştir. Bunlar, düşünce boyutu, inanç boyutu, bilgi boyutu, beklenti boyutu ve ritüel boyuttur. Ayrıca katılımcılar arasında kendilerini dindar olarak görmeyen, herhangi bir pratikte bulunmayan bireylerde bulunmaktadır. Çalışma kapsamında bireylerin dindarlık düzeylerinin en çok düşünce ve tecrübe üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Burada bireysel dindarlığın ön plana çıktığı görülmektedir. Aşkın varlığa ulaşma sürecinde düşünce ve inanç boyutunda geleneksel dinin temel alınmadığı içsel olarak benimsenen ve kabul edilen değer yargılarına göre inanma düzeyi belirlendiği görülmektedir. Bu anlayışa sahip olan bireylerin ibadet ve ritüelleri gerçekleştirme noktasında aktif bir tutum sergilemedikleri görülmektedir. Bu nedenle geleneksel inanca sahip toplumun diğer üyeleri tarafından eleştiri görme durumları yaşayabildikleri görülmektedir.

Bunların dışında kişisel beklentileri ön plana alan ve bu beklentiler doğrultusunda inanç dünyasının şekillendiren bireyler de bulunmaktadır. Olumsuz durumlar yaşandığında, ölüm ile karşı karşıya kalındığında geleneksel dine yönelme düzeylerinde artış olduğu tespit edilmiştir. Bunun pratiği olarak en çok dua etme ve Allah'tan yardım isteme davranışları gerçekleştirilmektedir. Aynı zamanda kişisel beklenti ve istekler gerçekleştiği ölçüde inanç düzeyi güçlenebilmekte, aksi durumda azalabilmektedir. Faydacı bir prensiple dini inanca sahip olunabildiği görülmektedir. İbadet ve ritüel boyut açısından değerlendirildiğinde ise İslam inancının gerektirdiği namaz kılmak, oruç tutmak ve Kur'an-ı Kerim okumak gibi somut ibadetlerin daha fazla yapılmaktadır. En çok namaz kılmak ibadeti öne çıkmaktadır. İbadetler ile yoga ve meditasyon öğretileri ve pratikleri arasında bir ilişki kurulduğu görülmektedir. Yoga hareketlerinin namaz ile ilişkilendirildiği, öğretilerinin ise dinde yer alan

iyi insan olma, kul hakkı yememe, yalan söylememe, saygı duyma, teşekkür etme ve yardımlaşma gibi soyut maneviyata yönelik değerlerle ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

Uzakdoğu kaynaklı ortaya çıkan Yeni Çağ inanışları, ortaya çıktığı dönem ve koşulların etkisiyle din özelliği taşıyabilmektedir. Zaman içerisinde Batı'ya gelme süreçleri ile yapısal dönüşümler geçirebilmekte, algılanma biçimleri farklılaşabilmektedir. Bireylerin Yeni Çağ inanışlarını bir din olarak görüp görmediklerini belirleyebilmek, çalışmanın amaçları arasındadır. Elde edilen veriler neticesinde katılımcıların değerlendirme biçimleri farklılaşmaktadır. Yeni Çağ inanışları içerdiği öğretiler dolayısıyla dini bir temele dayandırılabilir. Bununla beraber uygulama ve pratikler noktasında dinin bir kolu ve dine yönelmede bir araç olarak da görülebilmektedir. Burada en belirgin pratik olarak dua etmek ve meditasyon yapmak ilişkilendirilmiş, birbirine benzetilmiştir. Din olarak değerlendirilmediğinde ise inanç biçimi olarak görülmektedir. Dinle ilgili hiçbir temelin esas alınmadığı durumlarda ise sosyal faaliyet, yaşam tarzı, pozitif düşünebilme, hayatı kolaylaştırabilmede bir araç ya da maddi yönden kazanç sağlama amaçlı ticari bir araç olarak görüldüğü tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında son olarak bireylerin dine yönelme düzeylerinde Yeni Çağ inanışlarının etkisinin olup olmadığının belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu hususta farklılıklar mevcuttur. Dine yönelme düzeylerinde artış yaşayan bireylerin çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Yeni Çağ inanışlarının maneviyata, mistik yönere, ruhani bir uyanışa yönelik sahip olduğu içerik ve uygulamalar ile bireylerin dine yaklaşım düzeylerinde artışın meydana geldiği görülmektedir. Yaratıcı bir varlığa inanma, mevcut dini tanıma ve Yeni Çağ inanışları arasında ilişki kurma gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir. Söz konusu süreç gerçekleşirken temel alınan hususun kişisel özellikler olduğu ortaya koyulmuştur. Bireyin inanmaya olan eğilimine göre dine yönelme düzeyinin artabileceği düşünülmektedir. Böyle bir eğilim yoksa inanç düzeyinde yükselme olmayabilmektedir. Dine yaklaşma düzeyinde bir artış olmayacağı düşüncesinin de bulunduğu görülmektedir. Bu durumun nedenleri olarak hareketleri dini bir temele dayandırmama, somut beklentilerle yapma, coğrafi koşulların etkileri şeklinde belirlenmiştir. Son olarak ise Yeni Çağ inanışlarının bireye yaptığı vurgu doğrultusunda kişinin daha çok kendine yönelmesinin bir sonucu olarak dine yönelme düzeyinde bir artış yerine azalma olabileceği de ulaşılan tespitler arasındadır.

Elde edilen sonuçlardan hareketle Yeni Çağ inanışlarının bireylerin hayatlarında farklı etkileri olduğu görülmektedir. Kişisel özellikler, beklentiler ve talepler doğrultusunda bu etki boyutu farklı şekillerde kendini göstermektedir. Reiki, biyoenerji ve Acces bars uygulamasının daha çok şifa, ağrı ve acıdan kurtulma yönleri ile bireyler tarafından alternatif

tedavi yöntemleri olarak tercih edildiği görülmektedir. Yoga, meditasyon ve hipnoz uygulamalarının ise zihinsel ve ruhsal olarak iyi olma talebinde olan, psikolojik rahatlama isteyen, olumsuz durumlar ile baş edebilmede kurtarıcı bir yol/yöntem arayan bireyler tarafından tercih edildiği söylenebilir.

Modern dünyanın din hususundaki en temel parametresi, dini inanç ve pratiklerin sosyal yapıdaki görünürlüğüne kaybetmesi üzerinedir. Bu noktada ortaya çıkan sekülerleşme teorileri, dönemin dinamiklerine yönelik farklı bakış açıları çerçevesinde din-toplum eksenli değerlendirmeler sunmaktadır. Son yıllarda yaşanan gelişmeler ile dini alandaki beklentiler gerçekleşmemiş, din toplumsal düzenin değişmelerine göre yeni formlara bürünmüştür. Küreselleşme, çoğulculuk, kültürel çeşitlilik, ulaşım ve iletişim araçlarının gelişmesi, zaman ve mekân kısıtlamalarının ortadan kalkması ile beraber farklı dini inançların özelliklerini aynı anda değerlendirebilme ve ilişkisellik kurabilme imkânı doğmuştur. Bu durum dini içeriklerin daha göreceli bir yapıya bürünerek karma inanç sistemlerinin oluşmasına neden olmuştur. Mevcut yapıda din ve din eksenli çeşitli inanışlar/hareketler/gruplar ortaya çıkmıştır. Sosyal hayatın bunalımları arasında birey anlamsızlık problemi yaşayabilmekte, yeni dini oluşumlara katılarak hayatını ve dini inancını kendine göre şekillendirebilmekte ve bilincinde içselleştirebilmektedir. Dolayısıyla din, istek ve taleplere göre esnek bir yapıya bürünen, tüketilen ve araçsallaştırılan bir konuma gelmiş durumdadır. Toplumsal hayatın akışkan yapısı, sosyal ve kültürel süreçlerin herkes için aynı işlememesinden dolayı bireysel deneyim ve tecrübeler farklı şekillerde tezahür edebilmektedir. Yeni dini inanışlara katılan bireylerin sosyalizasyon süreçleri, gündelik pratikleri, bedensel algıları, düşünsel alanları, dini inanç ve aidiyet dünyalarında meydana gelen farklılaşmalara göre geribildirimlerinin değişkenlik gösterdiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Adorno, T. W. (2011). *Kültür Endüstrisi Kültür Yönetimi*. (Çev. N. Ülner, M. Tüzel ve E. Gen), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Ahmedi, E. Ş. ve Ataman, K. (2019). "Varoluşsal Güvenlik ve Sekülerleşme: Eleştirel Bir Çözümleme." M. A. Kirman ve V. Ertit (ed.), *Sekülerleşme Tartışmaları*. Kadim Yayınları, Ankara, 117-152.
- Akdeniz, B. (2017). *Yoga Yapan Bireylerin Cinsel Doyumlarının Beden Farkındalıklarının ve Yaşam Memnuniyetlerinin Değerlendirilmesi*. Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Akdoğan, A. (2004). *Sosyal Değişme ve Din*. Rağbet Yayınları, İstanbul.
- Alain. (2016). *Mutlu Olma Sanatı*. (Çev. A. Yörükkan), Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Arendt, H. (1961). *Between Past and The Future Six Exercises Political thought*. The Viking Press, New York.
- Arslan, H. (2013). *Hint Dinlerinde Bir Arınma ve Aydınlanma Yolu Olarak Yoga*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İzmir.
- Arslan, M. (2006). "Değişim Sürecinde Yeni Dindarlık Formları: "Yeni Çağ" İnanışları Örneği". *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4(11): 9-25.
- Arslan, M. (2015). "Postmodern Yeni Dinsel Kimlik ve Paranormal İnançlar". *İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, 12(2): 55-72.
- Aydın, C. (2015). *İnsanın anlam Arayışı İle Yeni Çağ İnanışları Arasındaki İlişki*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Samsun.
- Aygül, H. H. (2009). "Medya Kurgusu ve Tüketim Objesi Olarak Uzadoğu Kaynaklı İnançlar: Yoga, Meditasyon, Reiki, Feng Shui, Zen Felsefesi". *Uluslararası Davraz Kongresi*. 24-27 Eylül 2009, Isparta, 3210-3220.
- Aygül, H. H., & Öztürk, Ö. (2016). "Dini Çoğulculuk ve Kamusal Alanda Dindar Tüketim Kültürü". *Moment Dergisi*, 2: 190-206.
- Bal, H. (2016). *Nitel araştırma yöntem ve teknikleri*. Sentez Yayınları, İstanbul.
- Baltacı, A. (2019). "Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?" *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2): 368-388.
- Barker, E. (1989). *New Religious Movements: A Practical Introduction*. HMSO, London.

- Barker, E. (2001). "New Religious Movements: Their Incidence and Significance." B. Wilson and J. Cresswell (ed.), *New Religious Movements: Challenge and response*. Taylor & Francis Group, London, 15-29.
- Başkaya, Ş. (2006). *New Age Hareketi: Modern Bir Dinsellik Biçiminin Sosyo-kültürel Analizi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Ana Bilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Battal, E. (2017). *Yeni Dini Hareketler ve Şiddet*. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Rize.
- Battal, E. ve Turan, S. (2014). "Yeni Dini Hareketlerin Aile Yapıları Üzerindeki Etkileri". *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1: 135-149.
- Baudrillard, J. (2013). *Tüketim Toplumu*. (Çev. H. Deliceçaylı ve F. Keskin), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bauman, Z. (1999). *Çalışma, Tüketicilik ve Yeni Yoksullar*. Sarmal Yayınevi, İstanbul.
- Beckford, J. A. (1999). "The Mass Media and New Religious Movements". B. Wilson and J. Cresswell (ed.), *New religious movements*. Taylor & Francis Group, London, 103-119.
- Bell, D. (1978). "The Return of The Sacred: The Argument About The Future of Religion". *Bulletin of the American Academy of Arts and Sciences*, 31(6): 29-55.
- Bennet, J. G. (1994). *Maddesel, Hayatsal, Kozmik Enerjiler*. (Çev. M. İsmail), Ruh ve Madde Yayınları, İstanbul.
- Berger, P. L. (2011). *Kutsal Şemsiye*. (Çev. A. Coşkun), Rağbet Yayınları, İstanbul.
- Berger, P. L. (1999). "Sekülerizmin Gerilemesi". *Liberal Düşünce Dergisi*, 4(14): 84-95.
- Berger, P. L. (2015). "Sekülerleşme Yanlışlandı." M. A. Kirman ve İ. Çapcıoğlu (ed.), *Sekülerleşme, Klasik ve Çağdaş Yaklaşımlar*. Ankara: Otto Yayınları, Ankara, 223-234.
- Berry, T. (1971). *Religions of India: Hinduism, Yoga, Buddhism*. Bruce Publishing, New York.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Bird, J. (2015). *Din Sosyolojisi Nedir*. (Çev. A. Taştan ve M. D. Dereli), Lotus Yayınevi, İstanbul.
- Bodur, H. E. (2006-2009). "Dini Organizasyon Tipleri ve Yeni Dini Hareketler". *Toplum Bilimleri Dergisi*, 1-3(1-6): 69-78.
- Bozbiyık, N. (2008). *Sağlıklı Kadınlarda Ev Egzersiz Eğitiminin Fiziksel Aktivite Düzeyine Etkisi: Yoga Egzersizleri*. Dicle Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır.

- Bromley, D. G. (2007). "Teaching New Religious Movements/Learning From New Religious Movements". D. G. Bromley (ed.), *Teaching New Religious Movements*. Oxford University Press, New York, 3-26.
- Bruce, S. (2015b). "Gereksiz Bir Fikir Değişikliği: Berger ve Sekülerleşme". M. A. Kirman ve İ. Çapçioğlu (ed.) *Sekülerleşme, Klasik ve Çağdaş Yaklaşımlar*. Ankara: Otto Yayınları, 235-252.
- Bruce, S. (2011). "Secularization, Church and Popular Religion". *The Journal of Ecclesiastical History*, 62(3): 543-561.
- Bruce, S. (2015a). "Sekülerleşme: Sistemik Bir Betimleme". M. A. Kirman ve İ. Çapçioğlu (ed.), *Sekülerleşme, Klasik ve Çağdaş Yaklaşımlar*. Otto Yayınları, Ankara, 25-44.
- Bulut, S. (2014). "Yaşam Öyküsü Araştırması". *International Journal of Human Sciences*, 11(1): 880-895.
- Büyükbayram, Z. (2018). *Onkoloji Hastalarında Reiki ve Yönlendirilmiş İmgelem Uygulamasının Ağrı ve Yorgunluk Üzerine Etkisi*. İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Malatya.
- Campbell, C. (1999). "The Easternisation of The West". B. Wilson and J. Cresswell (ed.), *New Religious Movements*. Taylor & Francis Group, London, 35-48.
- Coleman, J. A. (2015). "Seküler: Sosyolojik Bir Bakış". M. A. Kirman ve İ. Çapçioğlu (ed.), *Sekülerleşme Klasik ve Çağdaş Yaklaşımlar*. Otto Yayınları, Ankara, 45-55.
- Comte, A. (2004). *Pozitif Felsefe Dersleri*. (Çev. Ü. Meriç).
- Corn, G. (2008). *21. Yüzyılda Din Sorunu*. (Çev. Ş. Sönmez), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Çelik, C. (2013). *Geleneksel Şehir Dindarlığından Modern Kent Dindarlığına*. Hikmetevi Yayınevi, İstanbul.
- Çiftçi, A. (2002). *Din ve Modernlik, Toplumbilim yazıları I*. Ankara Okulu Yayınları, Ankara.
- Dağıstanlı, Ş. (2010). *Biyoenerji*. Dharma Yayınları, İstanbul.
- Davie, G. (2015). "Yeniden Kutsallaşma". M. A. Kirman ve İ. Çapçioğlu (ed.), *Sekülerleşme, Klasik ve Çağdaş Yaklaşımlar*. Otto Yayınları, Ankara, 253-276.
- Dawson, L. L. (2014). "Yeni Dini Hareketlerin Anlamı ve Önemi". S. Turan ve F. Sancar (ed.), *Yeni dini hareketler*. İstanbul: Açılım Kitap, İstanbul, 47-70.
- Dawson, L. L. (2014). "Yeni Dini Hareketlerin Katılımcıları ve Nedenleri." S. Turan ve F. Sancar (ed.), *Yeni dini hareketler*. Açılım Kitap, İstanbul, 207-228.
- Derin, S. (2011). *Sahaja Yoga: İçeriği, Amacı, Türkiye'deki Faaliyetleri*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

- Dobbelaere, K. (2004). *Secularization: An Analysis at Three Levels*. P.I.E Peter Lang, Belgium, Brussel.
- Durkheim, E. (2005). *Dini Hayatın İlk Biçimleri*. (Çev. F. Aydın), Ataç Yayınları, İstanbul.
- Durkheim, E., Kehrner, G. ve Robertson, R. (1996). *Din Sosyolojisi*. (Çev. M. E. Köktaş ve A. Topçuoğlu), Vadi Yayınları, Ankara.
- Eliade, M. (2005). *Dinler Tarihi*. (Çev. M. Ünal), Serhat Kitabevi, Konya.
- Ertit, V. (2019). *Sekülerleşme Teorisi*. Liberte Yayınları, Ankara.
- Eyüpoğlu, O. ve Batuk, C. (2015). "Özsel ve İşlevsel Din Tanımları Bağlamında Assisili Francis Mistisizmi ve Protestan Ahlakının Mukayesesi". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 38: 95-122.
- Faulkner, J. E. ve De Jong, G. F. (1966). "Religiosity in 5'D: An Empirical Analysis". *Social Forces*, 45(2): 246-254.
- Fenn, R. (1969). "The Secularization of Values: An Analytical Framework for The Study of Secularization". *Journal for the Scientific Study of Religion*, 112-124.
- Ferry, L. ve Gauchet, M. (2005). *Dinden Sonra Dinsellik*. (Çev. C. Utku), Agora Kitaplığı, İstanbul.
- Finke, R. ve Stark, R. (1988). "Religious Economies and Sacred Canopies: Religious Mobilization in American Cities". *American Sociological Review*, 53(1): 41-49.
- Foucault, M. (2014). *Özne ve İktidar*. (Çev. I. Ergüden ve O. Akınhay), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Frawley, V. D. (2013). *Yoga ve Ayurveda*. (Çev. A. Gürelman ve M. Sökmen), Purnam Yayınları, İstanbul.
- Freud, S. (2016). *Bir Yanılsamanın Geleceği, Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*. (Çev. A. Yıldırım), İdea Yayınları, İstanbul.
- Fromm, E. (2017). *Olma Sanatı: Oto-analiz, Öz-farkındalık ve Meditasyon Üzerine*. (Çev. O. Düz), Say Yayınları, İstanbul.
- Furseth, I. ve Repstad, P. (2013). *Din Sosyolojisine Giriş, Klasik ve Çağdaş Kuramlar*. (Çev. İ. Çapçioğlu ve H. Aydınalp), Birleşik Yayınları, Ankara.
- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures*. Basic Books, New York.
- Giddens, A. (2014). *Modernite ve Bireysel Kimlik: Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum*. (Çev. Ü. Tatlıcan), Say Yayınları, İstanbul.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. Ayraç Yayınevi, Ankara.
- Giddens, A. (2014). *Sosyoloji, Başlangıç Okumaları*. (Çev. G. Altaylar), Say Yayınları, İstanbul.

- Glock, C. Y. (2007). "Dindarlığın Boyutları Üzerine". Y. Aktay ve M. E. Köktaş (ed.), *Din Sosyolojisi*. Vadi Yayınları, Ankara, 250-267.
- Goldberg, B. (2013). *Hipnoz, Kolay Kullanımlı Kendini Hipnoz Etme Teknikleri*. (Çev. S. Kirgeç), Nokta Kitap, İstanbul.
- Günay, Ü. (2012). *Din Sosyolojisi*. İnsan Yayınları, İstanbul.
- Günay, Ü. (1999). *Toplumsal Değişme, Tasavvuf, Tarikatlar ve Türkiye*. Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri.
- Gürsoy, S. Ş. (2019). *Tüketim Toplumu ve Ontolojik Güven Erozyonu Dahilinde Yükselen Akım "Yoga"*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Hadden, J. K. (1987). "Toward Desacralizing Secularization Theory". *Social Forces*, 65(3): 587-611.
- Hamilton, M. (2014). "Sekülerleşme Var mı Yok mu?" A. Giddens (ed.), *Sosyoloji, Başlangıç Okumaları*. Say Yayınları, İstanbul, 455-464.
- Hanegraaf, W. J. (1996). *New Age Religion and Western Culture*. Brill, Leiden.
- Heelas, P. (1985). "New Religious Movements in Perspective". *Religion*, 15(1): 81-97.
- Hepkul, A. (2002). "Bir Sosyal Bilim Araştırma Yöntemi Olarak İçerik Analizi". *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1): 1-12.
- Hervieu-Leger, D. (2015). "Sekülerleşme, Gelenek ve Dindarlığın Yeni Şekilleri: Bazı Teorik Öneriler". M. A. Kirman ve İ. Çapçioğlu (ed.), *Sekülerleşme, Klasik ve Çağdaş Yaklaşımlar*. Otto Yayınları, Ankara, 323-337.
- Hewitt, J. (2000). *Meditasyon*. (Çev. R. Süer), Akaşa Yayın, İstanbul.
- Iannaccone, L. (1992). "Religious Markets and The Economics of Religion". *Social Compass*, 39(1): 123-131.
- İçli, G. (2009). *Sosyolojiye Giriş*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- James, W. (2002). *Varieties of Religious Experience Centenary Edition a Study in Human Nature*. Taylor & Francis e-Library.
- Jourdain, A. ve Naulin, S. (2016). *Pierre Bourdieu'nün Kuramı ve Sosyolojik Kullanımları*. (Çev. Ö. Elitez), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kalelioğlu, U. B. (2019). "Auguste Comte'un İnsanlık Dini Kurgulamasında Üç Hal Kanununun Rolü ve Pozitif Dinin Nitelikleri". *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(3): 536-544.
- Kalın, M. F. (2017). "İnancın Gelişimi ve Dini Bilinç Üzerine Rudolf Otto'nun Düşünceleri". *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20: 481-495.

- Karaköse, R. (2014). *Rumi Meditasyonun Beyin Üzerindeki Etkilerinin Nörogörüntüleme İle Değerlendirilmesi*. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- King, M. B. ve Hunt, R. A. (1975). "Measuring The Religious Variable: National Replication". *Journal for the Scientific Study of Religion*, (14): 13-22.
- Kıray, M. (1982). *Toplumbilim Yazıları*. Toplum Bilimleri Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.
- Kirman, M. A. (2004). "Beyin Yıkama Teorileri". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1 (1): 107-132.
- Kirman, M. A. (2010). *Yeni Dini Hareketler Sosyolojisi*. Birleşik Yayınevi, Ankara.
- Konyalıoğlu, A. P. (2013). *Bilinçli Hipnoz İle Sınav Kaygısı Programının Üstün Zekalı Öğrencilerin Sınav Kaygılarını Azaltmadaki Etkilerinin Karşılaştırılması*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Eğitim Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- Köse, A. (2001). "Modernleşme, Sekülerleşme İlişkisi Üzerine Yeni Paradigmalar". *Liberal Düşünce*, 5(2): 150-165.
- Krishnananda, S. (1981). *The Yoga System The Divine Life Society, India*.
- Kurt, A. (2008). "Sosyolojik Din Tanımlamaları ve Dine Teolojik Bir Bakış". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(2): 73-93.
- Kuş, E. (2009). *Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Lala, A. (2010). *Dini- Sosyal Hareketlerin Sosyolojik Tahlilinde İşlevselci Yaklaşım*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- Leger, D. H. (2015). "Sekülerleşme, Gelenek ve Dindarlığın Yeni şekilleri: Bazı Teorik Öneriler". M. A. Kirman ve İ. Çapçioğlu (ed.), *Sekülerleşme, Klasik ve Çağdaş Yaklaşımlar*. Ankara: Otto Yayınları, Ankara, 323-337.
- Lilliston, L. ve Shepherd, G. (1999). "New Religious Movements and Mental Health". B. Wilson and J. Cresswell (ed.), *New religious movements*. Taylor & Francis Group, London, 123-139.
- Luckmann, T. (2016). *Görünmeyen Din, Modern Toplumda Din Sorunu*. (Çev. A. Coşkun, F. Aydın ve O. Coşkun), Rağbet Yayınları, İstanbul.
- Lübeck, W., Petter, F. A. ve William, L. R. (2004). *Tüm Yönleriyle Reiki*. (Çev. E. Akan), Ege Meta Yayınları, İzmir.

- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev. O. Akınhay ve D. Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Marx, K ve Engels, F. (2015). *Komunist Manifesto*. (Çev. E. L. Bakaç), Zeplin Kitap, İstanbul.
- Mclaren, K. (2005). *Aura ve Çakra Kullanma Kılavuzu*. (Çev. İ. V. Born), Kuraldışı Yayınları, İstanbul.
- Musal, N. (2005). *Reiki El Kitabı*. Akis Kitap, İstanbul.
- Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri*. (Çev. S. Özge), Yayınodası, Ankara.
- Norlander, T., Gard, L., Lindholm, L. ve Archer, T. (2003). "New Age: Exploration of Outlook-on Life Frameworks from a Phenomenological Perspective". *Mental Health, Religion & Culture*, 6(1): 1-20.
- Norris, P. ve Inglehart, R. (2004). *Sacred and Secular, Religion and Politics Worldwide*. Cambridge University Press, New York.
- Northbourne, L. (2003). *Modern Dünyada Din*. (Çev. Ş. Yalçın), İnsan Yayınları, İstanbul.
- Otto, R. (1924). *The Idea of The Holy*. Ravenio Books.
- Özçetin, A. (2014). "Fibromiyalji; Bir Psikiyatrik Bozukluk mu, Yoksa Birliktelik mi?" *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4(3): 34-44.
- Özdemir, A. (2018). *Yanıklı Hastalarda Yoganın Benlik Saygısı ve Beden Algısına Etkisi*. İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Malatya.
- Özkan, A. R. (2014). "Yeni Dini Hareketlerin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Temel Karakteristikleri". S. Turan ve F. Sancar (ed.), *Yeni dini hareketler*. İstanbul: Açılım Kitap, İstanbul, 27-46.
- Parsons, T. (2005). *The Social System*. Taylor & Francis Group e-Library.
- Robbins, T., Anthony, D. and Richardson, J. (1978). "Theory and Research on Today's New Religions". *Sociological Analysis*, 39(2): 95-122.
- Roberts, C. W. (1997). *Text Analysis for The Social Sciences*. Routledge, Mahwah, New Jersey.
- Sevgi, A. (2011). *Yeni Dini Akımların Temel Görüşleri ve İslam*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı Kelâm Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Van.
- Sha, Z. G. (2006). *Ruh, Zihin, Beden Şifası*. (Çev. D. Taşkan), Klan Yayınları, İstanbul.
- Shiner, L. (1967). "The Concept of Secularization in Empirical Research". *Journal for the Scientific Study of Religion*, 6(2): 207-220.

- Simmel, G. (2003). *Modern Kültürde Çatışma*. (Çev. T. Bora, N. Kalaycı, ve E. Gen), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Sjöberg, L. ve Wahlberg, A. A. (2002). "Risk Perception and New Age Beliefs". *Risk Analysis*, 22(4): 751-764.
- Spencer, H. (2009). *First Principles*. Cambridge University Press, New York.
- Stark, R. (1999). "Secularization R.I.P". *Sociology of Religion*, 60(3): 249-273.
- Swatos, H. W. ve Christiano, K. J. (1999). "Secularization Theory: The Course of a Concept". *Sociology of Religion*, 60(3): 209-228.
- Swatos, W. H. (1998). *Encyclopedia of Religion and Society*. Rowman Altamira Press, London.
- Swingewood, A. (1998). *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*. (Çev. O. Akınhay), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Şensoy, A. F. (2019). *"Din Değiştirme Anlatıları Üzerinden İnanç, Kimlik ve Aidiyet (Antalya Örneği)"*. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- Taplamacıoğlu, M. (1963). *Din Sosyolojisi*. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınevi, Ankara.
- Taylor, C. (2011). *Modernliğin Sıkıntıları*. (Çev. U. Canbilen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Taylor, E.B. (1871). *Primitive Culture: Researches Into the Development of Mythology, Philosophy, Religion, Art, and Custom*. J. Murray, London.
- Tekin, H.H. (2006). "Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme". *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(13): 101-116.
- Turner, B. S. (2017). *Din ve Modern toplum*. (Çev. A. Tüfekçi), Sentez Yayıncılık, İstanbul.
- Uluç, Ö. (2006). *Yeni Dini Hareketler*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ütli, H. (2018). *Abdominal Histerektomi Ameliyatı Geçiren Kadınlarda Reiki ve Sırt Masajının Ağrı Üzerine Etkisi*. İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Malatya.
- Uzun, S. N. (2016). *Yeni Dini Hareketlerin Üye Kazanma Yöntemleri*. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Rize.
- Ünal, M. S. (2011). *Dinsel Bireycilik*. Açılım Kitap, İstanbul.
- Ünal, M. S. (2010). "Dinsel Bireycilik: Tehdit mi, Fırsat mı?" *Dini Araştırmalar Dergisi*, 13 (37): 5-18.

- Ünsaldı, L. ve Geçgin, E. (2015). *Sosyoloji Tarihi*. Heretik Yayıncılık, Ankara.
- Wach, J. (1987). *Din Sosyolojisine Giriş*. (Çev. B. İnandı), Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Weber, M. (2016). *Din Sosyolojisi*. (Çev. L. Boyacı) Yarın Yayınları, İstanbul.
- Weber, M. (2004). *Sosyoloji Yazıları*. (Çev. T. Parla), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Weinman, R. (1998). *Ellerinizin İyileştirici Gücü*. Ötesi Yayıncılık, İstanbul.
- Whicher, I. ve Carpenter, D. (2003). *Yoga: The Indian Tradition*. Taylor & Francis Group, New York.
- Wilber, K. (1995). *Transandantal Sosyoloji*. (Çev. C. Polat), İnsan Yayınları, İstanbul.
- Wilson, B. (1999). "Introduction". B. Wilson and J. Cresswell (ed.), *New religious movements*. Taylor & Francis Group, London, 1-11.
- Wilson, B. R. (1979a). "Aspects of Secularization in The West. (N. University, Dü.)" *Japanese Journal of Religious Studies*, 3(4): 259-276.
- Wilson, B. R. (1979b). "The Return of The Sacred". *Journal for the Scientific Study of Religion*, 18(3): 268-280.
- Wilson, R. B. (2015). "Sekülerleşme". M. A. Kirman ve İ. Çapçioğlu (ed.), *Sekülerleşme, Klasik ve Çağdaş Yaklaşımlar*. Otto Yayınları, Ankara, 9-24.
- Wright, S. A. (2014). "Yeni Dini Hareketlere Üyeliğin Dinamikleri: Üyelik ve Ayrılış Koşulları". S. Turan ve F. Sancar (ed.), *Yeni dini hareketler*. Açılım Kitap, İstanbul, 177-206.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yinger, J. M. (1971). "Toward a Theory of Religion and Social Change". G. Dux, T. Luckmann and J. Matthes (ed.), *International Yearbook For The Sociology of Religion*. 7-29.
- Yitik, A. İ. (2014). "Yeni Dini Hareketler ve Misyonerlik: Türkiye Örneği". S. Turan ve F. Sancar (ed.), *Yeni dini hareketler*. Açılım Kitap, İstanbul, 255-270.
- Yücel, D. (2007). *Reikin Oluşumu, Gelişimi ve Türkiye'deki Yansımaları*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Zuckerman, P. (2006). *Din Sosyolojisine Giriş*. (Çev. İ. Çapçioğlu ve H. Aydınalp), Birleşik Yayınevi, Ankara.

EK 1- GÖRÜŞME FORMU

Görüşme No:

TANITICI BİLGİ FORMU

Değerli Katılımcı,

Bu araştırma, günümüzde gittikçe popülerleşmekte olan yoga, meditasyon, reiki, biyoenerji gibi uygulamalara katılan bireylerin bu tarz hareketlere katılma nedenleri, beden algıları, sosyal etkileşimleri ve yaşam nitelikleri hakkındaki görüşlerini ortaya koymak amacıyla yapılacaktır. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. İstedığınız an görüşmeden ayrılabilirsiniz. Araştırma sonucunda hedeflenen amaca ulaşılabilmesi için vereceğiniz cevaplar önemlidir. Paylaşmış olduğunuz tüm bilgiler tarafımızca gizli tutulacaktır. Katılımınız için teşekkür ederiz.

Gamze GÜRBÜZ
Akdeniz Üniversitesi
Sosyoloji YL Öğrencisi

Doç. Dr. Hasan Hüseyin AYGÜL
Danışman

1. Yaşınız:
2. Cinsiyetiniz:() Kadın () Erkek
3. Medeni Durumunuz:() Evli () Bekar () Boşanmış () Evli gibi birlikte yaşıyor
4. Var ise çocuk sayısı:.....
5. Doğum Yeriniz:.....
6. İkamet Yeriniz:.....
7. Eğitim Durumunuz:.....
8. Çalışma Durumunuz:.....
9. Hane Geliriniz:.....

GÖRÜŞME SORULARI

10. Hangi uygulamalara katılıyorsunuz? Ne zamandır?
11. Bu uygulama için hangi kurs, kurum veya kişilerden eğitim aldınız?
12. Bu uygulamaya ilk nasıl katıldınız? Sizi etkileyen bir durum yaşadınız mı?
13. Sizce bireyler hangi durumlarda bu uygulamayı yapmaya ihtiyaç duyarlar?
14. Sizce bu uygulamayı yapanları diğer insanlardan ayıran olağanüstü özellikler var mı?
15. Sizceuygulaması nedir? Sizin için ne anlam ifade etmektedir?
16. Bu uygulama sizde ne çağrıştırıyor ya da hangi amaçla bu uygulamaya katıldınız?

(1) İnanç (2) Sağlık (3) Tüketim (4) Boş zaman değerlendirme (5) Ruhsal terapi, rahatlama (6) Sosyal çevre edinme (7) Diğer

17. Yaşam kalitenizden memnun musunuz? Bu uygulamaya katıldıktan sonra yaşamınızda ne gibi değişiklikler oldu?
18. Bedeninizden memnun musunuz? Bu uygulamaya katıldıktan sonra bedeninizde ne gibi değişiklikler oldu?
19. Bu uygulamaya katıldıktan sonra sosyal ilişkilerinizde ne gibi değişiklikler oldu?
20. Sizce hayatın anlamı nedir?
21. Kendi inancınızı nasıl tanımlıyorsunuz?
22. Kendinizi dindar bir insan olarak görüyor musunuz? Dindarlığınız ile ilgili ne söyleyebilirsiniz?
23. Dinin hayatınızdaki önemi nedir?
 - (1) Hiç önemli değil (2) Önemli değil (3) Biraz önemli (4) Önemli (5) Çok önemli
24. İnancınıza özgü ne tür pratikler yapıyorsunuz?
25. Bu uygulamanın din ve inanç olup olmadığı üzerine çeşitli düşünceler bulunmakta. Sizce bu uygulama bir din midir bu konu hakkında ne düşünüyorsunuz?
26. Sizce bu uygulama bireyleri dine yaklaşıyor mu?

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı	Gamze GÜRBÜZ
Doğum Yeri ve Tarihi	Uşak / 10.11.1993
E-Posta	gamzegurbuz970@gmail.com
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Necati Özen Anadolu Lisesi, 2012
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, 2017
BİLİMSEL FAALİYETLER	
1. Projelerde Aldığı Görevler 2. Dergilerde Yayınlanan Makaleler Aygül H.H., Gürbüz G., 2019, "Tüketim, Moda ve İslami Giyim Açısından Tesettürlü/Turbanlı Öğrenciler: Akdeniz Üniversitesi Örneği", Muhafazakar Düşünce Dergisi, 56: 161-209. 3. Yayınlanan Kitap Bölümleri 4. Hakemli Kongre/Sempozyumların Bildiri Kitaplarında Yer Alan Yayınlar Aygül H.H., Gürbüz G., "Tüketim, Moda ve İslami Giyim Açısından Tesettürlü/Turbanlı Öğrenciler (Akdeniz Üniversitesi Örneği)", Uluslararası Din Sosyolojisi Sempozyumu, Aksaray, Türkiye, 10-12 Mayıs 2018, s. 122-123. Aygül H.H., Gürbüz G., "Çocuklara Yönelik Eğitsel Dini Dijital Oyunların Göstergebilimsel Çözümlemesi", Küresel Dönüşümler ve Farklılaşmalar II: Dijitalleşme ve Dijital Toplumun Geleceği, Antalya, Türkiye, 12-14 Mart 2020.	
STAJLAR	